

Institut pro kriminologii
a sociální prevenci

Miroslav Scheinost a kol.

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022

Miroslav Scheinost a kol.

Autorský kolektiv:

PhDr. Miroslav Scheinost (úvod, kapitoly I., VII., VIII., závěr)

JUDr. Simona Diblíková (kapitola II.)

Mgr. Kateřina Grohmannová (kapitola VI.)

JUDr. Jana Hulmáková, Ph.D. (kapitoly III., IV.2.)

Mgr. Viktorie Paloušová (kapitola VI.)

Mgr. Hana Přesličková (kapitola VI.)

JUDr. Michaela Roubalová, Ph.D. (kapitola V.)

PhDr. Kazimír Večerka, CSc. (kapitola IV.1.)

Recenzenti:

PhDr. Alena Marešová, Ph.D. (Policejní akademie ČR)

PhDr. Martin Cejp, CSc.

Technická spolupráce:

Lucie Černá

Autoři děkují všem spolupracovníkům z institucí a organizací, kteří se podíleli na expertních šetřeních. Děkují rovněž pracovníkům Policejního prezidia ČR, odboru věcných gescí a statistik, Lucii Hochové z Generálního ředitelství Vězeňské služby ČR za zpracování ne-standardních statistických sestav a Ing. Heleně Linhartové z odboru prevence kriminality Ministerstva vnitra ČR za poskytnutí podkladů.

ISBN 978-80-7338-205-6

© Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2023

www.iksp.cz

www.kriminologie.cz

Obsah

Úvod	9
I. Charakteristiky ekonomického a sociálního vývoje v ČR v posledních pěti letech	11
I.1. Úvod	11
I.2. Základní statistické ukazatele	13
I.3. Rozložení vybraných rizikových faktorů a míry kriminality	16
I.4. Názory veřejnosti na ekonomický vývoj a situaci ve společnosti	19
I.5. Shrnutí	26
II. Trendy kriminality v České republice v roce 2022	29
II.1. Vývoj a struktura kriminality	29
II.2. Stíhané a vyšetřované osoby	40
II.3. Sebevraždy	45
II.4. Shrnutí	47
III. Trestní a sankční politika v letech 2012 až 2022	51
III.1. Obecné trendy v trestní politice	51
III.2. Ukládání a struktura sankcí	60
III.3. Vězněné osoby	68
III.4. Právníkové osoby	71
III.5. Shrnutí	72
IV. Kriminalita mládeže, trestní a sankční politika uplatňovaná vůči mladistvým	75
IV.1. Kriminalita mládeže v roce 2022	75
IV.2. Trestní a sankční politika uplatňovaná vůči mladistvým	82
IV.3. Shrnutí	89
V. Oběti trestné činnosti	93
V.1. Oběti v oficiálních statistických datech	93
V.2. Výzkum obětí trestné činnosti	95
V.3. Výsledky	96
V.4. Srovnání výsledků výzkumu s jinými datovými zdroji	101
V.5. Viktimizace a covid-19	104
V.6. Shrnutí	107
VI. Domácí partnerské násilí v datech trestní justice	109
VI.1. Rozsah a struktura trestné činnosti se znakem domácího násilí	110
VI.2. Domácí násilí v partnerských vztazích	111
VI.2.1. Regionální rozložení výskytu případů partnerského násilí	115
VI.2.2. Rozhodnutí soudů a sledované okolnosti v případech partnerského násilí	117
VI.2.3. Uložené sankce v případech partnerského násilí	118
VI.3. Vraždy v kontextu domácího a partnerského násilí	121
VI.4. Shrnutí	123

VII. Trestná činnost cizích státních příslušníků na území České republiky	127
VII.1. Počty cizinců žijících v ČR	127
VII.2. Nelegální migrace	130
VII.3. Kriminalita cizinců	133
VII.4. Cizinci ve výkonu vazby a trestu	140
VII.5. Shrnutí	146
VIII. Trendy vývoje organizovaného zločinu v ČR	149
VIII.1. Úvod	149
VIII.2. Metodologie expertního šetření	150
VIII.3. Výsledky šetření	152
VIII.4. Shrnutí	163
Závěr	167
Resumé	169
Summary	179
Použité zdroje	189
Přílohy	193

Úvod

Institut pro kriminologii a sociální prevenci každoročně již po řadu let zpracovává a publikuje analýzu trendů kriminality v České republice. Tuto analýzu považujeme za jeden z podstatných dokumentů ke stavu a vývoji kriminality u nás. Chceme, aby analýza přinášela v soustředěné podobě nejen data k vývoji kriminality za zhruba desetileté předchozí období čerpaná z dostupných statistických databází v ČR, ale také komentáře k těmto datům, založené na delších vývojových řadách. Analýza obsahuje též stručné pohledy na vybrané oblasti kriminality, zařazované buď pravidelně, nebo v určitých časových odstupech, které vycházejí z vybraných výsledků výzkumné činnosti IKSP, případně ze studií externích spolupracovníků.

Analýza je proto stabilně zařazována do plánů výzkumné činnosti a byla opět součástí Střednědobého plánu na období let 2020–2023.

Tato analýza má význam nejen pro prezentaci a vyhodnocení procesů probíhajících v kriminalitě a trestní politice, ale také pro určitou možnou predikci dalšího vývinu. U statistických vývojových řad je ovšem nutné upozornit na změnu metodiky vykazování ve statistikách Policie ČR, ke které došlo v roce 2016 (stíhaným osobám je od té doby započítávána veškerá trestná činnost, nikoli jen nejzávažnější trestný čin, rovněž byl upraven výpočet věku stíhané osoby, úpravy se dotkly i způsobu vykazování obětí trestné činnosti, resp. tzv. objektů napadení; k tomu jsou bližší informace uvedeny v příslušných textech).

Předkládaná publikace se poprvé pokouší o pohled na vývoj společnosti v uplynulých pěti letech z hlediska hlavních ekonomických ukazatelů, jak je publikuje Český statistický úřad a některé další státní orgány. Snahou je poukázat na základní charakteristiky hospodářského, ale i sociálního vývoje, tedy na určitý kontext vývoje kriminality a následně trestní politiky. Tento pohled je doplněn odkazem na to, jak česká veřejnost svoji ekonomickou situaci vnímá a hodnotí, a to včetně případných hrozeb a očekávání. Je to pokus zajisté velmi stručný a neúplný, ale umožňuje základní pohled na rámeček, v němž se kriminalita vyvíjí.

Faktografická část výzkumu je založena na existujících a dostupných statistických údajích z databází resortů spravedlnosti, vnitra a vězeňství, včetně tzv. nestandardních, zpracovávaných na žádost IKSP. Využívá také výroční dokumenty Nejvyššího státního zastupitelství a vlády ČR, údaje publikované Českým statistickým úřadem, údaje k trestné činnosti cizinců a migraci (zdroj Policie ČR), údaje, zjišťované ve výzkumech Centra pro výzkum veřejného mínění a také relevantní poznatky ze studií a výzkumů dalších institucí.

První část publikace tradičně vychází především ze statistik Policie ČR, doplněných o komentáře. Následuje pohled na vývoj trestní politiky v ČR. Jako vždy je zařazena kapitola o kriminalitě mládeže a trestní politice vůči mládeži.

Po určitém časovém odstupu se v analýze opět objevuje pohled na problematiku obětí trestné činnosti a poznatky týkající se zejména pachatelů partnerského násilí. Obě tyto kapitoly vycházejí z výsledků výzkumných projektů IKSP, které byly v roce 2023 dokončeny.

Analýzu uzavírají tradiční kapitoly k trestné činnosti cizinců a k vývoji organizovaného zločinu.

Přílohy ve formě tabulek a grafů doplňují faktografickou složku publikace.

I.

Charakteristiky ekonomického a sociálního vývoje v ČR v posledních pěti letech

I.1. Úvod

Cílem tohoto textu je stručné zmapování některých vybraných základních ukazatelů vývoje naší společnosti z ekonomického a částečně sociálního pohledu v posledních pěti letech. Je to poprvé, kdy se v rámci ročních analýz trendů kriminality a trestní politiky pokoušíme o nárys širšího rámce ekonomického a sociálního prostředí, v němž se tyto trendy projevují. Přehled vybraných údajů je velmi stručný a pouze částečný, ale jde o pokus předložit uživatelům přehled některých základních charakteristik ovlivňujících prostředí, v němž kriminalita a spolu s ní trestní politika existuje; charakteristik, které mohou působit na vývoj a podobu kriminality i možnosti reagování na tento vývoj prostředky trestní politiky. Spolu s tím tato část také přináší pohled na to, jak společnost tento vývoj v názorech občanů reflektovala.

Z pohledu posledních pěti let šlo o období svým způsobem mimořádné a velmi turbulentní, poznamenané významnými událostmi, jejichž kořeny ležely vesměs mimo náš stát, ale které nicméně naši společnost, ekonomiku i společenský život podstatně zasáhly.

Na prvním místě jde o pandemii nemoci covid-19, kdy bychom se pro porovnání zdravotních rizik a fatálních následků pro populaci museli vrátit až do let 1918–1920 k pandemii španělské chřipky. Souběžně s vlastními zdravotními následky způsobila opatření, která byla k omezení šíření pandemie aplikována, hluboký dopad na různé skupiny populace a na sociální a ekonomické procesy, a to včetně kriminality a kriminogenních faktorů.

Pandemie covidu-19 zafungovala jako spouštěč, který vyvolal mnohostrannou reakci společnosti. Vyžádala si opatření formou využití širokého spektra nástrojů a mechanismů, které má společnost, resp. stát k dispozici. Pandemie i uplatněná opatření vyvolala sice očekávané, nebo lépe řečeno chtěné a zamýšlené reakce, ale měla i další důsledky a některé účinky se projevují či možná ještě projeví až s odstupem času. Pandemii a opatření s ní spojená lze s jistou mírou nadsázky chápat jako určitý „quasi-experiment“, byť nebyl spuštěn s cílem, abychom mohli jakožto experimentátoři studovat jeho působení. Tento nechtěný a nezáměrný, ale zásadní, sociální experiment, naši společnost nejen významně otestoval, co se týká její resilience a adaptability, ale také formoval, a to v mnoha směrech.

Tím spíš toto působení analyzovat musíme, protože jde o to, jak je společnost (resp. stát) z užšího hlediska připravena na takový rozsah zdravotního ohrožení, ze širšího hlediska na významný zásah do chodu společenských systémů a subsystémů včetně ekonomiky, i do psychiky a chování lidí. V předchozích dvou letech jsme se v těchto analýzách za roky 2020 a 2021 věnovali dopadu pandemie na vývoj kriminality a kriminogenních faktorů včetně rizik, která přinesla, v samostatných kapitolách; v tomto výčtu podstatných událostí uplynulých pěti let ji ovšem nemůžeme pominout.

V tomto smyslu lze shrnout, že vliv masivních restriktivních opatření dopadajících na společnost v době pandemie sice omezil – za cenu jiných negativních účinků – kriminalitu, ale v zásadě nezměnil její strukturu. Některé její součásti, jako např. obchod s drogami, prokázaly pozoruhodnou schopnost adaptace. Došlo k urychlenému přesouvání kriminality do virtuálního prostoru, což přináší další zvyšování nároků na schopnost orgánů činných v trestním řízení kriminalitu páchanou v tomto prostředí zjišťovat a dokazovat.

Po odeznění pandemie se kriminalita, resp. její zjištěná, evidovaná část, opět vrací na hodnoty dosahované před covidem. Na základě důsledků covidu (zhoršená ekonomická situace, proměny pracovního trhu, závažnější dopad na děti, mládež, rizikové, sociálně slabé a okrajové skupiny populace), kumulovaných s dalšími problémy (růst životních nákladů, energií, prohlubování sociální diferenciacce ve společnosti), nelze vyloučit zvýšené sociální problémy, případně stimulaci nárůstu kriminality v dalším období.

Mezi následky pandemie a přijatých opatření patřily i zásadně zvýšené nároky na státní rozpočet, resp. na jeho výdajovou stránku (potřeba mimořádných výdajů ze státního rozpočtu v podobě dotací do podnikatelské sféry, podpor a dalších finančních intervencí atd.) a současně oslabení příjmové stránky rozpočtu. Následně (ovšem nikoli v souvislosti pouze s covidem) došlo k enormnímu zvýšení inflace, kdy inflace mezi lety 2018 a 2022 vzrostla z průměrné roční míry 2,1 v roce 2018 na 15,1 v roce 2022. Jednalo se až o určitý šok, protože k poslednímu výraznému inflačnímu vývoji došlo naposledy v roce 1998, kdy průměrná roční míra inflace činila 10,7 %; od té doby s výjimkou roku 2001 a 2008 inflace nepřekročila 4 % (Český statistický úřad, 2023).¹ Navíc strmý vývoj cen energií se projevil na vzrůstu cen téměř všech dalších produktů a služeb a následně životních nákladů. To si vyžádalo další kompenzační dávky a jiné výdaje ze strany státu, nicméně i tak vyvolalo mnoho obtížných situací, zejména u ohrožených a sociálně slabších skupin obyvatelstva.

K mimořádným vlivům, které se projeví v uplynulém sledovaném období, je nutné přiřadit také válečný konflikt na Ukrajině, který vypukl v únoru roku 2022. Tento konflikt znamenal po mnoha letech přiblížení reálné války k hranicím našeho státu a zásadně dopadl na bezpečnostní situaci a politické dění v Evropě. Ovlivnil ale také politickou situaci u nás, zahraničně politické i vnitropolitické aktivity státu, vědomí a postoje obyvatelstva až po jejich určitou polarizaci.

Velmi podstatným důsledkem pro Českou republiku byl enormní příliv uprchlíků z Ukrajiny v počtu, který přesáhl 400 tisíc a rozsahem se zcela vymykal migračním procesům předchozích let. Zvládnání tohoto přílivu opět kladlo velké nároky na stát a jeho mechanismy i na občanskou společnost. Rizika z toho plynoucí se mohou ještě případně projevit v dalších letech, zejména když stále není možné reálně předvídat další vývoj tohoto konfliktu. V porovnání s počtem příchozích uprchlíků z Ukrajiny se pak výrazný nárůst „obvyklé“ migrace, týkající se v letech 2021 a 2022 především syrských běženců, může jevit až zanedbatelný, i když si v roce 2022 (a následně i v roce 2023) vyžádal mimořádná opatření v podobě kontrol na vnitřních hranicích schengenského prostoru.

V souhrnu lze konstatovat, že po období víceleté relativní stability čelila naše společnost v uplynulých pěti letech vskutku neobvyklé a výjimečné kumulaci závažných společenských a ekonomických vlivů, které nepochybně významně testovaly její odolnost a stabilitu a mohly fungovat jako spouštěč kriminogenních faktorů. I tento zorný úhel je užitečné vzít v úvahu při sledování vývoje jedné z oblastí dění ve společnosti, tedy kriminality a trestní politiky.

1 Český statistický úřad, https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr; <https://www.czso.cz/csu/czso/prumerna-rocni-mira-inflace-v-letech-1998-2022>.

I.2. Základní statistické ukazatele

V této části jsou prezentována oficiální data, publikovaná k vývoji ekonomiky a společnosti především Českým statistickým úřadem, případně dalšími státními subjekty. Data jsou vybrána s ohledem na to, že vypovídají o jevech, které podstatně ovlivňují život obyvatel.

Tabulka 1: Hlavní makroekonomické ukazatele

	2018	2019	2020	2021	2022
Meziroční růst/pokles HDP (% , stálé ceny 2015) ²	3,2	3,0	-5,5	3,6	2,4
Průměrná roční míra inflace (%)	2,1	2,8	3,2	3,8	15,1
Meziroční růst/pokles reálné mzdy (%)	5,9	5,0	1,4	1,9	-8,5
Obecná míra nezaměstnanosti (%)	2,2	2,0	2,6	2,8	2,2
Saldo běžného účtu platební bilance k HDP (%) ³	0,4	0,3	2,0	-2,8	-6,1

Pramen: Statistiky ČSÚ⁴.

Data v této tabulce poukazují na výrazný pokles HDP, ke kterému došlo v roce 2020, což lze zřejmě přičíst vlivům pandemie covidu. Návazně na to se projevilo pasivní saldo (schodek) běžného účtu platební bilance. Růst reálné mzdy se nejprve v letech 2020 a 2021 viditelně zpomalil, načež následoval její výrazný pokles v roce 2022. V témže roce ukazatele informují o naprosto radikální a po dlouhou dobu nezaznamenané míře inflace. To dokládá i následující tabulka, obsahující indexy, resp. vývoj vybraných spotřebitelských cen v některých základních kategoriích spotřeby, kde je rovněž patrný skokový nárůst v roce 2022.

Tabulka 2: Indexy vybraných spotřebitelských cen podle klasifikace ECOICOP – bazický index. Měřicí jednotka: %. Bazický index (průměr 2015=100).

Rok	Úhrn	Potraviny a nealkoholické nápoje	Odivání a obuv	Bydlení, voda, energie, paliva	Zdraví	Doprava	Stravování a ubytování
2018	105,3	105,6	101,0	105,3	110,4	104,8	111,2
2019	108,3	108,5	99,8	110,9	113,9	105,2	115,9
2020	111,8	113,5	103,4	114,1	116,5	104,9	121,6
2021	116,1	114,4	110,2	117,3	120,7	113,6	126,8
2022	133,6	133,5	130,7	139,5	130,9	134,2	153,5

Pramen: Statistiky ČSÚ⁵.

2 Hrubý domácí produkt (HDP) je peněžním vyjádřením celkové hodnoty statků a služeb nově vytvořených v daném období na určitém území; používá se pro stanovení výkonnosti ekonomiky.

3 Saldo je zůstatek; rozdíl mezi příjmy a výdaji. Kladný zůstatek se nazývá přebytek, záporný schodek. Saldo platební bilance je rozdíl mezi kladnými a zápornými položkami platební bilance. <https://www.penize.cz/slovník/saldo>

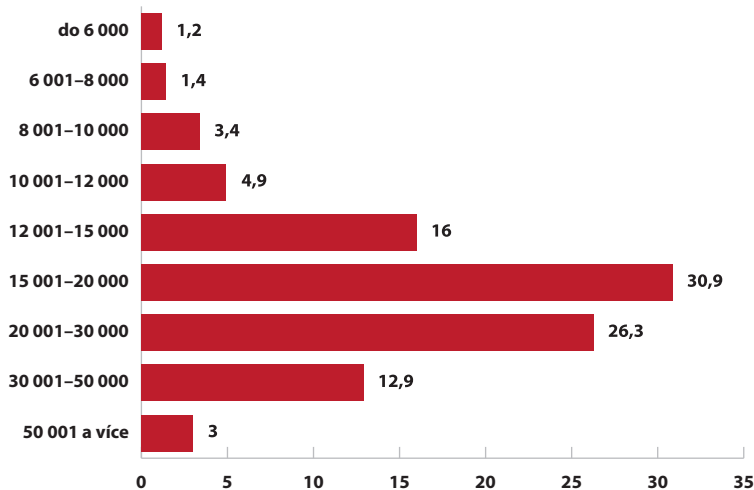
4 https://www.czso.cz/csu/czso/hmu_cr

5 [https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup--objekt & pvo=CEN083A & skupId=2218 & z=T & f=TABULKA & katalog=31779 & pvo=CEN083A & evo=v2504_!_CEN-SPO-BAZIC2015=ER_1](https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup--objekt&pvo=CEN083A&skupId=2218&z=T&f=TABULKA&katalog=31779&pvo=CEN083A&evo=v2504_!_CEN-SPO-BAZIC2015=ER_1)

Data Českého statistického úřadu lze doplnit pohledem dokumentu Ministerstva práce a sociálních věcí. Podle něj zaznamenala ekonomika ČR ve srovnání s rokem 2021 nižší ekonomický růst (hrubý domácí produkt ve stálých cenách vzrostl v roce 2022 o 2,5 %; v zemích EU v tomto roce činil růst HDP 3,5 %). Ke snížení celkového růstu HDP dominantním způsobem přispěla nižší konečná spotřeba domácností, která v tomto roce meziročně poklesla o 0,9 %. Hrubý disponibilní důchod sektoru domácností sice nominálně vzrostl ve srovnání s rokem 2021 o 12,7 %, což ale při zohlednění cenové inflace znamenalo jeho reálný pokles o 2,1 %. Největším zdrojem peněžních příjmů domácností byly mzdy; jejich meziroční dynamika růstu se ze 4,8 % v roce 2021 zvýšila na 6,5 %, ale vzhledem k vysokému meziročnímu tempu růstu spotřebitelských cen došlo v porovnání s rokem 2021 k historicky nejvyššímu poklesu průměrné reálné mzdy o 7,5 %. Příjmy domácností sociálního charakteru (druhé nejvýznamnější složky úhrnných příjmů domácností) vzrostly nominálně o 10,1 %, avšak reálně klesly o 4,3 % (Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2023).

Tyto údaje lze doplnit pohledem na příjmovou situaci domácností v roce 2022, respektive jejich rozvrstvení podle výše čistého měsíčního příjmu na osobu (člena domácnosti).

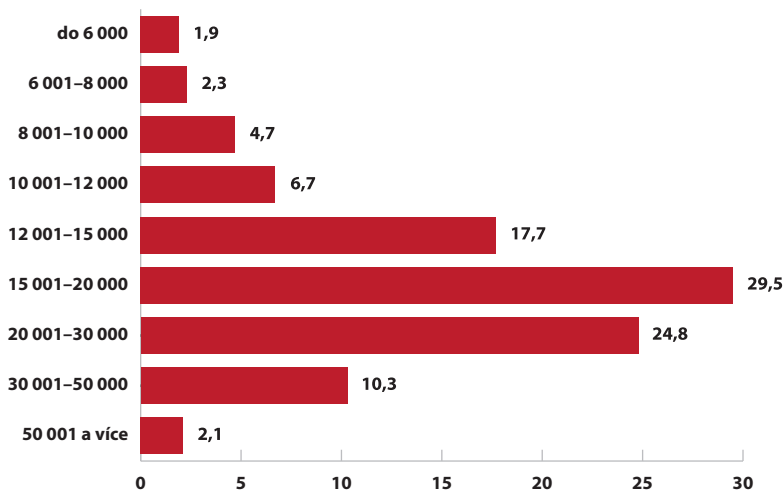
Graf 1: Domácnosti podle čistého měsíčního příjmu na osobu (člena domácnosti) v roce 2022

Pramen: Statistiky ČSÚ.

Tento graf lze ještě doplnit údaji o podílu osob v jednotlivých příjmových skupinách domácností.

Graf 2: Podíl osob v jednotlivých příjmových skupinách domácností v roce 2022

Pramen: Statistiky ČSÚ.

Z grafů vyplývá, že nejvíce domácností, měřeno čistým příjmem na osobu/člena domácnosti, náleží do skupin s příjmem od 15 001 tis. Kč do 30 000 Kč (57,2 %). Do vyšších příjmových skupin náleží cca 16 % domácností (jejich členové tvoří celkem 12,4 % osob), do nižších cca 27 % domácností (jejich členové tvoří nicméně 33,3 % osob). Zhruba 11 % domácností spadá do skupin s horní hranicí příjmu 12 000 Kč (což je 15,6 % osob).

Pod nejpočetnějšími – řekněme středními – příjmovými skupinami domácností se tedy nachází 27 % domácností, nad nimi pouze 16 % domácností. Do 16 % vyšších příjmových skupin domácností nicméně náleží pouze 12,4 % osob, zatímco do nižších 33,3 % osob, tj. třetina celkového počtu členů domácností. Počet osob náležejících do nižších příjmových skupin, a tedy zranitelnějších ekonomickými a finančními vlivy, je tedy poměrně vysoký. Citelnější dopad nepříznivého ekonomického vývoje, inflace a rostoucích životních nákladů lze tedy předpokládat u relativně vysokého počtu domácností, resp. osob.

K tomu lze ocitovat z dokumentu Českého statistického úřadu následující: „Ukazatel „Míra ohrožení příjmovou chudobou“, který se počítá jako podíl osob žijících v domácnostech, jejichž příjem je nižší než stanovená hranice ohrožení příjmovou chudobou, dosáhl v roce 2022 úrovně 10,2 %. Hranice ohrožení příjmovou chudobou je určena jako 60 % mediánu ekvivalizovaného disponibilního příjmu domácnosti a zohledňuje velikost a složení domácnosti. Aby domácnost jednotlivce v roce 2022 neklesla pod hranici ohrožení příjmovou chudobou, musel být její čistý měsíční příjem vyšší než 15 571 Kč, domácnost dvou dospělých musela mít příjmy vyšší než 23 356 Kč za měsíc, rodič s dítětem do 13 let musel mít více než 20 242 Kč měsíčně a partnerský pár se dvěma dětmi do 13 let více než 32 698 Kč.

Ukazatel míry ohrožení příjmovou chudobou se po poklesu v roce 2021 na úroveň 8,6 % v roce 2022 zvýšil o 1,6 procentního bodu a dosáhl nejvyšší úrovně od počátku

sledování tohoto indikátoru v ČR. V tomto roce se ohrožení příjmovou chudobou týkalo přibližně 1 046,4 tisíc obyvatel České republiky, což je přibližně o 100 tis. osob více, než tomu bylo v roce 2021.“

I tak lze ovšem uvést, že rozsahem populace žijící pod hranicí ohrožení příjmovou chudobou (10,2 % v roce 2022) je na tom dle údajů Českého statistického úřadu ČR ze všech zemí Evropské unie v tomto roce nejlépe. Nejvíce se k ČR blíží Maďarsko a Slovinsko, kde tato hodnota činí 12,1 %, Dánsko (12,4 %), Finsko (12,7 %).⁶

Pohled statistických údajů na příjmovou chudobu lze doplnit z výsledků šetření, které provedl v listopadu loňského roku PAQ Research v rámci projektu Život k nezaplacení. Podle tohoto zjištění se 69 % domácností nachází v pásmu tzv. standardního zajištění, což znamená, že disponuje příjmem nebo úsporami, které by stačily na více než měsíc života. V pásmu tzv. nízkopříjmových, tj. domácností s příjmem nižším než medián příjmu a s úsporami, které by stačily maximálně na jeden měsíc života, se nachází 17 %. V tzv. příjmové chudobě se nachází 14 % domácností, přičemž za hranici chudoby se považuje 60 % mediánu příjmu (PAQ Research, 2022).

Příznivá je trvale relativně nízká míra nezaměstnanosti, která za sledované období nepřesáhla 2,8 %, a to ani v období pandemie. V této souvislosti a ve vztahu k masivnímu přílivu uprchlíků z Ukrajiny v důsledku válečného konfliktu, je třeba za pozitivní skutečnost považovat, že podle výzkumu PAQ v létě roku 2022 pracovalo, resp. bylo zaměstnáno 45 % uprchlíků z Ukrajiny, v červnu roku 2023 už 67 % ve věku nad 17 let. Pracovní trh tedy dokázal vysoký počet příchozích začlenit. To lze považovat za relativní úspěch, nicméně negativním rysem je, že tři pětiny takto zaměstnaných pracuje na místech pod svojí kvalifikací a dvě třetiny uprchlíků se nacházejí pod hranicí příjmové chudoby.⁷

I.3. Rozložení vybraných rizikových faktorů a míry kriminality

Odbor prevence Ministerstva vnitra ČR již delší dobu zpracovává mapy, které zachycují nejen geografické rozložení evidované kriminality, ale také rozložení sociálních dávek a nezaměstnanosti, jako určitých základních ukazatelů sociální úrovně daného regionu – okresu či kraje. Tyto mapy jsou dostupné na webových stránkách Ministerstva vnitra ČR.⁸ Vzhledem k tomu, že navazují na výše uvedené údaje o stavu ekonomiky a společnosti a rozvíjejí je, uvádíme zde ilustrativně tyto mapy vztahující se k roku 2021.

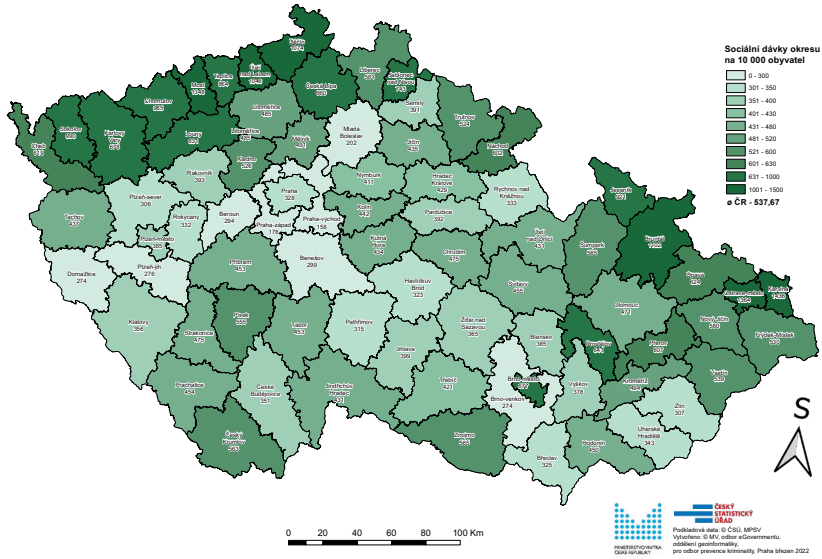
6 <https://www.czso.cz/csu/czso/prijmy-a-zivotni-podminky-domacnosti-7isum3msez> (zpracováno z dat Eurostatu).

7 <https://www.paqresearch.cz/post/uprchlici-posun-jazyk-prace-bydleni>

8 <https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3dahttps://vnitro.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=474796bba7d8457bb-9931cc34d4f3da8>

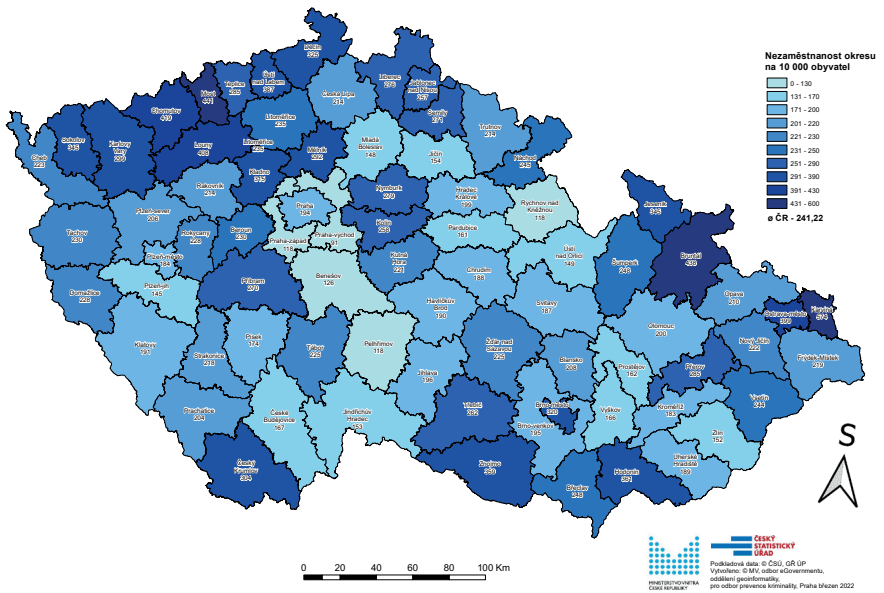
Mapa 1

INDEX POČTU VYPLACENÝCH SOCIÁLNÍCH DÁVEK PODLE OKRESŮ V ROCE 2021

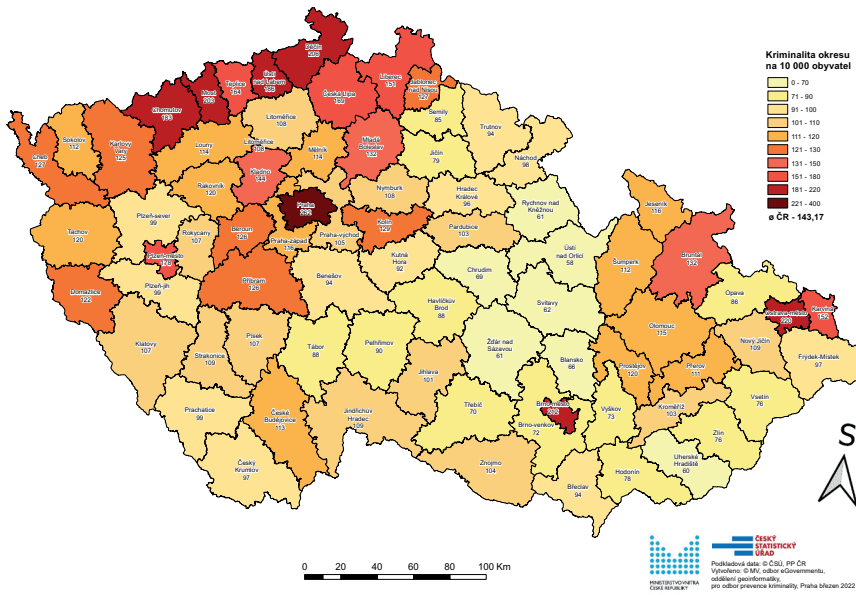
Mapa 2

INDEX NEZAMĚŠTNANOSTI PODLE OKRESŮ V ROCE 2021

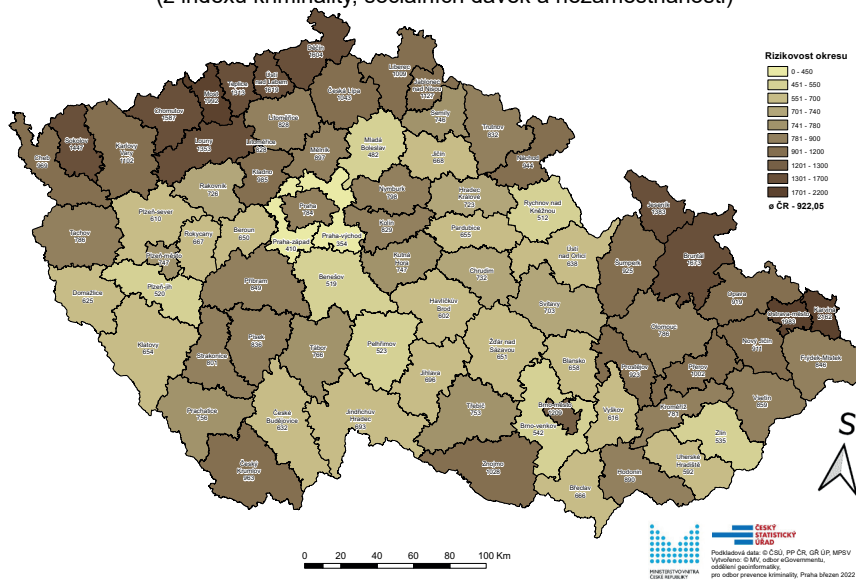
Mapa 3

INDEX KRIMINALITY PODLE OKRESŮ V ROCE 2021

Mapa 4

INDEX CELKOVÉ RIZIKOVOSTI PODLE OKRESŮ V ROCE 2021 (z indexů kriminality, sociálních dávek a nezaměstnanosti)

Grafické rozložení sociálních ukazatelů (index počtu vyplacených sociálních dávek, index nezaměstnanosti) do značné míry koresponduje s rozložením indexu kriminality. Lze to chápat jako doklad propojenosti sociálního stavu prostředí s výskytem kriminality, alespoň jejich určitých druhů, i když tato propojenost jistě není lineární a na všech místech shodná. Ale v každém případě toto znázornění dokládá, že vliv makrosociálních a makroekonomických faktorů na stav a vývoj kriminality nelze pomíjet.

I.4. Názory veřejnosti na ekonomický vývoj a situaci ve společnosti

Data a čísla k ekonomickému vývoji v posledních pěti letech a k jejich dopadu na domácnosti a jednotlivé členy společnosti jsou jednou stránkou pohledu. Druhou stránkou je odraz tohoto vývoje ve vědomí společnosti, do určité míry zjištělný podle názorů veřejnosti vyjádřených v prováděných šetřeních. Osobní vnímání dopadu ekonomického vývoje na sebe a nejbližší okolí nepochybně významně ovlivňuje chování občanů a jejich postoje k dalším oblastem života společnosti.

V této části budeme čerpat především z výsledků výzkumů veřejného mínění, realizovaných Centrem pro výzkum veřejného mínění, výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR. Tyto výsledky jsou zde prezentovány ve stručné podobě, podrobné výsledky jsou k dispozici ve zprávách CVVM.

Tabulka 3: Míra obav v souvislosti s šířením koronaviru – časové srovnání (%)⁹

	05/2020	06/2020	11/2020	12/2020	2/2021	4/2021
omezení zdrav. péče mimo covid	–	–	79	72	85	80
zhoršení ekonomické situace ČR	–	–	79	72	85	80
o zdraví svých blízkých	77	68	78	76	81	81
nedostatečná kapacita nemocnic	30	–	56	47	67	57
zhoršení ekonomické situace světa	69	–	69	65	66	–
zhoršení ekonomické situace EU	63	–	68	66	65	–
o vlastní zdraví	47	39	49	48	53	52
zhoršení ekonomické situace domácnosti	53	–	52	51	47	–
zhroucení zásobování	25	–	30	29	28	21

Pramen: Doba covidová. Tisková zpráva. CVVM.

Poměrně velkou stabilitu v čase vykazovaly obavy ze zhoršení ekonomické situace, především v ČR (viz výše v tab. 3). Míra takto vyjadřovaných obav byla vždy nejvyšší a nelze přehlédnout, že se v letech 2021 a 2022 míra obav zvýšila. Pak následovaly obavy ze zhoršení zdravotní péče a o zdraví blízkých osob (CVVM, 2022).

9 Tabulka zobrazuje součet odpovědí „rozhodně se obává“ a „spíše se obává“, řazení položek je sestupně podle položek s nejvyšším podílem obav ve výzkumu z února 2021, položky, které nebyly v příslušné vlně výzkumu dotazovány, jsou označeny „–“.

Tabulka 4: Občané o inflaci a reálných příjmech – květen až červenec 2022 (%)

konání výzkumu	více	stejně	méně	neví
I/2020	12	43	44	1
V-VII/2022	6	25	69	0

Pramen: Občané o inflaci a reálných příjmech. Tisková zpráva. CVVM¹⁰.

Výsledky výzkumu zachycené v tabulce ukazují, že více než dvě třetiny (69 %) české veřejnosti na otázku, co mohou za příjmy své domácnosti nakoupit či uhradit ve srovnání s předchozím rokem, se v roce 2022 domnívalo, že za příjmy své domácnosti si mohou nakoupit nebo uhradit méně než před rokem, z toho více než dvě pětiny (43 %) zvolily odpověď „o něco méně“ a více než čtvrtina (26 %) uvedla možnost „mnohem méně“. Čtvrtinu (25 %) pak tvoří podíl těch, kdo soudí, že reálný příjem jejich domácnosti je asi tak stejný jako před rokem, respektive že si za svůj příjem mohou nakoupit a uhradit stejně jako před rokem. Jen o málo více než dvacetina (6 %) občanů má pocit, že si za svůj příjem může nakoupit více než před rokem, a z toho pouze 1 % uvádí, že si může nakoupit „mnohem více“ než před rokem, dvacetina (5 %) pak nakoupí „o něco více“.

Podrobnější analýza ukázala, že hodnocení reálných příjmů domácnosti pozitivně koreluje s hodnocením životní úrovně domácnosti, když z těch, kdo hodnotí životní úroveň svojí domácnosti dobře, uvedlo snížení reálného příjmu 57 %, přičemž výrazně jen 16 %, zatímco mezi dotázanými s deklarovanou špatnou životní úrovní domácnosti to bylo 92 %, v tom 59 % uvedlo, že může za svůj příjem koupit mnohem méně než před rokem.

Odpovědi na uvedenou otázku rovněž pozitivně korelují s hodnocením současné ekonomické situace v ČR. Relativně příznivěji pak vyznívají odpovědi mladých ve věku 15 až 19 let, studentů, vysoce kvalifikovaných odborných nebo vedoucích pracovníků, absolventů vysokých škol, občanů, kteří se z hlediska politických preferencí řadí jednoznačně na pravici, a lidí důvěřujících vládě. V horších barvách situaci okolo vlastního příjmu v porovnání se situací o rok zpět vidí lidé se středním vzděláním nebo vyučením bez maturity, ženy v domácnosti nebo na mateřské dovolené, kvalifikovaní dělníci, ti, kdo se politicky řadí jednoznačně na levici, a respondenti, kteří nedůvěřují vládě (CVVM, září 2022).

Na toto šetření je vhodné navázat výsledky šetření, týkajícího se hodnocení ekonomické situace vlastní domácnosti, které proběhlo opakovaně v letech 2018–2022 s výjimkou roku 2020. Otázka se týkala toho, jak domácnost vychází se svými příjmy (viz Tabulka 5).

10 Pozn.: Znění otázky: „Řekl byste, že za příjmy Vaší domácnosti můžete uhradit a nakoupit ve srovnání s dobou před jedním rokem mnohem více, o něco více, asi tak stejně, o něco méně nebo mnohem méně?“ Kategorie „více“ je součtem podílů „mnohem více“ a „o něco více“, kategorie „méně“ je součtem podílů „mnohem méně“ a „o něco méně“.

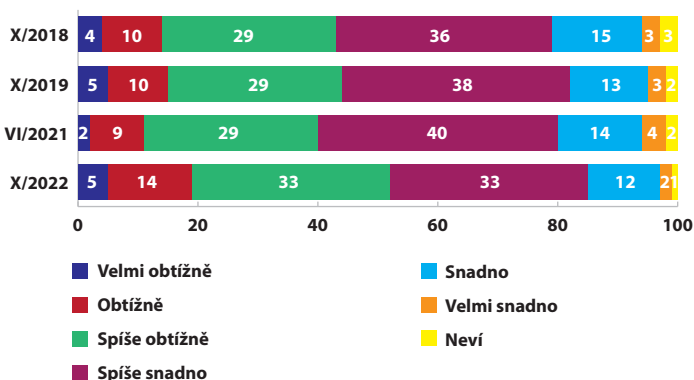
Tabulka 5: Jak domácnost vychází se svými příjmy (%)

konání výzkumu	Velmi obtížně	Obtížně	Spíše obtížně	Spíše snadno	Snadno	Velmi snadno	Neví
X/2022	5	14	33	33	12	2	1
VI/2021	2	9	29	40	14	4	2
X/2019	5	10	29	38	13	3	2
X/2018	4	10	29	36	15	3	3

Pramen: CVVM, listopad 2022.

Ilustrativně lze tyto výsledky ukázat v následujícím grafu.

Graf 3: Jak domácnost vychází se svými příjmy (%)

Pramen: Občané o ekonomické situaci svých domácností, CVVM, listopad 2022.

Podle výsledků v říjnu 2022 převažovali ti, kteří vycházejí se svými příjmy obtížně (52 %) nad těmi, kteří s příjmy vycházejí snadno (47 %). Skupina těch, kteří v současnosti se svým příjmem vycházejí jen „velmi obtížně“, zůstává relativně malá a představuje asi dvacetinu českých občanů (5 %), další přibližně sedminu (14 %) tvoří ti, kteří s příjmem vycházejí „obtížně“.

V porovnání s červnem 2021 narostl podíl těch, jež mají nějaké obtíže při hospodaření se svým příjmem, o 12 procentních bodů. Jedná se o aktuálně nejhorší výsledek od roku 2016.

Potíže při vycházení s příjmem domácnosti jsou pochopitelně poměrně silně zkorelovány s příjmem domácnosti, hodnota koeficientu korelace 0,4.¹¹ Mezi domácnostmi s příjmem do 20 000 Kč uvádí 81 % respondentů, že s příjmy vycházejí obtížně a 19 %, že snadno, ale i mezi domácnostmi s příjmem nad 40 000 Kč měsíčně s ním vycházejí obtížně více než dvě pětiny domácností (41 %) a tři pětiny (59 %) naopak snadno. Poměrně silná vazba existuje také se vzděláním respondenta, když potíže vyjít s příjmem připustilo 32 %

11 Spearmanova pořadová korelace.

respondentů s vysokoškolským vzděláním, 45 % se středním vzděláním s maturitou a 67 % se středním vzděláním bez maturity nebo vyučených. Potíže vyjít se svým příjmem pak častěji deklarovali důchodci, ženy v domácnosti nebo na rodičovské či mateřské dovolené, nezaměstnaní a lidé pracující v dělnických profesích a respondenti žijící v jednočlenných domácnostech (CVVM, listopad 2022). Vývoj spokojenosti s vybranými oblastmi veřejného života je možné prezentovat v následující tabulce, která sleduje názory veřejnosti v horizontu posledních tří let.

Tabulka 6: Spokojenost se stavem vybraných oblastí veřejného života. Porovnání rozložení odpovědí vybraných položek II/2020, VI/2021 a XI/2022 (%)

Rok	Velmi spokojen	Spíše spokojen	Tak napůl	Spíše nespokojen	Velmi nespokojen
Životní úroveň					
2020	5	35	44	13	3
2021	4	30	43	18	4
2022	3	30	28	25	14
Sociální jistoty					
2020	4	21	40	24	9
2021	4	25	39	21	9
2022	2	22	30	29	16
Fungování hospodářství					
2020	3	34	39	16	4
2021	2	16	39	28	10
2022	1	18	29	32	17
Veřejné finance					
2020	2	18	37	22	9
2021	2	8	21	31	25
2022	0	5	18	33	40
Politická situace					
2020	2	19	41	26	10
2021	1	10	27	33	26
2022	1	14	24	31	28
Nálada ve společnosti					
2020	2	23	42	25	7
2021	2	14	33	36	14
2022	0	13	32	34	19
Zdravotnictví					
2020	5	33	35	18	8
2021	9	43	29	14	4
2022	9	35	31	17	7
Kultura					
2020	17	49	25	5	1
2021	10	36	30	13	6
2022	11	56	21	7	1

Vztahy se zahraničím					
2020	5	38	36	10	2
2021	3	20	38	24	5
2022	6	36	31	14	6

Pramen: Spokojenost se stavem vybraných oblastí veřejného života, CVVM, 2023.

V roce 2022 z celkového počtu 30 oblastí u deseti oblastí výrazně převažovala spokojenost nad nespokojeností (což je třetina položek – převaha o 19 procentních bodů a více). Jsou to nabídka zboží, kultura, věda a výzkum, dodržování lidských práv, dopravní obslužnost, školství, zdravotnictví, bezpečnost občanů, vztahy se zahraničím a životní prostředí. Menší, ale stále statisticky významný převis spokojenosti nad nespokojeností byl zaznamenán ještě i u nezaměstnanosti, situace v armádě a právního prostředí. Naopak podobně výrazně nespokojena byla veřejnost také s deseti oblastmi: stav veřejných financí, korupce, hospodářská kriminalita, nálada ve společnosti, přistěhovalectví, politická situace, fungování hospodářství, účast na rozhodování, mezilidské vztahy, sociální jistoty.

Při pohledu zpět na více než desetileté období konstatovalo CVVM, že míra (ne)spokojenosti se v minulých letech ve vztahu k oblastem sledovaným těmito výzkumy příliš neměnila. K výrazným změnám v hodnocení řady položek došlo až v roce 2021 v souvislosti s pandemií a v roce 2021 a 2022 v souvislosti s růstem cen nejen energií. Veřejnost citlivě reagovala na proměny politiky i ekonomiky, reflektovala společenskou situaci spojenou s uprchlickou krizí apod.

Propady spokojenosti v roce 2021 u většiny oblastí nepochybně souvisí s pandemií (především fungování hospodářství, stav veřejných financí, celková nálada ve společnosti). Inflace a zdražování na podzim v roce 2022 se jistě promítly do spokojenosti se životní úrovní a sociálními jistotami a také do dalšího propadu spokojenosti s fungováním hospodářství a stavem veřejných financí. Jediná oblast, ve které výrazně posílila spokojenost v souvislosti s ukončením různých omezení, byla kultura. Hodnocení zdravotnictví se vrátilo na předcovidový stav. Podobně i míra spokojenosti se vztahy se zahraničím, na jejímž propadu v roce 2021 se patrně podepsala vrbětická kauza (CVVM, únor 2023).

Na reflexi vývoje různých oblastí života společnosti se váže také míra obav, kterou občané z různých druhů vnímaných hrozeb pocítují. Také tyto obavy jsou pravidelně předmětem výzkumů CVVM. Zjišťovány byly názory veřejnosti na hrozbu ze strany konkrétních skupin, a také na obecnější hrozby většího rozsahu, jako jsou válka, epidemie, přírodní katastrofy a surovinová či ekonomická krize. Dotázaní také posuzovali, jestli existuje nějaký stát, který představuje reálnou bezpečnostní hrozbu pro Českou republiku. Významné pro projevované společenské postoje a chování je i to, zda lidé mají do budoucnosti očekávání spíše optimistická a vůči čemu. V šetření se zkoumala očekávání do budoucnosti, pokud jde o ně a jejich blízké, o Českou republiku, Evropu a lidstvo jako takové (CVVM, únor 2023).

Z publikovaných výsledků CVVM lze vybrat ty hrozby, které občané ČR v šetření označovali jako největší.

Pokud jde o konkrétní skupiny či uskupení, byl na prvním místě jmenován mezinárodní organizovaný zločin, který za velkou hrozbu označilo 52 % respondentů. Teroristické skupiny či jednotlivce označilo za velkou hrozbu 47 %, uprchlíky 41 %, radikální náboženská hnutí 35 %. Lze uvést, že cizinci, žijící v ČR, byli 22 % respondentů též označeni za velkou hrozbu.

Pokud jde o mezinárodní či globální dění, označilo 73 % respondentů za velkou hrozbu surovinovou krizi (nedostatek ropy, zemního plynu atd.). Světovou ekonomickou krizi považovalo za velkou hrozbu 69 %, války obecně 45 % respondentů. Epidemii označilo za velkou hrozbu 39 %.

Analýza vlivu sociodemografických charakteristik na míru obav u obou otázek ukázala, že se od sebe poměrně výrazně liší různé věkové skupiny – starší 60 let vnímají oproti mladším věkovým skupinám některé hrozby intenzivněji a zároveň mladší 30 let vnímají některé hrozby jako velké méně často než střední generace. Rozdíly v odpovědích na hrozby pro ČR („velká hrozba“) jsou u několika položek dokonce v desítkách procentních bodů. U hrozby mezinárodního organizovaného zločinu jsou tyto rozdíly relativně menší, 58 % starších 60 let ho považuje za velkou hrozbu, což je oproti 52 % průměru populace statisticky významný rozdíl. Teroristické skupiny či jednotlivce považuje za velkou hrozbu 56 % starších 60 let, 43 % ve věkové skupině 45 až 59 let, 48 % ve věkové skupině 30 až 44 let, a u nejmladší věkové skupiny 15 až 29 let jen 39 %. Uprchlíky z jiných zemí považuje za velkou hrozbu 52 % starších 60 let, 42 % ve věkové skupině 45 až 59 let, 33 % ve věkové skupině 30 až 44 let a 35 % ve věkové skupině 15 až 29 let. Věkové skupiny se pak neliší ve vnímání surovinové a ekonomické krize. U epidemií, válek a přírodních katastrof pozorujeme opět vyšší obezřetnost u starších respondentů, kteří je častěji chápou jako velkou hrozbu.

Vzdělání je oproti věku o něco slabší prediktor vnímání hrozeb. Významnější rozdíly byly zjištěny u lidí s nejvyšše středoškolským vzděláním bez maturity oproti ostatním respondentům s vyššími stupni, kteří relativně častěji uváděli, že cizinci žijící na území ČR jsou velkou hrozbou (30 % z nich proti průměru populace 22 %) a že jsou také velkou hrozbou uprchlíci z jiných zemí (50 % proti z nich proti průměru populace 41 %).

Od výzkumu v červnu 2021 došlo k řadě změn. K výraznějším posunům došlo u vnímání hrozeb událostí. Slabý nárůst v kategorii „velká hrozba“ byl zaznamenán u cizinců žijících na území ČR (nárůst o 4 procentní body). Mírně klesl podíl těch, kteří označovali teroristy, uprchlíky (shodně o 6 procentních bodů) a radikální náboženská hnutí (o 7 procentních bodů) za velkou hrozbu.

Zřejmě především kvůli probíhající ruské agresi na Ukrajině byl ve výzkumech CVVM zaznamenán výrazný nárůst těch, kteří považují za velkou hrozbu pro ČR války (o 19 procentních bodů), světovou ekonomickou krizi (o 21 procentních bodů) a surovinovou krizi (o 44 procentních bodů). V případě surovinové krize jde o největší nárůst za všechny dotazované položky od začátku měření vnímání jednotlivých hrozeb.

Dále došlo oproti minulému výzkumu z června 2021 k významnému snížení obav z epidemie (o 26 procentních bodů), když v minulém výzkumu byl historicky nejvyšší podíl (65 %) těch, kteří považovali epidemie za velkou hrozbu pro ČR.

Na otevřenou otázku, které země podle nich představují hrozbu pro Českou republiku, uvedla o něco více než polovina (51 %) dotázaných, že za bezpečnostní hrozbu pro ČR považuje Rusko, o něco více než desetina (12 %) Čínu, jedna desetina (10 %) Ukrajinu, necelá desetina (9 %) Spojené státy americké. Ostatní země uváděli dotázaní méně často a celkové hodnoty nepřekročily jednotky procent (CVVM, únor 2023).

Míru optimismu při vyhlídkách do budoucna ukazuje následující tabulka.

Tabulka 7: Jak pohlížíte na budoucnost – míra optimismu/pesimismu (%)

	Rozhodně s optimismem	Spíše s optimismem	Spíše s pesimismem	Rozhodně s pesimismem	Neví
Vy a Vaši blízcí	11	55	26	5	3
Česká společnost	4	44	39	10	3
Evropa	3	37	41	13	6
Lidstvo celkově	4	33	40	16	7

Pramen: Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro Českou republiku. CVVM.

Jak ukazují výsledky, při pohledu na vlastní budoucnost a budoucnost svých blízkých převažuje optimismus (66 % pohlíží s optimismem, 31 % s pesimismem). V případě očekávání týkajících se české společnosti je česká společnost rozdělena přibližně na poloviny (48 % s optimismem, 49 % s pesimismem). V pohledu na budoucnost Evropy již převládá negativní naladění (40 % s optimismem, 54 % s pesimismem) a nejpesimističtější z daných položek viděli respondenti budoucnost lidstva celkově (37 % s optimismem, 56 % s pesimismem).

Podrobnější analýza ukázala, že optimističtější v očekáváních jsou relativně více nejmladší věkové skupiny do 29 let. Očekávání jsou také pozitivně korelována se socioekonomickým statutem obyvatel, když ti s vysokoškolským vzděláním, s vyššími příjmy a dobrou životní úrovní vlastní domácnosti jsou častěji optimističtí.

Ve srovnání se situací z června 2021 poklesl optimismus zejména ve vazbě na samotné dotazované a jejich blízké (pokles optimismu o 9 procentních bodů a nárůst pesimismu o 8 procentních bodů). Méně optimisticky vidí česká veřejnost také budoucnost české společnosti (pokles optimismu o 6 procentních bodů a nárůst pesimismu o 7 procentních bodů) a Evropy (pokles optimismu o 5 procentních bodů a nárůst pesimismu o 6 procentních bodů). Naopak vnímání budoucnosti lidstva jako celku se významně nezměnilo.

Ve zjištěných názorech veřejnosti lze konstatovat některé charakteristické (a nepřekvapivé) rysy. Ve vazbě na pandemii covidu stouply obavy o zdraví blízkých osob, z omezení zdravotní péče, ale také ze zhoršení ekonomické situace ČR. Výzkumy CVVM potvrdily, že následný ekonomický vývoj, resp. inflaci a pokles reálných mezd lidé reálně pocítují a vyjadřují v odpovědích. Byli ve vzrůstající míře nespokojeni se stavem životní úrovně, sociálních jistot, s fungováním hospodářství a stavem veřejných financí. Celé dvě třetiny respondentů v roce 2022 uvedly, že si mohou koupit méně zboží a služeb ve srovnání s předchozím rokem. Nadpoloviční většina (52 %) uvedla, že se svými příjmy vycházejí obtížně (5 % uvedlo, že velmi obtížně). To, že se svými příjmy vycházejí snadno a velmi

snadno, uvedlo 14 % respondentů. Připomeňme, že podle dat ČSÚ náleželo v roce 2022 do nejvyšších příjmových skupin domácností (s příjmem nad 30 tis. Kč na osobu/člena domácnosti) 12,4 % domácností, do nejnižších (do 10 tis. Kč na osobu/člena domácnosti) 8,9 %. Zdá se tedy, že subjektivní hodnocení celkem kopíruje reálný stav.

Pokud jde o zdroj obav, je celkem pozoruhodné, že se na první místo v míře obav z konkrétních skupin vrátil mezinárodní organizovaný zločin. Naopak překvapivá není míra obav z teroristických skupin a uprchlíků; také opět narostly obavy z cizinců, žijících v ČR. Nárůst obav z uprchlíků a zde žijících cizinců lze považovat za důsledek vzestupu nelegální migrace v Evropě (a ve světě) a také uprchlické krize v souvislosti s válkou na Ukrajině. Současně jsou velkým zdrojem obav světové ekonomické procesy typu surovinové a hospodářské krize a války; tyto obavy byly v roce 2022 na významném vzestupu.

Nicméně při pohledu na vyjadřovanou míru optimismu či pesimismu při výhledu do budoucnosti lze konstatovat až pozoruhodnou odolnost české společnosti. I přes vnímání reálných dopadů a možných hrozeb ekonomických a společenských problémů, převažující část respondentů pohlíží na vlastní budoucnost s optimismem a v pohledu na budoucnost ČR je míra optimismu a pesimismu vyvážená. Větší míra pesimismu v pohledu na budoucnost Evropy a světa asi nepřekvapuje, ale zřejmě se nepromítá tak výrazně do hodnocení budoucnosti vlastní a blízkého okolí respondentů.

1.5. Shrnutí

Při pohledu na statistické údaje a poznatky z výzkumů názorů veřejnosti jsou významné dopady na život a společenské vědomí v uplynulých pěti letech zřejmé. Bezprostřední vazby těchto událostí na vývoj kriminality nejsou sice s výjimkou opatření spojených s potlačováním pandemie (které vedly k nezanedbatelnému poklesu evidované kriminality a po jejich odeznění k opětovnému vzrůstu) na první pohled patrné, ale lze hovořit o určitých potenciálních kriminogenních stimulech. Doba covidu a proticovidových opatření vedla nejen k poklesu evidované kriminality a jejímu částečnému přesunu do virtuálního světa, ale vyvolala i některé přímé konfrontace se státní mocí (demonstrace tzv. odpíračů, otevřené konflikty v ulicích). Přivedla také pokles HDP, na který navázal ekonomický vývoj dalších let (růst cen, inflace, propad reálných příjmů), který opět vyvolal v některých fázích otevřené protesty proti vládě. Obdobně zasáhl veřejný život konflikt na Ukrajině a průběžná diferenciací postojů vůči ukrajinským uprchlíkům. Ty se již manifestovaly nejen na sociálních sítích a při různých vystoupeních, ale i sice nečetnými, ale otevřenými kontraverzemi ve veřejném prostoru, virtuálním i reálném. Inflace a růst životních nákladů spojený s poklesem reálné mzdy zvýšily zátěž obyvatelstva, zejména nízkopříjmových skupin. Podle subjektivního hodnocení vycházelo v roce 2022 se svými příjmy obtížně 52 % respondentů, což se již nepochybně dotýká nejen nízkopříjmových skupin a může to stimulovat nepříznivou situaci, alespoň pokud jde o nárůst nespokojenosti, stav společenského vědomí a jeho účinky na chování lidí. Určitou brzdou zřejmě je relativně vysoká a trvající míra optimistických očekávání do budoucna. Je ale otázka, zda je možné na tuto brzdu případných asociálních reakcí na nepříznivé vnímání vlastní ekonomické a sociální situace dlouhodobě spoléhat.

II.

Trendy kriminality v České republice v roce 2022

Tradiční kapitola nabízí pohled na evidovanou kriminalitu v předmětném roce, změny oproti roku předchozímu a tendence za cca posledních deset let. Data pro tuto část jsou čerpána z policejních statistik¹², především z pravidelných statistických přehledů kriminality Policie ČR (dále též jen PČR) a nestandardních sestav odboru věcných gescí a statistik Policejního prezidia ČR, informace dále vycházejí ze Zprávy Ministerstva vnitra o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR v roce 2022 a Zprávy Nejvyššího státního zastupitelství o činnosti státního zastupitelství za rok 2022. Doplněny jsou některými údaji z podkladů pro ročenku Ministerstva spravedlnosti, zpracovanými tamním oddělením justiční analýzy a statistik.

Cílem je interpretace stavu a základních trendů kriminality v České republice, mapování struktury a intenzity trestné činnosti a geografických ukazatelů včetně indexu kriminality. Prezentovány jsou rovněž informace o skladbě známých pachatelů. Hlubší analýze vybraných otázek se věnují specializované části této publikace.

Při výkladu dat z časových řad je třeba mít na paměti několik faktorů, jež jejich kontinuitu dosti podstatně ovlivňují. Jedná se zejména o transformaci metodologie záznamů v policejních statistikách ohledně stíhaných osob od roku 2016 (změny ohledně započítávání trestné činnosti nebo věku)¹³ a úpravy policejní takticko-statistické klasifikace (dále TSK) od 1. 1. 2021 včetně optimalizace statistického vykazování¹⁴. Dále jde o změny v souvislosti s novelou trestního zákoníku č. 333/2020 Sb., účinnou od října 2020, kdy došlo ke zdvojnásobení hranic trestným činem způsobené škody (jedná se zejména o škodu minimální/nikoli nepatrnou, jeden z určujících znaků kvalifikace). V neposlední řadě roky 2020 a 2021 ovlivnila specifická opatření v rámci covidové pandemie.

II.1. Vývoj a struktura kriminality

„Předcovidového“ minima v počtu evidovaných trestných činů bylo dosaženo v roce 2018 – 192 405 skutků. V roce 2021 bylo Policií ČR evidováno 153 233 trestných činů, čímž byla dosažena nejnižší úroveň evidované kriminality v historii samostatného státu¹⁵. Rok

12 Terminologie kriminálních statistik Policie ČR (takticko-statistická klasifikace - TSK) má specifickou strukturu a ne vždy se přesně shoduje s terminologií trestního zákoníku.

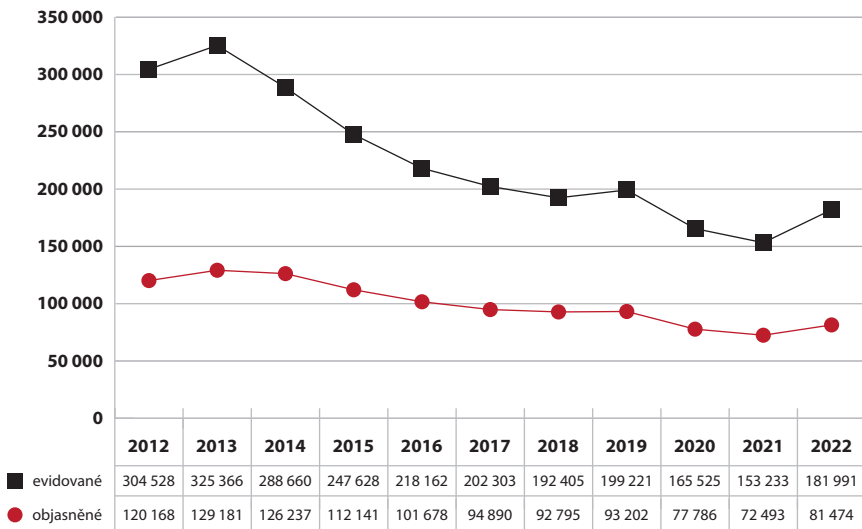
13 Před rokem 2016 byla stíhaným osobám započítávána pouze nejzávažnější trestná činnost. Tzn., spáchala-li osoba v rámci jednoho čísla trestního spisu např. tr. čin vraždy a zároveň krádeže, byla započítána pouze do vražd, krádež byla ignorována. Od roku 2016 je započítávána veškerá trestná činnost. V souvislosti se změnami evidenčně statistického systému kriminality byla provedena i úprava výpočtu věku stíhané osoby. Do roku 2016 byl věk počítán rozdílem data sdělení (vznesení) obvinění (podezření) a data narození a věk počítal vkladatel. Od roku 2016 věk počítá automat, čímž je eliminována chyba vkladatele, a navíc je věk počítán rozdílem data spáchání a data narození, čímž došlo i ke zpřesnění. Tato změna se promítla lehkým posunem věku pachatelů směrem k nižším věkovým kategoriím. Jsou zaznamenány i případy, kdy pachatel spáchal svou trestnou činnost v delším časovém rozmezí, a je tím pádem také započítán ve více věkových kategoriích.

14 Jednalo se především o přidání nových kódů a rozčlenění kategorie „ostatní“ (např. u mravnostní kriminality), přesuny a výmaz některých nepoužívaných kódů TSK.

15 Viz Příloha č. 1.

2022 zaznamenal s 181 991 skutky nárůst o téměř 19 %, vyjádřeno v absolutních číslech šlo o +28 758 skutků. Nárůst nápadu se projevil u všech hlavních druhů kriminality. Objasněnost poklesla o 2,5 %, pod 45 %.

Graf 4: Trestné činy evidované Policií ČR v letech 2012–2022

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR¹⁶.

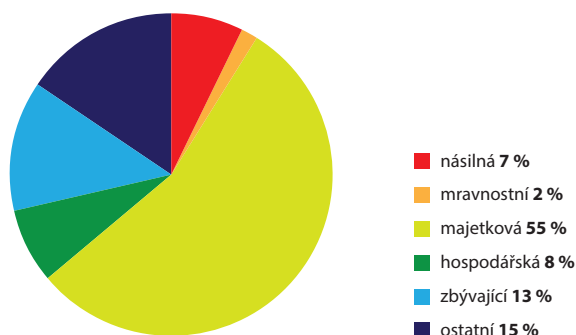
Spektrum kriminality se nijak nemění, převažují trestné činy proti majetku, které činí více než polovinu (55 %). Následuje tzv. ostatní kriminalita s 15 %, kam spadají podle členění PČR především trestné činy maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (rok 2022 přes 13,5 tisíce skutků), drogové trestné činy (2022 – 4 tis.), výtržnictví nebo ohrožování výchovy dítěte.

Třetí největší podíl – 13 %, zaujímá kriminalita zbývající (což zahrnuje např. ohrožování pod vlivem návykové látky – v roce 2022 cca 8 800 skutků, zanedbání povinné výživy – přes 6 tisíc skutků; nebo silniční dopravní nehody). U tohoto typu trestné činnosti je deklarována nejvyšší objasněnost, téměř 77 %.

Tři procentní body podílu na celkové kriminalitě, které meziročně v součtu ubyly těmto dvěma druhům, se přesunuly do kriminality majetkové.

16 <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

Graf 5: Struktura kriminality¹⁷ v ČR v roce 2022

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

U **majetkové** trestné činnosti byl zaznamenán nárůst o 29 % a speciálně u krádeže prosté o téměř 30 %. Ta se na celkové kriminalitě podílela nejvíce, a to 19 %, kdy převzala pomyslné vedení od krádeží vloupáním (ty v roce 2021 tvořily pětinu veškerých evidovaných trestných činů). V nápadu majetkové kriminality za rok 2022 činil podíl krádeží prostých 34,3 %, počty krádeží vloupáním byly zhruba rovnocenné, tři desetiny pod 34 %. Obvykle bývají ale krádeže prosté zastoupeny více (tvořily i více než polovinu skutků majetkové trestné činnosti, např. v roce 2020 cca 56 %)¹⁸.

Nejvyšší nárůst majetkové kriminality, přes 62 %, byl zapsán v kraji Libereckém a s cca 57 % ho následoval kraj Zlínský. Možná paradoxně nejnižší růst (o 18 %) se ukázal v Praze.

Objasňenost majetkové kriminality se pohybuje pod 27 %.

Na škodách způsobených trestnou činností v roce 2022 se majetková kriminalita podílela téměř 38 %, což je výrazný skok oproti 18 % z roku 2021¹⁹. Průměrná škoda způsobená trestným činem proti majetku činila cca 74 tis. Kč²⁰.

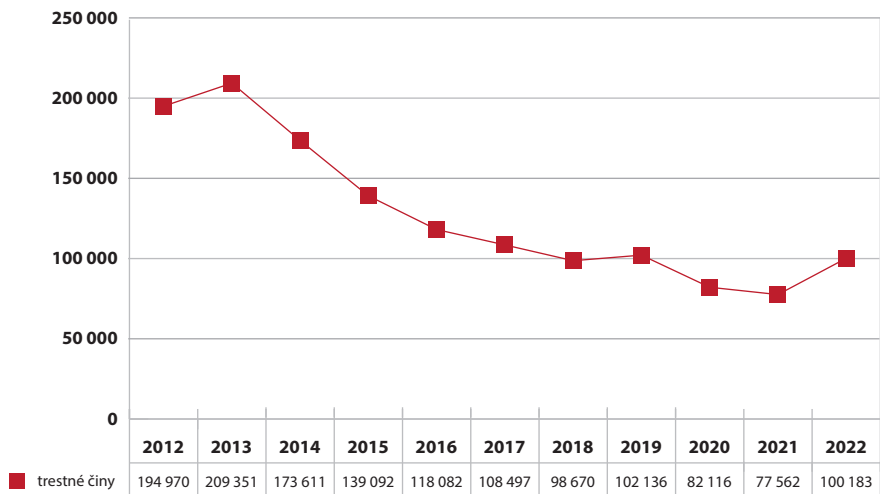
17 Graf 5 ukazuje rozložení typů kriminality podle policejního členění, jež však není totožné s dělením podle jednotlivých hlav zvláštní části trestního zákoníku.

18 I zde je však třeba mít na zřeteli restrukturalizaci položek policejní takticko-statistické klasifikace z roku 2021.

19 Viz pozn. pod čarou č. 18.

20 Viz materiál PČR „Základní statistické údaje o kriminalitě“, prezentace na Tiskové konferenci SKPV k vývoji registrované kriminality 2022, 13. 1. 2023, Policejní prezidium Praha.

Graf 6: Majetková trestná činnost v letech 2012–2022 (dle dělení Policie ČR)

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

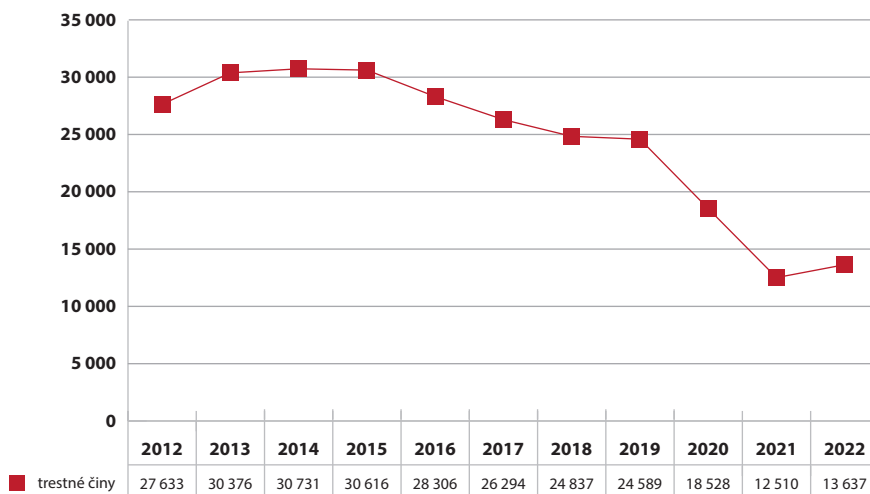
Křivka **hospodářské** kriminality vykázala v roce 2022 po výrazném poklesu v covidových letech devítiprocentní nárůst. Celková škoda dosáhla cca 9 mld. Kč, kdy nejvíce „příspěly“ trestné činy zkrácení daně (2,46 mld. Kč) a podvodu (2,41 mld. Kč); výše průměrné škody způsobené hospodářským trestným činem se pohybovala okolo 660 tis. Kč. Oproti minulému roku se jedná u obou položek o znatelné snížení – celkové škody v roce 2021 činily 18,7 mld. Kč, průměrná škoda z TČ cca 1,5 mil. Kč. Na škodách z veškeré trestné činnosti se hospodářská trestná činnost podílela zhruba 46 % (zaznamenaný údaj za rok 2021 byl rovněž výrazně více – 69 %).

Kvantitativně v roce 2022 dominoval dle TSK trestný čin neoprávněného přístupu a poškození záznamu v počítačovém systému, opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla²¹ (§ 230–232 TZ) – 2 848 skutků, následovaný v četnosti úvěrovým podvodem²² – 1 917 skutků.

21 V předchozích letech byl nejčastěji evidován trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234), který ovšem po restrukturalizaci policejní TSK již do hospodářské kriminality nespadá.

22 Zde se vyskytuje typický příklad rozporu mezi policejní TSK a dělením podle hlav trestního zákoníku: zatímco TSK úvěrový podvod (§ 211 TZ) zahrnuje pod kriminalitu hospodářskou, v TZ je typický trestným činem proti majetku. A naopak trestný čin neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234 TZ) je v trestním zákoníku zařazen v Hlavě VI. mezi hospodářské trestné činy, avšak v policejních statistikách se vykazuje v majetkové kriminalitě.

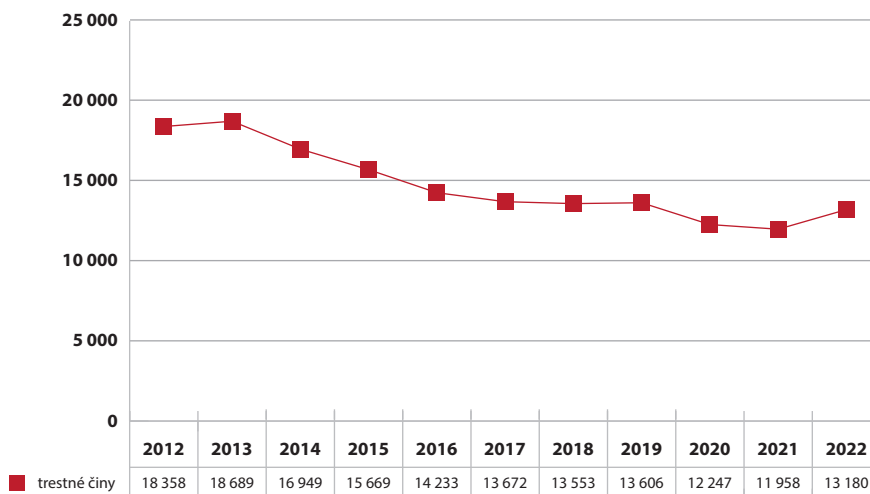
Graf 7: Hospodářská trestná činnost v letech 2012–2022 (dle dělení Policie ČR)

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

I **násilná** trestná činnost vykázala v roce 2022 nárůst, zhruba desetiprocentní. Nejpočetnějším trestným činem v této kategorii bylo stejně jako v předešlém roce úmyslné ublížení na zdraví (4 171 skutků, +470). I četnost výskytu dalších trestných činů se v průběhu sledovaného ročního období shodovala s předchozím – nejvíce frekventované bylo porušování domovní svobody, nebezpečné vyhrožování, loupež²³ a vydírání.

Graf 8: Násilná trestná činnost v letech 2011–2022 (dle dělení Policie ČR)

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

23 Viz Příloha č. 5.

Vražd bylo v roce 2022 spácháno 150, což je markantní nárůst o 43 %, čísla se nicméně pohybují na úrovni např. let 2015, 2017 nebo 2019²⁴. Do policejních statistik je zahrnován i pokus (63 skutků) a příprava (8). Objasněnost přesáhla 87 %, což je pokles o 5 %. Ve více než polovině případů jsou motivem spáchání problémy v osobních vztazích. Vyskytly se ale opět případy vražd na objednávku, což v posledních dvou letech nebylo zaznamenáno vůbec. Narostl počet loupežných vražd, a to na 6 skutků ve srovnání s ojedinělým případem v roce 2021.

Opakovaně trestané osoby²⁵ spáchaly čtvrtinu všech vražd, ale například ještě v roce 2014 tvořili recidivisté (původní terminologie) více než polovinu všech pachatelů tohoto násilného trestného činu. Mezi pachateli vraždy se v roce 2022 vyskytly i 3 nezletilé osoby.

Nejčastějším místem činu vraždy byla Praha a poté kraj Středočeský. V kraji Pardubickém byl zaznamenán nejvyšší nárůst – z jednoho případu na 10 trestných činů, což činí extrémní desetinásobný skok.

Tabulka 8: Vraždy 2022 – trestné činy, objasněnost, stíhané osoby

Druh vraždy	Loupežné	Sexuální	Motivované osobními vztahy	Na objednávku	Novorozence	Ostatní	Celkem
Zjištěno celkem TČ	6	3	76	3	0	62	150
Objasněno	6	3	67	2	0	53	131
Stíháno osob	7	2	68	2	0	58	137
Z toho: Opakovaně trestané osoby	4	0	20	0	0	13	37
– Ženy	0	0	18	1	0	12	31
– Muži	7	2	50	1	0	46	106
– Mladiství	0	0	0	0	0	4	4

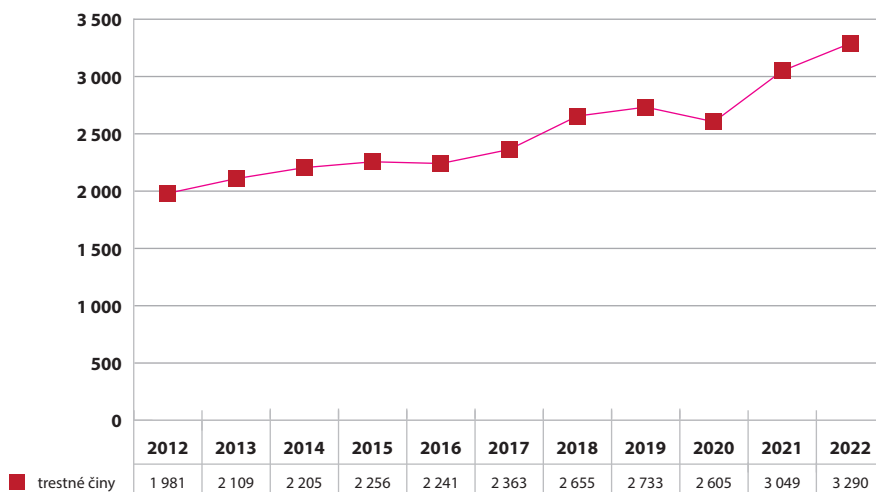
Pramen: Statistický výkaz Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Mravnostní kriminalita v poslední dekádě buď stagnovala, nebo lehce stoupala, po ojedinělém mírném poklesu v roce 2020 pokračuje v růstu. Meziroční nárůst činil 8 %, podruhé byla překonána hranice tří tisíc skutků a celkově se ve srovnání s počátkem monitorovaného desetiletí jedná o dvoutřetinový nárůst. Objasněnost se pohybuje mezi 59 až 60 %.

24 Viz Příloha č. 4.

25 Recidivistou ve smyslu policejní statistiky je pachatel úmyslného trestného činu, který byl již za jiný úmyslný trestný čin dříve odsouzen = opakovaně trestaná osoba.

Graf 9: Mravnostní trestná činnost v letech 2012–2022 (dle dělení Policie ČR)

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Pořadí trestných činů podle zaznamenané četnosti se neměnilo, nejfrekventovanějším trestným činem bylo v roce 2022 opět znásilnění (880 skutků), následováno dětskou pornografií a zneužitím dítěte k ní (780, čtvrtinový nárůst skutků) a pohlavním zneužitím ostatním (684 případů).

Rekordmanem v nárůstu celého spektra zločinnosti je v České republice **kybernetická**²⁶ kriminalita. Za loňský rok bylo registrováno 18 554 skutků, což představuje nárůst o 95 %. Potvrzuje se tak přesun páchaní trestné činnosti do kyberprostoru, zejména majetkové, mravnostní a hospodářské.

26 Policie ČR sem řadí trestnou činnost spáchanou internetem a ostatními počítačovými sítěmi, naopak nezahrnují se trestná jednání spáchaná za pomoci mobilního telefonu nebo hlasových služeb.

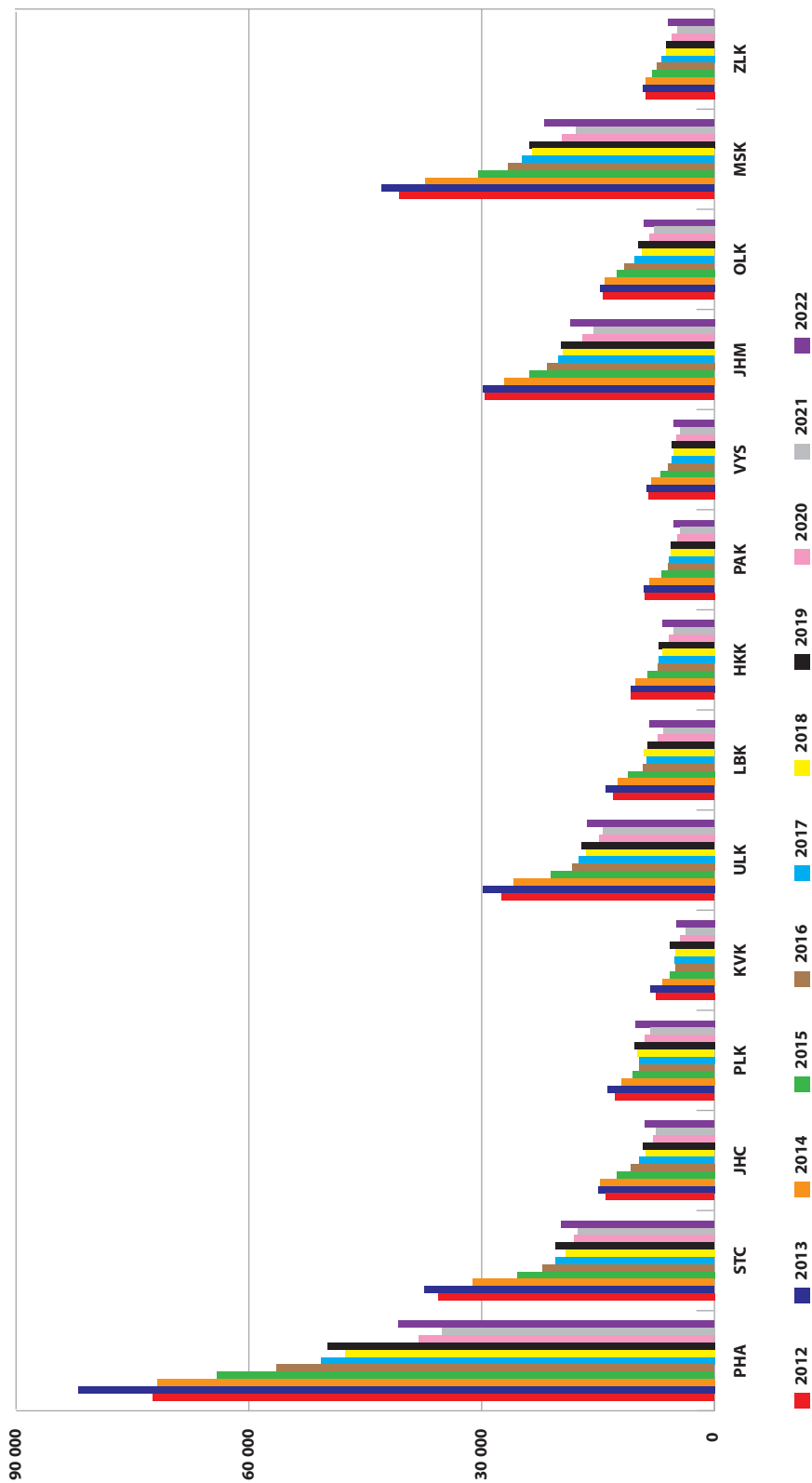
Geografické rozložení kriminality zůstává v průběhu let v podstatě beze změn, nejvyšší podíl nápadu z celé republiky má hlavní město Praha²⁷, a to zhruba půl bodu nad 22 %. Shodně jako v letech minulých následuje Moravskoslezský kraj s cca 12 % a kraj Středočeský s téměř 11 %. Podíl i pořadí dalších krajů jsou také stejné jako v minulosti, významná část nápadu je registrována v kraji Jihomoravském (více než 10 %) a v Ústeckém (9 %). Nad 5% podíl se dostal ještě kraj Plzeňský a Olomoucký. Nejnižší podíl (2,7 %) na celkové kriminalitě opět zapsal Karlovarský kraj, přestože zde v roce 2022 došlo k největšímu procentuálnímu přírůstku registrovaných skutků, a to o 31,6 %. Kvantitativně se ale jedná o kraj s nejnižším počtem evidovaných trestných činů – necelých 5 tis. (viz též Tabulka 9).

Nárůst kriminality se týkal všech krajů, více než čtvrtinový byl ještě v kraji Libereckém a Královéhradeckém, naopak nejméně, resp. nejméně v procentním vyjádření, rostla evidovaná kriminalita v kraji Středočeském (+12 %), Ústeckém (+14 %) a v Praze (+cca 16 %). V metropoli se zase ale jednalo o nejvyšší absolutní nárůst o téměř 5 600 skutků.

Nejvyšší objasněností trestné činnosti se opět pyšní kraj Zlínský – 61 %, byť je zde pokles úspěšnosti o šest procent; následovaný hned Jihočeským krajem s 60,4 % a krajem Ústeckým – necelých 60 %. Praha, jako obvykle, disponuje nejnižší, čtvrtinovou objasněností (25,5 %).

27 Praha je specifická mnoha kriminogenními faktory, charakteristickými pro velkoměsta: vysoká hustota obyvatelstva a z toho např. plynoucí anonymita pachatelů trestné činnosti, koncentrace problematických osob, cizinecký ruch, příležitosti, které nabízí rozsáhlá obchodní síť apod.

Graf 10: Trestná činnost v jednotlivých územních celcích ČR v letech 2012 až 2022

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR, podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Tabulka 9: Index kriminality podle krajů

	Trestné činy evidované policií	Počet obyvatel k 1. 1. 2023	Trestné činy na 1 000 obyvatel	Pořadí podle zamořenosti území kriminalitou
Česká republika	181 991	10 827 529	16,81	–
Praha ²⁸	40 704	1 357 326	29,99	1.
Ústecký kraj	16 365	812 337	20,15	2.
Liberecký kraj	8 399	449 177	18,70	3.
Moravskoslezský kraj	21 884	1 189 674	18,39	4.
Plzeňský kraj	10 207	605 388	16,86	5.
Karlovarský kraj	4 939	293 595	16,82	6.
Jihomoravský kraj	18 579	1 217 200	15,26	7.
Olomoucký kraj	9 114	631 802	14,43	8.
Středočeský kraj	19 775	1 439 391	13,74	9.
Jihočeský kraj	8 916	652 303	13,67	10.
Královéhradecký kraj	6 659	555 267	11,99	11.
Zlínský kraj	5 980	580 531	10,30	12.
Vysočina	5 240	514 777	10,18	13.
Pardubický kraj	5 230	528 761	9,89	14.

Pramen: Ročenka ČSÚ <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112023>, podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Tabulka 9 nabízí přehled tzv. **indexu kriminality** (CI – crime index), který je poměrem počtu trestných činů k počtu obyvatel (zde na 1 000 obyvatel). Nejvyšších čísel dosahuje tradičně hlavní město Praha. Hodnota CI zde činí 30 trestných činů na 1 000 obyvatel. Následují kraje Ústecký (20) a Liberecký (cca 19) spolu s Moravskoslezským krajem (nad 18). Hodnoty pro Českou republiku oscilují okolo 17. Nejnižší index, pod 10, má Pardubický kraj, jež je pravidelně v trojici nejméně kriminalitou zasažených krajů spolu s krajem Zlínským a Vysočinou.

Zajímavými fakty (a také se s roky příliš neměnícími) jsou zjištění, že i když Karlovarský kraj registruje nejméně trestných činů v republice vůbec, je dle indexu kriminality na místě šestém. A naopak, Středočeský kraj, který se počtem trestných činů řadí na třetí místo, je v zatíženosti kriminalitou až devátý.

Statistická data včetně indexu kriminality na 10 tis. obyvatel zpracovávala graficky do listopadu roku 2020 Otevřená společnost, o. p. s. na webu mapakriminality.cz. Nyní obdobnou službu poskytuje aplikace map kriminality²⁹ přímo na stránkách Ministerstva vnitra ČR.³⁰ Aplikace obsahuje data o přestupcích a vybraných druzích trestných činů, které byly ve zvoleném období registrovány Policií České republiky. Zároveň musí tyto

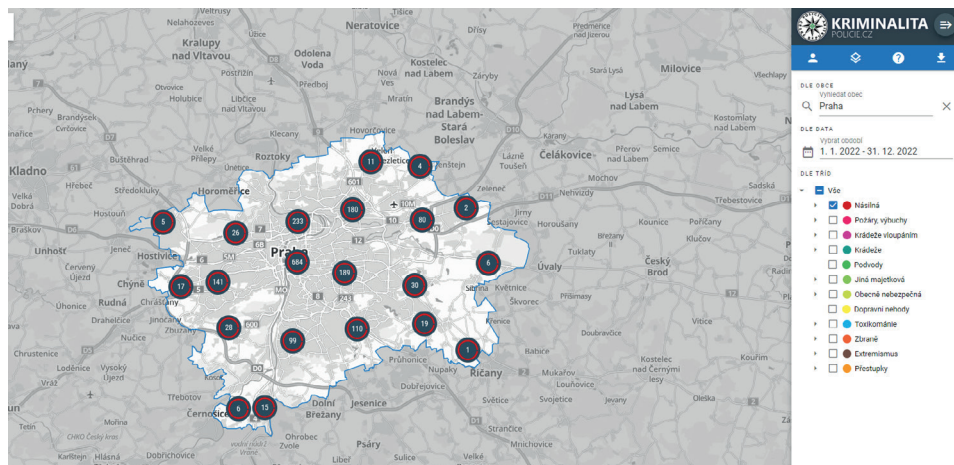
28 Trestná činnost v Praze podle jednotlivých policejních obvodů viz Příloha č. 2.

29 <https://kriminalita.policie.cz>

30 <https://kriminalita.policie.cz/napoveda/#/>

údaje obsahovat informaci o poloze. Pro ilustraci viz Obr. 1 a 2 náhled do nápadu násilné trestné činnosti v Praze (zkresleno na oblasti³¹, nikoli přesná poloha v mapě), kde lze dohledat ve stanoveném časovém úseku počty, typ deliktu (zde vybrány pouze trestné činy), jeho kategorii, stav objasnění a datum oznámení.

Obr. 1: Mapa kriminality – Praha, násilná trestná činnost 2022

Obr. 2: Náhled do nápadu násilné trestné činnosti, prosinec 2022, Praha, centrum

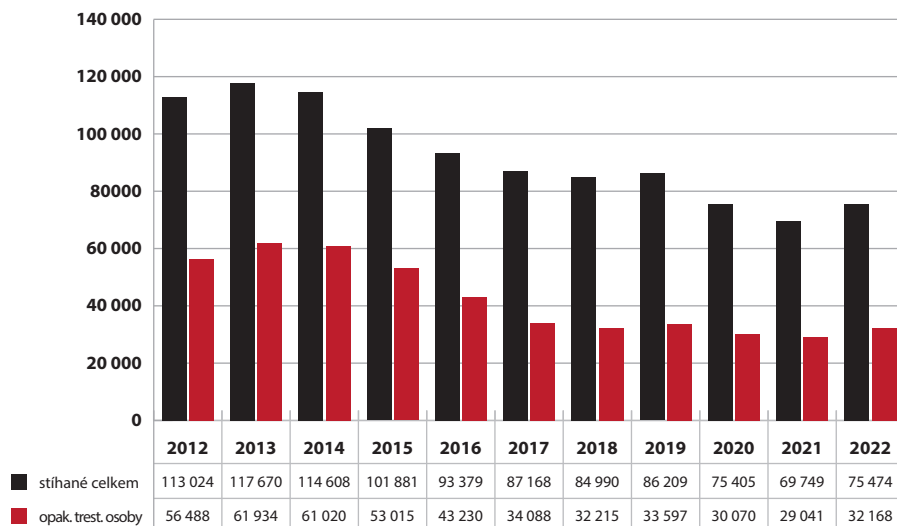
31 Viz ochrana osobních údajů a polohové zkreslení in <https://kriminalita.policie.cz/napoveda/#/>

II.2. Stíhané a vyšetřované osoby

Se zvyšováním počtu skutků evidované kriminality koresponduje i růst počtu **stíhaných a vyšetřovaných osob**³². V roce 2022 jich bylo 75 474, což představuje 8% meziroční nárůst, konkrétně o 5 725 osob.

Zaznamenáno bylo i 1% navýšení podílu **opakovaně trestaných osob**³³ mezi pachateli, který nyní přesahuje o šest desetin 42 %. V absolutních číslech jde o nárůst o 3 127 osob, což je skoro o 11 % více oproti roku 2021. Od roku 2015 (kdy se recidivisté podíleli na spáchaných trestných činech nadpoloviční většinou – 52 %) až do roku 2019 byl zaznamenán pokles (dokonce na 38 %). V roce 2022 spáchaly opět tyto osoby více než polovinu (50,7 %) veškeré objasněné trestné činnosti.

Graf 11: Osoby stíhané a vyšetřované Policií ČR v letech 2012–2022

*včetně právnických osob.

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Více než deset procent trestně stíhaných osob v ČR tvořili v roce 2022 **cizinci**, jedná se o 7 897 osob, což představuje meziroční více než pětinnový nárůst v absolutních počtech o zhruba 1 500 pachatelů. Nejčastěji šlo o občany Slovenska (+ 12 %), Ukrajiny (zde nárůst o 38 %) a Moldavska (tady růst dokonce o více než 47 %). Na pokles v předešlých letech měla pravděpodobně vliv zavedená protiepidemická opatření ve spojitosti s migrací. Cizinci

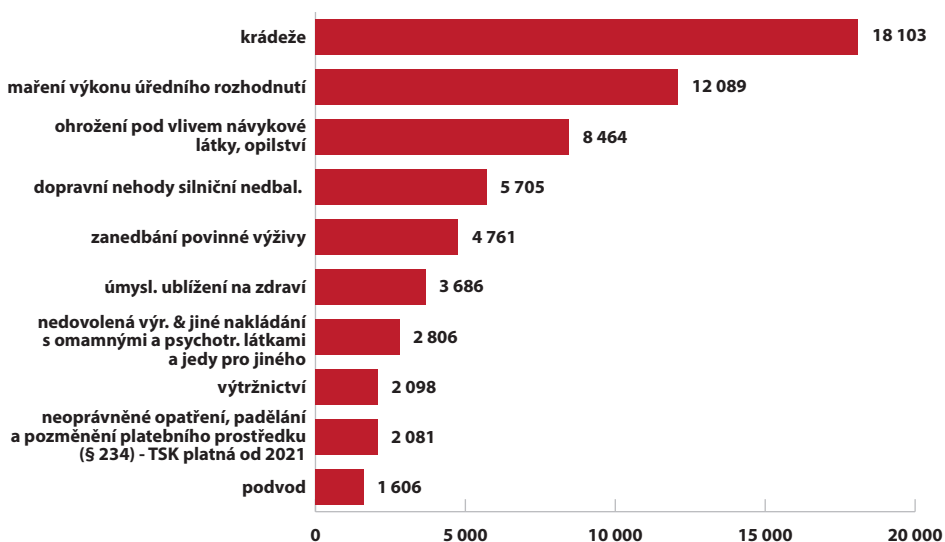
32 Údaje o tzv. známých pachatelích trestné činnosti vycházejí (resp. logicky mohou vycházet) pouze z dat o objasněné kriminalitě. Při interpretaci časových řad je rovněž nutno brát v úvahu podstatnou změnu v zaznamenávání trestné činnosti stíhaným osobám, aplikovanou od roku 2016. (viz též pozn. pod čarou č. 13)

33 Viz pozn. pod čarou č. 25.

spáchali necelých 8,5 tis. trestných činů, což činí asi 10 % objasněné kriminality. Nejčastěji se dopouštěli trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství a maření výkonu úředního rozhodnutí. Blíže viz kapitola VII.

Graf 12 nabízí pořadí **deseti nejčastěji páchaných trestných činů dle počtu pachatelů** za rok 2022 (tj. v poměru k celkovému počtu známých pachatelů). Na prvních třech místech se oproti předchozímu roku nejvíce páchané trestné činy nezměnily, ani jejich pořadí. Nejčetnější zůstávají krádeže (téměř čtvrtina pachatelů). Na dalších místech setrvávají stejné trestné činy jako v minulém roce, jen si některé prohodily pořadí. Do žebříčku se vrací neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, podvod nahradil úvěrový podvod. Relativně těsně za „top ten“ zůstalo porušování domovní svobody, loupež a nebezpečné vyhrožování.

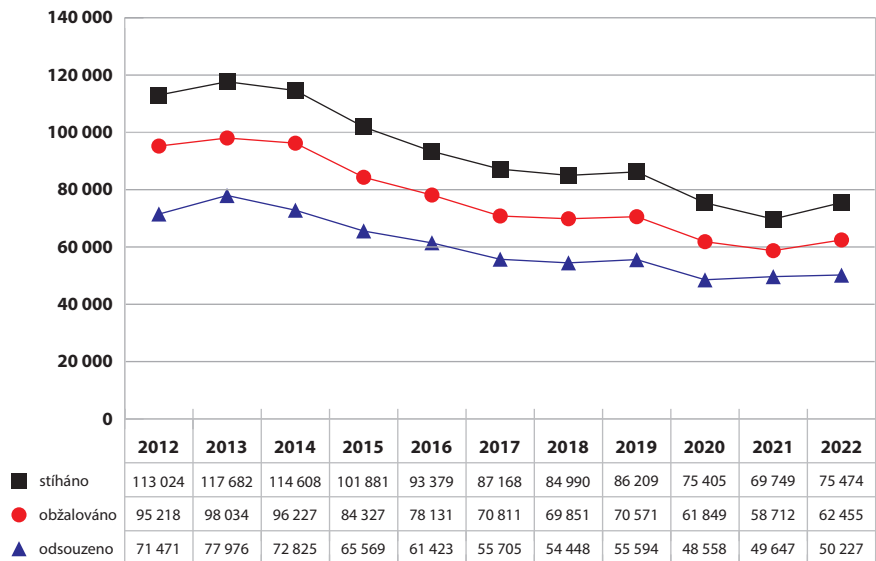
Graf 12 Deset nejčastěji se vyskytujících trestných činů za rok 2022 dle počtu pachatelů stíhaných Policií ČR

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Graf 13 prezentuje analogický trend nárůstu osob **stíhaných a vyšetřovaných** policií a osob **obžalovaných a odsouzených** (viz též Graf 17 v přepočtu na 100 tis. obyvatel v kapitole III.).

Graf 13: Počty stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob v ČR v posledních cca deseti letech

* Pramen: stíháno – dle statistik Policie ČR a podkladů Policejního prezidia ČR, odboru věcných gescí a statistik.

Obžalováno (od r. 2002 včetně návrhu na potrestání) – dle statistických sestav státních zastupitelství a Statistické ročenky kriminality MSp, odsouzeno – dle Statistické ročenky kriminality Msp.

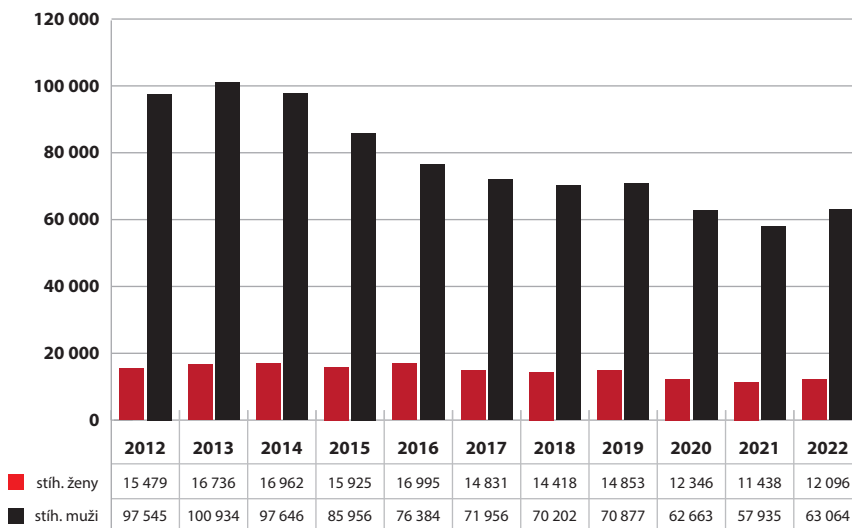
Rok 2015 obžalováno – Databáze CSLAV „Přehled o vyřízených (stíhaných a podezřelých) fyzických osobách podle státních zastupitelství“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR, odsouzeno – Databáze CSLAV „Přehled o pravomocně odsouzených osobách podle soudů“ (zvláštní sestavy). Ministerstvo spravedlnosti ČR.

Rok 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022 obžalováno, odsouzeno – data poskytnutá oddělením justičních analýz a statistik Ministerstva spravedlnosti ČR.

Vývoj kriminality v členění dle statistik Policie ČR, státního zastupitelství a soudů viz Příloha č. 3.

Z celkového počtu stíhaných nebo vyšetřovaných osob v roce 2022 činili **muži** 83,6 % a **ženy** 16 %. **Právnícké osoby** jsou Policií ČR stíhány od roku 2012, v roce 2022 bylo dle policejních statistik vyšetřováno a trestně stíháno 314 právníckých osob, jedná se opět o pokles a druhé nejnižší číslo od roku 2016 (viz též kap. III.).

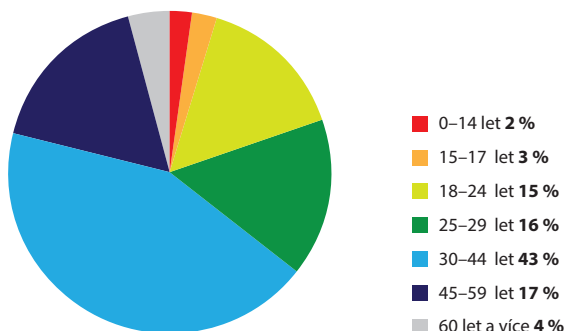
Graf 14: Počty stíhaných mužů a žen v ČR v letech 2012–2022

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Ženy nejvíce, ve 31 % – páchají skutky spadající pod kriminalitu tzv. zbývající; na počtu stíhaných a vyšetřovaných osob pro tento druh trestné činnosti se podílejí více než 18 %. Více než čtvrtinu (28 %) trestné činnosti žen zaujímá kriminalita majetková, kde jednoznačně převládají krádeže, tzv. prosté, kde ženy tvoří 16 % všech známých pachatelů. Dle podrobnější specifikace TSK jde nejvíce o krádeže prosté v obchodech. A například na násilné kriminalitě se ženy jako pachatelky podílejí 9 % a v této kategorii se dopouštějí nejvíce úmyslného ublížení na zdraví. Obecně nejčastěji se ženy dopouštějí trestného činu zanedbání povinné výživy, nedbalostních silničních dopravních nehod, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a trestných činů ohrožení pod vlivem návykové látky a opilství. Poměrně četné je i ohrožování výchovy dítěte, kde ženy tvoří 63 % všech pachatelů.

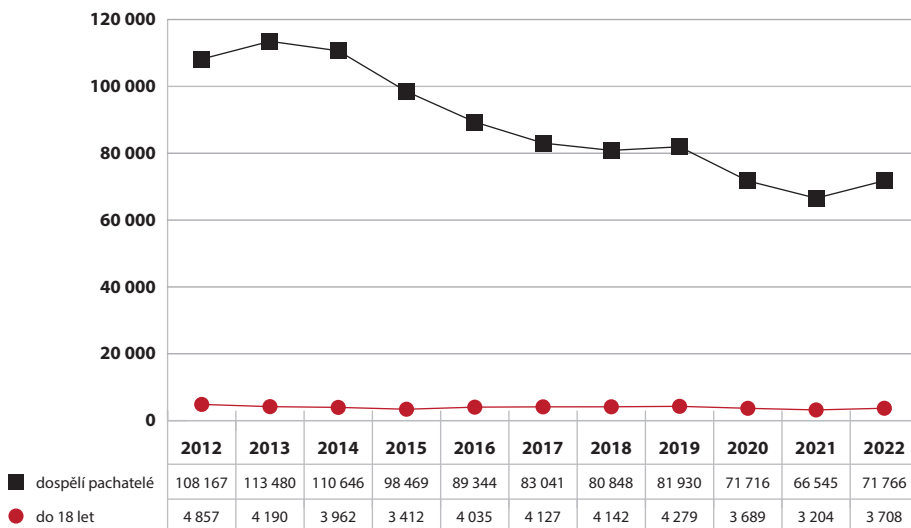
Graf 15: Věková struktura známých pachatelů v ČR v roce 2022 v %

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Věková struktura³⁴ stíhaných a vyšetřovaných osob se v podstatě s roky nemění, dospělí pachatelé naprosto dominují (91 %), nejvíce jsou zastoupeny osoby ve věku 30–44 let. Senioři nad 60 let se podílejí na počtu pachatelů čtyřmi procenty. Osoby do 18 let věku tvoří stabilně 5 % ze všech stíhaných a vyšetřovaných osob a absolutní počty pachatelů v této kategorii v roce 2022 stouply, zejména u osob do 15 let věku (+ 32 %). Blíže viz kap. IV.

Graf 16: Vývoj počtu známých pachatelů dospělých a nedospělých (do 18 let) v ČR v letech 2012 –2022

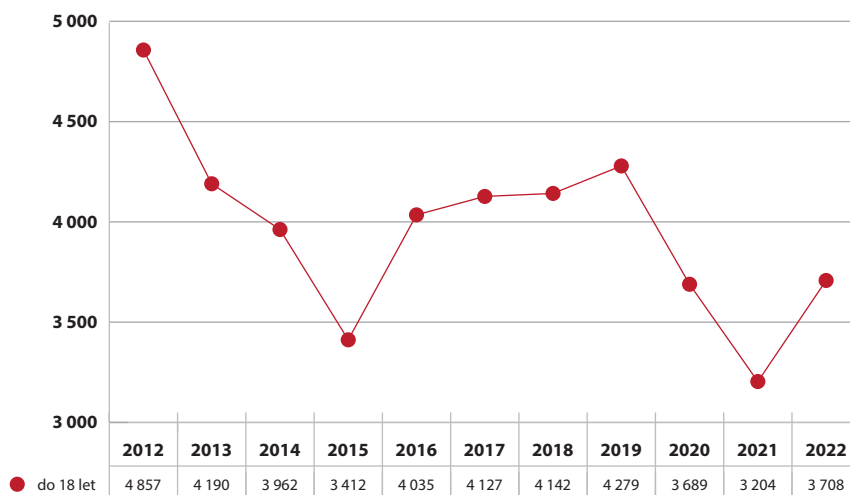

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Pro větší přehlednost zařazujeme Graf 16a, který detailněji zobrazuje pohyby v počtech stíhaných a vyšetřovaných osob do 18 let.

34 V zájmu kontinuity je užíváno rozdělení do kategorií dle Českého statistického úřadu, policejní statistiky disponují i podrobnějším členěním do kohort, k dispozici je i dělení podle zprávy „Justice, Crime“.

Graf 16a: Vývoj počtu stíhaných a vyšetřovaných osob ve věku do 18 let 2012–2022

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

II.3. Sebevraždy

Vybrané poznatky z dat Policie³⁵ ČR o **sebevraždách** jsou tradiční součástí tohoto úvodního přehledu, přestože nejsou jevem kriminálním, ale spadají do problematiky sociálně patologických jevů. Od počátku statistického sledování PČR od roku 1966 spáchalo sebevraždu 90 019 osob, mužů bylo 67 827 a žen 22 188.³⁶ V letech 2019–2021 byla registrován velmi příznivá čísla, v roce 2022 došlo k 9% nárůstu počtu zaznamenaných sebevražd na 1 575, což je zhruba úroveň roku 2015.

Celkové výstupy jsou ovlivněny charakteristikami kategorie „muži“, neboť ti tvoří stabilně tři čtvrtiny až cca 80 % sebevrahů. V roce 2022 bylo 79 % sebevrahů mužského pohlaví.

Tabulka 10: Sebevraždy v České republice v letech 2012–2022

Roky	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Muži	1467	1408	1318	1265	1158	1194	1233	1097	1149	1122	1243
Ženy	319	332	366	313	311	334	295	289	255	316	332
Celkem	1785	1740	1684	1578	1469	1528	1528	1386	1404	1438	1575

Pramen: Podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

35 Jde o případy, které šetřila a ukončila Policie ČR, tj. provedla ohledání místa činu, šetření n. prověřování podle § 158 odst. 1,3 tr. ř., údaje se mohou lišit od dat ČSÚ nebo Ministerstva zdravotnictví.

36 Ve čtyřech případech nebylo pohlaví zaznamenáno.

Způsoby provedení sebevražd se v průběhu let příliš nemění, nejčastějším formou je u nás stále oběšení/udušení/uškrcení, a to v roce 2022 v necelé polovině případů. Druhou volenou metodou je skok nebo lehnutí si před pohybující se objekt (především vlak), často je též užít skok z výšky. Následuje zastřelení se (tento způsob volily i 3 ženy, většinou je to výhradní doména mužů), především legálně drženou zbraní (67 %). Ženy používají často k sebevraždě i drogy nebo léky.

Motivem k sebevraždě v roce 2022 celkově byly stejně jako v roce předchozím zejména psychické problémy (u žen jsou zastoupeny dokonce ze 43 %), následovalo fyzické onemocnění a duševní onemocnění. U necelé čtvrtiny sebevražd nebyl podnět zjištěn.

Z hlediska státní příslušnosti byly zjištěny sebevraždy osob z dalších celkem 16 zemí, nejčastěji šlo opět o Slovákы (26), Ukrajince (24, z toho 5 žen) a Němce (7). Po pěti osobách to byli občané Bulharska, Polska a Ruska. Spektrum doplňovali sebevrazi např. z Mongolska, Indie či Gruzie.

V roce 2022 byly sebevraždy nejčastěji páchany v Praze a ve Středočeském kraji, následuje Jihomoravský kraj. Tam byl zaznamenán i nejvyšší počet žen (43). Výrazně nejméně bylo sebevražd v kraji Karlovarském (pětinový nápad oproti nejméně zastoupeným regionům – cca 36 versus 180–208 osob).

U dní v týdnu volených ke spáchání sebevraždy zůstává nejvíce preferovaným dnem pondělí, a to u obou pohlaví. Loňská zajímavost ohledně výběru dne u mužů a žen, kdy ženy upřednostňovaly víkend či pátek a muži jednoznačně počátek pracovního týdne, byla tak smazána. Následuje obecně neděle a čtvrtek, ženy často volí úterý a pátek. Nejméně zatíženými dny celkem byly stejně jako v roce předešlém sobota (jediný den, kdy počty klesly pod 200 osob) a středa.

Nejvíce sebevražd bylo páchano v měsících květen (speciálně ženy), březen a srpen, o rok dříve šlo o leden (ten si i v roce 2022 zase muži vybírali nejčastěji), červenec a září. To bylo v roce 2022 voleno naopak nejméně často. V předešlých letech byl nejméně preferován srpen (rok 2021), listopad (2020) a prosinec (2019).

Podle rodinného statusu byla mezi sebevrahy zastoupena nejvíce kategorie svobodných a s nepříliš velkým odstupem následovaly osoby v manželství. U žen šlo o rozdíl jediné osoby. Rozvedení celkem tvořili 14 %.

Podle údajů PČR se věkové rozpětí pachatelů sebevražd pohybovalo od 11 let (dívka) až do 99 let (muž). V nejexponovanějším věku (45 let) bylo sebevrahů 43, jinak nejčetnější kohorty (42, 44, 57, 58, 67 let) byly zastoupeny 30–37 osobami. U žen byl nejpočetněji obsazen věk 44 let (12 osob).

Vzdělání nebylo určeno u 73 % sebevrahů, pokud ano, tak převažovalo střední odborné (cca 9 %). Zaměstnaní nebylo zjištěno zhruba u třetiny sebevrahů, nejčetnější byla jinak kategorie nepracující/dítě (36 %). Dle podrobnější specifikace jsou zde nejvíce zastoupeni starobní a invalidní důchodci a osoby bez pracovního poměru.

Na základě dostupných dat vychází profil typického sebevraha pro rok 2022 následovně: Svobodný nepracující muž ve věku 44–45 let, který spáchal sebevraždu květnové pondělí oběšením v Praze, a motivem byly psychické problémy.

II.4. Shrnutí

V České republice byl v roce 2022 zaznamenán **meziroční nárůst** evidované kriminality o téměř 19 %.

Pro srovnání v „covidových letech“ 2019 a 2020 došlo k poklesu, který dosáhl téměř 17 %, mezi lety 2020 a 2021 se jednalo o další úbytek o 7,5 %. Je však třeba reflektovat fakt, že čísla samotného roku 2020 a období před a po něm jsou neporovnatelná z důvodu změny výše škod a prospěchu z trestných činů dotýkajících se zejména majetkové a hospodářské kriminality. Roky 2020 a 2021 ovlivnila řada opatření v souvislosti s pandemií covid-19. Na kontinuitu a vytváření trendů má rovněž vliv vcelku rozsáhlá proměna policejní takticko-statistické klasifikace od roku 2021. Vždy je též nutno počítat s nepochybnou latentí kriminality.

Nicméně nárůst nápadu se podle statistických dat PČR projevil ve všech krajích a u všech hlavních druhů kriminality, nejvíce u majetkové o téměř 30 %. Spektrum kriminality se nijak neměnilo, trestné činy proti majetku převažují více než polovinou (55 %).

Objasněnost trestné činnosti se pohybovala lehce pod 45 %.

Škody způsobené trestnou činností dosáhly 19,6 miliard Kč, což je o 7,5 mld. Kč méně než v roce předchozím. Nejvíce se na výši způsobených škod podílí kriminalita hospodářská (46 %), ačkoli co do počtu skutků v tomto ohledu zaujímá pouze 7,5 %.

V rámci Policie ČR byl zajištěn majetek z trestné činnosti ve výši 5,3 mld. Kč.

I v počtu stíhaných a vyšetřovaných osob³⁷ se ukázal nárůst – meziročně šlo o 8,2 %, vyjádřeno v absolutních číslech se jedná o 5 725 osob. Podíl opakovaně trestaných osob mezi tzv. známými pachateli přesáhl 42 %, recidivisté spáchali v roce 2022 více než 50 % objasněných trestných činů. Podíl žen, pachatelek trestné činnosti v ČR, zhruba stagnuje a činí 16 %, cizinci představovali 10,5 % pachatelů, osoby do 18 let věku tvoří stabilně 5 % ze všech stíhaných a vyšetřovaných osob, stouply však absolutní počty pachatelů v této souhrnné kategorii, zejména u osob do 15 let věku.

Podle počtu známých pachatelů jsou stále nejčastěji páchanými trestnými činy krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání a ohrožení pod vlivem návykové látky a opilství.

V současné době lze konstatovat, že v České republice trestnou činnost omezila (což nevyvrací jiné negativní účinky) restriktivní opatření v době pandemie. Struktura kriminality se v zásadě nezměnila, naopak některé její součásti, jako např. obchod s drogami,

³⁷ Viz poznámka pod čarou č. 13.

prokázaly značnou schopnost adaptace; urychlil se přesun páčání trestné činnosti do virtuálního prostoru. Po odeznění pandemie se kriminalita, resp. její evidovaná část, opět vrací na hodnoty zjišťované před covidem.

III.

Trestní a sankční politika v letech 2012 až 2022

III.1. Obecné trendy v trestní politice

Při interpretaci statistických údajů o trestní a sankční politice je třeba brát v potaz řadu faktorů, které je mohou výrazně ovlivňovat. Jedná se především o legislativní změny, které mají přímý dopad na trestní a sankční politiku. V předmětném období je třeba poukázat na to, že v počátku sledovaného období se projevil významné změny v této oblasti, v souvislosti s účinností trestního zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb. (dále TrZ)³⁸, včetně zavedení nových alternativních trestů, ale také zpřísnění trestního postihu v případech recidivy. Další významnou změnou bylo zavedení trestní odpovědnosti právnických osob v roce 2012. V úvahu je třeba vzít i některé další novelizace TrZ a trestního řádu (zákon č. 141/1961 Sb., dále TrŘ)³⁹, které se promítaly zejména v oblasti ukládání a výkonu sankcí.⁴⁰

Velmi významná změna nastala od 1. 10. 2020⁴¹, a to v důsledku dekriminalizace zejména v oblasti majetkové kriminality v souvislosti se zvýšením hranic škod, které jsou znakem skutkových podstat některých trestných činů. V rámci této novely však byly přijaty i některé další změny právní úpravy, které mají vliv na trestní, resp. sankční politiku, např. zjednodušení podmínek pro realizaci dohod o vině a trestu, změny v oblasti přeměn alternativních trestů, zavedení možnosti alternativ k potrestání u trestního příkazu, zpřesnění podmínek pro ukládání dalšího trestu v případě dosud nevykonaných předchozích trestů. Význam z hlediska ukládání majetkových sankcí mohlo mít též přijetí zákona o použití peněžitých prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení, a její novelizace⁴² či zavedení nového druhu trestu zákazu držení a chovu zvířat s účinností od 1. 6. 2020.

Poslední významnou novelizací v tomto směru, která by se měla projevit především v oblasti sankční politiky, byla poměrně rozsáhlá novelizace TrZ, TrŘ zákona o Probační

38 Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

39 Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

40 Např. zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od 1. 12. 2016, zákon č. 193/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – zakotvení dohody o vině a trestu s účinností od 1. 9. 2012, zákon č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zákon č. 150/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 55/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, zákon č. 58/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

41 Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

42 Zákon č. 59/2017 Sb., o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí uložených v trestním řízení a o změně některých zákonů, účinný od 1. 1. 2018, zákon č. 422/2022 Sb., kterým se mění zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

a mediální službě a ZSM dalších zákonů zákonem č. 220/2021 Sb. s účinností od 1. 1. 2022,⁴³ která se odrazila výrazně především ve změnách v rámci výkonu rozhodnutí některých alternativních sankcí, které mají dle důvodové zprávy k tomuto zákonu především přispět k vyšší efektivitě vykonávacího řízení snížením administrativního zatížení, racionalizací postupů a změnou postavení PMS (Parlament ČR, 2019). Konkrétně např. zakotvila možnost zrušit dohled či uložené přiměřené povinnosti či přiměřená omezení s ohledem na aktuální situaci a chování odsouzeného při výkonu alternativních sankcí, se kterými byly uloženy, posílila působnost a kompetence PMS, především v oblasti vykonávacího řízení. Zároveň došlo ke zrušení dohledu PMS nad výkonem některých přiměřených povinností či omezení. Rozšířily se též možnosti individualizace některých dalších alternativních sankcí a odklonů s restorativními prvky, spočívající v možnosti jejich kombinace s dohledem probačního úředníka. Nově byla též zavedena, nicméně až s účinností od 1. 4. 2023, možnost ukládání terapeutických programů pro řidiče. Zavedla se též možnost kombinace podmíněného odsouzení s povinností zdržovat se ve stanoveném časovém období v určeném obydlí nebo jeho části. K určitým změnám došlo také v případě podmíněného propuštění a u odklonů s restorativními prvky a také v souvislosti s úpravou náhradního trestu odnětí svobody v případě porušení podmínek domácího vězení aj.

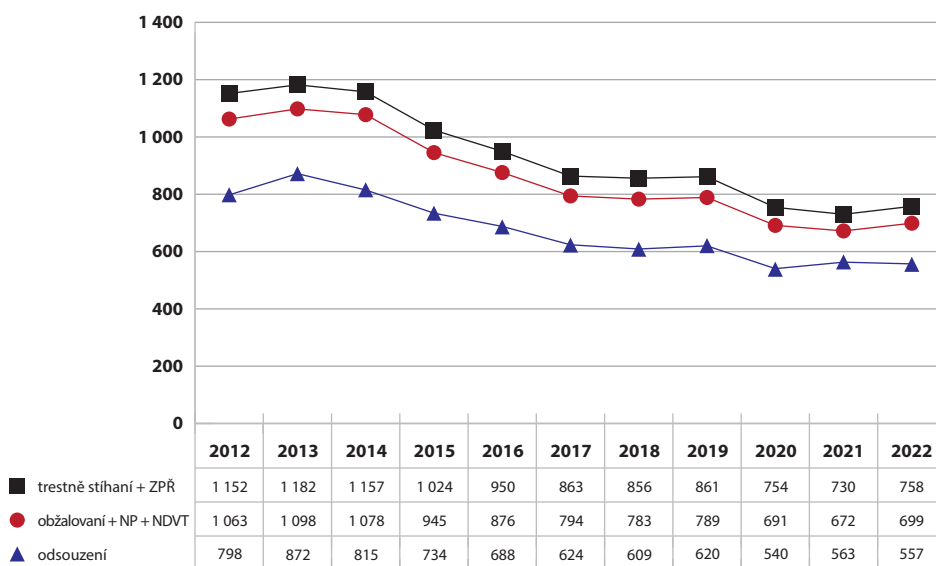
Na počty osob v systému trestní justice mají samozřejmě vliv i další faktory. Jedná se zejména o vývoj evidované kriminality (blíže příloha 3), kde v roce 2022 došlo k nárůstu registrovaných skutků, nicméně tento nárůst nedosáhl úrovně před covidovým obdobím. Na vývoji kriminality, stejně jako na počtech osob v systému trestní justice se podílejí také demografické vlivy. Velmi významně se v námi sledovaném období projevila amnestie prezidenta republiky v roce 2013 a dále opatření spojená pandemií covid-19 v letech 2020–2021, která se výrazně odrazila na každodenním způsobu života obyvatel ČR. Z hlediska vývoje sankční politiky je pak na místě se zaměřit i na případné změny v oblasti podílu recidivistů, resp. naopak dosud netrestaných osob, v systému trestní justice. Podíl dosud netrestaných fyzických osob byl od roku 2015 poměrně stabilní, od roku 2019 mírně klesal. Jinými slovy naopak mírně narůstal podíl osob, které se ocitají před soudy, i když již dříve byly odsouzeny. Počet dosud netrestaných osob v roce 2022, shodně jako předchozí rok, činil 35 %. Byl tak přibližně na úrovni po amnestii prezidenta republiky v roce 2013, kdy byl ve sledovaném období nejnižší (blíže Příloha č. 8). Nepatrný nárůst podílu recidivistů na celkovém počtu stíhaných osob v roce 2022 je pak možné zaznamenat i dle policejních statistik (blíže Graf 11, kap. II.).

Jako další významný faktor, který ovlivňuje konkrétní sankční politiku zejména v oblasti ukládání některých alternativních sankcí, jsou aktuální podmínky pro jejich výkon. Za typický příklad lze označit v zásadě po celé sledované období přetrvávající problémy se stabilním zajištěním kontroly trestu domácího vězení prostřednictvím elektronického kontrolního systému (viz níže), které se odrazily na využívání této sankce soudy.

43 Zákon č. 220/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediální službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediální službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Z hlediska sledování počtů fyzických osob v systému trestní justice je možné konstatovat, že po dlouhodobém trendu poklesu počtů stíhaných, obžalovaných⁴⁴ i odsouzených osob se situace poměrně stabilizovala. V případě stíhaných a obžalovaných osob bylo možné zaznamenat v roce 2019 mírný nárůst, po kterém následuje výraznější pokles v covidovém období let 2020 a 2021. Přestože v roce 2021 byla již situace z hlediska proticovidových opatření více stabilizována, byly počty osob v těchto dvou kategoriích nejnižší, což lze vysvětlit patrně i již výše uvedenou dekriminalizací. Tento vliv se zřejmě promítá i v roce 2022, kdy počty stíhaných a obžalovaných sice opět mírně narůstají, nicméně nedosahují úrovně v roce 2019. To platí jak v případě absolutních počtů (blíže Graf 13, kap. II.)⁴⁵, tak i v přepočtu na počet obyvatel ve věku trestní odpovědnosti (viz Graf 17). V případě odsouzených osob bylo také po dlouhodobém klesajícím trendu opět možné zaznamenat mírný nárůst v roce 2019. Naopak v roce 2020 došlo k výraznému poklesu. Poté počty odsouzených osob v absolutních počtech opět stoupají, a to i v roce 2022. Z hlediska intenzity jsou však v roce 2022 nižší než v roce předchozím.

Graf 17: Vývoj trestní politiky v ČR v přepočtu na 100 000 obyvatel 15letých a starších

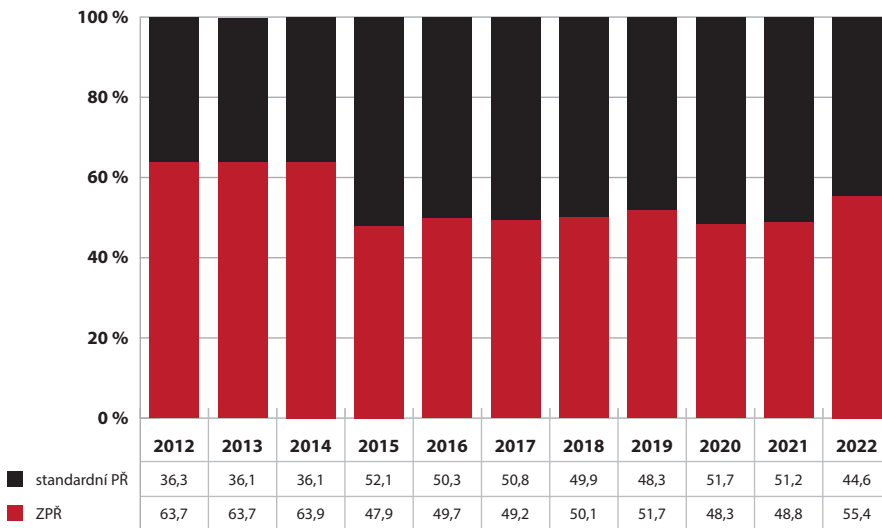
Pramen: Přehledy č. 6 – O vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství; Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), ZPŘ – zkrácené přípravné řízení, NP – návrhy na potrestání, NDVT – návrhy na schválení dohody o vině a trestu Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV; Statistické údaje o věkovém složení obyvatelstva dle jednotek věku k 1. 7. příslušného roku, které jsou k dispozici na webových stránkách Českého statistického úřadu – <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>. 2

44 Pokud není v této kapitole uvedeno jinak, rozumí se pod pojmem stíhané osoby i osoby projednávané ve zkráceném přípravném řízení a pod pojmem obžalované osoby též osoby, u kterých byl podán návrh na potrestání nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu. Zároveň jsou zde uváděny údaje o fyzických osobách (včetně mladistvých). Totéž platí o odsouzených osobách. Informace o právnických osobách jsou uvedeny odděleně v závěru této kapitoly.

45 Údaje v Grafu 13, kap. II vycházejí v případě stíhaných osob z policejních statistik, v případě obžalovaných osob nejsou do této kategorie zahrnuti návrhy na schválení dohody o vině a trestu.

Z hlediska charakteristiky trestní politiky je třeba se též zabývat tím, v jakém rozsahu se v rámci systému trestní justice využívají i zrychlené formy řízení. V přípravném řízení se jedná o zkrácené přípravné řízení, kde je obecně trochu menší prostor např. pro realizaci mediace či dalších činností, které mohou vést k aplikaci odklonů s restorativními prvky, i když tyto odklony lze aplikovat i ve zkráceném přípravném řízení. Jak vyplývá z Grafu 18, na počátku sledovaného období bylo možné až do roku 2014 sledovat, že zkrácené přípravné řízení bylo dominantní formou přípravného řízení, což byl výsledek výrazného rozšíření možností ho aplikovat. V souvislosti s tím došlo i k poklesu odklonů s restorativními prvky (Hulmáková & Rozum, 2012) či problémům s dokazováním v řízení před soudem a k prodloužení délky řízení od zahájení úkonů trestního řízení (Zeman et al., 2013). Poté, zřejmě zejména s ohledem na stanovisko Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 9. 2014, sp. zn. Tpjn 303/2014, dochází k výraznému poklesu v jeho využívání. V podstatě po celé následující období je využívání „standardního“⁴⁶ a zkráceného řízení poměrně vyrovnané – podíl zkráceného přípravného řízení je až do roku 2021 mezi 48–52 %. V roce 2022 dochází k jeho zvýšení na 55 %. Je otázka, zda se bude jednat o nějaký dlouhodobější trend. Je to i trochu překvapivé s ohledem na to, že by se dalo předpokládat, že do jisté míry poklesl počet bagatelních majetkových trestných činů, stejně jako v roce 2021, v důsledku dekriminalizace, které mohou být řešeny právě ve zkráceném přípravném řízení. Na druhou stranu je třeba říct, že s ohledem na inflaci se zřejmě vliv dekriminalizace zmírnil.

Graf 18: Vývoj aplikace zkráceného přípravného řízení

Pramen: Přehledy č. 6 – O vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství; Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

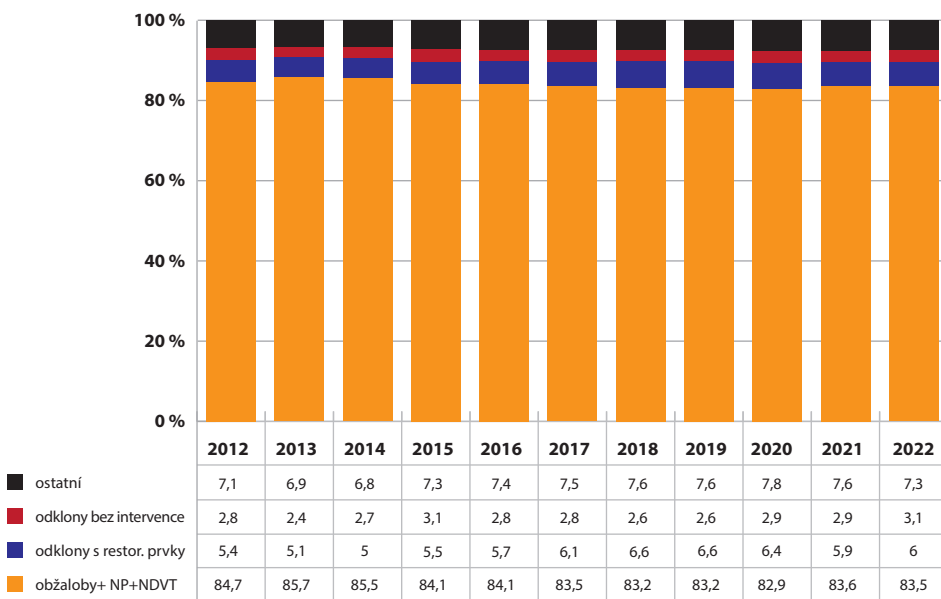
Poznámka: Standardním přípravným řízením je zde myšleno i přípravné řízení dle § 168 a násl. TrŘ.

Dalším zajímavým ukazatelem je také podíl případů, které se dostávají do soudního stadia trestního řízení. Vypovídá to o tom, do jaké míry je státními zástupci využíván

46 Včetně případů vyšetřování dle § 168 a násl. TrŘ.

princip oportunity, tj. využití odklonů, a to buď s restorativními prvky,⁴⁷ které jsou zároveň spojeny s tím, že na pachatele jsou kladeny určité povinnosti, které musí splnit, a které mají směřovat především k obnově narušených vztahů vzniklých trestným činem, případně aplikace odklonů bez další intervence, kam lze zařadit zastavení či odložení věci z důvodů neúčelnosti, případy, že trest, který může být uložen, je zcela bez významu vedle trestu, který může být nebo již byl uložen za jiný čin a případy, kdy již bylo rozhodnuto jiným orgánem.⁴⁸ Jak vyplývá z Grafu 19, po celé sledované období je zřejmé, že výrazná většina stíhaných osob končí před soudem. Podíl těchto věcí se ve sledovaném období příliš nemění. To platí i pro podíl odklonů bez další intervence, který se převážně pohybuje kolem 3 %. Mají tedy zanedbatelnou roli. Ani v případech odklonů s restorativními prvky nelze zaznamenat výraznější změny. Na počátku sledovaného období, zřejmě s ohledem na již výše zmíněný problém s aplikací zkráceného řízení, byly užívány méně. Nicméně rozdíl není příliš výrazný.

Graf 19: Podíl osob podle jednotlivých druhů rozhodnutí v přípravném řízení včetně ZPŘ z celkového počtu vyřízených stíhaných a podezřelých osob v %

Pramen: Přehledy ze statistických listů SZ o fyzických osobách – č. 1 – Přehledy o počtu rozhodnutí, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Poznámka: ZPŘ – zkrácené přípravné řízení; NP – návrh na potrestání; NDVT – návrh na schválení dohody o vině a trestu.

Podíváme se detailněji na odklony s restorativními prvky, resp. jejich podíl na počtu stíhaných osob a osob ve zkráceném přípravném řízení (viz Příloha č. 6). I zde lze říct, že

47 Jedná se o podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a odložení věci pro schválení narovnání.

48 Rozhodnutí dle § 179c odst. 2 písm. i) TrŘ, § 172 odst. 2 písm. c) TrŘ, § 159a odst. 4 TrŘ, § 172 odst. 2 písm. a) TrŘ, § 172 odst. 2 písm. b) TrŘ, § 159a odst. 3 TrŘ, § 179c odst. 2 písm. i) TrŘ (dříve písm. h)), § 159a odst. 4 TrŘ, § 179c odst. 2 písm. i) TrŘ a § 172 odst. 2 písm. c) TrŘ.

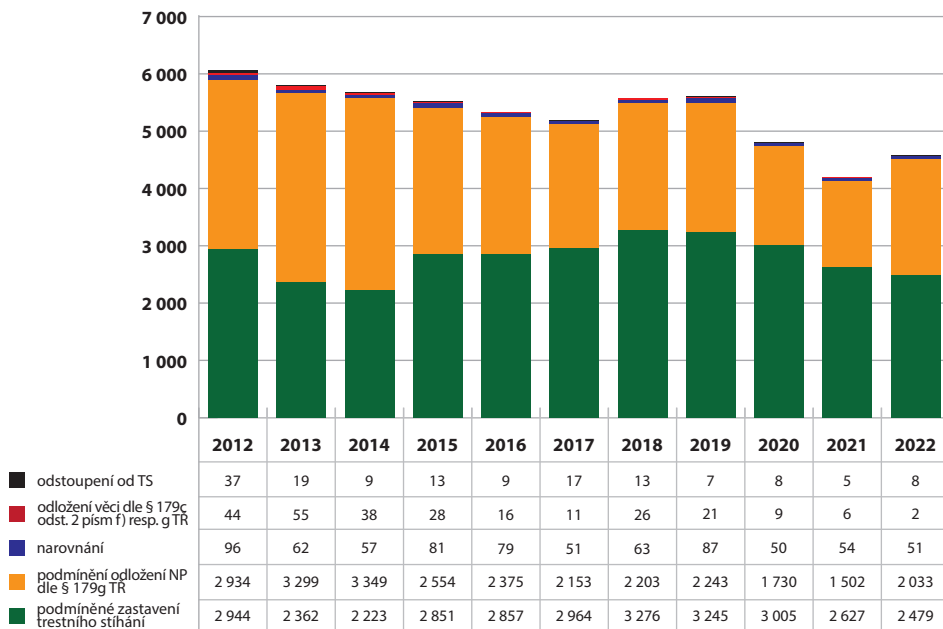
ač je logicky trochu vyšší, i tady je možné sledovat nižší podíl na počátku sledovaného období, poté pozvolna mírně narůstá až do roku 2019. V letech 2021 a 2022 je pak patrný jeho mírný pokles. Ten je možné do jisté míry vysvětlit i tím, že jejich realizace mohla být komplikovanější vzhledem k proticovidovým opatřením (Nejvyšší státní zastupitelství, 2021). Dalším potenciálním důvodem mohlo být i zavedení možností využívat alternativy k potrestání při rozhodování trestním příkazem, s účinností od 1. 10. 2020. Nicméně údaje o počtech využití těchto alternativ k potrestání v případě rozhodnutí trestním příkazem v letech 2021 a 2022 jsou zatím spíše zanedbatelné.⁴⁹ V posledních dvou letech nelze opomenout i vliv dekriminlizace, s ohledem na to, že právě případy bagatelní majetkové kriminality jsou často vhodnými případy pro tento typ odklonů. Vliv by zde mohlo mít i širší využívání dohod o vině a trestu (blíže Graf 22), případně využívání institutu prohlášení viny dle § 206a TrŘ.⁵⁰ Právě poslední z výše zmíněných vlivů se zřejmě také projevil ve výraznějším snížení aplikace počtů odklonů s restorativními prvky před okresními soudy v posledních dvou letech, vzhledem k období před pandemií covid-19 (blíže viz Graf 21). Na místě je též zmínit pokles dosud netrestaných osob před soudy, a naopak mírný nárůst recidivistů, vzhledem k předchozím letům.

Jak vyplývá z Grafu 20, od roku 2015 je nejčastěji využívaným odklonem podmíněné zastavení trestního stíhání, což souvisí s výše zmíněným poklesem věcí vyřizovaných ve zkráceném přípravném řízení. Dále se velmi často aplikuje podmíněné odložení podání návrhu na potrestání. Využívání ostatních odklonů s restorativními prvky je okrajové. V případě narovnání se jedná o dlouhodobý stav související s poměrně náročnými podmínkami pro jeho aplikaci.

49 Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – nestandardní sestavy-trestní příkaz, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

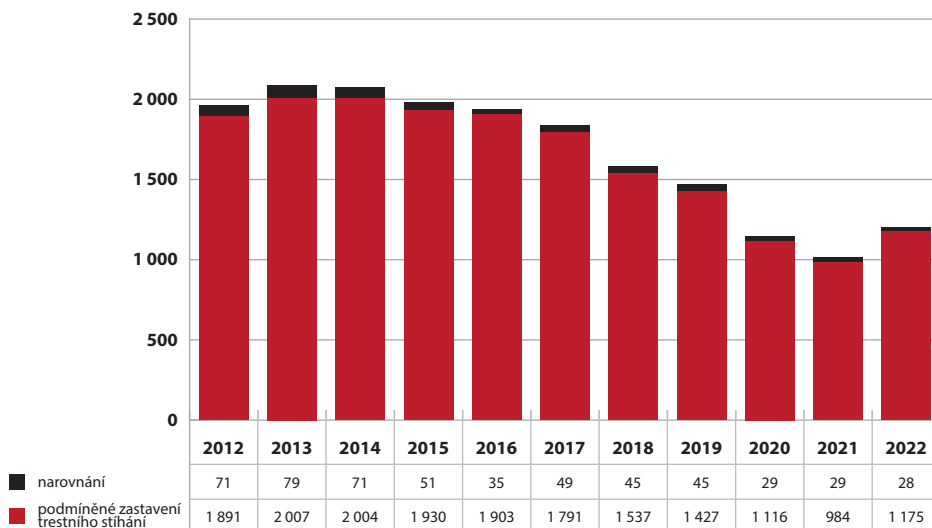
50 To zatím nelze statisticky sledovat.

Graf 20: Osoby, u kterých bylo rozhodnuto odklonit s restorativními prvky v přípravném řízení v absolutních číslech

Pramen: Přehledy ze statistických listů SZ o fyzických osobách – č. 1 – Přehledy o počtu rozhodnutí, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Graf 21: Osoby, u kterých bylo rozhodnuto odklonit s restorativními prvky v trestním řízení před okresními soudy v absolutních číslech

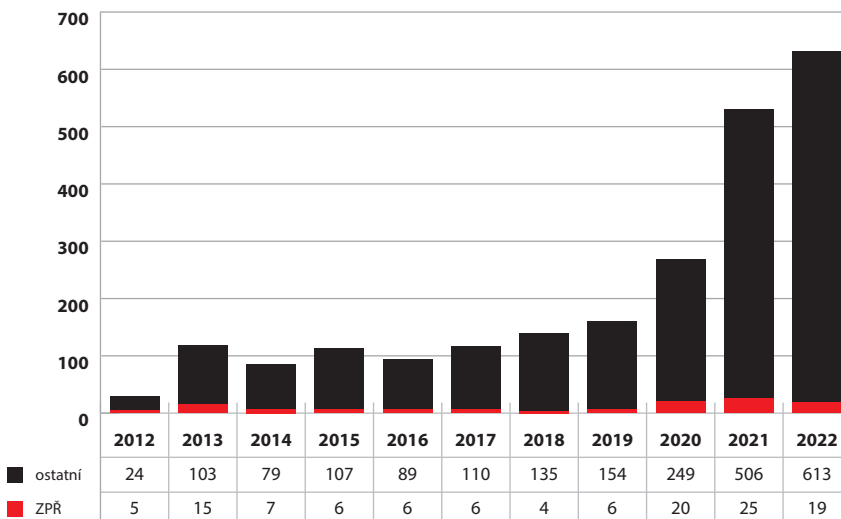

* včetně obvodních soudů v Praze a Městského soudu v Brně. Bez případů Tm (mladiství).

Pramen: Přehledy soudních agend – S AS 12 – trestní příkazy podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu u OS, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

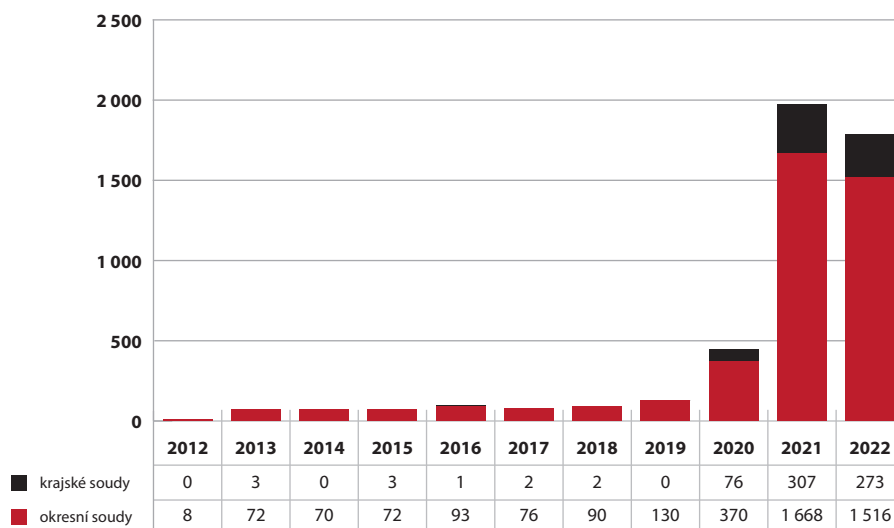
Právě na začátku sledovaného období byl zaveden nový druh odklonu dohody o vině a trestu, o jejichž schválení následně rozhoduje soud formou rozsudku. Jak vyplývá z Grafu 22 a Grafu 23, byl tento odklon využíván po větší část sledovaného období s ohledem na poměrně přísné podmínky pro jeho realizaci a s tím související časovou náročnost ve velmi omezené míře. Proto také nepřekvapí, že většina z nich byla realizována ve standardním trestním řízení, což se nezměnilo ani po zjednodušení podmínek pro jejich realizaci. Situace v oblasti dohod o vině a trestu se výrazně změnila v souvislosti s již výše zmíněnou novelizací TrŘ, s účinností od 1. 10. 2020. V následujících letech došlo k výraznému nárůstu těchto návrhů dohod od roku 2021 a poté i v roce 2022. Z Grafu 23 je patrné, že obdobně tomu bylo i v případě schválených dohod o vině a trestu, kde jich sice v roce 2022 bylo o trochu méně než v předchozím roce, nicméně stále se jedná o velmi výrazný rozdíl ve srovnání s obdobím před touto novelizací. Zároveň je třeba poukázat na to, že se nyní v neopomenutelné míře využívají i v případech závažných forem kriminality, jak je patrné v případě počtů dohod schválených krajskými soudy. Zajímavé by bylo také sledovat údaje o počtech věcí před soudem, které skončily prohlášením viny dle § 206a TrŘ, které se však zatím statisticky nesledují.

Graf 22: Návrhy dohod o vině a trestu v absolutních číslech (fyzické osoby)

Pramen: Přehledy č. 6 – O vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství; Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Graf 23: Počty fyzických osob, kde byla věc vyřízena schválením dohody o vině a trestu v absolutních číslech⁵¹

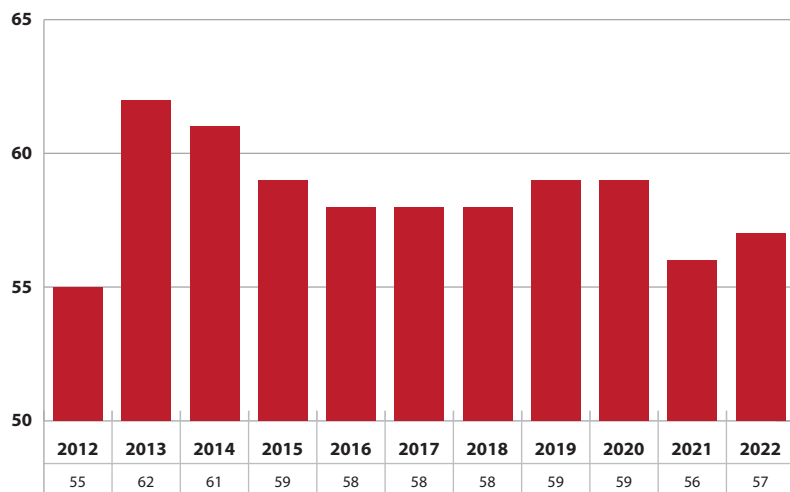
Pramen: Trestní příkazy, podmíněné zastavení, narovnání, dohody o vině a trestu – OS; Výkazy o pohybu trestní agendy u krajských soudů, Rejstřík T – Krajské soudy, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti CSLAV.

Pozn.: Jedná se o fyzické osoby bez věcí Tm (mladiství).

Dalším odklonem, který se velmi zásadním způsobem promítá v oblasti sankční politiky, je trestní příkaz (blíže např. Hulmáková, 2015). Jak vyplývá z Grafu 24, po celé sledované období soudy rozhodují trestním příkazem častěji než rozsudkem. Zároveň však v rámci sledovaného období docházelo v jeho aplikaci k poměrně výrazným změnám. Výrazný nárůst podílu odsouzených osob vyřízených trestním příkazem bylo možné zaznamenat především v roce 2013, což lze dát do souvislosti s amnestií prezidenta republiky. Poté však již jejich podíl klesá. V letech 2015–2020 se již poměrně stabilně pohyboval mezi 58–59 %. V roce 2021 klesl, a dostal se tak téměř na úroveň před amnestií. V roce 2022 pak ve srovnání s předchozím rokem nepatrně narůstá. Lze předpokládat, že se zde v posledních dvou letech do jisté míry mohla projevit výše zmíněná dekriminalizace bagatelní majetkové kriminality, která dříve spadala do okruhu věcí, o kterých rozhoduje samosoudce, a také pokles podílu dosud netrestaných osob, s ohledem na to, že v případě trestního příkazu nelze uložit nepodmíněný trest, který je u opakovaně trestaných osob využíván častěji. Dalším významným faktorem může být i širší aplikace dohod o vině a trestu právě v posledních dvou letech.

51 V předchozím vydání ročenky byly omylem v případě tohoto grafu uvedeny u krajských soudů počty věcí, nikoli osob.

Graf 24: Podíl odsouzených trestním příkazem na celkovém počtu odsouzených v %

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – nestandardní sestavy-trestní příkaz, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

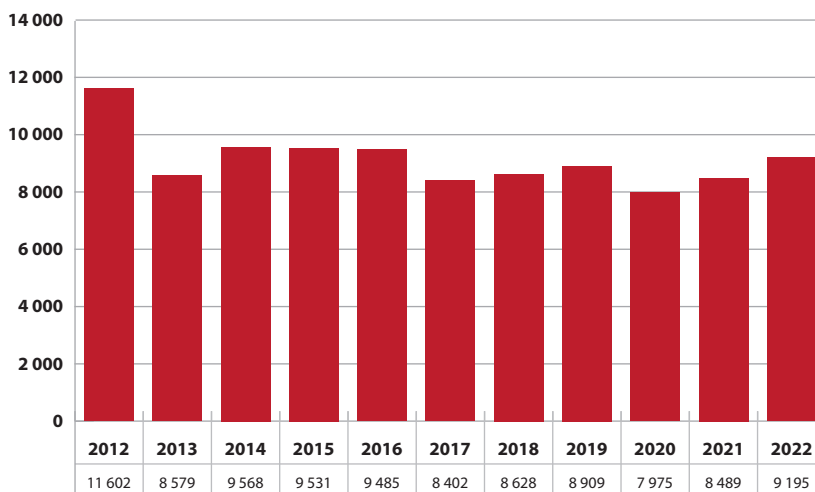
III.2. Ukládání a struktura sankcí

Konkrétní sankční politiku nepochybně výrazně charakterizuje, jak soudy ukládají nepodmíněný trest odnětí svobody.⁵² Po výrazném poklesu jejich počtů v roce 2013, který souvisel s amnestií a částečně také novelizací TrZ⁵³, která zmírnila postih u některých frekventovaných skutkových podstat (Hulmáková, 2015), jejich počty pozvolna narůstají a posléze spíše kolísají. K výraznější změně dochází až v roce 2020, což lze dát do souvislosti s výrazným poklesem odsouzených osob v souvislosti s poklesem evidované kriminality v době proticovidových opatření. Od roku 2021 již lze opět sledovat jejich nárůst, což obecně zřejmě souvisí i s nárůstem počtu odsouzených osob (blíže Graf 13, kap. II) a také snížením počtu případů rozhodovaných trestním příkazem (viz Graf 24). Vliv mohl mít i mírný pokles počtu dosud netrestaných osob před soudy. Nárůst pak pokračuje i v roce 2022. Počet odsouzených k tomuto trestu je vyšší než v období před pandemií covid-19, i když počet odsouzených je nižší. Počty odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody narostly i vzhledem k roku 2021. Je pravda, že zde mírně stoupl i počet odsouzených obecně, ale podíl dosud netrestaných osob vzhledem k předchozímu roku se nezměnil a počet věcí rozhodnutých trestním příkazem se dokonce nepatrně zvýšil.

52 Kde se v rámci této kapitoly mluví o trestech, rozumí se tím včetně příslušných trestních opatření, pokud není výslovně uvedeno jinak.

53 Zákon č. 390/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Graf 25: Odsouzení k nepodmíněnému trestu odnětí svobody v absolutních číslech

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Pozn.: Včetně nepodmíněného trestního opatření odnětí svobody.

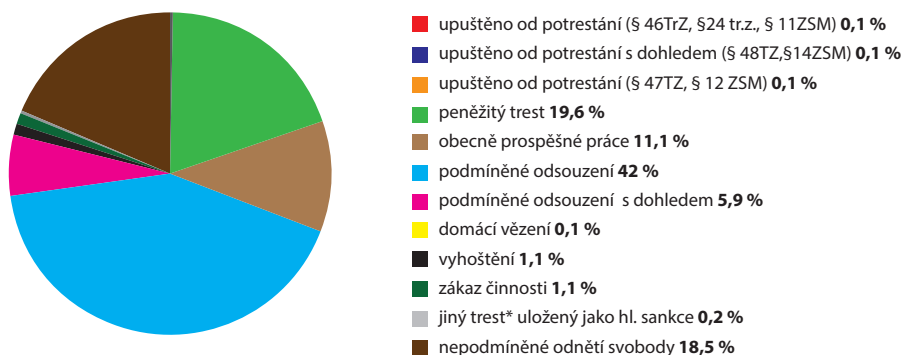
Pokud se zaměříme na strukturu sankcí ukládaných jako hlavní⁵⁴, v roce 2022 stále platí, že nejčastěji ukládaným trestem je „prosté“ podmíněné odsouzení. Z hlediska dalších alternativních sankcí je druhým nejčastěji ukládaným trestem peněžitý trest, jehož podíl činil téměř 20 % všech sankcí ukládaných jako hlavní. Mezi další relativně více užívané alternativní tresty lze zařadit obecně prospěšné práce a dále s určitým odstupem podmíněné odsouzení s dohledem. Ostatní alternativní tresty, včetně domácího vězení a alternativy k potrestání⁵⁵ se ukládají spíše v zanedbatelné míře.⁵⁶ Podíl nepodmíněného trestu odnětí svobody dosáhl téměř 19 % (blíže Graf 26).

54 Za sankce ukládané jako hlavní se zde považují nejen jednotlivé druhy trestů a trestních opatření uložených jako hlavní sankce, ale též alternativy k potrestání – tj. jednotlivé druhy upuštění od potrestání a upuštění od uložení trestního opatření. Naopak zde nejsou zařazeny případy upuštění od uložení souhrnného trestu či souhrnného trestního opatření a případy, kdy byla vyslovena vina, ale nedošlo k uložení trestu. Všude, kde se v textu pracuje s pojmem sankce ukládané jako hlavní, míní se tím osoby, kterým byla uložena příslušná sankce jako hlavní sankce, pokud dále není výslovně uvedeno jinak.

55 Upuštění od potrestání (trestního opatření) dle § 24 zákona č. 140/1961 Sb., § 46 tr. zák. § 11 ZSM., upuštění od potrestání (trestního opatření) dle § 47 tr. zák. a § 12 ZSM a podmíněné upuštění od potrestání (trestního opatření) dle § 48 tr. zák. a § 14 ZSM a § 26 zákona č. 140/1961 Sb.

56 V případě relativně nově zavedeného trestu zákazu držení a chovu zvířat od 1. 6. 2020 je třeba konstatovat, že v letech 2021 a 2022 byl uložen pouze jako vedlejší trest, v roce 2022 se jednalo o 14 případů.

Graf 26: Struktura sankcí ukládaných fyzickým osobám jako hlavní v roce 2022 v %

*V kategorii jiný trest jsou zahrnuty tresty propadnutí věci, zákaz pobytu, propadnutí majetku, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce a trestní opatření propadnutí věci, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, a zákazu držení a chovu zvířat, pokud byly uloženy jako hlavní.

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Ve srovnání s předchozím rokem nedošlo ve struktuře uložených sankcí k zásadnějším změnám, došlo k mírnému zvýšení podílu peněžitého trestu a nepodmíněného trestu odnětí svobody a zároveň poklesu podílu podmíněných forem odsouzení. Nepatrně poklesly též podíly alternativ k potrestání. V případě frekventovanější užívaných sankcí v námi sledovaném období i nadále pokračuje nárůst podílu peněžitého trestu jako hlavní sankce, který trvá již od roku 2016, před tím byl jeho podíl velmi nízký. Od roku 2018 je druhým nejčastěji užívaným hlavním alternativním trestem. Opačný trend lze pozorovat zejména v případě podílu podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody, zejména v případě „prostého podmíněného odsouzení“ (blíže Příloha č. 7).

Využívání trestu obecně prospěšných prací se, vyjma roku 2013, kdy v souvislosti s amnestií došlo k poklesu podílu všech významnějších alternativních sankcí i trestu odnětí svobody ve prospěch podmíněného odsouzení, po celé sledované období příliš nemění. Pohybuje se mezi 10–12 %. Pokud jde o podmíněné odsouzení s dohledem, zde bylo možné pozorovat mírný nárůst do roku 2017. Poté jeho podíl mírně klesá. V případě nepodmíněného trestu odnětí svobody je třeba uvést, že v souvislosti s amnestií bylo možné zaznamenat výrazný pokles jeho podílu. Poté jeho podíl pozvolna narůstá. V roce 2022 je nejvyšší v rámci celého sledovaného období (blíže Příloha č. 7).

Zajímavé je také sledovat, do jaké míry se mění podíl krátkodobých trestů do jednoho roku. V roce 2012 činil 9 %. Pak dochází k poklesu jeho podílu, což zřejmě obecně souvisí s poklesem uložených nepodmíněných trestů v souvislosti s amnestií, resp. zvýšením podílu rozhodování trestním příkazem a dále novelizací TrZ, která vedla k depenalizaci u některých frekventovaných skutkových podstat.⁵⁷ Poté však jeho podíl postupně narůstá, resp. dochází ke stabilizaci – od roku 2015 do roku 2021 se pohybuje přibližně mezi

57 Zákonník č. 390/2012 Sb.

9–10 %. V roce 2022 pak dochází k mírnému nárůstu na 11 %, což opět zřejmě souvisí nejen se zvýšením počtu uložených nepodmíněných trestů, ale také se snížením podílu věcí vyřízených trestním příkazem. Obdobný trend lze pak zaznamenat u nepodmíněného trestu ve výměře jednoho roku až pět let, kde se od roku 2020 vrací na úroveň před amnestií. V roce 2022 dochází naopak k nepatrnému poklesu vzhledem k předchozímu roku. (blíže Příloha č. 9).

Mezi hlavní důvody, kterými lze vysvětlit dlouhodobý nárůst aplikace peněžitého trestu, je možné uvést jak novelizace právní úpravy peněžitého trestu, které směřovaly zejména ke zjednodušení jeho ukládání a výkonu, dále zavedení možnosti uspokojit z uložených majetkových sankcí nároky poškozených, ale především intenzivní osvětovou a metodickou činností Nejvyššího státního zastupitelství a Nejvyššího soudu a v případech NSZ i kontrolní činnost ve vztahu k nižším státním zastupitelstvím. Vliv zde mohlo mít i zavedení povinnosti státního zástupce dle § 177 TrŘ, resp. v § 179d TrŘ již v rámci žalobního návrhu uvádět návrh na uložení trestu s uvedením jeho druhu a výměry nebo návrh na upuštění od potrestání mezi obecné náležitosti obžaloby, což vyžaduje i zjištění poměrů pachatele a může usnadnit soudu rozhodování, zda lze tento trest uložit.⁵⁸

Zároveň je třeba poukázat na to, že jeden z hlavních cílů, který vedl k úsilí o prosazení jeho častější aplikace, tj., aby fungoval jako významná alternativa k nepodmíněnému trestu odnětí svobody, se zatím nenaplnil. Je zřejmé, že nárůst jeho užívání se projevil v poklesu aplikace jiných alternativních trestů, primárně podmíněného odsouzení, jehož podíl v roce 2015 činil 61 % a v roce 2022 je to již jen 42 %. V případě nepodmíněného trestu odnětí svobody naopak po roce 2013 jeho podíl převážně narůstá, v roce 2022 byl nejvyšší v celém sledovaném období (blíže Příloha č. 7). Lze vyslovit domněnku, že to může souviset také s vyšším využíváním dohod o vině a trestu, a zřejmě i prohlášení viny dle § 206a TrŘ. Tomu by mohlo odpovídat i zvýšení podílu krátkodobých nepodmíněných trestů v roce 2022. K potvrzení této domněnky by byla třeba hlubší analýza a zároveň je třeba též vyčkat, zda se tyto změny budou projevat i v delším časovém období po určitém vychýlení v důsledku covidového období a dekriminalizace.

V případě trestu domácího vězení je třeba konstatovat, že po celé sledované období je aplikováno ve velmi omezené míře. Nejvyšší podíl, 0,6 %, bylo možné zaznamenat pouze v roce 2012, od té doby činil 0,2 %. V roce 2022 ještě poklesl na 0,1 %. Klesly i absolutní počty tohoto trestu. V roce 2022 byl uložen pouze ve 42 případech. Jedná se o snížení o téměř polovinu vzhledem k předchozímu roku. Zde dovodit, že je to důsledek toho, že k 22. 11. 2021 byl zcela vypnut elektronický kontrolní systém (Ministerstvo spravedlnosti, 2021), a tím i kontrola výkonu jeho prostřednictvím. Nedostupnost možnosti kontroly formou elektronického monitorovacího systému provázela tento trest od jeho zavedení do českého právního řádu. Nicméně ani po jeho spuštění se aplikace této sankce příliš nerozšířila. Nutno podotknout, že to zřejmě souviselo nejen s problémy s dostupností, resp. funkčností náramků, které vedly následně k výpovědi smlouvy s dodavatelem náramků (Štefan, 2020). Zároveň byly identifikovány i další překážky, které obecně limitují možnosti,

58 Téhož zákonem stanovené povinnosti předcházela obdobná povinnost upravená v Pokynu obecné povahy nejvyššího státního zástupce č. 9/2019 ze dne 3. 9. 2019, o postupu státních zástupců v trestním řízení, účinného od 1. 1. 2020.

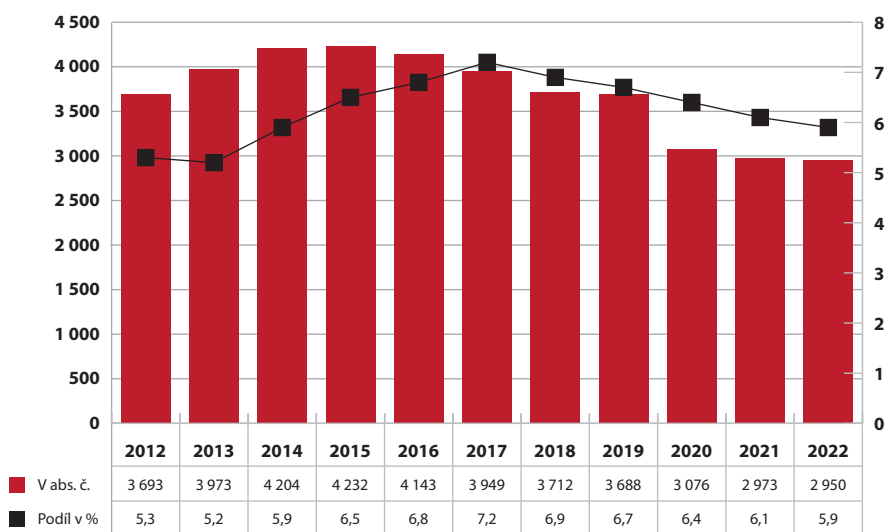
komu lze tento trest ukládat, jako např. absence stálého bydlení, nepravidelná pracovní doba (Scheinost et al., 2014). Tato situace samozřejmě do značné míry velmi negativně ovlivnila ochotu soudů tento druh trestu ukládat. V současné době je již uzavřena smlouva s novým dodavatelem náramků a lze předpokládat, že během příštího roku dojde opět ke spuštění elektronického kontrolního systému (Probační a mediační služba, 2023). Minimálně v počátku lze však očekávat určitou ostražitost ze strany soudů při jeho ukládání. Poté je otázka, zda dojde k jeho širší aplikaci, a do jaké míry bude využíván skutečně jako alternativa k nepodmíněnému trestu. Určitým rizikem je, že bude spíše využíván jako alternativa k méně intenzivním alternativním sankcím. Zde je pak třeba brát v úvahu, s ohledem na podmínky ukládání a výkonu této sankce, i rizika spojená s tím, že dojde k nařízení náhradního trestu domácího vězení.

Z hlediska hodnocení sankční politiky je také zajímavé sledovat, do jaké míry je využíván institut dohledu probačního úředníka jako jednoho z typických institutů, který má napomáhat pachatelů na cestě k reintegraci. S ohledem na zanedbatelné využívání alternativ k potrestání, pomíneme-li odchylky u mladistvých (blíže viz kap. IV.), je na místě se zaměřit zejména na podmíněné odsouzení s dohledem a podmíněné propuštění. Jak je patrné z Grafu 27, v případě podmíněného odsouzení jejich počty pozvolna narůstaly až do roku 2015, jejich podíl až do roku 2017, zároveň se z poznatků z výzkumu IKSP ukázalo, že dohledy jsou nadále ukládány spíše rizikovějším pachatelům, než tomu bylo dříve (Tomášek et al., 2016).

Poté lze však zaznamenat pokles jejich využívání, a to včetně poklesu jejich podílu na sankcích ukládaných jako hlavní. Kromě obecných důvodů souvisejících obecně s počty osob v systému trestní justice, jejichž pokles platil zejména v covidových letech, je možné to zřejmě přičíst širšímu využívání peněžitých trestů, protože jeho pokles pokračuje i v roce 2022, kdy již počty odsouzených osob stoupají. Pokles počtů dohledů dokládají také statistické údaje Probační a mediační služby (Probační a mediační služba., 2023 b). To může zároveň ve spojení se změnami, kterou přinesla výše zmíněná novelizace trestních předpisů,⁵⁹ která umožňuje pružněji reagovat na aktuální situaci a potřeby osob, kterým byl dohled uložen, tím, že je možné zrušit uložený dohled, vést k určitému uvolnění kapacit Probační a mediační služby. Ta byla touto agendou poměrně silně vytížena. Do budoucna to může vést jak k většímu prostoru pro práci s klienty v rámci dohledu, tak např. k realizaci dalších agend, jako jsou mediační činnosti. O tom by mohl do jisté míry svědčit nárůst počtu mediací v roce 2022, který se mírně zvýšil i vzhledem k období let 2018–2019, tedy před pandemií covid-19, kdy byly tyto aktivity v důsledku proticovidových opatření výrazně omezeny (Probační a mediační služba, 2023b).

59 Zákonník č. 220/2021 Sb.

Graf 27: Vývoj ukládání podmíněného odsouzení s dohledem (osoby)

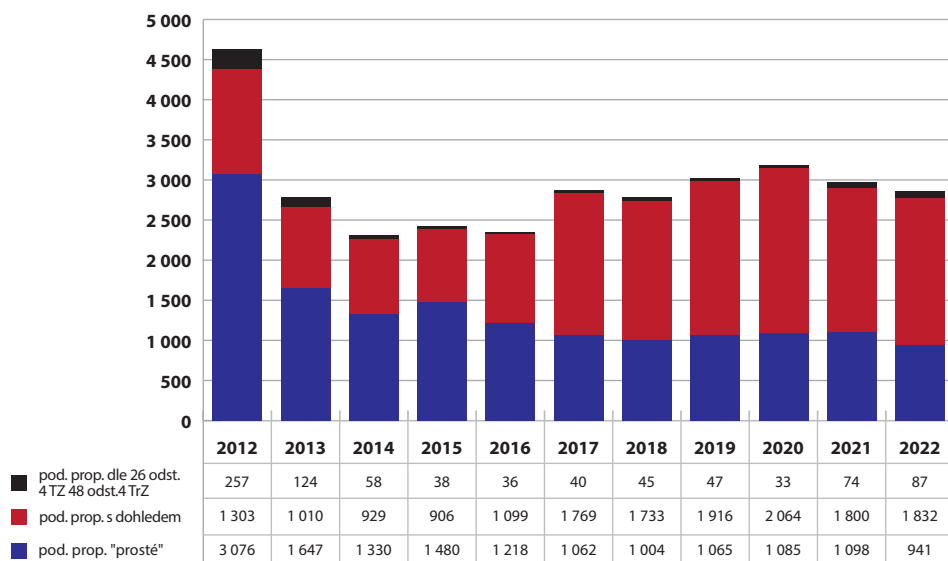
Pozn.: Jedná se o podíl na sankcích uložených jako hlavní včetně institutů upuštění od potrestání. Naopak nezapočítávají se případy upuštění od souhrnného trestu a případy, kdy byla vyslovena vina, ale neuložen trest.

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených + vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

V případě podmíněného propuštění je možné ve sledovaném období sledovat zásadní změnu v aplikaci dohledu. Na počátku sledovaného období převažovala aplikace podmíněného propuštění bez dohledu či přiměřených omezení či povinností. V roce 2012 byl dohled uložen pouze ve 28 % případů. Poté však jeho podíl v zásadě narůstal, k výraznému posunu pak došlo od roku 2017 a od této doby se jeho podíl pohybuje mezi 61–65 %.⁶⁰ Z Grafu 28 je pak patrné, že k největší změně v počtech podmíněných propuštění ve sledovaném období došlo na jeho počátku. Výrazný pokles aplikace podmíněných propuštění v roce 2013 bylo možné dát do souvislosti s amnestií prezidenta republiky. Tento vliv se zřejmě projevoval i v následujících letech. Poté počty podmíněně propuštěných spíše narůstají. Nejvyšší od amnestie byly v roce 2020, což lze dát částečně i do souvislosti s pandemií covid-19, kdy byla v rámci systému trestní justice obecně snaha zamezit šíření této nemoci ve věznicích. To se dílčím způsobem projevilo i v širší aplikaci podmíněného propuštění (blíže Scheinost et al., 2021). V následujících letech již opět jejich počty klesají. V zásadě dochází k návratu k situaci před pandemií, resp. ve srovnání s rokem 2019 jsou trochu nižší. Obecně je třeba konstatovat, že počty podmíněných propuštění v rámci sledovaného období ani zdaleka nedosahují úroveň před amnestií prezidenta republiky v roce 2013, což obecně může souviset i s nižšími počty uložených trestů odnětí svobody ve srovnání s rokem 2012, ale též předchozími roky.

60 Zdrojem informací jsou zde Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

Graf 28: Počty podmíněně propuštěných osob z vyřízených žádostí o podmíněné propuštění

Pramen: Výkazy o agendě podmíněného propuštění, Přehledy soudních agend, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

Možnosti cíleného působení na odsouzené a individualizace trestů jsou také limitovány tím, že je zde dlouhodobý problém s dostupností a variabilitou programů, které lze pachatelům ukládat jako přiměřené povinnosti (Hulmáková & Raszková, 2022).

Obecný a přetrvávající problém české sankční politiky, který souvisí s vysokými počty vězeňské populace (viz Graf 30 a Graf 31), ovšem nelze omezit pouze na to, jaké jsou počty a podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody. Jedná se o komplexní problém, který souvisí také s tím, jakým způsobem jsou ukládány také alternativní tresty a v jaké výměře. Jako určitý problém při ukládání alternativních trestů je možné označit to, že soudy ne vždy mají dostatek informací o odsouzeném. Určité pochybnosti v tomto směru v oblasti ukládání zejména trestu obecně prospěšných prací přinesl výzkum IKSP (Rozum et al., 2020). To pak zvyšuje riziko přeměn těchto trestů.

Dalším problémem je nastavení trestního postihu recidivy zejména v případě některých frekventovaných trestných činů. Právě v souvislosti se zpřísněním některých frekventovaných činů a také recidivy, došlo na počátku sledovaného období k nárůstu počtů nepodmíněných trestů, jejich podílu i délky ukládaných sankcí u některých trestných činů. Byť došlo k určitému zmírnění v tomto směru v důsledku již výše zmíněné novelizace TrZ v roce 2013, v případě některých dalších skutkových podstat k takové změně nedošlo (Scheinost et al., 2015). Je upozorňováno na problém s dlouhými nepodmíněnými tresty, opakovaným ukládáním alternativních trestů, které jsou následně přeměněny a odsouzený nastupuje někdy i s výrazným časovým odstupem do výkonu trestu na dlouhou dobu do vězení, přestože se nedopustil závažných forem kriminality, což vyplývá např. z nálezů Ústavního soudu II ÚS 4022/18 či analýzy Nejvyššího státního zastupitelství (Nejvyšší

státní zastupitelství, 2019a). Zároveň je však nutné poukázat na to, že určitý posun v tomto směru lze zaznamenat v souvislosti s poklesem ukládání podmíněných odsouzení ve prospěch peněžitých trestů.

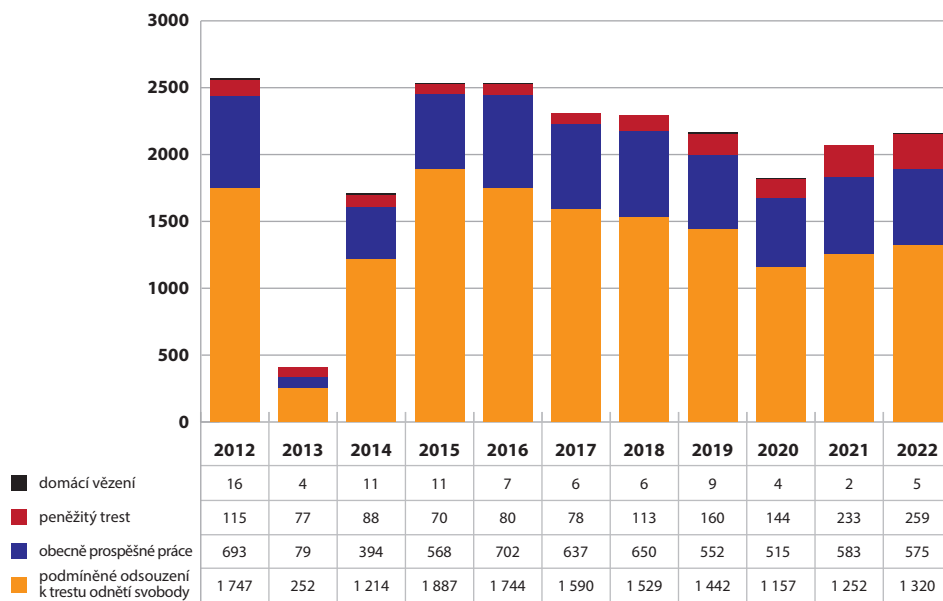
V této souvislosti vzniká otázka, do jaké míry má soud k dispozici informace o majetkových poměrech pachatele v případě jeho ukládání a do jaké míry jsou např. využívány možnosti zajištění majetku. To může mít totiž významný vliv na riziko jejich přeměn. Zároveň by mohla délku uvěznění v případě peněžitého trestu též v dlouhodobějším horizontu negativně ovlivnit také změna⁶¹, která nahradila náhradní tresty odnětí svobody na přeměny peněžitého trestu v poměru dva dny odnětí svobody za jednu nevykonanou sazbu, přičemž tento přepočít je v evropském srovnání přísný (Drápal, 2020).

Z níže uvedeného Grafu 29 lze dovodit, že ač počty přeměn peněžitých trestů logicky od roku 2018 narůstají, zatím jejich celkové počty nedosahují ani počtů přeměn obecně prospěšných prací, které jsou ukládány méně často než peněžitý trest. I u nich byl ovšem od roku 2019, tedy i v období před pandemií covid-19, zaznamenán pokles. Od roku 2021 však opět stoupají. Nižšímu ukládání podmíněného odsouzení také odpovídá pokles jejich přeměn až do roku 2020. Poté však opět mírně narůstají. Lze se tedy domnívat, že riziko přeměny u peněžitého trestu je zatím ve srovnání s podmíněným odsouzením nižší. Z toho lze usuzovat, že soudy při jeho ukládání patrně dostatečně zvažují i majetkové poměry pachatele, resp. možná se zde může projevovat i zajištění majetku pro tento účel v rámci trestního řízení. K ověření této skutečnosti by však bylo zapotřebí hlubší analýzy.

Podíváme-li se na celkové počty přeměn, pomineme-li rok 2013, kdy byly počty přeměn u všech druhů trestů nejnižší, bylo možné výraznější pokles přeměn zaznamenat i v roce 2020, což lze dát opět do souvislosti s opatřeními souvisejícími s pandemií covid-19. Poté již opět narůstají. V roce 2022 se celkové počty přeměn alternativních trestů dostávají v podstatě na úroveň roku 2019. Obecně lze ale konstatovat, že celkové počty přeměn jsou zatím nižší než v době před rozvojem výraznějšího ukládání peněžitého trestu a s tím spojeného poklesu ukládání podmíněného odsouzení (blíže Graf 29).

61 Zákon č. 333/2020 Sb., kterým se mění zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony.

Graf 29: Počty přeměn alternativních trestů na nepodmíněný trest odnětí svobody

Pramen: Přehledy o výkonech soudních rozhodnutí ve věcech trestních u okresních soudů v ČR; Přehledy o výkonech soudních rozhodnutí ve věcech trestních u KS v ČR, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

III.3. Vězněné osoby

Jedním z nejvýznamnějších problémů české trestní politiky jsou dlouhodobě vysoké počty vězeňské populace. S uvězněním, zejména v případech dlouhodobých forem, je spojena řada negativních efektů (Válková et al., 2019). Také možnosti účinného a individuálního působení na odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody a následné postpenitenciární péče jsou tím výrazně limitovány. S vysokými počty vězeňské populace se pojí i vysoké finanční náklady a problémy s přeplněností věznic, kdy je již problém naplňovat mezinárodní standardy pro zacházení s osobami zbavenými svobody. Velmi vysoká průměrná obsazenost věznic⁶², která byla v roce 2012 téměř 115 %, výrazně poklesla v roce 2013 v důsledku amnestie, přičemž nižší obsazenost přetrvávala i v následujících dvou letech, nicméně opět narůstala. V letech 2017–2020 se pohybovala mezi 102–108 %. V posledních dvou letech byla sice nižší, v roce 2022 činila 94 %, nicméně přesto bylo možné nalézt věznice s obsazeností výrazně vyšší (mezi 110–119 %).⁶³ Přitom horší situace je v případě kapacit pro výkon trestu odnětí svobody než pro výkon vazby.

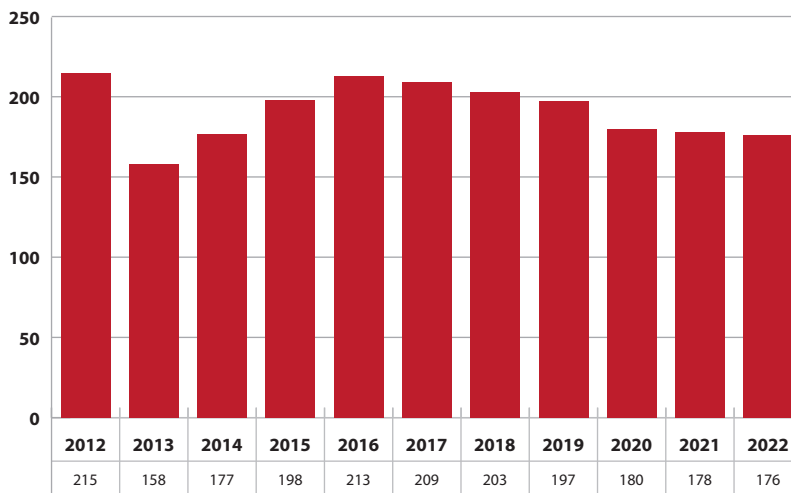
Pokud se podíváme na počty vězňů v přepočtu na 100 000 obyvatel, což je významný ukazatel i v rámci mezinárodního srovnání, přetrvává vysoký index v zásadě po celé sledované období. Určitý výkyv byl způsoben v roce 2013, kdy došlo k jeho výraznému

62 Včetně nemocnic a detenčních ústavů.

63 Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2012–2022, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

snížení, nicméně stále v rámci porovnání s řadou evropských zemí byl i tak na poměrně vysoké úrovni. Poté ovšem stále narůstá a v roce 2016 již téměř dosahuje úrovně před amnestií. Pak dochází k pozvolnému poklesu indexu, který trvá až do roku 2022. Od roku 2020 dochází k určité stabilizaci. V roce 2022 je jen nepatrně nižší než v předchozím roce (blíže Graf 30), nicméně absolutní počty vězněných osob opět narůstají (Graf 31). Zde je pak třeba upozornit na skutečnost, že mezi lety 2021 a 2022 došlo k poměrně výraznému nárůstu počtu obyvatel v ČR v důsledku migrace v souvislosti s válkou na Ukrajině.⁶⁴

Graf 30: Vězněné osoby v ČR na 100 000 obyvatel

Pramen: Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2012–2022, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>. Statistické údaje o věkovém složení obyvatelstva dle jednotek věku k 31. 12. příslušného roku jsou k dispozici na webových stránkách Českého statistického úřadu – <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.

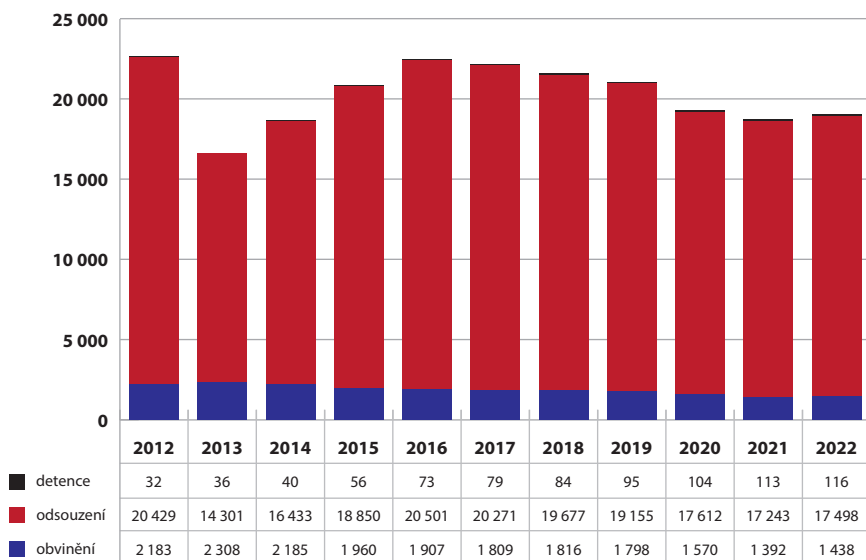
Dle databáze World Prison Brief (ICPR, 2022) byla ČR v evropském srovnání v roce 2022 na 13. místě, nicméně aktuálně v říjnu 2023 již index opět vzrostl a ČR je na 12. místě (ICPR, 2023). Zároveň stále zůstává ve skupině zemí, převážně bývalého sovětského bloku, s výrazně vyššími počty vězeňské populace, než je tomu ve velké části ostatních evropských zemí.

Problém spočívá přitom zejména v počtech osob ve výkonu trestu odnětí svobody, což souvisí s již výše zmíněnými problémy sankční politiky. V případě počtů osob ve vazbě, které nejsou příliš vysoké, lze sledovat převažující pokles, byť v roce 2022 mírně stouply (blíže viz Graf 31). Z hlediska celkového podílu vězněných osob jsou pak spíše zanedbatelné počty lidí v zabezpečovací detenci, což je dáno povahou tohoto opatření. Zároveň je však patrný jejich nárůst ve sledovaném období. To souvisí s tím, že vzhledem

64 Údaje o věkovém složení obyvatel k 31. 12. příslušných let. Český statistický úřad. https://www.czso.cz/csu/czso/domov?p_p_id=3 & p_p_lifecycle=0 & p_p_state=maximized & p_p_mode=view & _3_struts_action=%2Fsearch%2Fsearch & _3_redirect=%2Fweb%2Fczso%2Fkatalog-produktu-vydavame & _3_keywords=v%2C4%9Bkov%2C3%A9+slo%2C5%BEen%2C3%AD+obyvatelstva & _3_groupId=0

k původní právní úpravě tohoto opatření, jako skutečně posledního prostředku u velmi rizikových osob, v současné době právní úprava umožňuje jeho výrazně širší aplikaci (Blatníková & Zeman, 2019).

Graf 31: Vývoj počtů vězněných osob v ČR k 31. 12. příslušného roku v absolutních číslech

Pramen: Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2012–2022, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>

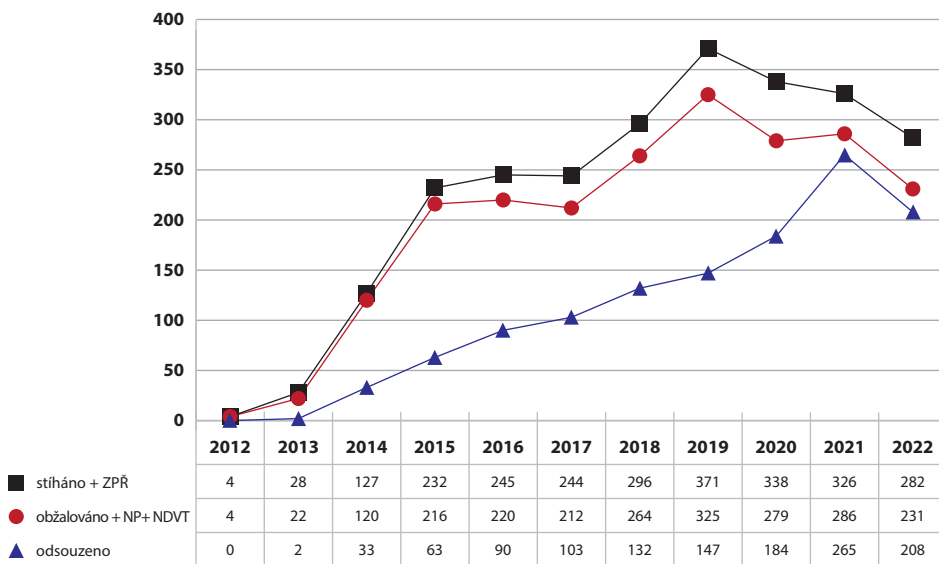
Pomineme-li pokles vězněných osob v roce 2013, způsobený amnestií, v roce 2016 byly již počty, zejména ve výkonu trestu odnětí svobody, vyšší než před amnestií. K pozvolnému poklesu jejich počtů od roku 2017 mohl přispět pokles absolutních počtů osob, kterým byl uložen nepodmíněný trest odnětí svobody a širší využívání peněžitého trestu a s tím spojené i nižší počty přeměn, především podmíněných odsouzení. Od roku 2021 lze opět zaznamenat opět jejich nárůst, který pokračuje i v roce 2022.

Výraznější pokles vězněných osob v roce 2020 je možné vysvětlit zejména opatřeními spojenými s pandemií covid-19, kdy byla snaha zamezit jeho šíření ve věznicích. To se projevilo hlavně od března roku 2020, tj. v průběhu první vlny pandemie, kdy se tyto počty ve srovnání se stejným obdobím předchozího roku výrazně snížily. Toho se docílilo především snížením nařizování výkonů trestů, což se projevilo v poklesu nástupů odsouzených do věznic. Jak již bylo uvedeno výše, určitý vliv mělo též širší využívání podmíněného propuštění v rámci jednotlivých vln (blíže Scheinost et al., 2021). V roce 2021 již jejich pokles nebyl tak výrazný a v roce 2022 již lze zaznamenat jejich nárůst. Přitom vzhledem ke zvýšení počtů uložených nepodmíněných trestů i nárůstu přeměn lze očekávat, že bez razantnější reformy sankční politiky budou narůstat i do budoucna, což ostatně naznačují i aktuální statistické údaje VS (Vězeňská služba ČR, 2023).

III.4. Právnícké osoby

V rámci sledovaného období lze v Grafu 32 sledovat nárůst počtů stíhaných, obžalovaných a odsouzených⁶⁵ právníckých osob až do roku 2019. K tomu zřejmě částečně přispěla i novelizace⁶⁶ zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, s účinností od 1. 12. 2016, kterou byl rozšířen okruh trestných činů, u kterých lze vyvozovat trestní odpovědnost právníckých osob, což se projevilo i výraznějším nárůstem od roku 2018. V roce 2020 počty klesají a v následujícím roce dochází k určité stabilizaci. V roce 2022 lze zaznamenat opět pokles. Počty odsouzených osob rostou až do roku 2021, přitom v tomto roce se jedná o poměrně výrazný nárůst, což může souviset i s určitou stabilizací po opatřeních souvisejících s pandemií covid-19, kdy zřejmě byly před soudy dořešeny i věci z předchozího roku. V roce 2022 lze i u odsouzených pozorovat pokles, nicméně počty odsouzených jsou vyšší než v období před pandemií covid-19. Vzhledem k výraznému nárůstu věcí, vyřizovaných formou dohody o vině a trestu, je zároveň možné poukázat na to, že i v případě právníckých osob se tento trend projevil. V roce 2021 bylo podáno 29 návrhů na schválení dohody o vině a trestu a v roce 2022 to bylo 34 případů, což je 15 % z celkového počtu obžalovaných právníckých osob, které byly postaveny před soud.⁶⁷ Je tady tedy také možné pozorovat nárůst vzhledem k předchozímu období, kdy např. v roce 2018 se jednalo jen o 4 případy, v roce 2019 o 10 případů.

Graf 32: Trestní politika uplatňovaná vůči právníckým osobám (abs. počty)

Pramen: Přehledy o vyřízení věcí a stíhaných a podezřelých právníckých osobách podle státních zastupitelství; Přehledy o pravomocně vyřízených právníckých osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

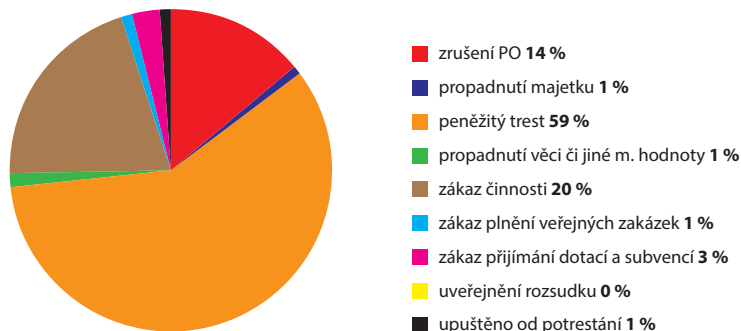
65 Pod pojmem stíhané osoby se zde rozumí i osoby projednávané ve zkráceném přípravném řízení a pod pojmem obžalované osoby též osoby, u kterých byl podán návrh na potrestání nebo návrh na schválení dohody o vině a trestu.

66 Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

67 Tj. obžalovaných právníckých osob a právníckých osob, u kterých byla podána buď obžaloba či návrh na schválení dohody o vině a trestu.

Jak je patrné z Grafu 33, v případech sankcí ukládaných jako hlavní⁶⁸ právníckým osobám, je možné konstatovat, že nejčastěji ukládaným trestem je peněžitý trest (59 %), poměrně často ale s výraznějším odstupem pak zákaz činnosti. V tom se situace v roce 2022 poměrně výrazně liší od předchozích let, kdy podíl těchto dvou sankcí byl více vyrovnaný, resp. v některých letech byl zákaz činnosti ukládaný i častěji. Podíl nejpřísnějšího trestu, zrušení právnícké osoby, není také zcela zanedbatelný. Odráží se zde problém tzv. prázdných schránek,⁶⁹ kdy je v praxi poukazováno na náročnost jejich rušení prostřednictvím trestního řízení a je zmiňováno, že lze uplatnit rychlejší a efektivnější postupy k jejich zrušení mimo trestní právo (Nejvyšší státní zastupitelství, 2019 b). Ostatní tresty se ukládají jako hlavní sankce jen v zanedbatelné míře.

Graf 33: Struktura sankcí ukládaných soudy jako hlavní právníckým osobám v roce 2022 v %

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených právníckých osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

III.5. Shrnutí

Obecně je možné shrnout, že po výrazném poklesu počtu osob v systému trestní justice v letech 2020 a 2021, který souvisel s opatřeními aplikovanými v souvislosti s pandemií covid-19 a v roce 2021 také s dekriminalizací v oblasti majetkové kriminality, se situace, pokud jde o počty stíhaných a obžalovaných, poměrně stabilizovala. V roce 2022 jejich počty sice narůstají, což koresponduje s nárůstem evidované kriminality, nicméně nedosahují úrovně v roce 2019. To platí i v přepočtu na 100 000 obyvatel příslušného věku. Mírný nárůst vzhledem k předchozímu roku je možné zaznamenat také u odsouzených osob, ale v přepočtu na 100 000 obyvatel zde naopak dochází k nepatrnému poklesu. Je možné předpokládat, že se zde stále projevuje vliv dekriminalizace, týkající se majetkových trestných činů v souvislosti se zvýšením hranice škod jako znaku řady skutkových podstat trestných činů. V případech stíhaných, obžalovaných a odsouzených právníckých osob bylo možné zaznamenat určitý pokles vzhledem k předchozímu roku.

68 Včetně upuštění od potrestání.

69 Formálně existující právnícké osoby bez reálného sídla, bez fakticky vyvíjené činnosti, bez majetku, přičemž jejich statutárním orgánem zpravidla bývá osoba, na kterou byla právnícká osoba převedena a která nemá žádnou spojitost s probíhajícím trestním řízením.

Ve srovnání s obdobím před pandemií covid-19 je též patrný pokles využívání odklonů s restorativními prvky, výraznější zejména v řízení před soudy. K němu v roce 2022 kromě dekriminální a mírného poklesu dosud netrestaných osob zřejmě v posledních dvou letech přispívá i širší využívání dohod o vině a trestu. Jejich využívání se v roce 2022 výrazněji ve srovnání s předchozím rokem, kdy se již projevila novelizace TrŘ. zjednodušující jejich aplikaci a kdy došlo k výraznému nárůstu těchto dohod, příliš nemění. S širším využíváním dohod o vině a trestu pak může zřejmě souviset i snížení podílu věcí vyřízených trestním příkazem, byť v předchozím roce k němu nedošlo.

Z hlediska struktury sankcí, ukládaných soudy jako hlavní fyzickým osobám, nelze v roce 2022 pozorovat výraznější změny. Mírně se zvýšil podíl peněžitého trestu a nepodmíněného trestu odnětí svobody a zároveň poklesl podíl podmíněných forem odsouzení k trestu odnětí svobody. Zároveň zde stále platí, že širší využívání peněžitého trestu se neprojevuje ve snížení užívání nepodmíněného trestu, u kterého se jak počty, tak i podíl na struktuře sankcí ukládaných soudy jako hlavní v roce 2022 opět zvýšily. To zřejmě souvisí s poklesem rozhodování formou trestního příkazu. Je otázka, do jaké míry k tomu mohlo přispět právě širší využívání dohod o vině a trestu, resp. zřejmě i institutu prohlášení viny. Peněžitý trest tedy primárně nahrazuje spíše ukládání „prostého“ podmíněného odsouzení. U trestu domácího vězení se projevilo ukončení fungování elektronického kontrolního systému v dalším snížení její, i tak velmi omezené, aplikace. Zároveň lze zaznamenat určitý pokles využívání dohledu probačního úředníka. V případech sankcí ukládaných jako hlavních právníkům osobám, bylo možné ve srovnání s předchozím rokem zaznamenat změnu ve výrazném zvýšení podílu uložených peněžitých trestů. Mezi další relativně často ukládané hlavní sankce právníkům osobám pak patří zákaz činnosti a s určitým odstupem ještě zrušení právníkové osoby.

Index vězněných osob na 100 000 obyvatel je v roce 2022 nepatrně nižší než v roce předchozím. Nicméně absolutní počty vězněných osob opět narůstají, a to jak u osob ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody i zabezpečovací detenci. Česká republika zároveň nadále zůstává ve srovnání s řadou evropských států ve skupině zemí s velmi vysokým indexem. Vzhledem k nárůstu počtů uložených nepodmíněných trestů a přeměn alternativních trestů v roce 2022 lze zároveň předpokládat, že, pokud nedojde k zásadnější reformě trestní politiky, se do budoucna situace výrazněji nezmění.

IV.

Kriminalita mládeže, trestní a sankční politika uplatňovaná vůči mladistvým

IV.1. Kriminalita mládeže v roce 2022

Tato podkapitola vychází ze statistických dat Policie ČR.

V roce 2022 bylo stíháno Policií ČR 1 953 mladistvých osob, což znamená – oproti předchozímu roku – určitý malý nárůst (v roce 2021 bylo těchto osob stíháno pouze 1 891). Nicméně je třeba vzít v úvahu, že v letech 2016–2020 bylo každoročně stíháno vždy přes 2 000 mladistvých, a to s vrcholy v letech 2016 a 2018, kdy počet stíhaných mladistvých dosáhl počtu vyššího než 2 500 jedinců, takže současná situace je v zásadě i nadále pozitivní.

Tabulka 11: Absolutní četnosti stíhaných osob mladších 18 let za roky 2016–2022

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
věk							
0–11	460	525	468	404	371	308	414
12–14	1 151	1 224	1 269	1 486	1 280	1 089	1 438
15–17	2 533	2 490	2 505	2 483	2 130	1 891	1 953
Celkem	4 144	4 239	4 242	4 373	3 781	3 288	3 805

Z celkového počtu mladistvých bylo v roce 2022 stíháno 1 740 mužů a 213 žen. Osob mladších 18 let bylo stíháno 3 805 z čehož bylo 414 dětí do 11 let a 1 438 do věku 15 let (tedy ve věkové kategorii 12–14 let) a 1 953 mladistvých. Dynamiku nápadu stíhaných podrobněji ukazují následující Tabulky 12–14.

Tabulka 12: Stíhané osoby-muži v letech 2020 až 2022 podle věkových kategorií

Věk	2020		2021		2022		2022		
	abs. č.	%	abs. č.	%	abs. č.	%	Věk	abs. č.	%
7 a méně	14	0,4	22	0,8	24	0,7	Do 12 let	353	10,8
8 let	25	0,8	24	0,9	28	0,9			
9 let	51	1,6	43	1,5	58	1,8			
10 let	80	2,6	49	1,8	82	2,5			
11 let	135	4,3	103	3,7	161	4,9			
12 let	181	5,8	198	7,1	261	8,0	Do 15 let	1 184	36,1
13 let	361	11,5	257	9,2	397	12,1			
14 let	473	15,1	407	14,6	526	16,1			
15 let	552	17,6	494	17,7	502	15,3	Do 18 let	1 740	53,1
16 let	584	18,6	583	20,9	574	17,5			
17 let	679	21,7	604	21,7	664	20,2			
Celkem	3 135	100,0	2 784	100,0	3 277	100,0	Celkem	3 277	100,0

Tabulka 13: Stíhané osoby – ženy v letech 2020 až 2022 podle věkových kategorií

Věk	2020		2021		2022		2022		
	abs. č.	%	abs. č.	%	abs. č.	%	věk	abs. č.	%
7 a méně	3	0,5	4	0,8	3	0,6	Do 12 let	61	11,6
8 let	5	0,8	3	0,6	4	0,8			
9 let	9	1,4	5	1,0	7	1,3			
10 let	19	2,9	18	3,6	20	3,8			
11 let	30	4,6	37	7,3	27	5,1			
12 let	69	10,7	68	13,5	67	12,7	Do 15 let	254	48,1
13 let	92	14,2	83	16,5	101	19,1			
14 let	104	16,1	76	15,1	86	16,3			
15 let	95	14,7	82	16,3	66	12,5	Do 18 let	213	40,3
16 let	109	16,9	65	12,9	84	15,9			
17 let	111	17,2	63	12,5	63	11,9			
Celkem	646	100,0	504	100,0	528	100,0	Celkem	528	100,0

Tabulka 14: Všechny stíhané osoby mladší 18 let v letech 2020 až 2022 podle věkových kategorií

Věk	2020		2021		2022		2022		
	abs. č.	%	abs. č.	%	abs. č.	%	věk	abs. č.	%
7 a méně	17	0,4	26	0,8	27	0,7	Do 12 let	414	10,9
8 let	30	0,8	27	0,8	32	0,8			
9 let	60	1,6	48	1,5	65	1,7			
10 let	99	2,6	67	2,0	102	2,7			
11 let	165	4,4	140	4,3	188	4,9			
12 let	250	6,6	266	8,1	328	8,6	Do 15 let	1438	37,8
13 let	453	12,0	340	10,3	498	13,1			
14 let	577	15,3	483	14,7	612	16,1			
15 let	647	17,1	576	17,5	568	15,0	Do 18 let	1953	51,3
16 let	693	18,3	648	19,7	658	17,3			
17 let	790	20,9	667	20,3	727	19,1			
Celkem	3781	100,0	3288	100,0	3805	100,0	Celkem	3805	100,0

Z uvedených tabulek je vidět, že meziročně nedochází v počtu stíhaných osob do 18 let k žádným zásadnějším výkyvům. Stále platí, že se stoupajícím věkem se mladí lidé častěji dopouštějí antisociálních či kriminálních činů. Mladiství jsou na celkové kriminalitě mladých lidí zastoupeni zhruba polovinou případů, akcelerace těchto činů začíná u dívek v poněkud dřívějším období než u mužů. Zastoupení žen na všech stíhaných osobách do 18 let se v roce 2022 pohybovalo na úrovni 14 %.

Lze také uvést, že mladí lidé blízko věku zletlosti – tedy osoby ve věku 18–20 let – byli v roce 2022 stíháni ve 4 402 případech, přičemž tento údaj sestává z 3 711 stíhaných mužů

a 691 stíhaných žen. Zde došlo v porovnání s rokem 2021 k určitému nárůstu incidence těchto stíhaných osob, a to o 283 osob, a to jak u mužů (nárůst o 228 osob), tak i u žen (nárůst o 55 osob).

Podobně jako v roce 2021 bylo i v roce 2022 stíháno PČR nejvíce mladých lidí do 18 let v dosahu MŘP Ostrava, avšak s tím rozdílem, že zde došlo ke značnému nárůstu těchto stíhaných osob (nárůst o 107 osob na počet 351). V tomto územním okrsku je zvýšený počet stíhaných osob jak v kategorii mladistvých, tak i mezi dětmi mladšími 15 let a celkový nápad je podstatně vyšší než v jiných územních obvodech. Dalšími výrazně napadenými územními obvody jsou ÚO Děčín, ÚO Ústí nad Labem a také ÚO Nový Jičín. Ostatní územní celky vykázaly nápad stíhaných mladých lidí pod 100 osob (viz Tabulka 15).

Tabulka 15: Nápad stíhaných dětí a mladistvých v nejvíce zasažených lokalitách v roce 2022

	Děti			Mladiství			Všichni do 18 let		
	muži	ženy	celk.	muži	ženy	celk.	muži	ženy	celk.
MŘP Ostrava	143	36	179	158	14	172	301	50	351
ÚO Děčín	65	12	77	55	1	56	120	13	133
ÚO Ústí nad Labem	64	13	77	53	3	56	117	16	133
ÚO Nový Jičín	50	4	54	65	3	68	115	7	122
OŘP Praha IV	35	7	42	52	5	47	87	12	99
MŘ Brno	43	9	52	41	6	47	84	15	99
ÚO Karviná	39	2	41	49	2	51	88	4	92
ÚO Znojmo	17	8	25	52	14	66	69	22	91
ÚO Most	34	9	43	43	2	45	77	11	88
ÚO Vsetín	41	2	43	43	2	45	84	4	88
ÚO Bruntál	39	8	47	31	0	31	70	8	78
ÚO Liberec	27	9	36	35	4	39	62	13	75
OŘP Praha III	32	3	35	28	6	34	60	9	69
ÚO Frýdek-Místek	16	8	24	27	16	43	43	24	67
ÚO Olomouc	31	9	40	26	0	26	57	9	66
ÚO České Budějovice	38	9	47	16	2	18	54	11	65

Nejvíce stíhaných žen do 18 let vykázalo v absolutních počtech MŘP Ostrava (50 osob), Frýdek-Místek (24 žen), ÚO Znojmo (22 žen) a ÚO Šumperk (21 žen). Největší podíl na celkovém stíhání osob mladších 18 let byl pak zaznamenán v ÚO Jeseník (41,2 %), ÚO Frýdek-Místek (36,4 %) a ÚO Šumperk (33,3 %), okolo čtvrtiny nápadu pak zaznamenal OÚ Pelhřimov (26,7 %), ÚO Pardubice (25,6 %) a ÚO Znojmo (24,2 %) – viz Tabulka 16.

Tabulka 16: Lokality s největším podílem stíhaných a vyšetřovaných žen a nejnižším podílem mužů mladších 18 let v roce 2022

	Ženy		Muži		Celkem muži a ženy	
	abs. č.	%	abs. č.	%	abs. č.	%
ÚO Jeseník	7	41,2	10	58,8	17	100
ÚO Frýdek-Místek	24	36,4	42	63,6	66	100
ÚO Šumperk	21	33,3	42	66,7	63	100
ÚO Pelhřimov	4	26,7	11	73,3	15	100
ÚO Pardubice	11	25,6	32	74,4	43	100
ÚO Znojmo	22	24,2	69	75,8	91	100
ÚO Strakonice	5	23,8	16	76,2	21	100
ÚO Ústí nad Orlicí	7	22,6	24	77,4	31	100
ÚO Přerov	14	21,9	50	78,1	64	100
ÚO Uherské Hradiště	7	20,6	27	79,4	34	100
ÚO Příbram	6	19,4	25	80,6	31	100
Všechny územní části	520	14,0	3 196	86,0	3 716	100

Největší absolutní nápad stíhaných a vyšetřovaných mužů do 18 let statistiky PČR vykazují v rámci MŘP Ostrava, dále pak v ÚO Děčín, ÚO Ústí nad Labem a ÚO Nový Jičín (viz Tabulka 17).

Tabulka 17: ÚO s největším absolutním nápadem stíhaných a vyšetřovaných mužů do 18 let v roce 2022

	Abs. četnost
MŘP Ostrava	301
ÚO Děčín	120
ÚO Ústí nad Labem	117
ÚO Nový Jičín	115
ÚO Karviná	88
MŘP Brno	84
ÚO Vsetín	84
Praha IV	87
ÚO Most	77
ÚO Bruntál	70
ÚO Znojmo	69
ÚO Liberec	62
Praha III	60
ÚO Hradec Králové	58
ÚO Olomouc	57

Statistika vyšetřovaných a stíhaných skutků osob do 18 let ukázala, že se během posledního roku zvýšil počet **stíhaných skutků** mladých lidí. Situaci za poslední 4 roky ukazuje následující Tabulka 18, z níž lze vysledovat, že se v celkových číslech stíhaných a vyšetřovaných skutků situace v zásadě vrátila zhruba do stavu roku 2020.

Tabulka 18: Počty stíhaných skutků, které spáchaly osoby mladší 18 let v letech 2019–2022

Věkové kategorie pachatelů	Rok 2019			Rok 2020			Rok 2021			Rok 2022		
	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma	0–14 let	15–17 let	suma
celková kriminalita	1 879	2 408	4 287	1 636	2 060	3 696	1 380	1 830	3 210	1 822	1 894	3 716
z toho:												
– majetková kriminalita	660	881	1 541	585	735	1 320	396	618	1 014	520	664	1 184
– násilná kriminalita	422	577	999	352	465	817	335	509	844	464	499	963
– mravnostní kriminalita	231	296	527	231	250	481	222	245	467	273	257	530
– Suma skutků majetkových, násilných a mravnostních	1 313	1 754	3 067	1 168	1 450	2 618	953	1 372	2 325	1 257	1 420	2 677

Tři hlavní skupiny stíhaných skutků (majetkové, násilné a mravnostní), které byly spáchány osobami do 18 let, tvořily v roce 2022 ze všech stíhaných skutků 72 %, což je zcela srovnatelné s předchozími lety (v roce 2021 72 %, v roce 2020 71 % a v roce 2019 72 %). Při hodnocení zejména skutků majetkové povahy je třeba vzít v úvahu zvýšení peněžní hranice ohraničující provinění z 5 000 Kč na 10 000 Kč,⁷⁰ což způsobilo jistou dekriminlizaci skutků této kategorie a mělo důsledek v určitém snížení nominálního počtu těchto stíhaných skutků po roce 2019. Tabulka nicméně ukazuje, že hlavní kategorií stíhaných skutků mladých lidí jsou i nadále skutky majetkové povahy.

Informace o stíhané trestné či jinak trestné činnosti mladých lidí do 18 let ukazují, že páchané skutky mladých lidí mají určitá specifika. V absolutních počtech (viz Tabulka 19) se mladí lidé v roce 2022 často dopouštěli poškozování cizí věci sprejováním (448 skutků, a to nejčastěji páchanými dětmi do 15 let – 318 skutků), loupeží (437 skutků, z toho nezletilí 247 skutků) a úmyslného ublížení na zdraví (350 skutků, větší díl tohoto stíhaného skutku se dopustili mladiství – 231 skutků). Do sprejování se zapojovaly poměrně často dívky (vyšetřováno jejich 55 skutků), úmyslné ublížení na zdraví spáchaly dívky v 37 případech a 37 loupeží pak bylo též spácháno dívkami.

⁷⁰ Změna platná od 1. 1. 2020.

Tabulka 19: Nejčastěji stíhané skutky osob do 18 let a jejich podíl na všech vyšetřovaných skutcích v roce 2022

	Nezletilí	Mladiství	Celkem osoby do 18 let	% ze všech vyšetřovaných skutků
Poškození cizí věci – sprejerství	318	131	448	48,8
Loupež	247	190	437	30,5
Úmyslné ublížení na zdraví	119	231	350	9,5

Mladí lidé se také často dopouštějí různých forem krádeže prosté (nejčastější statisticky vykazovaná specifikovaná forma je krádež dvoustopých motorových vozidel – 116 skutků) a krádeže vloupáním (nejčastěji byla vykazovaná krádež do obchodů). Na mladé lidi připadá relativně nejvíc krádeží vloupáním do škol, neboť toto prostředí důvěrně znají (29,3 % ze všech vyšetřovaných skutků) a krádeží vloupání do kiosků (poměrně snadně dostupný objekt útoku) – viz Tabulka 20.

Tabulka 20: Skutky krádeže vloupáním a krádeže prosté spáchané osobami do 18 let a jejich podíl na všech vyšetřovaných skutcích stejné povahy v roce 2022

	Nezletilí	Mladiství	Celkem osoby do 18 let	% ze všech vyšetřovaných skutků
Krádeže vloupáním do obchodů	7	27	34	6,7
Krádeže vloupáním do vikendových chat	15	11	26	6,9
Krádeže vloupáním do kiosků	7	18	25	14,6
Krádeže vloupáním do rodinných domků	3	21	24	3,8
Krádeže vloupáním do škol	14	8	22	29,3
Krádeže vloupáním do bytů	5	12	17	3,5
Krádeže vloupáním do restaurací a hostinců	4	11	15	4,2
Krádeže vloupáním do ostatních objektů	95	70	165	5,9
Krádeže prosté – motor. vozidel dvoustopých	27	89	116	11,0
Krádeže prosté v obchodech	21	65	86	1,4
Krádeže prosté v bytech	27	42	69	8,7
Krádeže prosté – kapesní	21	41	62	10,4
Krádeže prosté – ostatní	14	12	26	2,4
Krádeže prosté v jiných objektech	22	31	52	3,1
Krádeže prosté – jiné	58	69	127	16,5

Motiv snahy po obohacení lze často vysledovat i u skutků, které zná trestní zákoník pod označením „neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku“. U osob do 18 let se nejčastěji jedná o zneužití odcizených či nalezených cizích platebních karet. V roce 2022 bylo stíháno 173 těchto skutků, které byly spáchaný v 89 případech dětmi do 15 let a v 84 případech mladistvými. Tento skutek byl kladen za vinu 25 dívkám

(13 skutků spáchaly dívky mladší 15 let a 12 mladistvé). Na všech skutcích tohoto typu se mladí lidé do 18 let podíleli zhruba 8 %. Na podvodech se naproti tomu mladí lidé podíleli pouze necelými 3 %.

Osoby do 18 let (poněkud častěji nezletilci než mladiství) se poměrně často dopouštějí vydírání. V roce 2022 bylo vyšetřováno 117 skutků vydírání, za pachatele 69 z nich byli označeni nezletilci a zbytek 48 skutků spáchali mladiství. Na celkovém množství těchto vyšetřovaných skutků se osoby do 18 let podílely necelými 14 %.

Větší nápad skutků lze konstatovat u mladých lidí u trestného činu obecného ohrožení či poškození cizí věci. Na těchto skutcích se podílejí největší měrou osoby do 15 let (27 skutků). Z celkového množství ročního nápadu těchto skutků v roce 2022 připadá na osoby do 18 let téměř čtvrtina (23,6 %). Desetina všech skutků výtržnictví připadla v minulém roce na osoby mladší 18 let. V absolutních počtech to znamená poměrně značnou incidenci, která je téměř stejně distribuována mezi nezletilé (109 skutků) a mladistvé (107 skutků). Tyto skutky (a to jak obecného ohrožení, tak i výtržnictví) do značné míry souvisejí s nevhodnými aktivitami části mládeže a jejich part na veřejnosti.

Osoby mladší osmnácti let se též poměrně významně podílejí na skutcích mravnostního charakteru. Nejčastěji to byly skutky pohlavního zneužití, pro které bylo stíháno 303 osob (145 nezletilců a 159 mladistvých). K incidenci skutků pohlavního zneužití je třeba podotknout, že jejich výskyt v těchto věkových kategoriích zahrnuje téměř dvě třetiny těchto spáchaných skutků. Stále trvá situace, kdy někteří pachatelé neakceptují normu ochrany dětí před sexuálními útoky do patnáctého roku věku. Za pozornost též stojí, že 72 skutků spáchaly dívky, nejčastěji pak v kategorii nezletilců. Pro trestný čin znásilnění bylo stíháno 94 osob mladších osmnácti let, a to častěji nezletilci (57 skutků) než mladiství (37 skutků). V oblasti mravnostní delikvence je poměrně frekventovaný skutek zneužití dítěte k dětské pornografii (u nezletilců šetřeno 55 skutků, u mladistvých 56 skutků).

Tabulka 21: Stíhané skutky mravnostní povahy osob do 18 let v roce 2022

	Nezletilí	Mladiství	Celkem osoby do 18 let	% ze všech vyšetřovaných skutků
Pohlavní zneužití	145	159	303	65,2
Zneužití dítěte k dětské pornografii	55	56	111	28,2
Znásilnění	57	37	94	18,2

Za povšimnutí též stojí, že se mladí lidé poměrně často dopouštějí skutků drogového charakteru. Pro skutky „nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy“ byli vyšetřováni a stíháni jak mladiství (109 skutků), tak nezletilci (56 skutků). K tomuto počtu skutků osob do 18 let je třeba připočíst ještě 32 skutků přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu. Pro nedovolené pěstování rostlin obsahující omamnou nebo psychotropní látku byla však stíhána pouze jedna mladistvá dívka.

Skutkem, pro který byli vyšetřováni mladí lidé častěji stíháni a vyšetřováni, bylo „maření výkonu úředního rozhodnutí“. Výskyt tohoto deliktu při srovnání s celou populací

je sice nízký – nedosahuje ani 2 % ze všech vyšetřovaných skutků, nicméně v absolutních četnostech se týká poměrně značné části nezletilých a mladistvých. Zejména mladiství byli stíháni pro 133 těchto skutků, osoby do 15 let pak pro 56 skutků. Naopak vyšetřování osob do 18 let pro křivé obvinění (28 skutků) není v absolutních četnostech příliš vysoké, nicméně z hlediska incidence u všech pachatelů tohoto skutku dosahují hodnoty 8,5 %.

Tabulka 22: Některé další vybrané skutky spáchané osobami mladšími 18 let v roce 2022

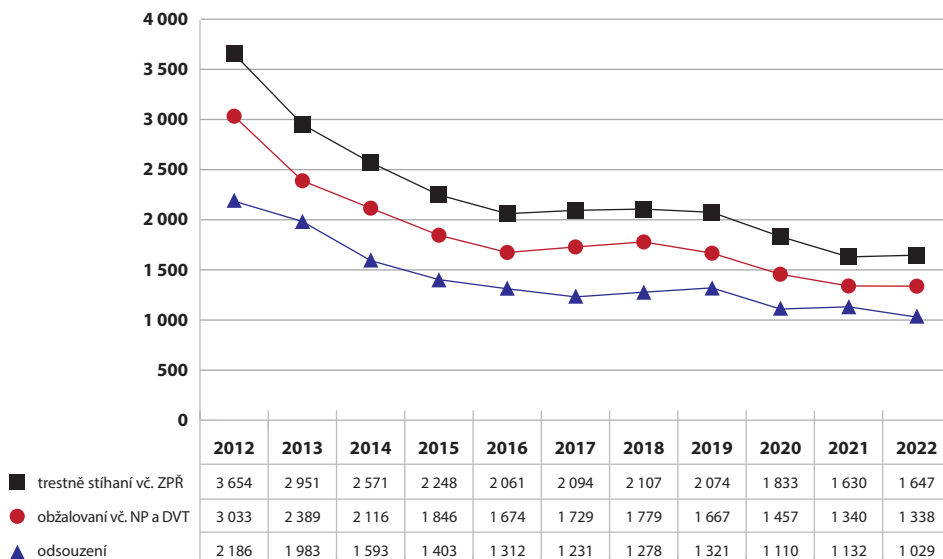
	Nezletilí	Mladiství	Celkem osoby do 18 let	% ze všech vyšetřovaných skutků
Poškození cizí věci a obecné ohrožení (např. požáry)	27	7	34	23,6
Výtržnictví	109	107	216	10,3
Nedovolená výroba... – psychotropní látky	56	109	165	5,9
Přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu pro sebe	1	31	32	3,5
Maření výkonu úředního rozhodnutí	56	133	188	1,6
Křivé obvinění	10	18	28	8,5

IV.2. Trestní a sankční politika uplatňovaná vůči mladistvým

Také v případě mladistvých pachatelů je třeba při interpretaci statistických údajů o trestní a sankční politice brát v úvahu faktory, které je ovlivňují, blíže popsané v kap. III. Ve sledovaném období se po dlouhodobém trendu poklesu mladistvých v systému trestní justice od roku 2016 situace stabilizuje. K výraznějšímu poklesu dochází až v letech 2020 a 2021, což lze dát do souvislosti jak s pandemií covid-19 a opatřeními s tím spojenými, tak od roku 2021 i dekriminalizací v případě majetkové kriminality. Ta se mohla v případě mladistvých, s ohledem na strukturu jimi páchané kriminality, projevit výrazněji než u dospělých pachatelů. Pokud se zaměříme na vývoj stíhaných, obžalovaných⁷¹ a odsouzených mladistvých, je třeba zaznamenat, že absolutní počty stíhaných a obžalovaných osob se v roce 2022 ve srovnání s předchozím rokem prakticky nezměnily, počet stíhaných se nepatrně zvýšil, obžalovaných naopak snížil (blíže Graf 34). V případě odsouzených mladistvých naopak dochází k výraznému poklesu.

71 Pokud není níže uvedeno jinak, jsou do počtu stíhaných mladistvých započítáváni i mladiství ve zkráceném přípravném řízení a u obžalovaných i mladiství, u kterých byl podán návrh na potrestání, či návrh na schválení dohody o vině a trestu, který lze podat, pokud mladistvý dovršil 18 let.

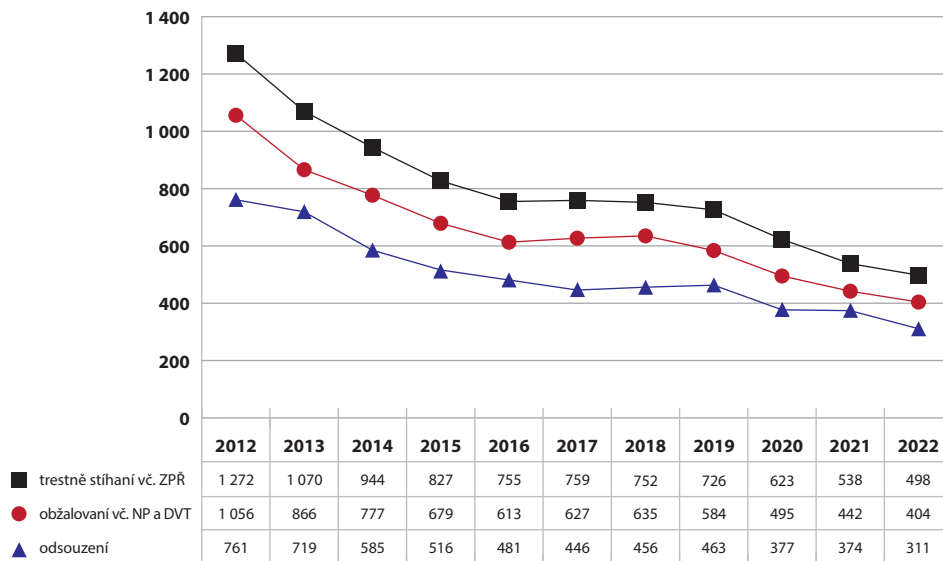
Graf 34: Vývoj trestní politiky uplatňované vůči mladistvým v absolutních číslech

Pozn.: ZPŘ – zkrácené přípravné řízení, NP – návrhy na potrestání, NDVT – návrhy na dohodu o vině a trestu
 Pramen: Přehledy o vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství – mladiství – nestandardní sestavy; Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Podíváme-li se na vývoj trestní politiky vůči mladistvým v přepočtu na 100 000 obyvatel ve věku 15 až 17 let, který reflektuje i demografické vlivy, pokračoval i v tomto roce pokles ve všech kategoriích (blíže Graf 35). V roce 2022 je však třeba vzít v úvahu i výraznější nárůst počtu obyvatel ve věku mladistvých vzhledem k předchozímu roku, který může souviset jak s nástupem silnějších věkových ročníků do tohoto věku, tak do jisté míry též nárůstem počtu mládeže v souvislosti s migrací spojenou s válkou na Ukrajině.

Graf 35: Vývoj trestní politiky uplatňované vůči mladistvým v přepočtu na 100 000 obyvatel příslušné věkové kategorie (15–17 let)

Poznámka: ZPŘ – zkrácené přípravné řízení, NP – návrhy na potrestání, NDVT – návrhy na dohodu o vině a trestu. Pramen: Přehledy o vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství – mladiství – nestandardní sestavy; Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV; Statistické údaje o věkovém složení obyvatelstva dle jednotek věku k 1. 7. příslušného roku, Český statistický úřad. K dispozici na stránkách ČSÚ – <https://www.czso.cz/csu/czso/domov>.

V případě sankční politiky, uplatňované u této věkové kategorie, je třeba zdůraznit, že se výrazně liší od sankční politiky vůči dospělým pachatelům. To odpovídá specifickému účelu ZSM, zásadám tam uvedeným a konkrétní úpravě a pravidlům pro ukládání sankcí mladistvým.

V případě mladistvých se obecně častěji využívají odklony s restorativními prvky.⁷² Pokles počtů těchto odklonů v přípravném řízení (viz Příloha č. 10) ve srovnání s počátkem sledovaného období souvisí s celkovým poklesem stíhaných mladistvých. Na výraznějším poklesu v roce 2021 se mohla též negativně odrazit pandemie covid-19 a s tím spojená opatření, která mohla jejich realizaci komplikovat. V roce 2022 již vzhledem k předchozímu roku opět mírně narůstají. Nejčastěji je využíváno podmíněné zastavení trestního stíhání. Výrazně méně než u dospělých je aplikováno podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, což souvisí s menším využíváním zkráceného přípravného řízení u mladistvých. Odstoupení od trestního stíhání – odklon, který lze aplikovat pouze u mladistvých – má zcela okrajovou roli a jeho význam ve sledovaném období spíše klesá. V roce 2022 se jednalo pouze o 8 případů. Narovnání⁷³ se u mladistvých prakticky vůbec nevyužívá. Za

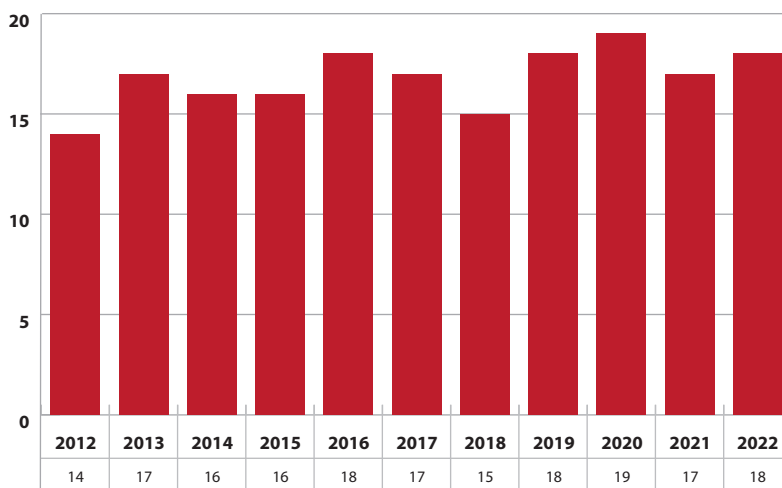
72 Konkrétně podmíněného zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání a odložení věci pro schválení narovnání.

73 Včetně odložení věci pro schválení narovnání dle § 179c TrŘ.

celé sledované období bylo realizováno pouze v jednom případě. To obecně souvisí s tím, že tento odklon se příliš často nevyužívá ani u dospělých. Jeho aplikace totiž vyžaduje s ohledem na podmínky, které je třeba splnit, jak dostatek času, tak i dostatečné majetkové poměry, což u mladistvých může být ještě výraznější překážka než u dospělých.

Z hlediska sledování podílu odklonů s restorativními prvky na celkovém počtu stíhaných mladistvých lze naopak v zásadě, ve srovnání s počátkem sledovaného období, zaznamenat nárůst, resp. od roku 2013 se příliš nemění. Vyjma roku 2018 se pohybuje mezi 16–19 %. Mírný pokles v roce 2021 může souviset s výše zmíněnou pandemií covid-19 a také výše zmíněnou dekriminalizací. V roce 2022 se tento podíl opět mírně zvýšil (blíže Graf 36).

Graf 36: Podíl odklonů v přípravném řízení a ZPŘ z celkového počtu stíhaných mladistvých a mladistvých ve ZPŘ v %

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

S ohledem na to, že u mladistvých lze aplikovat dohody o vině a trestu pouze v případech, že mladiství dosáhli již 18. roku věku, neprojeví se zde tak výrazné změny v jeho aplikaci ve srovnání s dospělými pachatelí. V případech mladistvých bylo možné v roce 2022 zaznamenat 6 návrhů na schválení dohod o vině a trestu.⁷⁴

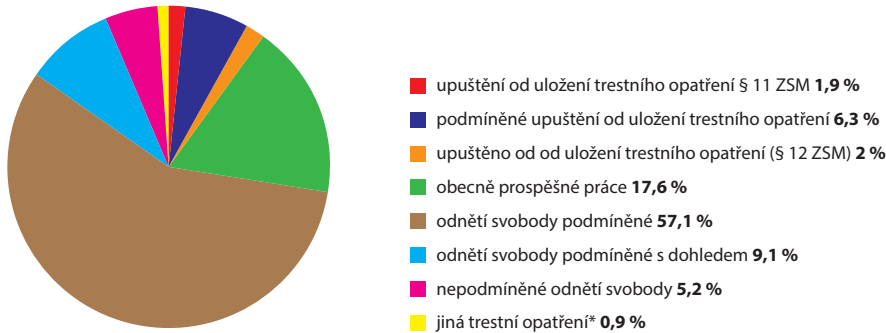
Také sankční politika uplatňovaná soudy se výrazně liší od obecné sankční politiky. Pokud se zaměříme na strukturu sankcí, ukládaných mladistvým soudem jako hlavní,⁷⁵ je dominantním trestním opatřením „prosté“ podmíněné odsouzení. Podíl této sankce je

74 Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

75 Za sankce ukládané jako hlavní se zde považují nejen jednotlivé druhy trestních opatření uložených jako hlavní sankce, ale též alternativy k potrestání – tj. jednotlivé druhy upuštění od uložení trestního opatření. Naopak nejsou zde zařazeny případy upuštění od uložení souhrnného trestního opatření a případy, kdy byla vyslovena vina, ale nedošlo k uložení trestního opatření.

v posledních letech ve srovnání s dospělými pachateli výrazně vyšší. Poté následují s výrazným odstupem obecně prospěšné práce a následně podmíněné odsouzení s dohledem (blíže viz Graf 37).

Graf 37: Struktura sankcí ukládaná soudy mladistvým jako hlavní v roce 2022 v %

*Jiná trestní opatření zahrnují trestní opatření zákazu činnosti, propadnutí věci, vyhoštění, domácího vězení, zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společné akce, zákazu držení a chovu zvířat a peněžitého opatření, pokud byla uložena jako hlavní.

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Z Přílohy č. 11 je patrné, že vysoký podíl „prostých“ podmíněných odsouzení u mladistvých je dlouhodobý a na rozdíl od obecné sankční politiky se v posledních pěti letech výrazněji nemění. V případě obecně prospěšných prací bylo možné naopak zaznamenat ve srovnání s rokem 2012 pokles jeho podílu, což lze dát do souvislosti se zpřísněním podmínek pro jeho ukládání v TrZ, pak už se také výrazněji nemění. Peněžitá opatření se naopak u mladistvých využívá spíše výjimečně, což obecně bude zřejmě souviset nejen s majetkovými poměry velké části mladistvých, ale též specifickými cíli trestání mládeže, zaměřenými na reintegrační prvky a zamezení recidivy. V roce 2022 bylo peněžitá opatření uloženo jako hlavní sankce pouze ve dvou případech. Trestní opatření, jako jsou domácí vězení či zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, se využívají také zcela okrajově. V roce 2022 nebyly jako hlavní sankce uloženy žádnému mladistvému.⁷⁶

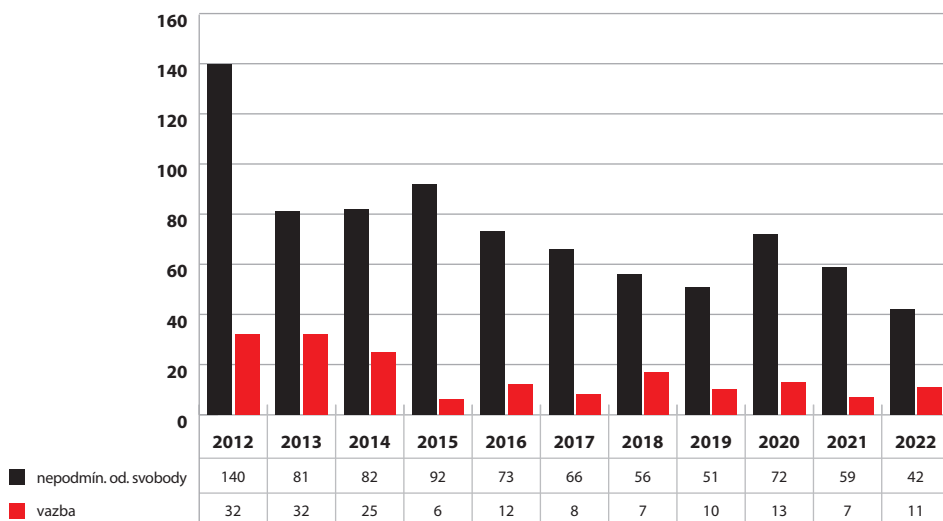
Naopak výchovný a reintegrační prvek je spojen se sankcemi kombinovanými s dohledem probačního úředníka. Podíl podmíněného odsouzení s dohledem se od roku 2016 pohybuje mezi 9–11 %, před tím byl jeho podíl nižší. Podmíněného upuštění od uložení trestního opatření, které může, ale nemusí vždy být, spojeno s dohledem, se ve sledovaném období užívá méně často. Jeho podíl kolísá mezi 6–9 %, přičemž v posledních letech je spíše nižší. Přesto je aplikováno výrazně častěji, než je tomu v rámci celkové trestní politiky. Méně se pak využívá „prostého“ upuštění od uložení trestního opatření, jehož podíl ve sledovaném období mírně klesá. Nicméně stále jde o alternativu k uložení trestního opatření, která se v případě mladistvých využívá výrazně častěji než u dospělých. Zároveň je možné konstatovat, že u mladistvých se ve výrazně nižší míře ukládá nepodmíněné

76 Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

trestní opatření odnětí svobody. Po poklesu na počátku sledovaného období se v zásadě jeho podíl od roku 2014 pohybuje mezi 5–6 %. Výjimku tvoří rok 2020, kde poklesl podíl obecně prospěšných prací a mírně narostl podíl nepodmíněných trestních opatření odnětí svobody. To zřejmě mohlo souviset s problémy s realizací některých alternativních sankcí v průběhu covidového období. V roce 2022 bylo uloženo nepodmíněné trestní opatření odnětí svobody pouze 53 mladistvým.

To se odráží i v poměrně velmi nízkých počtech vězňených mladistvých, což je zřejmé z Grafu 38. Ty platí jak u mladistvých ve výkonu trestního opatření, tak i ve vazbě. Nárůst v roce 2020 souvisí především s již výše zmíněným nárůstem uložených nepodmíněných trestních opatření odnětí svobody.

Graf 38: Počty vězňených mladistvých v absolutních číslech k 31. 12. příslušného roku

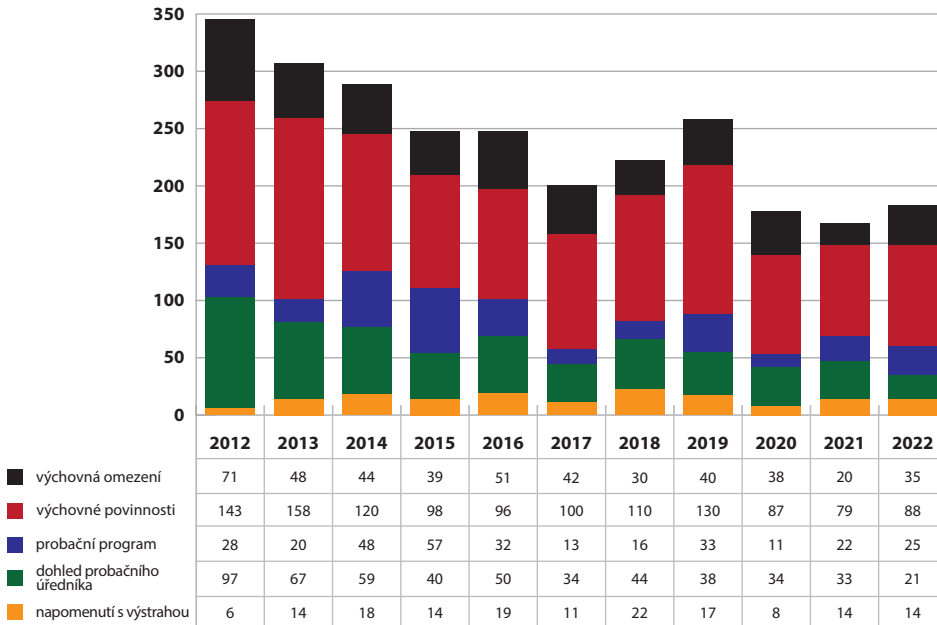
Pramen: Statistické ročenky Vězeňské služby ČR 2012–2022, Vězeňská služba ČR, Dostupné na: <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>.

Sankce, které mají zásadním způsobem přispívat ke specifickému účelu ZSM, jsou výchovná opatření. Ta by měla umožňovat větší individualizaci a zároveň cílení na konkrétní rizikové faktory mladistvých. Na rozdíl od dospělých pachatelů je zároveň možné tato opatření se souhlasem mladistvého aplikovat relativně velmi rychle po spáchání činu, resp. zahájení trestního řízení. Nicméně v praxi tuto možnost státní zástupci dlouhodobě příliš nevyužívají (Večerka et al., 2019, 49), byť v posledních letech lze pozorovat častější ukládání dohledu. Dohled probačního úředníka byl v roce 2022 uložen státními zástupci ve 40 případech, probační program v 9 případech, výchovné povinnosti v 83 případech, výchovná omezení v 7 případech a napomenutí s výstrahou v jednom případě.⁷⁷

⁷⁷ Přehledy o vyřízených stíhaných a podezřelých osobách podle státních zastupitelství – nestandardní sestavy – mladiství – dle druhu výchovných opatření. Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

Výchovná opatření nejsou příliš často využívána ani v řízení před soudem (blíže Graf 39). Je třeba zároveň poukázat na to, že pokles jejich počtů částečně souvisí s poklesem počtu mladistvých v systému trestní justice. V letech 2020 a 2021 to mohlo souviset, zejména u některých z nich, i s jejich obtížnější realizací v souvislosti s pandemií covid-19.

Graf 39: Výchovná opatření ukládaná mladistvým soudy v absolutních číslech

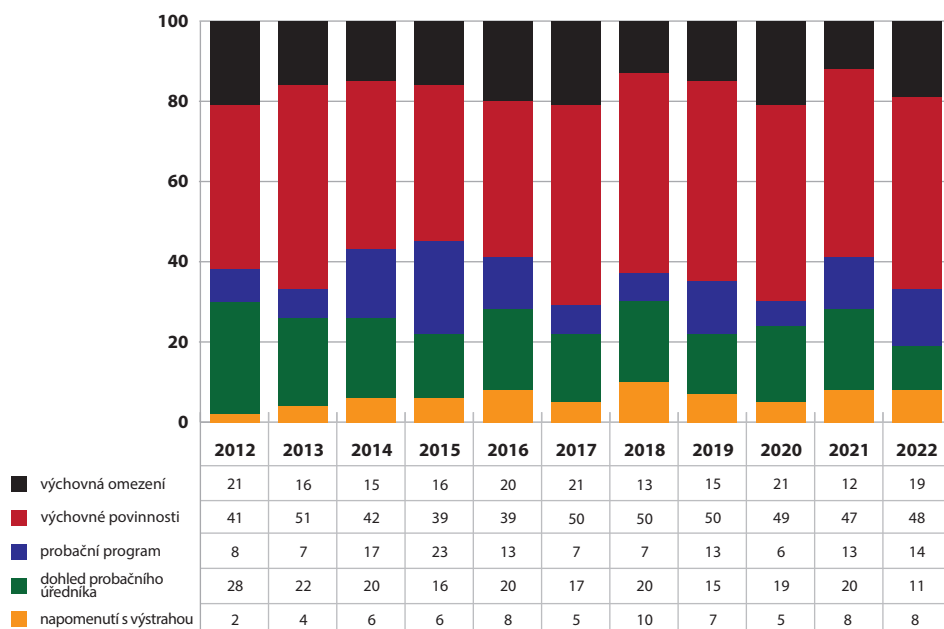

Poznámka: Počty uložených výchovných opatření neodpovídají počtům mladistvých (které jsou nižší), kterým byly uloženy. To proto, že jednomu mladistvému je možné uložit i více výchovných opatření a v rámci statistického listu lze uvést až 3 z nich.

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Pokud se zaměříme na jejich strukturu, nejčastějším výchovným opatřením, které soudy ukládají, jsou výchovné povinnosti. Zejména na počátku sledovaného období byl poměrně často ukládán také dohled probačního úředníka, nicméně jeho podíl postupně poměrně výrazně klesl. Soudy též využívají s určitým odstupem relativně často také výchovná omezení, nicméně jejich aplikace spíše kolísá. To platí i v případě probačních programů, což patrně souvisí s jejich aktuální dostupností, přičemž právě stabilní zajištění dostupnosti a variability těchto programů je dlouhodobým problémem (Večerka et al., 2019). Nejméně je pak po celé sledované období aplikováno nejmírnější výchovné opatření – napomenutí s výstrahou (blíže viz Graf 40).

Graf 40: Výchovná opatření uložená mladistvým soudy v %

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

IV.3. Shrnutí

Počet stíhaných mladistvých osob dle policejních statistik v roce 2022 se v zásadě nevymyká z několikaletého stabilního počtu stíhaných – je sice oproti předchozímu roku o něco málo vyšší, avšak i tak příliš nevybočuje z klesajícího trendu stíhaných mladistvých. Z celkového počtu stíhaných osob do 18 let tvoří zhruba polovinu mladistvé osoby, přičemž u žen je zastoupení mladistvých osob poněkud nižší než u mužů (u žen jsou nejčastěji stíhány osoby ve věku 12–14 let).

Podobně jako v roce 2021 bylo i v roce 2022 stíháno PČR nejvíce mladých lidí do 18 let v dosahu MŘP Ostrava, zde došlo k podstatnějším nárůstu stíhaných osob. Dalšími výrazně napadenými územními obvody jsou ÚO Děčín, ÚO Ústí nad Labem a také ÚO Nový Jičín. Největší podíl na celkovém stíhání osob mladších 18 let byl pak zaznamenán v ÚO Jeseník, ÚO Frýdek-Místek a ÚO Šumperk.

V absolutních počtech bylo stíháno nejvíce žen v rámci MŘP Ostrava, větší absolutní incidence žen byla zaznamenána též v ÚO Frýdek-Místek, Znojmo a Šumperk. Vyšší jak třetinový podíl stíhaných žen v konkrétním ÚO ze všech stíhaných osob do 18 let byl vykázan v ÚO Frýdek-Místek a ÚO Šumperk a také v ÚO Jeseník (zde je ovšem celkově nízká úroveň stíhaných a vyšetřovaných osob do 18 let).

Statistiky ukazují, že se v roce 2022 zvýšil počet stíhaných skutků mladých lidí, a to rovnoměrně v rámci kategorií majetkové, násilné a mravnostní kriminality. Počet stíhaných skutků se tak v zásadě vrátil na úroveň předminulého roku 2020, v porovnání s ním pak došlo k snížení počtu majetkových skutků, a naopak nárůstu deliktů násilné a mravnostní povahy.

V absolutních počtech se mladí lidé v roce 2022 často dopouštěli poškozování cizí věci sprejováním, poměrně často loupeží, úmyslného ublížení na zdraví. Mladí lidé se také relativně často dopouštějí různých forem krádeže prosté. Nejčastější statisticky vykazovaná specifikovaná forma je krádež dvoustopých motorových vozidel a krádeže vloupáním (nejčastěji byla vykazovaná krádež do obchodů).

Větší nápad skutků lze konstatovat u mladých lidí u trestného činu obecného ohrožení či poškozování cizí věci a výtržnictví. Tyto skutky (a to jak obecného ohrožení, tak i výtržnictví) do značné míry souvisejí s nevhodnými aktivitami části mládeže a jejich part na veřejnosti.

Osoby mladší osmnácti let se též poměrně významně podílejí na skutcích mravnostního charakteru. Nejčastěji to byly skutky pohlavního zneužití, jejich výskyt v těchto věkových kategoriích zahrnuje téměř dvě třetiny všech těchto spáchaných skutků. Pro trestný čin znásilnění byla stíhána necelá stovka osob mladších osmnácti let, a to častěji nezletilých než mladistvých.

Skutkem, pro který byli vyšetřováni mladí lidé častěji stíháni a vyšetřováni, bylo „maření výkonu úředního rozhodnutí“. Výskyt tohoto deliktu při srovnání s celou populací je sice nízký, nicméně v absolutních četnostech se týká poměrně značné části nezletilých a mladistvých.

Přestože v rámci celkové trestní politiky bylo možné zaznamenat u stíhaných a obžalovaných osob určitý nárůst jejich počtů, v případě mladistvých pokračoval i v roce 2022 převažující dlouhodobý trend poklesu počtů obžalovaných a odsouzených osob, v přepočtu na 100 000 obyvatel v příslušném věku pak došlo k poklesu ve všech kategoriích. Zřejmě i v roce 2022 přetrvává vliv dekriminalizace méně závažné majetkové kriminality. Také sankční politika v případě mladistvých nezaznamenala vzhledem k předchozímu roku výraznější změny. Podíl odklonů s restorativními prvky v přípravném řízení, které jsou aplikovány výrazně častěji než v rámci obecné sankční politiky, se i v roce 2022 udržuje dlouhodobě na poměrně stabilní úrovni. Také struktura sankcí aplikovaných soudy jako hlavní se téměř nezměnila. Nejčastěji využívaným trestním opatřením je podmíněné odsouzení, poté s výrazným odstupem jsou využívány především obecně prospěšné práce a podmíněné odsouzení s dohledem. V roce 2022 došlo k mírnému poklesu jak počtu, tak i podílu uložených nepodmíněných trestů odnětí svobody. Toto trestní opatření je dlouhodobě u mladistvých využíváno jako ultima ratio. S tím souvisí i mírný pokles vězňů mladistvých v roce 2022 a ve sledovaném období dlouhodobě nízké počty mladistvých ve vězení. U mladistvých se také neodrazil již dlouhodobější trend nárůstu peněžitého trestu, což patrně souvisí s jejich majetkovými poměry, ale i specifickými cíli trestání mladistvých. Ve struktuře sankcí mladistvých má peněžité opatření zanedbatelnou roli. Totéž platí i v případě trestu domácího vězení. Výrazný posun nelze zaznamenat ani v případě aplikace výchovných opatření, které jak státní zástupci, tak soudy nevyužívají příliš často.

v.

Oběti trestné činnosti

V.1. Oběti v oficiálních statistických datech

Ústředním objektem zájmu při studiu trestné činnosti je nejen pachatel, ale i jeho oběť. Oficiální statistická data, která se běžně využívají při popisu stavu a struktury kriminality, mají ale v tomto směru pouze omezenou vypovídací hodnotu. Tímto problémem se zabýval článek „*Co ze statistik (ne)víme o obětech kriminality*“ (Roubalová, 2021). Níže tedy uvádíme aktualizované informace z tohoto článku.

Jako základní zdroj dat o trestné činnosti bývají využívány statistiky Policie ČR. Co se ale týče informací o poškozených, respektive o obětech, dozvíme se z nich jen málo. V policejních statistikách jsou oběti evidovány pouze v rámci tzv. objektů napadení. Objekt napadení přitom rozhodně nelze zaměňovat s obětí trestného činu. Objektem napadení je ten konkrétní objekt, proti kterému směřuje protiprávní útok (např. auto, dům, osoba). Mimo objekt napadení, jako je objekt obecné kriminality, objekt hospodářské kriminality, soukromý objekt, veřejný zájem, jsou objektem napadení u vybraných takticko-statistických klasifikací také osoby-jednotlivci (Ministerstvo vnitra České republiky, 2020). Fyzická osoba, která trestnou činností utrpěla újmu, tedy představuje jen jednu z alternativ objektů napadení a eviduje se jen u vybraných skutků. Zejména u majetkových trestných činů nemusí být osoba oběti jako objekt napadení vůbec evidována. Například při vloupání do obydlí bude jako objekt napadení evidován pouze byt nebo dům, nikoliv osoby, které tam bydlí a jimž byly odcizeny věci. Navíc i v případech, kdy je jako objekt napadení evidována osoba, nemusí jít o vyčerpávající výčet skutečných obětí. Policejní data proto poskytují jen omezené informace o počtech skutečných obětí trestné činnosti a v intencích těchto limitů je nutno tato čísla i interpretovat.

Druhým problémem je nedostupnost policejních dat o obětech trestné činnosti. Údaje o objektech napadení nejsou součástí Statistických přehledů kriminality, které pravidelně zveřejňuje Policie ČR na svých webových stránkách⁷⁸. V omezené podobě jsou data o obětech vycházející právě z uvedených policejních statistik zveřejňována pouze Českým statistickým úřadem v rámci publikace „Zaostřeno na ženy a muže“ v sekci „Soudnictví, kriminalita“⁷⁹, bohužel poslední dostupná publikovaná data jsou pouze za rok 2021.

Tradičně byla tato speciálně vyžádaná data zpracovávána i v této publikaci. Nicméně v komplexnější podobě byly policejní statistiky o obětech naposledy zpracovány v roce 2015 (Diblíková et al., 2016). V letech 2016 až 2018 probíhala na Ministerstvu vnitra rekonstrukce statistiky kriminality, data mezi roky 2016 a 2018 byly proto neúplná a nepřesná. Bohužel ani provedená rekonstrukce neodstranila výše zmíněný nedostatek, spočívající v evidování obětí pouze jako objektů napadení a jen u vybraných skutků, zejména u násilné a mravnostní kriminality. Navíc se změnou metodiky vykazování dat se evidované počty před a po roce 2019 staly vzájemně neporovnatelné. Z tohoto důvodu z policejních dat není možné získat konečný a relevantní počet osob napadených trestnou činností (Scheinost et al., 2022).

78 <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>

79 <https://www.czso.cz/csu/czso/6-soudnictvi-kriminalita-b3njkh28m>

Data o obětech lze nalézt i v justičních statistikách. Přehled počtu obětí trestné činnosti byl do roku 2022 evidován v rámci systému Ministerstva spravedlnosti CSLAV. V „soudním“ statistickém listu trestním pro fyzické osoby, se oběti evidovaly v rámci položky „Sledované okolnosti trestné činnosti“. Tato položka dovozovala výběr z více než 30 kódů (např. vliv alkoholu, doprava, finanční oblast), přičemž bylo možno označit maximálně pět kódů⁸⁰. V případě oběti trestného činu, kterou se pro účely statistiky rozumí fyzická osoba podle § 2 odst. 2 zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, respektive poškozený ve smyslu § 43 TrŘ, přicházelo v úvahu šest kódů: „oběť žena“, „oběť muž“, „oběť dítě žena“, „oběť dítě muž“, „oběť senior žena“ a „oběť senior muž“. Podle pokynů v návodu by se příslušné kódy měly vyznačit vždy u trestných činů, jsou-li obětí vyjmenované osoby. V roce 2022 však došlo ke změně návodu k vyplňování statistického listu⁸¹, sledování obětí bylo přesunuto do položky „Vztah obětí – pachatel“, kódy byly rozšířeny o možnosti „oběť mladistvá žena“ a „oběť mladistvý muž“, čímž došlo k omezení kategorie dětí na osoby do 15 let věku. Položka vztahu oběti a pachatele se však podle pokynu v návodu vyplňuje pouze tehdy, byl-li trestný čin spáchán v rámci domácího násilí, čímž došlo k výraznému omezení statistického sledování a vykazování počtů obětí.

Přehledy počtu soudy evidovaných obětí v rámci sledovaných okolností trestné činnosti za posledních devět let shrnuje Tabulka 23. Bohužel vzhledem k popsáným odlišnostem ve sběru dat se data za rok 2022 s daty z předešlých let nedají srovnávat, a není tak ani možné dále sledovat vývojové trendy v počtu soudy registrovaných obětí.

Tabulka 23: Počty soudy evidovaných obětí trestné činnosti v letech 2012–2021

Počet obětí					
rok	dítě*	žena	muž	senior**	Celkem
2012	11 760	8 750	14 035	1 172	35 717
2013	13 382	9 578	15 195	1 430	39 585
2014	11 908	8 968	14 555	1 457	36 888
2015	9 906	8 230	13 269	1 316	32 721
2016	9 668	8 066	12 544	1 179	31 457
2017	8 089	6 693	11 262	1 138	27 182
2018	8 706	6 899	11 277	1 750	28 632
2019	9 284	7 152	11 979	1 807	30 222
2020	7 696	6 144	10 577	1 563	25 980
2021	8 035	6 141	10 637	1 587	26 400

Pozn.: *dítě – osoba do 18 let věku; od roku 2018 sečteny údaje pro oběť dítě muž a oběť dítě žena **senior – osoba nad 65 let věku; od roku 2018 sečteny údaje pro oběť senior muž a oběť senior žena.

Pramen: Databáze CSLAV Přehled „Obětí trestných činů – právní předpis TRZ2009“ a „Obětí trestných činů – právní předpis TRZ“. Ministerstvo spravedlnosti ČR.

80 Do roku 2018 bylo možno vyznačit pouze tři sledované okolnosti a kódy pro oběti u dětí a seniorů nerozlišovaly pohlaví. Do roku 2019 se navíc pokyn k povinnému vyznačení kódu oběti týkal jen vybraných trestných činů, kdy byly oběti ženy nebo děti. Informace o obětech mužích a seniorech nebo při jiné, než stanovené trestné činnosti, tedy nemusely být odpovídajícím způsobem zaznamenávány.

81 Návody k vyplňování statistického listu trestního pro fyzické osoby (soudy) vydává a každoročně pro své potřeby aktualizuje Ministerstvo spravedlnosti. Návody nejsou veřejně dostupné.

V.2. Výzkum obětí trestné činnosti

Nedostatek souhrnných oficiálních dat o obětech trestné činnosti částečně saturují výzkumy obětí kriminality. Tzv. výzkumy či průzkumy viktimizace (victim surveys, victimization surveys, crime surveys) jsou retrospektivní výzkumy podobné průzkumům veřejného mínění, jejichž primárním účelem je zjišťovat rozsah skutečné kriminality. Výzkumy jsou většinou realizovány na reprezentativním souboru jednotlivců nebo domácností. Respondenti jsou dotazováni na trestné činy, jimiž byli oni sami nebo členové jejich domácnosti viktimizováni v průběhu určeného časového období. Velkou výhodou těchto šetření je, že umí zachytit i latentní trestnou činnost, respektive oběti, tedy ty, jež svou viktimizaci nikde jinde neoznámily. K dispozici je většinou spousta demografických a socioekonomických údajů. Zároveň bývají mapovány i bližší okolnosti viktimizace. Na základě toho lze zkoumat vztah viktimizace a dalších proměnných měřených v rámci výzkumu, což jsou informace, které z oficiálních statistik nelze získat. Nutno ale upozornit, že data z těchto výzkumů by oficiální statistiky určitě neměla nahrazovat, ale je jen doplňovat. Hlavním důvodem je kromě toho, že zkoumání je omezeno jen na vybranou část trestné činnosti, to, že reprezentují pouze subjektivní hodnocení respondentů bez bližších znalostí všech právně relevantních okolností, a toto se může lišit od toho, jak by incident vyhodnotila například policie (bližze viz Roubalová et al., 2019). Dalším nedostatkem je fakt, že informace se týkají pouze sledovaného období v jednotlivých výzkumech, nelze tedy srovnávat data za jednotlivé kalendářní roky.

Poslední výzkum tohoto typu realizoval IKSP v roce 2022. Použit byl revidovaný dotazník z poslední vlny výzkumu obětí z roku 2017 (Roubalová et al., 2019). Dotazník je složen z několika tematických modulů, které lze v případě potřeby v budoucnu flexibilně modifikovat. Jádrem šetření je tzv. „Viktimizační screener“ mapující viktimizaci respondenta v posledních třech letech předcházejících dotazování, což představovalo období zhruba od podzimu 2019.

U incidentů, kde to jejich povaha nevyklučovala (domácí násilí, stalking), byly oběti dále tázány, jestli se incident stal v posledním roce. Celkově **bylo sledováno 12 deliktů**⁸². U krádeže auta, krádeže věcí z auta, krádeže motocyklu, krádeže kola, vloupání do obydlí a vloupání do chaty/chalupy jsme sledovali viktimizaci respondenta nebo členů jeho domácnosti. Další sledované delikty – loupež, krádež osobních věcí a fyzické napadení, se už týkaly pouze osoby respondenta. Odpovědi na otázky ohledně citlivých deliktů (domácí násilí, sexuální násilí a stalking) respondenti navíc vyplňovali sami bez asistence tazatele.

Bližší okolnosti reportované viktimizace byly zjišťovány v následující části dotazníku. Na tyto otázky odpovídali pouze ti respondenti, kteří se v posledních třech letech stali obětmi některého ze sledovaných trestných činů. Pokud se stali vícekrát oběťmi stejného trestného činu, vypovídali o posledním z nich. Část doplňujících otázek k jednotlivým incidentům byly otázky specifické vzhledem k charakteru trestné činnosti, část byla společná pro všechny delikty.

82 Krádež auta, krádež věcí z auta, krádež motocyklu, krádež kola, vloupání do obydlí, vloupání do chaty/chalupy, loupež, krádež osobních věcí, fyzické napadení, domácí násilí, sexuální násilí a stalking.

Pro zvýšení výtěžnosti výzkumného souboru (tedy i těch respondentů, kteří se oběti žádného incidentu ve sledovaném období nestali) tak dotazník, stejně jako v minulé vlně, obsahoval otázky určené pro všechny respondenty bez ohledu na jejich reportovanou viktimizaci. Kromě otázek ohledně obav o osobní bezpečnost šlo o otázky, u kterých naopak není primárně zamýšleno jejich periodické opakování. Otázky byly vybrány tak, aby v co nejvyšší míře umožnily zkoumání rozdílů mezi oběťmi a respondenty bez zkušenosti s viktimizací. Jedna část se týkala různých sebehodnotících škál, stejně jako rizikového a protektivního jednání respondenta. Specifický modul zařazený do „samovypřínovací části“ se týkal zkušeností a názorů na problematiku domácího násilí a respondentova případného vlastního porušení zákona. Samozřejmou součástí byly sociodemografické proměnné, na jejichž základě byla získaná data tříděna.

Terénní fázi zajišťovala externí agentura, která vyhrála ve výběrovém řízení. **Sběr dat proběhl na podzim (září-říjen) roku 2022 a byl realizovaný metodou face to face (F2F).** Základním souborem byli **obyvatelé ČR ve věku 15 a více let.** Výzkumný vzorek je reprezentativní pro danou věkovou skupinu populace České republiky. Soubor respondentů byl rekrutován na základě kvótního výběru, vycházejícího z podkladů Českého statistického úřadu. Zohledňované kvóty byly pohlaví, věk, vzdělání, kraj a velikosti bydliště respondenta. Po vyřazení chybně nebo neúplně vyplněných archů bylo do finálního zpracování zařazeno 3 073 dotazníků.

Kompletní výsledky jsou obsaženy v souhrnné monografii (Roubalová et al., 2023), níže uvádíme vybrané poznatky z tohoto výzkumu.

V.3. Výsledky

Zkušenost s viktimizací během předcházejících tří let uvedlo 42 % respondentů (N= 1 294). Téměř tři čtvrtiny (74 %) viktimizovaných respondentů mělo zkušenost s jedním ze sledovaných deliktů a zbytek se stal obětí více deliktů. Nejčastěji šlo o dva (19 %) nebo tři (5 %) delikty. Vyskytnuli se i dva respondenti, kteří uvedli, že se stali oběťmi 7 a 8 z celkových 12 sledovaných deliktů.

Zachycené prevalence jednotlivých sledovaných deliktů seřazeny podle míry výskytu jsou uvedeny v Tabulce 14.

Tabulka 14: Základní frekvence sledovaných deliktů zachycených ve výzkumu z roku 2022

	viktimize v posledních 3 letech (%)	viktimize v posledních 12 měsících (%)	N
Vloupání do chaty, chalupy*	27,6	9,3	659
Krádež kola**	18,4	6,6	1 373
Krádež osobních věcí	13,4	6,8	3 073
Krádež motocyklu**	13,0	6,3	254
Krádež věcí z auta**	9,9	4,2	2 058
Fyzické napadení	4,8	1,6	3 073
Krádež auta**	4,5	1,8	2 058
Stalking ***	3,8	X	3 073
Domácí násilí***	3,6	X	3 073
Vloupání do obydlí	3,4	1,2	3 073
Sexuální násilí	1,7	0,7	3 073
Loupež	1,6	0,6	3 073

*z domácností užívajících rekreační objekt.

**z domácností užívajících daný dopravní prostředek.

***stalking a domácí násilí byly sledovány vzhledem ke svému charakteru pouze v delším období tří let.

Pokud se podíváme na jednotlivé sledované delikty podle zachycené míry prevalence⁸³, tak jako v předešlých výzkumech tohoto typu, prvenství patří **vloupání do rekreačních objektů**. Zkušenost s tímto typem viktimize v posledních třech letech uvedla více než čtvrtina uživatelů chat či chalup. V posledním roce před dotazováním pak přiznalo vyloupení 9 % dotázaných uživatelů. Vysoké zasažení domácností bylo zaznamenáno i pro **krádež kola** s 18 % nápadem. Krádeže kol se častěji vyskytují spíše v menších městech (5 000–20 000 tisíc obyvatel), kde se v tříletém horizontu stane obětí až 31 % majitelů. V největších městech (nad 100 tisíc obyvatel) jsou krádeže kol spíše pod průměrem republiky. Jako první delikt přímo proti osobě respondenta nám z výsledků jasně vyplynula **krádež osobních věcí**, jejíž obětí se za tři roky stalo přes 13 % občanů, což z krádeže činí i delikt s celkově nejvyšším výskytem v celé populaci. Častěji jsou terčem tohoto typu krádeží opět obyvatelé menších měst, dále pak nejmladší respondenti z řad studentů a učňů (mezi těmi je 20 % obětí). Co se týče místa spáchání krádeže, nejčastěji respondenti uváděli, že k ní došlo v restauračním zařízení, prostředku veřejné dopravy a v obchodě. **Krádež motocyklu** je deliktem, u kterého jsme oproti minulému výzkumu zaznamenali nejvyšší nárůst. Oproti jízdním kolům je ale vlastnictví motorek u nás mnohem méně rozšířené, kdy jejich užívání v rámci domácnosti uvádí jen asi 8 % dotázaných. Na otázku ohledně vlastnictví nebo užívání automobilu naopak kladně odpovědělo 67 % dotázaných. Přibližně desetina motoristů se setkala v posledních třech letech s **krádeží věcí z auta**. Pokud jde o utrpenou škodu, ve čtvrtině případů byla do 3 000 korun, ve třetině do 10 000 korun, a další čtvrtina pak do 25 000 Kč. Vyšší škody se objevovaly jen sporadicky, ale ve dvou případech přesáhly hod-

83 Nutno ale upozornit, že nejde vždy o podíly udávající zasažení celé populace. U některých deliktů je primárním předpokladem možné viktimize existence potenciálního „předmětu útoku“, proto jsou prevalence počítány z vlastníků/uživatelů sledovaných objektů.

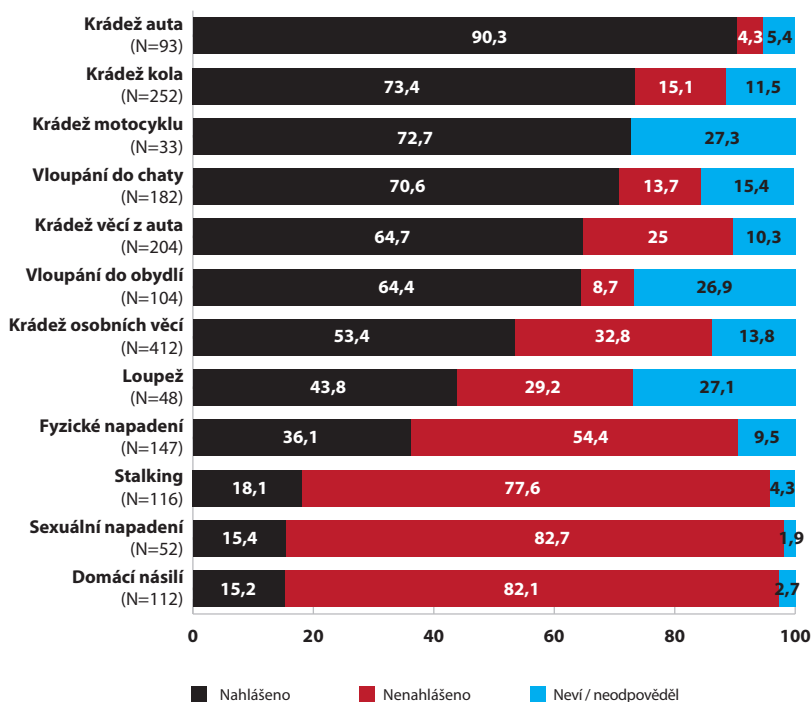
notu 100 000 Kč. **Krádež auta** samotného uvedlo 5 % uživatelů. Krádeže auta přitom častěji uváděli solidně finančně situovaní obyvatelé nových bytových domů (až 11 % domácností zde byl za 3 roky odcizen automobil). Obdobný 5% výskyt byl zaznamenán i u **fyzického napadení**. Signifikantně častěji se za oběti fyzického napadení označovali mladší muži ve věku 15–30 let, lidé se základním vzděláním, studenti a nezaměstnaní (13 % napadených za tři roky). Obrázek o sociální podmíněnosti dokresluje i poznatek o silném zastoupení osob, označujících se za „chudé“ (14 % obětí) a žijících na sídlišťích, mezi oběťmi fyzického napadení. Co se týče utrpených zdravotních následků, výsledky napovídají, že vzhledem k jejich nižší závažnosti by převážná většina zachycených incidentů byla spíše řešena na úrovni přestupku než trestného činu. V souvislosti s tímto deliktem lze ještě zmínit, že podle vyjádření poškozených ve většině případů byli aktéři, zejména útočníci, ovlivněni návykovými látkami. Z citlivých deliktů byl nejvyšší výskyt zaznamenán u nebezpečného pronásledování neboli **stalkingu**. Pronásledování mělo většinou podobu obtěžujících zpráv a telefonátů. Pětina respondentů ale zažila i vyhrožování a v téměř třetině případů se pachatel o kontakt snažil fyzickým sledováním. Co se týče osoby pachatele, ve více než třech čtvrtinách případů jej oběť znala. Z těchto známých pachatelů šlo především o bývalého partnera. U **domácího násilí** oproti minulosti sledujeme mírný nárůst. Co se týče vztahu mezi pachatelem a obětí, dominuje takzvané partnerské násilí⁸⁴, které tvořilo téměř 60 % zachycených případů. Co se týče **sexuálního násilí**, ve většině případů (62 %) oběť pachatele znala. Především šlo o současného nebo bývalého partnera a více než polovina případů se odehrála v soukromí obydlí. V etiologii obou výše zmíněných deliktů hrají patrně významnou roli i návykové látky, kdy přibližně polovina obětí uvedla, že pachatel byl v době činu pod vlivem alkoholu nebo drog. U všech těchto deliktů, které lze zařadit do kategorie citlivých, se ukázala jejich genderová podmíněnost. Zejména domácí násilí se pak také více pojí s osobami celkově ekonomicky hůře zabezpečenými. **Vloupání do obydlí** deklaroval každý třicátý respondent, což je oproti minulému výzkumu určitý pokles. Nejméně zastoupeným ze sledovaných deliktů je **loupež**. Obětí takového útoku se stalo v posledních třech letech 48 respondentů z více než tři tisíc oslovených. Oloupení jsou častěji muži (asi dvě třetiny obětí loupeže), ovšem pravděpodobnost oloupení není podle našich dat svázána ani s věkem, ani velikostí bydliště či sociálním postavením.

Hlavním cílem viktimizačních studií je snaha o poodhalení skutečné míry kriminality, tedy i té její části, která zůstala mimo vědomí orgánů činných v trestním řízení.

Podíly policíí nahlášených deliktů reportovaných v aktuálním viktimizačním výzkumu shrnuje Graf 41.

84 Vztah oběti a pachatele je současné či bývalé manželství či partnerství.

Graf 41: Podíl nahlášení viktimizace sledovanými delikty v posledních třech letech policii (%) v roce 2022

Tak jako v minulých výzkumech tohoto typu, i v této vlně šetření v roce 2022 se potvrdilo, že viktimizovaní respondenti nahlašují policii spíše majetkové delikty. Primární motivací je zřejmě pojistné plnění i fakt, že tyto delikty jsou důkazně jasné a nevzbuzují ani zvláštní pochyby, co se týče naplnění skutkové podstaty trestného činu, a tudíž, že jde o záležitost, která by se měla řešit s policií. Po krádeži auta je nejnahlašovanějším deliktem krádež kola. Vyšší podíl oznámení byl oproti minulým výzkumům zaznamenán i u krádeže osobních věcí.

U deliktů proti osobě respondenta jsou podíly nahlášených incidentů výrazně nižší. Ochota obracet se na policii pak úměrně klesá s citlivostí jednotlivých protiprávních jednání. U stalkingu, sexuálního napadení a domácího násilí zůstává převážná většina incidentů latentních.

Míru latence může osvětlit i to, proč se respondenti rozhodli čin policii neoznámít. Co se týče deliktů proti domácnosti respondenta, mezi nejčastěji uváděnými důvody bylo, že poškozený nevěřil, že by policie případ vyřešila nebo, že škoda/újma nebyla tak závažná a oznámení nestálo za námahu s ním spojenou. Přičemž druhý z uvedených důvodů byl výrazně dominantní hlavně u vloupání do chaty.

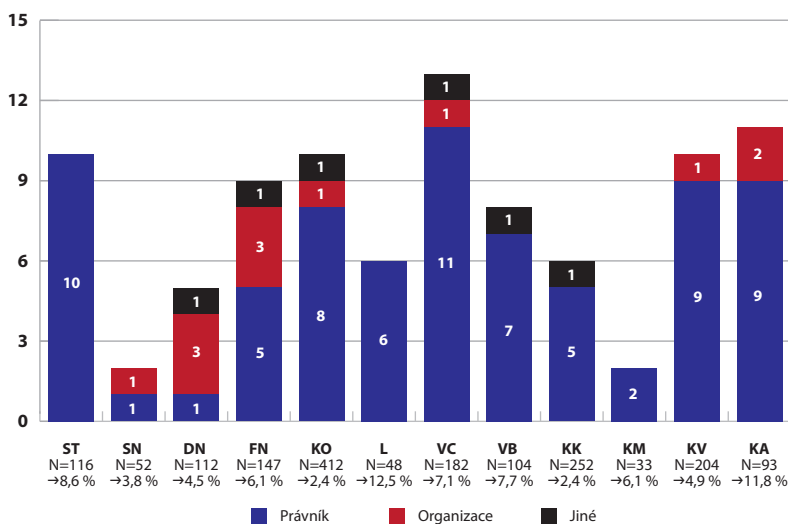
U deliktů proti osobě respondenta byla škála důvodů trochu pestřejší. I tady ale byla nejčastěji volenou pohnutkou nedůvěra k možnostem policie případ vyřešit, přičemž nejvíce tuto možnost udávaly oběti loupeže. Často se oběti na policii neobrátily, protože si událost vyřešily samy. Možná překvapí, že vlastní řešení před oficiálním podáním

zvolila i čtvrtina obětí sexuálního napadení. Důvodem vyšší latence u zvláště citlivých deliktů může být i vyšší riziko důkazní nouze, proto oběti raději volí spíš svépomocné neoficiální řešení situace, než riskovat zdlouhavé nepříjemné řízení s nejistým výsledkem. Mezi dalšími důvody se objevoval i stud, obava z pomsty pachatele, nízká újma nebo v pár případech i obecný negativní vztah k policii. Mezi jinými důvody pak často zazníval blízký vztah s pachatelem.

Respondentů, kteří uvedli, že se v daném období stali obětí některého ze sledovaných deliktů, jsme se také zeptali, zda v souvislosti s řešením svého případu využili služeb organizace specializované na pomoc obětem trestné činnosti či právníka poskytujícího poradenství a zastupování obětí v rámci své profesní činnosti.

Graf 42 ukazuje využití odborné pomoci v souvislosti s viktimizací sledovanými delikty, přičemž ve sloupcích jsou uvedeny počty respondentů v absolutních číslech a dole v popisu kategorií i podíl těchto osob na celkových počtech poškozených.

Graf 42: Využití odborné pomoci podle jednotlivých deliktů⁸⁵ (Výzkum z roku 2022)

Pozn.: ST-stalking; SN-sexuální násilí; DN-domácí násilí; FN-fyzické napadení; KO-krádež osobních věcí; L-loupež; VC-vloupání do chaty; VB-vloupání do obydlí; KK-krádež kola; KM-krádež motocyklu; KV-krádež věcí z auta; KA-krádež auta.

Z Grafu 42 je patrné, že odbornou pomoc využila pouze velmi malá část obětí. Pokud se už respondenti nějakého odborníka rozhodli kontaktovat, šlo většinou o právníka. Že organizace specializované na pomoc obětem nevyhledávají osoby se zkušeností s majetkovým deliktem, asi není až tak překvapivé. Pokud i nějakou organizaci uvedli, šlo o pojišťovnu a ne o organizaci ve smyslu zákona o obětech. Alarmující ale je, že tuto pomoc nevyužívají

85 „Využil/a jste v souvislosti s řešením případu služeb organizace specializované na pomoc obětem trestné činnosti nebo právníka poskytujícího poradenství a zastupování obětí v rámci své profesní činnosti?“ Na otázku bylo možné zvolit vícero odpovědí.

ani oběti závažnějších deliktů proti osobě, kde lze předpokládat zvýšenou potřebu odborné péče. Ze všech zachycených obětí se na specializovanou organizaci obrátilo pouze 7 respondentů. Konkrétně pak byly zmíněny jen dvě organizace – Rosa a Bílý kruh bezpečí. Jde tak o ještě horší výsledek než v minulém výzkumu, a tedy jisté potvrzení toho, že problémy v efektivním nastavení systému pomoci obětem stále přetrvávají (Roubalová et al., 2019).

Respondenti, kteří odbornou pomoc vyhledali, byli následně dotázáni na spokojenost s poskytnutými službami. Až na pár výjimek byli všichni respondenti, kteří odbornou pomoc vyhledali, spokojeni se službami, kterých se jim dostalo. O službách specializované pomoci se respondenti, kteří je využili, nejčastěji dozvěděli přes doporučení známého, dále jim informace poskytla policie, případně již poskytovatele znali z dřívějšíka. Někteří si informace proaktivně vyhledali na internetu. Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů Ministerstva spravedlnosti nebo registr poskytovatelů sociálních služeb Ministerstva práce a sociálních věcí byly jako zdroj informací téměř nevyužity. Podnětem pak může být i posílení mediální propagace, žádný z respondentů totiž neuvedl, že by informaci o možnostech pomoci zaznamenal v médiích.

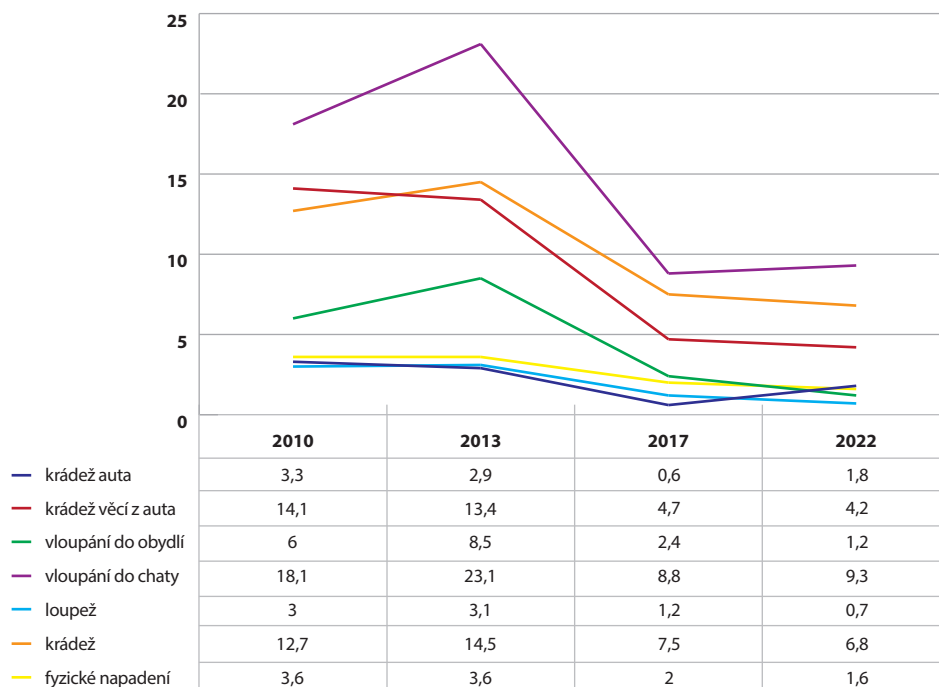
Zbylé části viktimizovaných respondentů jsme se zeptali: *Proč jste služeb specializovaných subjektů nevyužili?*

U všech deliktů byla nejčastější odpověď: „*nepotřeboval/a jsem to*“, následovaná možností „*nemyslím, že by mi mohli nějak pomoci*“. Přičemž o něco méně uváděli tento druhý důvod oběti závažnějších deliktů proti osobě. Oběti tedy v efekt odborné pomoci příliš nevěří. Zejména u obětí majetkových deliktů se mezi důvody vyskytovalo, že žádného poskytovatele pomoci neznali. U citlivých deliktů se víc vyskytovala i možnost „*nemůžu si to finančně dovolit*“. V těchto případech by přitom bylo asi namístě kontaktovat právě specializované organizace, které poskytují svoje služby bezplatně. Část respondentů uvedla i to, že bariérou byla nedostupnost služeb v jejich okolí. I když se vyskytnuly i odpovědi, že respondenty odradily předchozí negativní zkušenosti, šlo o nejméně frekventovanou možnost. Mezi jinými důvody se hlavně u majetkových deliktů objevovalo, že respondenty prostě takováto možnost vůbec nenapadla, nebo o ní ani nevěděli. U citlivých deliktů záležitost s nikým „*zvenčí*“ respondenti nechtěli řešit kvůli blízkému vztahu s pachatelem. Tyto delikty většinou nenahlásili ani policii. U domácího násilí navíc svůj problém respondenti nesdíleli z pocitu spoluzavinění nebo studu.

V.4. Srovnání výsledků výzkumu s jinými datovými zdroji

Prezentovaný výzkum obětí navazuje na tradici již realizovaných viktimitizačních šetření. Se záměrem co nejvyšší srovnatelnosti jde vlastně o opakování výzkumu realizovaného v roce 2017. Otázky na některé sledované delikty v obdobném znění se ale vyskytovaly i v dalších v minulosti realizovaných výzkumech obětí (Martinková, 2012, 2015). První dva výzkumy ale zkoumaly pouze viktimitizaci respondentů během předešlých 12 měsíců. Níže tedy nabízíme srovnání výsledků těchto čtyř výzkumů. U posledních dvou výzkumů jsou uvedeny zaznamenané prevalence za posledních 12 měsíců.

Graf 43: Viktimizace v posledním roce (%) Srovnání výsledků viktimizačních šetření IKSP

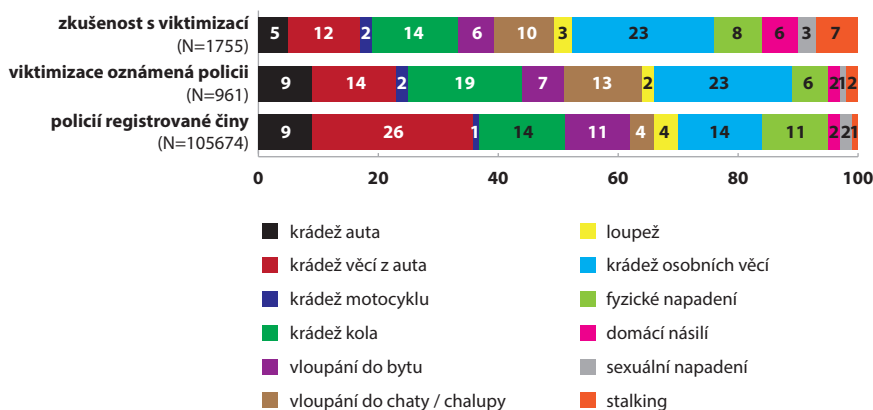
Z Grafu 43 je patrné, že rozložení jednotlivých sledovaných deliktů zůstává v průběhu let více méně stejné. Nejvyšší zastoupení má vloupání do chaty. Následuje krádež prostá a krádež auta. Nižší podíl byl ve všech výzkumech zaznamenán u vloupání do obydlí a na pomyslném chvostu jsou fyzické napadení a loupež. Další věc, která zaujme, je výrazný pokles zachycené viktimizace u všech srovnávaných deliktů mezi roky 2013 a 2017. I když by se jako vysvětlení nabízelo, že jde o tzv. „Crime Drop“, který byl zaznamenán i v zahraničních výzkumech (viz např. Farrell et al., 2014), nelze to takhle interpretovat bez zohlednění jednoho důležitého faktu. Výzkumy z let 2010 a 2013 měly referenční období omezeno pouze na předešlých 12 měsíců. Ve výzkumech z let 2017 a 2022 byla sledovaná prevalence posledního roku součástí kombinovaného referenčního období. V první otázce byli respondenti tázáni na zkušenosti s viktimizací v předešlých třech letech. Do hry tedy může vstupovat další v literatuře dobře popsáný jev, se kterým je nutno při interpretaci výsledků viktimizačních výzkumů počítat, tzv. „telescoping“ (Garofalo & Hindelang, 1977; Roubalová et al., 2019). Jde v podstatě o to, že ve starších výzkumech mohli mít respondenti vyšší tendenci svoje zkušenosti s viktimizací nadhodnocovat a uvádět i to, co se nevešlo do relativně krátkého stanoveného období jednoho roku. Tento problém je jistě přítomný i ve výzkumech s delším sledovaným časovým intervalem, možnost upřesnit, jestli se delikt stal v předešlých 12 měsících nebo dřív, tu ale funguje jako určitý filtr. Nechceme tím nijak znevažovat výsledky starších výzkumů, metodologické přístupy mohou být různé. Všechny výzkumy přinášejí cenné poznatky a jejich validitu mimo jiné prokazuje podobná zachycená struktura sledovaných deliktů. Záměrem je spíše poukázat na nutnost zvýšené opatrnosti při srovnávání výsledků či usuzování na vývojové trendy

u výzkumů s odlišnou metodologií. Lze tedy konstatovat, že na přesnější informace a vývoji viktimizace v čase je lepší si počkat a srovnávat data z výzkumů realizovaných se stejnými základními metodologickými parametry.

Jak již bylo uvedeno, jedním se základních cílů viktimizačních studií je podhalit míru latentní kriminality. Následující graf prezentuje ve velmi zjednodušené formě rozdíl mezi skladbou trestné činnosti, kterou řeší orgány činné v trestním řízení, v porovnání s tím, co je zachyceno ve výzkumech obětí. Srovnání vychází z podílů jednotlivých sledovaných deliktů na souhrnném počtu:

1. deliktů zachycených ve výzkumu viktimizace 2022 ve sledovaném období tří let
2. deliktů, u kterých viktimizovaní respondenti uvedli, že je oznámili policii
3. vybraných policií registrovaných činů⁸⁶ za období 2020–2022

Graf 44: Srovnání zastoupení sledovaných deliktů (%) (Hodnoty v grafu u deliktů proti domácnosti jsou bílé, u deliktů proti osobě černé)

Z Grafu 44 je patrné, že ve výzkumu z roku 2022 tvoří delikty proti osobě přibližně polovinu ze všech sledovaných incidentů. Podle dat z výzkumu představuje domácí násilí přibližně stejně frekventovaný jev jako vloupání do bytu nebo krádež auta. U skutků policii oznámených i registrovaných se pak tento poměr výrazně posouvá ve prospěch majetkové trestné činnosti. Rozložení u oznámených a registrovaných skutků sice není přímo srovnatelné, protože skutky vykazované policií podle TSK úplně nemusí odpovídat incidentům zachyceným ve výzkumu, obrázek ale poskytuje oba datové zdroje podobný. Tedy, že velká část zejména citlivých deliktů se do pozornosti policie zřejmě nedostane a policie se z této perspektivy zabývá zejména vyšetřováním majetkové trestné činnosti, která je v policejních statistikách výrazně více zastoupena než kriminalita násilná. V po-

86 Skutky evidované v policejních statistikách (<https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>) přibližně odpovídající deliktům sledovaným ve výzkumu obětí: krádež auta (TSK 374 a 414), krádež věcí z auta (TSK 376 a 416), krádež motocyklu (TSK 357 a 415), krádež kola (TSK 378 a 418), vloupání do obydlí (TSK 371 a 373), vloupání do chaty/chalupy (TSK 372), loupež (TSK 131), krádež osobních věcí (TSK 411 a 812), fyzické napadení (TSK 151 a 161), domácí násilí (TSK 185 a 186), sexuální násilí (TSK 201 a 202), stalking (TSK 174).

licejních statistikách například již evidované krádeže aut nebo vloupání do obydlí výrazně převyšují počty případů domácího násilí. S vědomím všech limitů to tedy lze brát jako určité potvrzení ve výzkumu zachycené latence zejména citlivých deliktů.

V.5. Viktimizace a covid-19

Aktuální výzkum byl zahájen v době pandemie covid-19, která bezesporu zasáhla do životů nás všech. Dopady pandemie jsme chtěli reflektovat i z viktimologické perspektivy, proto byly do některých otázek zahrnuty i možnosti odpovědí specificky zohledňující tuto situaci. Pandemie a s ní související opatření se ale mohly projevit i v dalších oblastech. V následující části se tedy pokusíme výsledky výzkumu prezentovat z pohledu zachycených dopadů pandemie covid-19. Na tento vliv můžeme usuzovat díky možnosti srovnání s výsledky z výzkumu z roku 2017.

Pandemie a s ní související opatření přinesly masivní omezení společenského života, většina obyvatel byla nucena zdržovat se doma. Na jedné straně se tady snížilo množství příležitostí k páčání určitých druhů kriminality. Pro jiné sociálně patologické jevy to naopak mohlo představovat rizikové období.

Výsledky naznačují, že setrvávání lidí v domácnostech a s tím spojená vyšší sociální kontrola, mohly ovlivnit dobu páčání některých deliktů. Například v námi zkoumaném období (kam spadaly „covidové“ roky 2020 a 2021) se jen pětina vykradení automobilu odehrála během dne, což představuje oproti výzkumu z roku 2017 pokles o 15 % a tyto krádeže se spíše přesunuly do večerních nebo nočních hodin. Ze stejného důvodu jsme patrně v aktuálním výzkumu zaznamenali nižší výskyt vloupání do obydlí⁸⁷. Oproti minulé vlně výzkumu byl zaznamenán pokles z pěti procent domácností (postižených za tři roky) na současných 3,4 %. Z tohoto pohledu se zdá být pokles dokonce nižší, než by se dalo kvalifikovaně očekávat. Je ale třeba uvážit, že otázka míří i na vloupání do dalších objektů a prostor, které přináležejí k bytu.

Omezení pohybu lidí se projevilo i ve změnách v uváděných místech spáchaní deliktů. Oproti roku 2017 došlo ke zdatelnému poklesu krádeží osobních věcí spáchaných na veřejných venkovních místech (ulicích, náměstích...) či zaměstnání. Vlivem pandemické situace se i mnohem větší množství sociálních dějů odehrávalo uvnitř obydlí. Na dvojnásobek, tedy pětinu všech fyzických napadení, stoupl podíl útoků, které se odehrály v bytě (domě) oběti. Ze stejných příčin ubylo konfliktů v restauračních zařízeních, klubech a podobně.

Na straně druhé u některých ukazatelů jsme vlivem „covidového“ období zaznamenali spíše nárůst. Ačkoli jsme již před pandemií patřili mezi světovou špičku v rekreačním bydlení, lockdowny a faktická nemožnost cestovat mohly přispět k zaznamenanému zvýšení počtu uživatelů těchto objektů. Na otázku „Máte rekreační chatu nebo chalupu?“⁸⁸ odpovědělo kladně více než 21 % dotázaných. V roce 2017 bylo mezi respondenty uživatelů

87 Otázka: „Vloupal se někdo během posledních tří let do Vašeho obydlí? Vezměte v úvahu i vloupání do sklepa a dalších objektů, které u obydlí máte (např. do garáže, kůlny).“

88 „Máte rekreační chatu nebo chalupu? Jde nám nejen o takovou chatu/chalupu, která je ve Vašem vlastnictví či spoluvlastnictví, ale i o takovou, jejíž nejste vlastníky, ale trvaleji ji používáte.“

chaty či chalupy „pouze“ 17 %. Oproti minulému výzkumu byl zaznamenán i téměř 8% nárůst mezi uživateli se zkušeností s vykradením svého rekreačního objektu v předešlých třech letech.

U domácího násilí a stalkingu, kde jsme právě zvýšené riziko výskytu nebo eskalace problému v souvislosti s touto situací předpokládali, jsme se viktimizovaných respondentů přímo zeptali, jestli se nějak změnilo toto jednání kvůli opatřením souvisejícím s pandemií covid-19. I když většina viktimizovaných respondentů uvedla, že covid-19 na domácí násilí neměl žádný vliv, v téměř třetině případů lze tento vliv označit za negativní. Situace se během tohoto období zhoršila v 21,4 % případů a toto období bylo spouštěčem tohoto problému v necelé desetině případů. U stalkingu uvedla negativní dopad pandemie necelá pětina obětí. V 11 % covid situaci se stalkingem zhoršil a u 7 % obětí to celé se stalkingem během covidu začalo. Oproti domácímu násilí (0,9 %) byl u stalkingu zaznamenán ale i vyšší podíl odpovědí o zmírnění situace vlivem pandemie (5,2 %).

Opatření související s pandemií covid-19, jako jsou karanténa, omezení pohybu, omezení fungování veřejných služeb atd., jsme zařadili i mezi nabídku důvodů pro neoznámení viktimizace policii a nevyužití odborné pomoci viktimizovanými respondenty. V případě neoznámení policii tuto možnost až na dva respondenty (krádež věcí z auta a krádež osobních věcí) nikdo nezvolil. I když v případě nevyužití odborné pomoci se u osmi deliktů tato volba vzácně vyskytnula, covid-19 pravděpodobně nepředstavoval závažnější překážku ani pro vyhledání specializovaných služeb.

Poslední oblastí, kam jsme zařadili otázku specificky mapující vliv pandemie covid-19, byly obavy o osobní bezpečnost. Respondentů jsme se ptali, zda se v místě svého bydliště venku po setmění vyhýbají určitým ulicím, místům nebo lidem z důvodu své bezpečnosti. Dále jsme se účastníků výzkumu doptávali, zda situace související s pandemií covid-19 a přijatá opatření (omezení pohybu, uzavření nebo omezení fungování služeb atp.) ovlivnila jejich obavy o osobní bezpečnost.

U více než dvou třetin respondentů (70 %) pandemie covid-19 pocit bezpečí neovlivnila. Obavy se v souvislosti s pandemickou situací zvýšily u 17,5 % respondentů. Naopak menší obavy má 12,3 %.

Pokud respondent odpověděl krajní možností, že se obavy buď podstatně zvýšily, nebo podstatně snížily, zajímalo nás ještě, z jakého důvodu nastala tato změna. V případě podstatného zhoršení (N=87, 3,2 %) se respondenti vyjadřovali spíše obecně, případně v obecné míře uvedli, že došlo ke zhoršení situace. V konkretizovaných odpovědích dotazovaní zmiňovali strach z agrese či násilí a majetkovou trestnou činnost. Zvýšené obavy se také týkaly jak lidí obecně, tak i konkrétních skupin osob, jako například Romů, cizinců (a to především Ukrajinců) a ojedinele i „feťáků“ či „bezdomovců“. K tomu se vázala i několikrát zmíněná chudoba lidí.

Dále byl v této souvislosti uváděn negativní vliv konkrétních pandemických opatření, jako jsou nošení roušek či zákaz vycházení. Respondenti vyjadřovali i obecné obavy z dopadů covid-19, a to na zdraví (svoje či rodinných příslušníků), psychiku a nespokojenost

lidí. Důvodem zvýšení obav také mohlo být, že respondenti vnímali, že během pandemie zestárlí nebo se stali citlivějšími. Jako další zdroj zvýšených obav byla ojediněle zmíněna i předchozí viktimizace nebo zprávy v mediích.⁸⁹

Naopak podstatné snížení obav (N=106, 3,9 %) respondenti nejčastěji odůvodňovali omezením pohybu, ať už se to týkalo jich osobně (zůstávali doma), nebo prázdných ulic. Někteří vyzdvihovali zvýšenou přítomnost policistů v ulicích a akcentovali omezování pohybu ve večerních hodinách. K tomu se vázal i argument, že byly zavřené hospody a bary, přičemž většina respondentů ještě dodávala i menší počet „opilců“ a „fetáků“. Značné množství respondentů taktéž uvedlo, že v ČR bylo během pandemie méně cizinců. Většina jmenovitě zmiňovala Ukrajince, což je s největší pravděpodobností způsobeno následným příchodem vlny ukrajinských uprchlíků, kdy tuto situaci zřejmě hodnotí z pohledu své bezpečnosti jako rizikovější.

Část respondentů dále uváděla některou z obecných formulací. Většinou, že se prostě nebojí, případně, že během pandemie bylo méně kriminality, po covidu-19 se nebojí už ničeho, nebo že je teď situace ještě horší, než byla během pandemie. Někteří respondenti vztáhli svoji odpověď k nižším obavám o svou bezpečnost v oblasti zdraví – jsou naočkovaní, proto jsou klidnější, nebo protože se nemají, jak nakazit. Mezi další odpovědi zmíněné jednotlivci dále patřily osobní strategie prevence (venčím psa s výcvikem, nosím nůž, chodím v noci méně často ven), porovnání s jinou osobní situací (v důsledku pandemie respondent utrpěl finanční ztráty, proto pro něj obavy z kriminality nemusí hrát příliš velkou roli) a zvýšená ohleduplnost vůči ostatním.⁹⁰

V souvislosti s pandemickou situací se obavy zvýšily především ženám, respondentům starším 60 let a respondentům s horším zdravotním stavem. Obdobně byla vyšší obava o vlastní bezpečí zaznamenána u jedinců s nižším příjmem. Dále se ukázaly slabé závislosti na vzdělání (obavy se více zvýšily respondentům se základním či nedokončeným vzděláním) a na velikosti bydliště (obavy se více zvýšily obyvatelům větších obcí a středně velkých měst). Vzhledem k tomu, že tyto charakteristiky víceméně odpovídají specifikám respondentů, kteří obecně volí vyhýbavé strategie, tak by se dalo říct, že pokud pandemie měla na respondenty nějaký vliv, tak posílila obavy u jedinců, kteří se již dříve kriminality obávali.

Nižší obavy o vlastní bezpečnost v souvislosti s pandemií covid-19 uváděla naopak věková skupina mladších respondentů (21–30 let), s velmi dobrým zdravotním stavem, nezaměstnaní a respondenti z malých měst do 20 tisíc obyvatel.

89 Sedm respondentů nevědělo, jak odpovědět, nebo vůbec neodpovědělo na doplňující otevřenou otázku, proč se jejich obavy zvýšily.

90 Devět respondentů nevědělo, jak odpovědět, nebo vůbec neodpovědělo na doplňující otevřenou otázku, proč se jejich obavy snížily.

V.6. Shrnutí

V České republice v současné době bohužel nejsou dostupná žádná oficiální statistická data, která by poskytovala komplexní informace o celkovém počtu obětí evidované trestné činnosti. Špatnou zprávou v tomto smyslu je, že i sledování doposud dostupných justičních dat bylo od roku 2022 výrazně omezeno. Tento nedostatek nemůžou kompenzovat ani statistiky jiných subjektů, jako jsou Probační a mediační služba, nebo statistiky neziskových organizací poskytujících služby obětem, které jsou logicky omezeny jen na poškozené osoby, které se rozhodly tyto organizace kontaktovat. Je bezesporu škoda, že oficiální data o počtech a charakteristikách obětí v ČR absentují. Přitom systematický sběr informací o osobách poškozených trestnou činností by byl jistě žádoucí nejen pro potřeby kriminologického výzkumu, který právě tento informační deficit často kompenzuje. I když je znovu nutné upozornit, že i vzhledem ke specifickým limitům, z nichž některé zmiňujeme i v této kapitole, by data z výzkumů měla být spíše doplňkem oficiálních statistických dat o trestné činnosti, považmo jejich obětech.

V této kapitole jsme přiblížili hlavní výsledky posledního výzkumu obětí, který realizoval IKSP. Sběr dat proběhl na podzim roku 2022 metodou face-to-face. Výzkum byl zaměřen na zkušenosti respondentů s viktimizací 12 vybranými delikty v předešlých třech letech. Reprezentativní výzkumný soubor zahrnoval 3 073 respondentů ve věku 15 a více let.

Výzkum odhalil, že zkušenost s viktimizací během předcházejících tří let mělo 42 % respondentů. Co se týče struktury sledovaných deliktů, výsledky se výrazně neodchyľují, jak dokládá i prezentované ilustrativní srovnání, od zjištění předešlých obdobných studií. Nejvyššímu riziku viktimizace jsou vystaveni uživatelé rekreačních objektů. Z celopopulačního hlediska byla nejčastější zkušenost s prostou krádeží. Výjimečné ale nejsou ani závažné delikty jako domácí či sexuální násilí. S jistým zjednodušením lze říct, že podle výsledků výzkumu je v populaci podobný počet obětí domácího násilí jako těch, kterým se někdo vloupal do bytu. V policejních datech ale tyto delikty nejsou moc frekventované, z čehož vyplývá, že značná část této trestné činnosti zůstává latentní, co potvrzují i data z našeho výzkumu. Výsledky dále naznačují, že ani systém poskytování pomoci obětem trestné činnosti není nastaven zřejmě příliš efektivně. I tady panuje velká latence. Převážná část potenciálních klientů zůstává úplně mimo tento systém. Lze se domnívat, že oběti potřebu pomoci saturují spíše z jiných zdrojů. Smutným zjištěním je, že co se týče identifikovaných problémů v oblasti pomoci obětem v předešlé vlně výzkumu (Roubalová et al., 2019), nedošlo v podstatě k žádnému posunu a většina slabin systému patrně stále přetrvává. Co se týče dopadů pandemie covid-19 a s ní souvisejících opatření, výsledky částečně potvrdily naše předpoklady, kdy u některých sledovaných deliktů došlo k posunům v prevalenci, ale i časům a místům spáchání. Období pandemie se ukázalo jako rizikové zejména ve vztahu k domácímu násilí, kdy třetina obětí reportovala negativní dopad této specifické situace na svůj problém. I když u většiny respondentů pandemie nijak neovlivnila jejich pocit bezpečí, výsledky naznačují, že u jedinců, kteří se již dříve o svou bezpečnost obávali, došlo k dalšímu posílení tohoto strachu.

VI.

Domácí partnerské násilí v datech trestní justice

Domácí násilí představuje významný a značně komplikovaný společenský problém, jehož řešení vyžaduje opatření ze strany více orgánů. Povědomí o rozsahu tohoto fenoménu je značně komplikováno jeho specifickým charakterem. Specifikem je především skutečnost, že k němu dochází typicky ve vztazích mezi osobami blízkými, např. v rodině, převážně v soukromí, a díky tomu zůstávají jeho konkrétní projevy často pro veřejnost neviditelnými. Celkový rozsah domácího násilí v české společnosti můžeme pouze odhadovat na základě některých specializovaných výzkumů, jejichž výsledky poukazují na vysokou prevalenci tohoto druhu násilí v ČR.⁹¹ Typickým rysem domácího násilí je totiž vysoká míra latence.

Počty případů registrovaných v oficiálních statistikách orgánů systému trestní justice představují pouze zlomek skutečného rozsahu tohoto problému. V tomto směru se často hovoří o špičce ledovce výskytu domácího násilí v ČR. Zmíněná specifika domácího násilí mají pak také značný vliv na možnosti jeho odhalení, postih a celkové řešení situace ohrožených osob.

Na druhé straně, byť neúplné, jsou statistické údaje shromažďované orgány trestní justice jedním a často také jediným z cenných zdrojů řady důležitých informací a poznatků o kriminalitě páchané v souvislosti s tímto druhem násilí, o jejich pachatelích, sankcích a procesech, které vedou k jejich ukládání a dalších souvisejících faktorech.

Naším cílem je tedy v této kapitole podat základní přehled o trestné činnosti se znakem domácího násilí a projednávané českou trestní justicí. Popis rozsahu, struktury, základních charakteristik pachatelů a vývojových trendů bylo možné provést na základě analýz statistických dat poskytnutých Ministerstvem spravedlnosti, v rámci součinnosti při řešení projektu *Zlepšení v oblasti zacházení s pachateli a v oblasti podpory obětí v případech domácího a genderově podmíněného násilí v ČR* financovaného z norských fondů 2014–2021. S ohledem na skutečnost, že základní přehled o kriminalitě páchané v kontextu domácího partnerského násilí v rámci trestní justice není v ucelené podobě dostupný, považovali jsme za důležité publikovat na tomto místě základní výtah analýzy statistických dat týkajících se případů projednávané soudy s identifikovaným znakem domácího násilí za období 2008–2022⁹². V jednotlivých letech byly primárně vybrány případy, u nichž byl v rámci statistického výkaznictví (ve statistickém listu soudním) evidován znak domácího násilí (dále také DN). Z nich pak byly následně vybrány případy partnerského násilí, tj. případy, ve kterých pachatel a oběť byli v manželském vztahu, nebo se jednalo o bývalé manžele, případně šlo o nesezdané soužití (druh/družka).

Znak domácího násilí se v soudním statistickém listě vyplňuje vždy u trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 tr. zák. / 215a tr. z., dále též Týrání)⁹³ a trest-

91 Více než třetina žen deklarovala zkušenost s tímto druhem násilí (viz např. Průzkum Agentury EU pro lidská práva; Výzkum Akademie věd ČR; Výzkum organizace proFem).

92 V podrobnostech viz Přeslíčková a kol. 2023.

93 Zkratku tr. zák. používáme pro zák. č. 40/2009 Sb. trestní zákoník a zkratku tr. z. pro předchozí trestní zákon č. 140/1961 Sb.

ného činu týrání svěřené osoby (podle § 198 tr. zák. / 215 tr. z.).⁹⁴ Dále je tento znak za-
znamenán zejména u trestných činů proti životu a zdraví, svobodě a právům na ochranu
osobnosti, soukromí a listovního tajemství, lidské důstojnosti v sexuální oblasti, či proti
rodině a dětem atd.

Domácím násilím se pro účely statistického vykazování rozumí pouze násilí páchané
mezi osobami blízkými žijícími ve společném obydlí⁹⁵ nebo sdílejícími tentýž soukromý
obytný prostor. Musí se zároveň jednat o násilí opakované, dlouhodobé, nikoliv o jednorá-
zové. Domácím násilím pro statistické vykazování je také násilí páchané na osobě, o kterou
má pachatel povinnost pečovat nebo ji vychovávat, pokud sdílí tentýž soukromý obytný
prostor, z kterého vyplývá závislost oběti na pachateli (např. týrání klientů léčebny či na
oddělení dlouhodobě nemocných jejich ošetřovateli apod. dle § 198 TrZ).⁹⁶

VI.1. Rozsah a struktura trestné činnosti se znakem domácího násilí

V období let 2008–2022 bylo v ČR soudy projednáno průměrně 545 případů se znakem
domácího násilí ročně (viz Graf 45). Celkově se jednalo o 8 170 případů. Nejvyšší počet pří-
padů byl evidován v roce 2014, jednalo se o 664 případů se znakem domácího násilí. Naopak
nejnižší, tj. 434 případů, byl evidován v roce 2010. I přes výkyvy v některých letech je trend
ve sledovaném časovém období stabilní. Pokud tyto údaje uvedeme do kontextu celkové
trestné činnosti fyzických osob projednávané soudy, zjistíme, že tyto počty představují
jen zlomek celkové populace fyzických osob postavených před soud. Za posledních pět let
bylo před soud postaveno průměrně celkově 65 061 fyzických osob⁹⁷. Případy domácího
násilí, kterými se zabývaly soudy, tak činily necelé jedno procento (0,8 %) celkového počtu
obžalovaných osob. Vezmeme-li v úvahu pak pouze případy partnerského násilí (viz dále),
bude tento podíl ještě nižší.

Pokud jde o strukturu projednávané trestné činnosti se znakem domácího násilí, mezi
nejčastější trestné činy patřily: týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199 TrZ /215a TrZ;
průměrně 299 případů ročně), nebezpečné vyhrožování (§ 353 TrZ /197a TrZ; průměrně
91 případů ročně), týrání svěřené osoby (§ 198 TrZ /215 TrZ, průměrně 63 případů ročně),
ublížení na zdraví (průměrně 53 případů ročně) a vydírání (průměrně 45 případů ročně).⁹⁸
Přehled v jednotlivých letech uvádí Graf 45.

94 Návod k vyplňování statistického listu trestního pro fyzické osoby (platný k 1. 1. 2022) – SZ, soudy Podle
posledního znění návodů sem také spadá nepřekažení či neoznámení trestného činu dle § 367 a 368 tr. zákoníku
v souvislosti s domácím násilím. (Návod k vyplňování statistického listu trestního pro fyzické osoby – soudy).

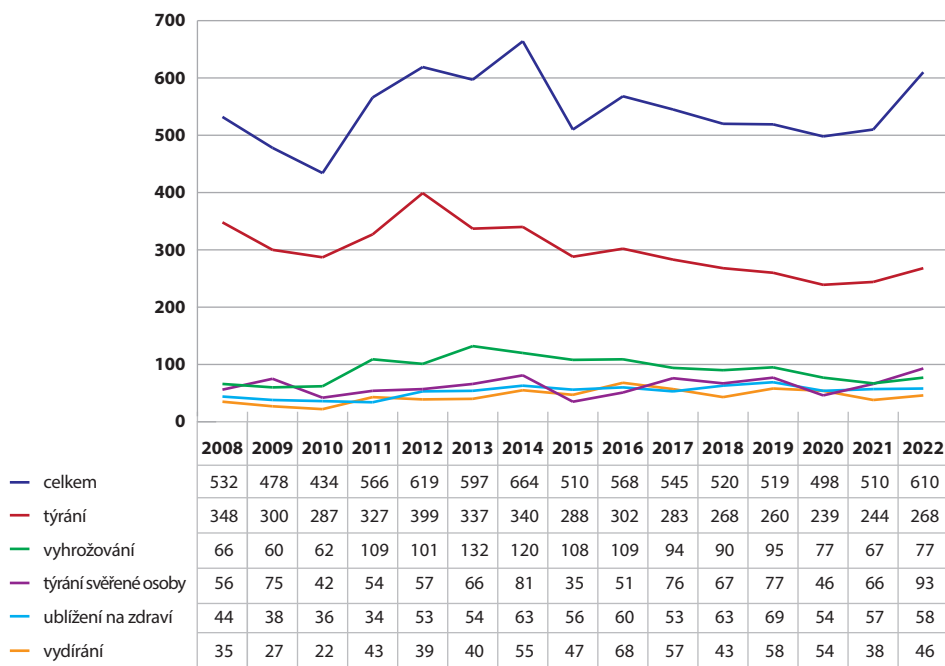
95 Dále návody definují také, kdo se rozumí osobou blízkou a co se rozumí společným obydlím, které nelze
zaměňovat s rodinnou domácností.

96 Návod k vyplňování statistického listu trestního pro fyzické osoby (platný k 1. 1. 2022) – SZ, soudy

97 Zdroj dat: Zprávy o činnosti státního zastupitelství 2018–2022 (Zprávy o činnosti Nejvyššího státního
zastupitelství – Soustava státního zastupitelství ČR (verejnazaloba.cz)).

98 Pokud došlo k souběhu stejného trestného činu (postupně vůči jedné či více osobám), pak byl tento trestný čin
započítán v rámci jednoho případu pouze jednou.

Graf 45: Počet nejčastějších trestných činů se znakem domácího násilí projednávaných soudy v letech 2008–2022

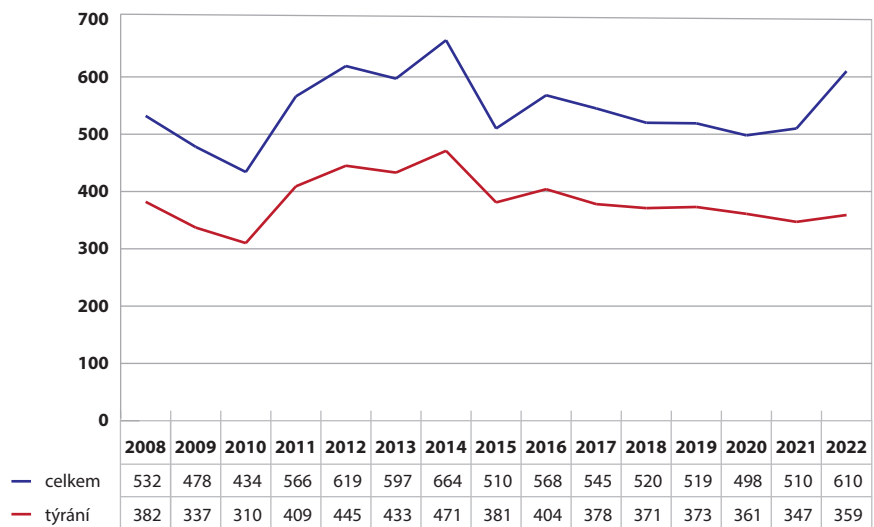

VI.2. Domácí násilí v partnerských vztazích

Trestná činnost se znakem domácího násilí byla nejčastěji páčána v kontextu partnerského vztahu (sledovaným znakem byl vztah mezi obětí a pachatelem)⁹⁹. Průměrně šlo o 72 % případů se znakem domácího násilí ročně. Celkově se jednalo o 5 761 případů. Dlouhodobě je počet případů trestné činnosti se znakem DN v partnerském vztahu relativně stabilní. Počet těchto soudy projednávaných případů v letech 2008–2021, osciloval na škále 310 (v roce 2010) až 471 (v roce 2014). Průměrně bylo soudy vykázáno 384 případů trestné činnosti se znakem domácího násilí v partnerském vztahu ročně. Počty případů tohoto druhu násilí se v posledních třech letech pohybují pod tímto průměrem. Je pravděpodobné, že jde o důsledek pandemie covid-19. Porovnání celkového počtu případů se znakem domácího násilí a partnerského domácího násilí ilustruje Graf 46.

⁹⁹ Do roku 2021 bylo v rámci sledování vztahu pachatele a oběti zjišťováno, zda jsou manželé, bývalí manželé, nebo žijí v nesezdaném svazku, tj. druh/družka. Od roku 2022 se nově zaznamenává aktuálnost vztahu, nehlédě na jeho právní povahu, tedy jsou sledovány pouze kategorie současní či bývalí manželé/intimní partneři. Od roku 2022 není také nadále sledován mezigenerační vztah pachatele a oběti (před tím 20% průměrná roční prevalence) a dítě ve společné domácnosti jako oběť DN (před tím 13% průměrná roční prevalence), které byly do té doby sledovány.

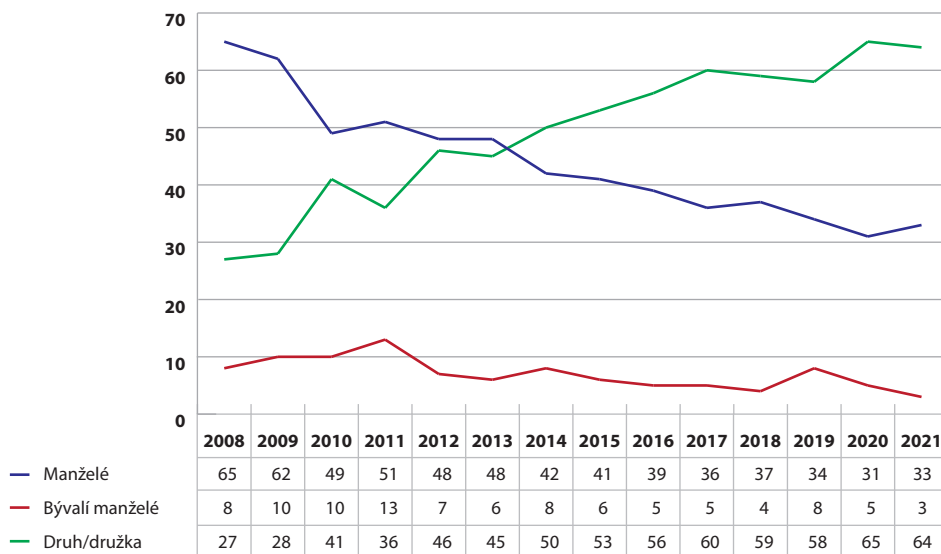
Graf 46: Porovnání absolutních četností případů trestné činnosti se znakem domácího násilí celkem a v partnerském vztahu projednávaných soudy v letech 2008–2022

V průběhu sledovaného období (2008–2021) je patrný trend nárůstu počtu případů trestné činnosti se znakem partnerského násilí v kontextu vztahu druh-družka, a současně pokles případů trestné činnosti v manželském soužití viz Graf 47. Tento trend však nekorreluje s počtem uzavřených manželství, který sice zaznamenal pokles v roce 2013, nicméně v dalších letech opět narostl. Důvodem může být skutečnost, že manželství v posledních letech uzavírají spíše starší a vzdělanější lidé¹⁰⁰, kteří jsou ve vztahu více stabilizováni.

100 Zdroj ČSÚ.

Graf 47: Podíly případů se znakem partnerského násilí projednaných soudy v letech 2008–2021 v rozdělení podle vztahu mezi pachatelem a obětí, %

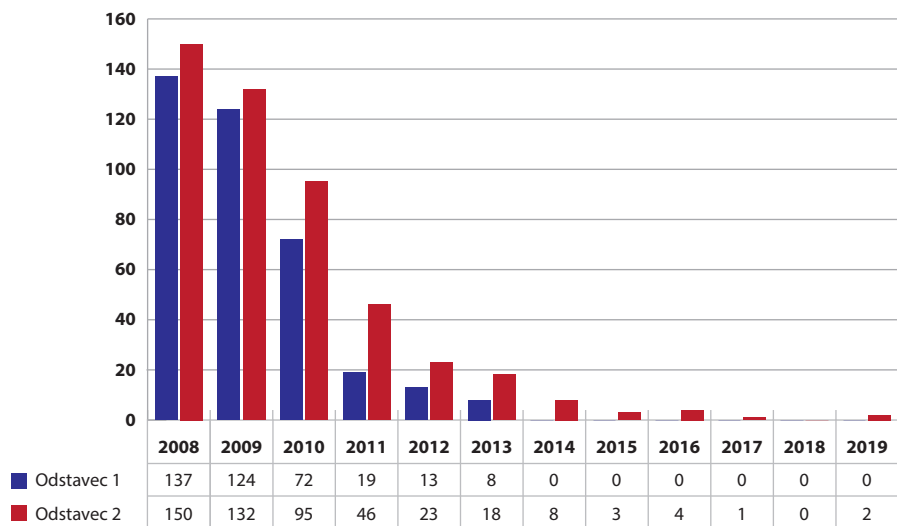
Také mezi nejčastější trestné činy se znakem partnerského násilí (ať už samostatně, nebo v souběhu s jinou trestnou činností) patří trestný čin Týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 tr. zák. (dříve 215a t. z.) s průměrným zastoupením 64 % případů ročně. Dále jde o trestné činy: nebezpečného vyhrožování, ublížení na zdraví, vydírání a týrání svěřené osoby.¹⁰¹ Zatímco podíl zastoupení trestného činu týrání osoby žijící ve společném obydlí dlouhodobě klesá (Cramerovo $V=0,116$), podíl trestných činů vydírání, ublížení na zdraví a nebezpečného vyhrožování vykazuje z dlouhodobého hlediska mírný rostoucí trend.¹⁰² V případě trestného činu týrání svěřené osoby se situace dlouhodobě nemění.

Ve sledovaném období byla většina případů trestného činu Týrání osoby ve společném obydlí podle § 199 tr. zák., páchaného v partnerských vztazích, nejčastěji kvalifikována podle druhého odstavce tohoto paragrafu (Graf 49). Trestného činu Týrání se pachatelé dopouštěli nejčastěji podle § 199 odst. 2. písm. d) tr. zák. tj. dopouštěli se týrání po delší dobu a tato okolnost byla soudem kvalifikována jako okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby. Dřívější kvalifikace trestného činu Týrání podle § 215a tr. z. byla rovnoměrněji rozložena mezi oba odstavce tohoto trestného činu (Graf 48).

101 Sledovány jsou jak aktuální trestný čin, tak i předchozí trestný čin podle trestního zákona č. 140/1961 Sb.

102 Rostoucí trendy jsou sice signifikantní, ale velmi slabé (Cramerovo $V<0,1$).

Graf 48: Počet případů trestného činu Týrání § 215a zákona č. 140/1961, tr. z., v rozdělení podle jednotlivých odstavců, projednáváno soudy v letech 2008–2019

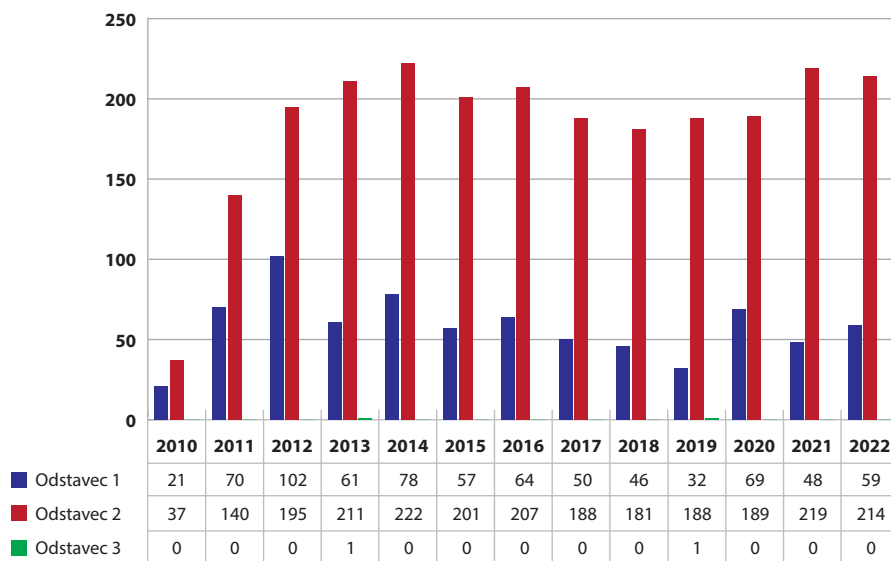

Pozn.: V letech 2020–2022 již nebyly v evidenci žádné případy týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě podle § 215a zákona č. 140/1961, trestního zákona.

Podíl závažnějších případů tedy dlouhodobě roste (Cramerovo $V=0,240$). V počátečním roce 2008 se jednalo o polovinu případů kvalifikovaných podle druhého odstavce a v posledním sledovaném roce 2022 o více než dvě třetiny. Přehled počtu případů v jednotlivých letech v rozdělení podle odstavců uvádí Graf 48 pro § 215a TrZ., a Graf 49 pro § 199 TrZák.¹⁰³ Tento trend může souviset jednak s upřesněním skutkové podstaty trestného činu Týrání v novém trestním zákoníku, popřípadě také s větší mírou citlivosti trestní justice na případy domácího násilí.

103 Vzhledem k tomu, že v praxi dochází k souběhu více trestných činů týrání, byl růstový trend počítán pouze z jednoho trestného činu týrání, který byl uveden ve statistickém souboru jako první ($n=3\,200$).

Graf 49: Počet případů trestného činu Týrání podle § 199 zákona č. 40/2009, tr. zák., v rozdělení podle jednotlivých odstavců, projednáváno soudy v letech 2010–2022

Poznámka: Graf pokrývá období od roku 2010, neboť nový trestní zákoník č. 40/2009 Sb., nabyl účinnosti 1. ledna 2010.

Ve 4,4 % případů je trestná činnost se znakem partnerského násilí v prvním stupni řešena krajskými soudy (případně Městským soudem Praha), což svědčí o podílu těch nejzávažnějších případů, a tedy nejzávažnějších jednání v sledovaném vzorku.¹⁰⁴ Sem budou patřit trestné činy, jako je např. trestný čin vraždy, které se ovšem v celkovém souhrnu trestné činnosti nevyskytují tak často (viz dále).

VI.2.1. Regionální rozložení výskytu případů partnerského násilí

Pokud jde o regionální rozložení četnosti a výskytu trestných činů s evidovaným znakem domácího násilí, dlouhodobě tyto případy nejvíce projednávají soudy v obvodu Krajského soudu v Ostravě (průměrně 21 % případů ročně) a Krajského soudu Brno (20 %). Naopak nejméně často jsou evidovány u soudů v obvodu Městského soudu v Praze (5 %) a Krajského soudu v Českých Budějovicích (7 %).

V rámci sledování geografického rozložení četnosti případů se znakem partnerského násilí byl dále vytvořen index počtu případů na 100 tis. obyvatel. Tento index jsme využili ke srovnání krajů ČR.¹⁰⁵ Z této perspektivy je zdaleka nejvíce zatížen Karlovarský kraj

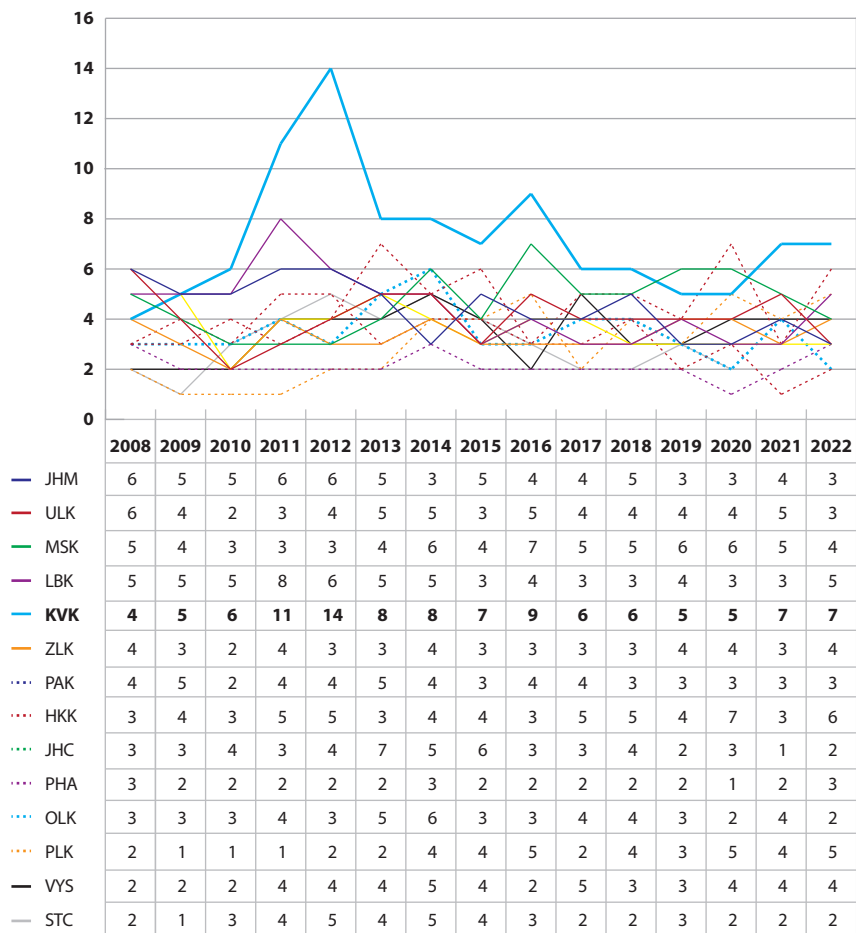
¹⁰⁴ Podle § 17 a násl. tr. ř. je věcná příslušnost krajského soudu v prvním stupni dána v řízení o trestných činech, pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest a o dalších trestných uvedených činech, i přestože tuto podmínku nesplňují.

¹⁰⁵ Případy byly k jednotlivým krajům přiřazeny na základě rozdělení podle okresních soudů.

(sedm případů na 100 tis. obyvatel ročně). Vysoké indexy mají také Moravskoslezský (pět) a Jihomoravský kraj (čtyři). Naopak mezi kraje s nejnižším počtem případů na 100 tis. obyvatel patří Praha (dva), Středočeský (tři) a Plzeňský kraj (tři).¹⁰⁶

Vývojové trendy případů partnerského násilí projednávaných soudy v jednotlivých krajích ilustruje Graf 50. Zatímco v naprosté většině se index v rámci jednotlivých krajů koncentruje v rozpětí dva až šest případů na 100 tis. obyvatel ročně, tak Karlovarský kraj vykazuje nejen výrazně vyšší hodnoty indexu, ale zároveň značné meziroční výkyvy. V roce 2012 bylo zaznamenáno dokonce téměř 14 takových případů na 100 tis. obyvatel.

Graf 50: Vývojové trendy soudy projednávaných případů partnerského násilí v letech 2008–2022 v jednotlivých krajích, indexy na 100 tis. obyvatel

Poznámka: PHA – Hl. m. Praha, STC – Středočeský kraj, JHC – Jihočeský kraj, PLK – Plzeňský kraj, KVK – Karlovarský kraj, ULK – Ústecký kraj, LBK – Liberecký kraj, HKK – Královéhradecký kraj, PAK – Pardubický kraj, VYS – Vysočina, JHM – Jihomoravský kraj, OLK – Olomoucký kraj, ZLK – Zlínský kraj, MSK – Moravskoslezský kraj.

106 Pořadí krajů je uvedeno na základě průměrné roční prevalence.

VI.2.2. Rozhodnutí soudů a sledované okolnosti v případech partnerského násilí

Ve většině případů (80 %) jsou osoby postavené před soud za trestnou činnost se známkou domácího násilí v partnerském vztahu odsouzeny. Nejčastěji, a to v 54 % ze všech obžalovaných osob, jsou pak pachatelé odsouzeni k trestu odnětí svobody s podmíněným odkladem, v 15 % za současného vyslovení dohledu, 39 % bez dohledu probačního úředníka, (viz Tabulka 25). Podmíněné odsouzení za současného vyslovení dohledu u trestných činů všeobecně je průměrně využíváno v 6 % případů.¹⁰⁷ U trestných činů se známkou domácího násilí v partnerském vztahu je tedy podíl dohledů nepoměrně vyšší. Více než pětina pachatelů byla odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (22 %). Dalším 4 % je uložen jiný trest (např. trest obecně prospěšných prací nebo peněžitý trest). 8 % obžalovaných bylo zproštěno obžaloby a ve 12 % případů bylo trestní stíhání zastaveno¹⁰⁸, případ postoupen¹⁰⁹, nebo se pachatelé osvědčili po podmíněném zastavení trestního stíhání¹¹⁰ (v Grafu 52 uvedeno jako bez trestu – jiný důvod).

Tabulka 25: Souhrnná tabulka rozhodnutí soudů, sledovaných okolností a recidivy souzených pachatelů v případech partnerského násilí 2008–2022, n=5 761

Sledované okolnosti, %		Rozhodnutí soudu, %	
Alkohol	17	Nepodmíněný trest	22
OPL	2	Podmíněný trest s dohledem	15
		Podmíněný trest bez dohledu	39
Obětí dítě	9	Další tresty	4
		Zproštění	8
		Bez trestu – jiný způsob	12

Počet předchozích odsouzení %						
Dosud netrestaný	1	2–5	6–10	11–15	16–20	Soudem ozn. recidivista
35	18	31	12	3	1	5

107 Přehledy o pravomocně vyřízených (odsouzených a vyřízených jinak) osobách, Ministerstvo spravedlnosti, CSLAV.

108 Podle § 223 tr. ř. soud zastaví trestní stíhání, shledá-li v hlavním líčení, že je tu některá z okolností, jež zakládá jeho nepřijatelnost podle § 11 tr. ř., popřípadě může zastavit trestní stíhání také tehdy, jestliže shledá některý z důvodů uvedených v § 172 odst. 2 tr. řádu.

109 Podle § 222 odst. 2 tr. ř. soud postoupí věc jinému orgánu, jestliže shledá, že nejde o trestný čin, avšak zažalovaný skutek by mohl být jiným orgánem posouzen jako přestupek nebo kárné provinění, o nichž je tento orgán příslušný rozhodovat.

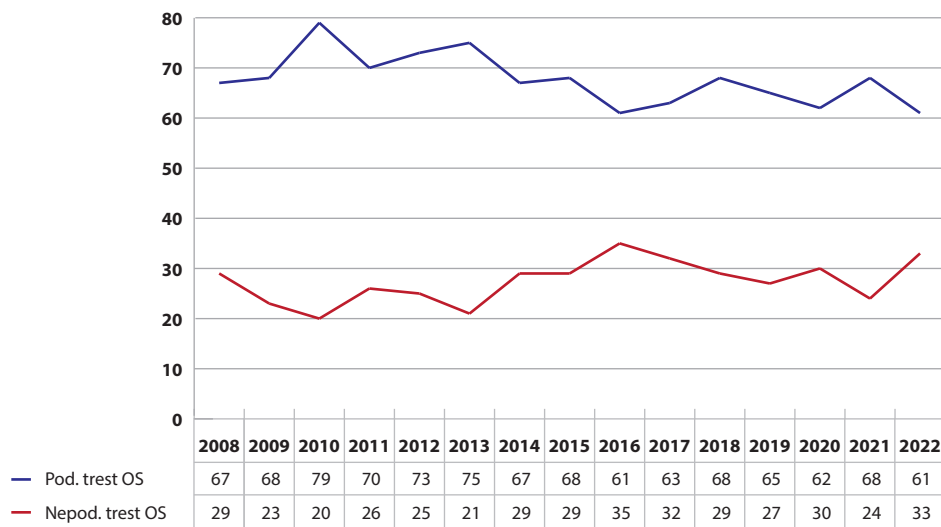
110 Soud může za určitých zákonem stanovených podmínek podmíněně zastavit trestní stíhání (§ 307 a násl. tr. ř.), a to na stanovenou zkušební dobu. Mimo zákonem stanovené povinnosti, které je obviněný povinen, lze obviněnému uložit také, aby ve zkušební době dodržoval přiměřená omezení a přiměřené povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život. Jestliže obviněný splní všechny podmínky podmíněného zastavení trestního stíhání, rozhodne předseda senátu, že se osvědčil. V takovém případě je věc pravomocně skončena tímto rozhodnutím.

Pachateli trestné činnosti spojené s domácím násilím jsou v drtivé většině muži. Každoročně se v ČR projednává průměrně 11 případů partnerského násilí spáchaného ženou. Téměř šestina případů byla dle justičních statistik spojena s užíváním alkoholu pachatele. Tento podíl ovšem neodpovídá zcela realitě projednávaných případů, neboť jak vyplývá z dalších poznatků, podíl přítomnosti alkoholu (ale jiných návykových látek) je v těchto případech podstatně vyšší (viz např. Přesličková 2023, Novopacká 2023). Podle statistických údajů bylo užívání dalších omamných a psychotropních látek v tomto kontextu zaznamenáno spíše výjimečně. Jak dále ilustruje Tabulka 25, téměř dvě třetiny pachatelů byly již dříve trestány, což odpovídá obecné recidivě, která činí 60–70 %.¹¹¹ Jako zvláště nebezpečné recidivisty soud označil 5 % pachatelů viz Tabulka 25.

VI.2.3. Uložené sankce v případech partnerského násilí

Pokud jde o tresty (hlavní sankce¹¹²) uložené odsouzeným pachatelům v případech partnerského násilí ve sledovaném období 2008–2022 (n=4 586), je tedy průměrně v 68 % uložen podmíněný trest odnětí svobody (49 % bez dohledu, 19 % s dohledem probačního úředníka) a 27 % k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. Zbylým 5 % je uložen některý z alternativních trestů, jako jsou například obecně prospěšné práce či peněžitý trest. Z dlouhodobého hlediska je signifikantní ale velmi slabý trend nárůstu nepodmíněných odsouzení ve srovnání s těmi podmíněnými (Cramerovo V=0,097). Přehled vývoje podmíněných a nepodmíněných trestů v letech 2008–2022 uvádí Graf 51.

Graf 51: Podmíněný a nepodmíněný trest odnětí svobody uložený soudem za trestnou činnost se znakem partnerského násilí v letech 2008–2022, v %

Pozn.: Zahrnuje odsouzené skutky a skutky se souhrnným trestem.

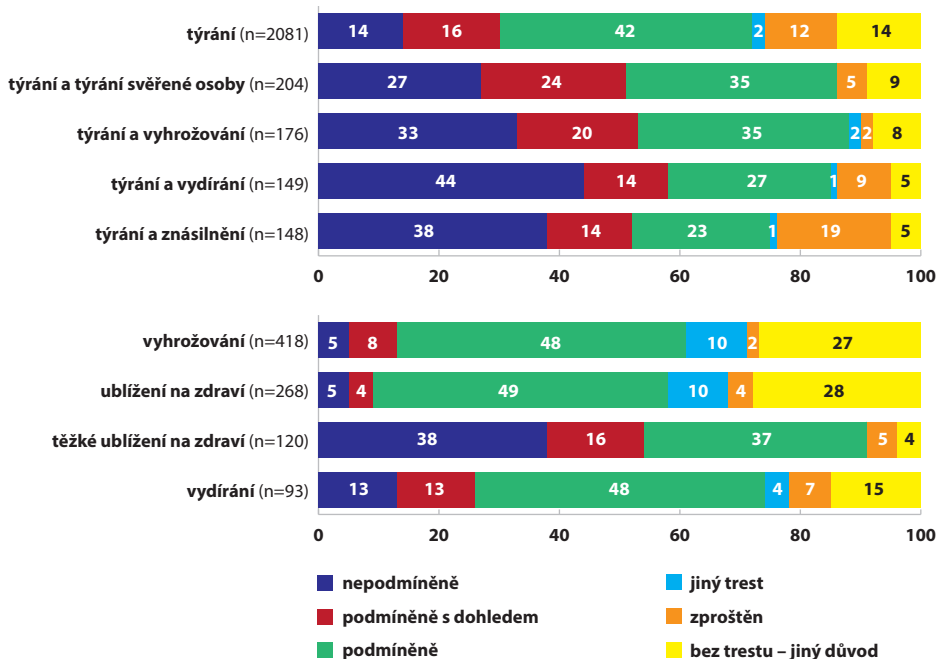
¹¹¹ Zdroj: CSLAV – online informační systém.

¹¹² Podle návodu k vyplnění statistického listu soudů se jako hlavní sankce vyznačí nejzávažnější uložený trest.

Strukturu trestů uložených za jednotlivé trestné činy se znakem domácího násilí můžeme sledovat v Grafu 52. Jak již bylo řečeno, domácí násilí v partnerském vztahu ve sledovaném období nejčastěji zahrnovalo trestný čin Týrání osoby žijící ve společném obydlí. Samostatně za trestný čin Týrání (bez souběhu s další trestnou činností) bylo odsouzeno 36 % pachatelů. Více než polovině pachatelů byl za tuto trestnou činnost uložen podmíněný trest odnětí svobody. V necelé polovině (42 %) případů se jednalo o tzv. prostou podmínku a v 16 % případů byl uložen podmíněný trest s dohledem probačního úředníka, který dohlíží na stanovení a plnění podmínek dohledu, a tedy i celkově podmíněně uloženého trestu.

Pokud bylo Týrání v kombinaci (souběhu) s další trestnou činností, pak nejčastěji s týráním svěřené osoby, nebezpečným vyhrožováním, vydíráním, nebo znásilněním. Největší podíl (44 %) nepodmíněně odsouzených měli z těchto pachatelů ti, kteří se dopustili týrání v souběhu s vydíráním. Naopak ke zproštění obžaloby nejčastěji (19 %) docházelo v případech souběhu týrání a znásilnění, svou roli zde může sehrávat souhlas poškozeného s trestním stíháním pachatele za trestný čin znásilnění.¹¹³ (viz Graf 52).¹¹⁴

Graf 52: Struktura pravomocných rozhodnutí u trestného činu týrání a jeho souběhu s další trestnou činností, % a struktura pravomocných rozhodnutí u nejčastějších samostatných trestných činů, %

Kromě trestného činu týrání bylo domácí násilí v partnerském vztahu dále reprezentováno další trestnou činností bez souběhu, tj. trestnými činy: nebezpečného vyhrožování,

113 Trestný čin znásilnění podle § 185 odst. tr. zák. patří mezi trestné činy, k jejichž stíhání je třeba souhlasu poškozeného podle § 163 tr. zák.

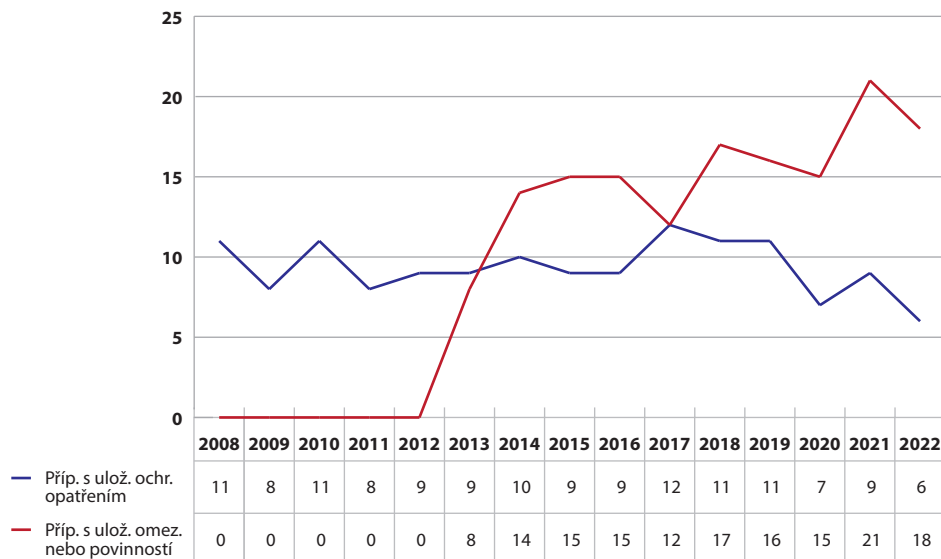
114 V Grafu 52 jsou porovnávány případy, kdy byl pachatel souzen za uvedený trestný čin, případně kombinaci (souběh) uvedených trestných činů.

ublížení na zdraví, těžkého ublížení na zdraví a vydírání. Nepodmíněné tresty byly nejčastěji ukládány za těžké ublížení na zdraví. U ostatních případů se téměř v polovině soud rozhodl pro podmíněné odsouzení (bez dohledu) (viz Graf 52 druhá část).

Z případů, které skončily odsuzujícím rozsudkem (n=4586), byla většina (81 %) vyřízena jiným způsobem než trestním příkazem¹¹⁵. Podíl odsuzujících rozsudků v podobě trestního příkazu za sledované období tedy průměrně činil 19 %. Jejich podíl přitom dlouhodobě mírně roste (Cramerovo $V=0,099$) a naopak pomalu klesá podíl případů, kdy je rozhodnuto trestním příkazem. Což může mít jednak souvislost s nárůstem závažnějších případů trestného činu Týrání zmíněných výše, ale také s nárůstem podílu sbíhajících trestných činů. Klesající trend však narušilo období 2020–2022, na což mohla mít vliv pandemie covid-19.

Přiměřená omezení a povinnosti ukládaná podle § 48 odst. 4 trestního zákoníku, uložil soud průměrně v 15 % z celkového počtu případů trestné činnosti se znakem partnerského násilí ve srovnání s 11% podílem na celkovém počtu případů pravomocně skončených případů u všech souzených osob. Podíl případů s uloženým přiměřeným omezením nebo povinností dlouhodobě relativně roste (Cramerovo $V=0,150$, viz Graf 53), nicméně v žádném roce nepřesáhl ani čtvrtinu projednávaných případů. Konkrétní podoba omezení a povinností není ve statistikách blíže specifikována.

Graf 53: Soudem uložená přiměřená omezení a povinnosti a ochranná opatření za trestnou činnost se znakem partnerského násilí projednávanou soudy v letech 2008–2022, %

Pozn.: Uložená přiměřená omezení a povinnosti jsou statisticky sledována od roku 2013.

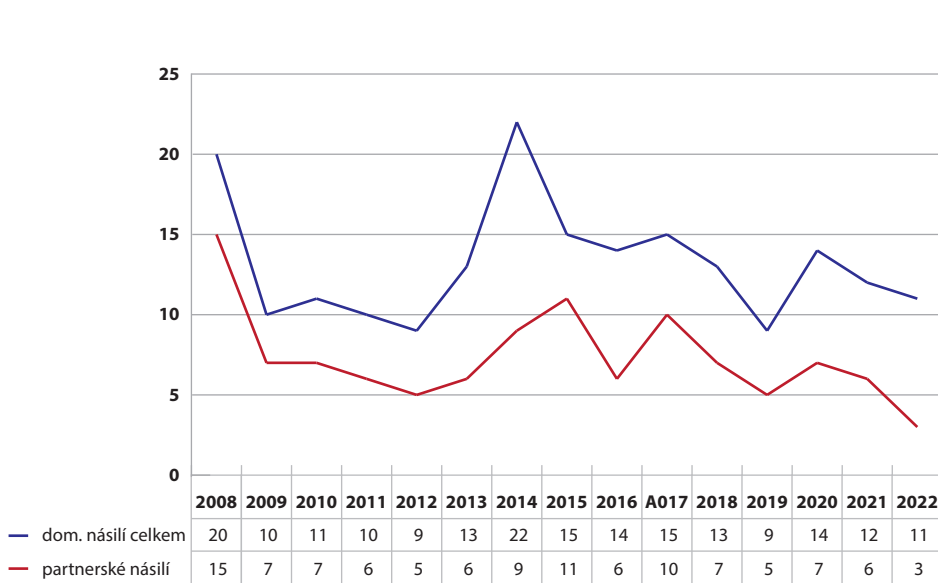
115 Trestním příkazem může rozhodnout samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení, jestliže byl skutkový stav spolehlivě prokázán opatřeními důkazy (§ 314e a násl. tr. ř.). Trestním příkazem lze uložit pouze určité tresty, např. pouze trestné odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem jeho výkonu, lze jím také upustit od potrestání, popř. podmíněně upustit od potrestání s dohledem nebo upustit od uložení souhrnného trestu.

Ochranná opatření podle § 97 trestního zákoníku jsou uložena průměrně v 9 % trestné činnosti se znakem partnerského násilí. Nejčastěji se jedná o protialkoholní léčení v ambulantní nebo ústavní formě (průměrně 33 uložených ochranných opatření ročně).

VI.3. Vraždy v kontextu domácího a partnerského násilí

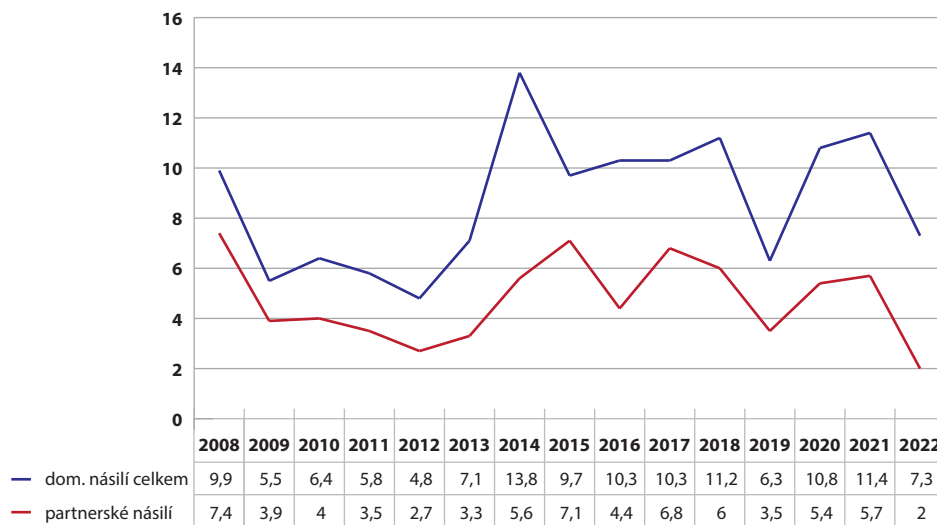
V poslední době jsou v souvislosti s domácím partnerským násilím často diskutovanou otázkou případy nejzávažnějších trestných činů, tj. vraždy spáchané v kontextu domácího násilí, a to především partnerského domácího násilí. V této souvislosti se hovoří o tzv. femicidách, neboť v drtivé většině případů jde o vraždy žen jejich násilnými partnery. Nejsou k dispozici informace o počtech těchto závažných a fatálních útoků ani o dalších okolnostech, které by umožňovaly hledat optimální opatření, která by pomohla v prevenci této závažné trestné činnosti. Justiční data v tomto smyslu poskytují alespoň základní představu o rozsahu této závažné trestné činnosti, kterou řeší trestní justice. Ve sledovaném období let 2008–2022 se stalo celkem 198 vražd evidovaných se znakem domácího násilí (2,4 % z celkového počtu případů DN, průměrně 13 za rok), z toho ve více než polovině případů (56 %; n=110) byly vraždy spáchané v kontextu partnerského vztahu (průměrně 7 za rok).

Graf 54: Počet vražd projednávaných soudy v průběhu let 2008–2022 v kontextu případů domácího a partnerského násilí celkem

Celkově pak vraždy spáchané v kontextu domácího násilí tvoří 8,5% podíl z celkové prevalence vražd v ČR za období 2008–2022. 4,7 % se pak stane v rámci partnerského vztahu.

Graf 55: Podíl vražd se znakem domácího násilí a podíl vražd se znakem domácího násilí v partnerském vztahu projednávaných soudy na celkovém počtu vražd evidovaných ve statistikách ČSÚ za období let 2008–2022, %

Poznámka: Celkové počty vražd v jednotlivých letech a jejich vývoj jsou uvedeny v Příloze č. 4.

Při porovnání některých faktorů u případů vražd spáchaných v kontextu domácího násilí s ostatními trestnými činy se znakem domácího násilí není bez zajímavosti, že se vražd dopouštějí více dosud netrestaní pachatelé. Také cizinci jako souzení pachatelé jsou v případě vražd v rámci domácího násilí zastoupeni více než u ostatních případů trestných činů se znakem domácího násilí (vztah je však slabý). Ovšem signifikantně častěji jsou za vraždu v kontextu domácího násilí oproti ostatním trestným činům souzeny ženy. Tento fakt ovšem může být do jisté míry ovlivněn tím, že trestné činy se znakem domácího násilí jsou evidovány také v případech, kdy trestný čin spáchá osoba týraná na svém trýzniteli. Pokud jde o vliv alkoholu či jiných návykových látek, není v podílech rozdílu.

V případech vražd dochází podstatně méně k souběhu s jinou trestnou činností, než u ostatních případů (také tento vztah je však poměrně slabý). Zde zřejmě často dochází k faktické konzumpci méně závažných trestných činů. Není příliš velkým překvapením, že se jedinci souzení za vraždu v porovnání s ostatními případy více odvolávají. Také se v případech vražd více ukládají ochranná opatření než u ostatních případů (jde však opět o slabý vztah).

Tabulka 26: Porovnání případů vražd se znakem domácího násilí s ostatními případy trestné činnosti se znakem domácího násilí za období 2008–2022, justiční statistiky, %

	vraždy		Ostatní případy DN	
	PN (n=198)	Celkem (n=110)	PN (n=5 651)	Celkem (n=7 972)
Souběh*	36,9	36,9	49,0	51,0
Odvolení	74,5	71,7	30,5	31,6
Ochranné opatření	15,5	17,7	9,2	10,6
Pohlaví				
Muž	71,8	70,7	97,5	92,0
Žena	28,2	29,3	2,5	8,0
Občanství				
CZ	84,5	89,4	92,6	93,8
SK	2,7	3,0	3,0	2,6
UA	0,9	0,5	1,0	0,9
zbytek	11,8	7,1	3,4	2,8
	43,6	53,5	34,9	36,2
	15,5	13,6	17,8	18,2
	40,9	32,8	47,2	45,6
Sledované okolnosti				
Alkohol	15,5	13,6	16,5	15,0
OPL	0,0	0,0	1,8	1,8

*Pokud došlo k souběhu, pak se jednalo o souběh s trestným činem: Týrání osoby žijící ve společném obydlí, vydráním a nebezpečným vyhrožováním. U zbylých souběhů se jednalo o jednotky případů.

PN = partnerské násilí.

VI.4. Shrnutí

Informace o případech domácího partnerského násilí projednávaných trestní justicí, přestože tvoří pomyslnou špičku ledovce výskytu domácího násilí, poskytují cenné informace o tomto druhu trestné činnosti. Není bez zajímavosti, že evidované trestné činy se znakem domácího násilí nejsou omezeny pouze na skutkovou podstatu trestného činu Týrání, ale že se zde objevují další trestné činy. Mimo to často v souběhu s dalšími. To ovšem představuje určitý limit pro analytické zkoumání shromážděných dat, jejich interpretaci, případně porovnatelnost některých ukazatelů.

Pokud tyto údaje uvedeme do kontextu celkové trestné činnosti projednávané soudy, zjistíme, že tyto počty představují jen zlomek celkové populace fyzických osob postavených před soud. Nejčastěji byla tato trestná činnost evidována v kontextu partnerského vztahu. Ročně se jednalo průměrně o 384 případů. Detailnější analýza případů partnerského násilí ukázala, že se v průběhu let výrazně navýšil počet případů v nesezdaném partnerství na úkor manželských svazků. Porovnáme-li tyto údaje s vývojem počtu uzavřených manželství, rozhodně nejde o trend spojený s klesající tendencí uzavírat sňatek, neboť tato tendence se nepotvrdila. Zdá se, že tato skutečnost spíše souvisí s jakousi „vyzrálostí“ osob, které v posledních letech vstupují do manželství.

V průběhu desetiletí se také relativně změnila struktura trestné činnosti se znakem domácího partnerského násilí. Trestný čin Týrání samozřejmě jednoznačně patří mezi

nejčastější, ve struktuře trestné činnosti jsou ovšem také ve větší míře zastoupeny trestné činy Nebezpečného vyhrožování, Ublížení na zdraví, Vydírání a Týrání svěřené osoby, jejichž podíl mírně roste. To může být způsobeno jednodušší dostupností důkazů v případech jiných trestných činů. Podíl trestného činu Týrání naopak v závislosti na tom dlouhodobě klesá. Vzrůstá také podíl případů, kdy je pachatel odsouzen za více trestných činů se znakem domácího násilí v souběhu.

V případě trestného činu Týrání na druhou stranu dlouhodobě roste podíl závažnějších případů, kvalifikovaných podle druhého odstavce. Tento nárůst může být ovlivněn přijetím a zpřesněním nové právní úpravy trestného činu Týrání v novém trestním zákoníku, kdy ve druhém odstavci byly přidány další okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby, odpovídající více realitě řešených případů.

Kriminalita spojená s domácím násilím je doménou mužů. Její rozsah je poměrně stabilní a rozhodnutí soudů o uložených trestech se také nikterak výrazně nemění. Dlouhodobě jsou nejčastěji uloženou sankcí podmíněné tresty, nejčastěji jde o tzv. podmínku prostou bez dohledu probačního úředníka. Dohled je uložen v případech partnerského násilí častěji ve srovnání s uloženými tresty za obecnou trestnou činnost a jen zřídka, i když častěji než u trestné činnosti obecně, doplněn uložením přiměřených povinností či přiměřených omezení. I přestože dochází k mírnému nárůstu uložených nepodmíněných trestů, oblast trestání zůstává v podstatě také relativně stabilní.

Závěrem lze tedy říci, že přístup trestní justice k pachatelům domácího partnerského násilí a jejich trestání se v průběhu sledovaného období příliš nezměnilo. To může být na jedné straně vnímáno jako důkaz určité konzistence. Na straně druhé však vzhledem ke značným změnám ve společenském vnímání domácího násilí a odraze v mezinárodním, zahraničním i domácím kontextu, může být tato skutečnost vnímána spíše jako určitá stagnace.

Ovšem je třeba na tomto místě upozornit, že statistické údaje trestní justice není možné vnímat jako jediný zdroj popisu partnerského domácího násilí jeho pachatelů a dalších důležitých okolností. Navíc, jak je všeobecně známo, justiční statistické údaje nejsou porovnatelné s údaji policejními a dalšími údaji sledovanými jinými institucemi či orgány, a tudíž jejich výpovědní hodnota je omezena pouze na trestní řízení. Mimo to dále nelze opominout fakt, že většina z případů domácího násilí stále zůstává skryta nejen před orgány činnými v trestním řízení, ale i dalšími institucemi či organizacemi, které se ve své praxi s pachateli či původci domácího násilí setkávají. Tím ovšem limity při interpretaci těchto dat nejsou vyčerpány.

Mezi další a poměrně důležité limity námi zpracovávaných dat patří zejména neúplnost některých údajů o jednotlivých případech v samotném souboru dat, časté změny v metodice sběru dat a zavádění nových proměnných. Neúplnost vyplněných údajů se týká např. sledovaných okolností, a to konkrétně vlivu užívání alkoholu a dalších omamných a psychotropních látek na páchaní trestné činnosti. Tato skutečnost není v řadě případů uvedena, a výsledky tak ani zdaleka neodpovídají zjištěním jiných studií provedených na populaci odsouzených osob (Novopacká et al. 2023).

VII.

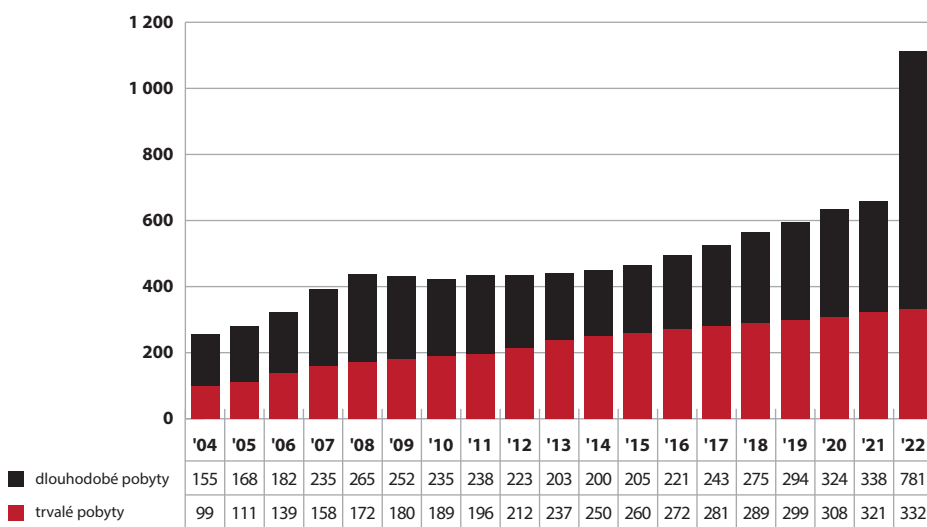
Trestná činnost cizích státních příslušníků na území České republiky

VII.1. Počty cizinců žijících v ČR

Počet cizích státních příslušníků, pobývajících dlouhodobě či trvale na území České republiky, se ve srovnání s rokem 2021 výrazně zvýšil, což bylo zčásti ovlivněno zrušením omezení přeshraničního pohybu zavedeným v době pandemie, ale především příchodem uprchlíků z Ukrajiny (počet Ukrajinců žijících v ČR se zvýšil ze 196 875 osob v roce 2021 na 636 282 osob v roce 2022).

K 31. 12. roku 2021 uváděl Český statistický úřad 658 564 cizinců (při započtení azylantů 660 489 osob), tj. cca 6,28 % populace ČR. Ke konci roku 2022 činil počet cizinců legálně žijících v ČR 1 113 698 osob, kdy se jednalo především o nárůst počtu cizinců s dlouhodobým pobytem (počet cizinců s trvalým pobytem meziročně narostl pouze o 11 tis., zatímco počet cizinců s dlouhodobým pobytem o 443 tisíc osob). To představuje zhruba 10,2 % populace.¹¹⁶ Počet azylantů činil k 31. 12. 2021 2 285 osob. K 31. 12. 2022 uvádí ČSÚ 2 456 azylantů.¹¹⁷

Graf 56: Počet cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem žijícím v ČR k 31. 12. 2004-2022

Pramen: Český statistický úřad.

Podíl cizinců na počtu obyvatel ČR lze porovnat se zastoupením cizinců v jiných evropských státech, kdy zjišťujeme, že ČR delší dobu náležela i přes postupný růst počtu trvale a dlouhodobě usídlených cizinců mezi evropské státy s nižším podílem cizinců na celku obyvatelstva, mezi Portugalskem (6,4 %) a Finskem (5,0 %). Po nárůstu v roce 2022 by se

116 Viz Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>

117 https://www.czso.cz/documents/11292/27320905/c01R01_2021.pdf/3684c8ef-fc19-493e-8498-416697170c0a?version=1.0

ČR s cca 10 % řadila zhruba do poloviny žebříčku. Pro srovnání: nejvyšší podíl cizinců na celku populace uváděl ČSÚ v roce 2021 u Lucemburska 47,1 %; u Rakouska tento podíl činil 17 %, u Německa 12,7 %.¹¹⁸

Mezi cizími státními příslušníky, žijícími dlouhodobě či trvale v ČR, převažují osoby ze států mimo Evropskou unii. Jejich podíl mezi cizinci v roce 2021 vzrostl na 66,3 %, tj. podíl cizinců pocházejících ze zemí EU poklesl ze 41 % v roce 2019 na 33,6 % v roce 2021. V roce 2022 podíl občanů ze států mimo EU pochopitelně stoupl, a to na 79,6 %.

Občanů států EU žilo v ČR k 31. 12. 2021 222 168; v roce 2022 226 423. Azylantů se mezi občany států EU nevyskytují.

V Tabulce 27 jsou uvedeny údaje o státní příslušnosti občanů EU žijících v ČR v počtu nad dva tisíce ve srovnání let 2021 a 2022.

Tabulka 27: Cizinci ze států EU žijící v ČR v počtu převyšujícím 2 000 občanů daného státu k 31. 12. 2021 a k 31. 12. 2022

Stát EU	Celkem 2021	Celkem 2022
Slovensko	114 630	117 265
Rumunsko	18 806	19 724
Polsko	17 936	17 884
Bulharsko	17 295	17 673
Německo	14 792	14 032
Maďarsko	9 740	10 517
Itálie	5 580	5 994
Francie	4 128	4 122
Chorvatsko	3 194	3 272
Nizozemsko	2 400	2 398
Rakousko	2 554	2 378
Španělsko	2 006	2 084

Pramen: Český statistický úřad.

Z Tabulky 27 je patrné, že počty občanů států EU nejpočetněji zastoupených v ČR jsou relativně stabilní a nezměnily se podstatně ani po odeznění pandemie covidu-19.

Mezi občany států mimo Evropskou unii, kterých v ČR žije 887 272 (v roce 2021 to bylo 438 631), z toho 873 851 s pobytem v délce nad 12 měsíců, jsou již dlouhodobě nejpočetnější občané Ukrajiny, Vietnamu a Ruska. Velký nárůst počtu občanů států mimo EU byl samozřejmě způsoben mimořádnou situací – příchodem uprchlíků z Ukrajiny, v důsledku čehož vzrostl počet Ukrajinců v ČR proti roku 2021 o téměř 440 tisíc. Do celkového počtu osob ze zemí mimo EU je započteno 2 465 osob, jimž byl přiznán azyl. Mezi azylanty jsou

118 Viz Český statistický úřad, https://www.czso.cz/csu/cizinci/1-ciz_zahranici.

v počtu nad 100 osob nejvíce zastoupeni občané Sýrie a Ukrajiny a dále Ruska, Běloruska, Myanmaru a Íránu. Podrobnější pohled na státní příslušnost cizinců ze států mimo EU žijících v ČR přináší Tabulka 28.

Tabulka 28: Cizinci ze států mimo EU žijící v ČR v počtu převyšujícím 2 000 občanů daného státu k 31. 12. 2021 a 31. 12. 2022

Stát	Celkem 2021	Celkem 2022
Ukrajina	196 637	636 282
Vietnam	64 808	66 340
Rusko	45 154	43 498
Mongolsko	11 006	11 968
Spojené státy americké	8 700	9 745
Kazachstán	7 963	9 214
Indie	6 948	8 469
Bělorusko	8 004	8 064
Čína	7 825	7 981
Velká Británie	7 875	7 928
Moldavsko	6 709	7 169
Srbsko	6 064	6 077
Turecko	4 095	4 935
Filipíny	3 230	4 864
Uzbekistán	3 544	3 197
Korejská republika	2 499	2 814
Severní Makedonie	2 540	2 725
Bosna a Hercegovina	2 312	2 403
Arménie	1 990	2 197
Japonsko	2 042	2 036

Pramen: Český statistický úřad.

Nejvíce občanů jiných států, ať už z EU nebo mimo Evropskou unii, trvale či dlouhodobě žijících v ČR, tedy pochází z Ukrajiny, přičemž strmý nárůst jejich počtu v posledním roce byl vyvolán mimořádnými okolnostmi, tj. ruským útokem na Ukrajinu. Dále následují občané Slovenska, Vietnamu, Ruska, Rumunska, Polska, Bulharska a Německa. Za zmínku stojí opakovaný meziroční nárůst počtů občanů Kazachstánu, Indie a Filipín.

V souvislosti s migrací a mezinárodní situací byla ve veřejném prostoru v dřívějších letech věnována zvýšená pozornost možnému přílivu občanů z arabských islámských zemí. Lze konstatovat, že takový příliv se až do konce roku 2022 na počtu cizinců z těchto zemí žijících v ČR neprojevil, jejich počty jsou celkem setrvalé. V počtu nad jeden tisíc žili trvale či dlouhodobě v ČR k 31. 12. 2022 pouze občané Egypta (1 654), Sýrie (1 569), Tuniska (1 406) a Íránu (1 288).

VII.2. Nelegální migrace

Veškerá výše uvedená data se samozřejmě týkají legálních pobytů. Je proto třeba také vzít v úvahu **migraci nelegální**, a to i s ohledem na opětovně se zvyšující migrační pohyb ve světě a v Evropě.

V roce 2022 bylo podle údajů Cizinecké policie ČR zjištěno celkem 29 235 osob při nelegální migraci na území ČR. Jedná se o mimořádně strmý nárůst a více než dvojnásobné navýšení, protože v roce 2021 bylo takto zjištěno celkem 11 170 osob, což už i tak znamenalo markantní nárůst ve srovnání s rokem 2020 (o 4 077 osob, tj. v meziročním srovnání o +57,5 %).

Tato čísla svědčí o silícím proudu nelegální migrace přes území ČR, který byl zjištěn už v období pandemie covidu-19, a to i přes opatření přijatá v souvislosti s covidem k omezování průchodnosti státních hranic. Již počty migrantů zjištěných v roce 2020 (celkem 7 093 osob) znamenaly nárůst o téměř 20 % ve srovnání s rokem 2019. Tento trend se netýká jen České republiky: pro dokreslení je možné uvést, že počet osob zjištěných pro nelegální překročení vnějších hranic EU/Schengenu činil v roce 2020 123 179, v roce 2021 189 760 a v roce 2022 321 004.¹¹⁹

Z celkového počtu nelegálních migrantů zjištěných v ČR v roce 2022 bylo 29 034 osob (tj. 97,0 %) odhaleno při nelegálním pobytu¹²⁰ (stejný podíl byl v roce 2021, ovšem při podstatně nižším počtu osob) a 201 osob zjištěno při nelegální migraci přes vnější schengenskou hranici ČR¹²¹. Podle poznatků Cizinecké policie šlo u 74,7 % zjištěných nelegálních migrantů o migraci tranzitní, tj. tito lidé směřovali přes území ČR do dalších zemí. V důsledku rekordního počtu příchozích nelegálních migrantů ve směru ze Slovenska a důvodů, znemožňujících návrat těchto migrantů do domovské země (byli to nejčastěji občané Sýrie), vznikla v roce 2022, konkrétně od 29. září 2022, potřeba přijmout mimořádné dočasné bezpečnostní opatření na úseku pozemní hranice se Slovenskem, tedy ve směru příchodu naprosté většiny tranzitujících nelegálních migrantů, které trvalo do 4. 2. 2023.

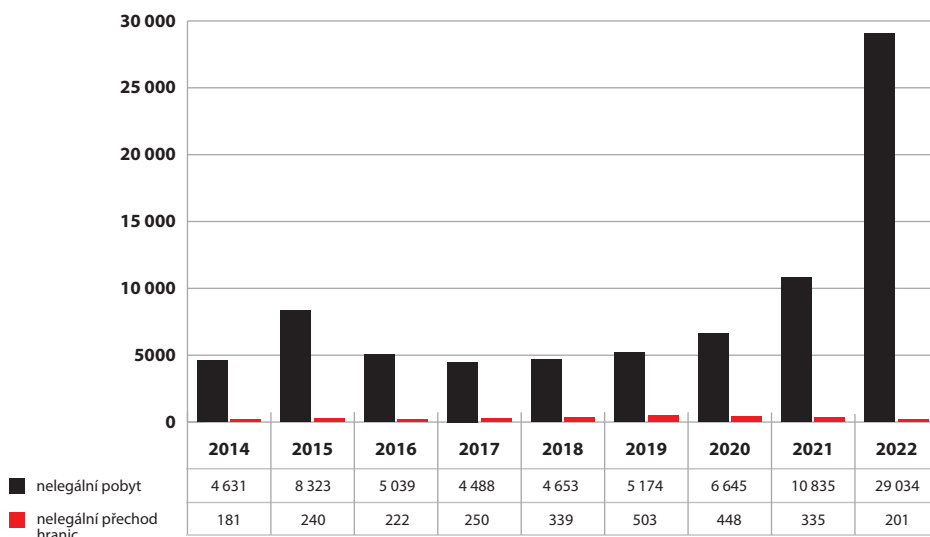
Stav a vývoj nelegální migrace v ČR zachycuje následující graf.

119 Zpráva Ředitelství služby cizinecké policie o nelegální migraci na území České republiky, 2022.

120 V této kategorii jsou evidováni cizinci, kteří se zdržovali na území ČR, včetně tranzitního prostoru na mezinárodních letištích bez platného pobytového oprávnění či víza. Kategorie nelegálního pobytu zahrnuje podkategorii tranzitní nelegální migrace, při které cizinci nedovoleně překročili pozemní nebo vzdušnou vnitroschengenskou hranici s cílem pokračovat přes území ČR do dalších zemí EU/schengenského prostoru.

121 V této kategorii jsou evidováni cizinci, kteří nedovoleně překročili nebo se pokusili o nedovolené překročení vnější schengenské hranice, tj. na mezinárodních letištích ČR.

Graf 57: Zjištěné počty nelegálních migrantů v letech 2014–2022

Pramen: Zpráva Ředitelství služby cizinecké policie o nelegální migraci na území České republiky, 2022.

Z hlediska státní příslušnosti nelegálních migrantů došlo ke strmému nárůstu migrantů pocházejících ze Sýrie. Jejich počet se meziročně zvýšil ze 434 na 20 981 osob. Počet nelegálních migrantů pocházejících z Ukrajiny¹²² a Moldavska, kteří se umístili na druhém a třetím místě mezi zjištěnými nelegálními migranty, naopak ve srovnání s rokem 2021 poklesl (vyšší počet Ukrajinců a Moldavanů zjištěných při nelegálním pobytu v ČR v roce 2021 byl způsobem nerespektováním opatření přijatých proti zavlečení nemoci covid-19). U občanů Turecka, kteří se počtem zjištěných nelegálních migrantů dostali na čtvrté místo, byl naopak zaznamenán vyšší nárůst (772 migrantů ve srovnání se 128 migranty v roce 2021), i když nesrovnatelný s nárůstem počtu migrantů ze Sýrie. Mezi deseti státy, jejichž občané byli nejpočetněji zastoupeni mezi zjištěnými nelegálními migranty, jsou pak dále Gruzie, Vietnam, Uzbekistán, Rusko, Afghánistán a Maroko, obdobně jako v roce 2021, s počty v rozmezí 413 osob (Gruzie) po 177 (Maroko). Občané Sýrie (20 387), Turecka (487), Afghánistánu (224) a Maroka (146) byli nejčastěji zastoupeni mezi tranzitujícími migranty.

V roce 2022 bylo při nelegální migraci na vnější schengenské hranici zjištěno 201 osob (tj. 0,7 % z celkového počtu osob zjištěných při nelegální migraci). V roce 2021 bylo takto zjištěno 335 osob. Meziročně byl zaznamenán pokles o 134 osob, tj. –40 %. Nejčastěji byli při nelegální migraci na vnější schengenské hranici zjištěni občané Gruzie (61, tj. 30,3 %), Ruska (32, tj. 15,9 %), Ukrajiny (21, tj. 10,4 %), Spojeného království (14, tj. 7 %) a Íránu

122 V souvislosti s občany Ukrajiny evidovanými při nelegálním pobytu se do statistického vykazování nepromítaly v roce 2022 osoby, které v rámci humanitárního vstupu po vypuknutí ozbrojeného konfliktu na Ukrajině vstoupily na naše území bez příslušných pobytových oprávnění či s předchozími platnými sankcemi spočívajícími v zákazu vstupu na území ČR. Počet nelegálně pobývajících občanů Ukrajiny tak tvoří ty osoby, které byly zjištěny v průběhu roku často bez zlegalizování svého předchozího neoprávněného pobytu na našem území (nepožádali o udělení víza strpění či dočasné ochrany), neprodloužili si svůj legální pobyt na našem území či další.

(6, tj. 3 %). Při nelegálním překročení vnější schengenské hranice předložilo 20 osob nelegální doklad, což představuje 9,9 % z počtu osob zjištěných při nelegální migraci na vnější schengenské hranici.

Počty osob zjištěných při napomáhání k nelegální migraci (organizovaly či umožnily nedovolené překročení státní hranice) a řešených cizineckou policií v roce 2022 meziročně znatelně vzrostly. V roce 2022 bylo takto službou cizinecké policie řešeno 190 osob. V porovnání s rokem 2021 jde o výrazný nárůst o 138 osob, tj. +265,4 %. Nejčastěji se v roce 2022 jednalo o převaděče migrantů přes státní hranici převážením osob motorovými vozidly (tedy zpravidla o řidiče a spolujezdce vozidel) s počtem 173 osob, o účelové otcovství (8 osob) a o účelové soužití druh/družka (6). Nejméně zastoupenými byly se 2 osobami způsob napomáhání účelovým sňatkem a u jedné osoby obstarání potřebných náležitostí k získání pobytového oprávnění. Cizineckou policií bylo řešeno pro shora uvedenou trestnou činnost 38 občanů Ukrajiny, 35 Sýrie, 23 České republiky, 9 Turecka, 8 Bulharska, 7 Gruzie, 5 Německa, 5 Uzbekistánu a po 4 osobách občané Moldavska a Rumunska.

Pro doplnění pohledu na počty cizinců, zdržujících se na území ČR, je třeba vzít v úvahu také počty **legálních návštěvníků ČR ze zahraničí**. Na těchto počtech se v letech 2020 i 2021 podepsala pandemie velmi výrazně. **Zahraníční návštěvnost se v roce 2020 oproti roku 2019 snížila na čtvrtinu**, tedy na 2,8 milionu hostů v hromadných ubytovacích zařízeních. Celkově v roce 2020 „chybělo“ v tuzemských ubytovacích zařízeních přes 8 milionů cizinců. Podle údajů ze stejného pramene v roce 2021 pokles cizinců pokračoval na 2,6 mil. osob (-7,6 % oproti roku 2020).¹²³ V roce 2022 už uvádí ČSÚ vzestup hostů – nerezidentů v hromadných ubytovacích zařízeních na 7 343 400 osob, což znamenalo již podstatný nárůst.¹²⁴

Tato čísla nelze považovat za úplná (týkají se pouze hromadných ubytovacích zařízení), nicméně dokládají, že počty cizinců, pobývajících krátkodobě na území ČR, po výrazném poklesu v letech 2020 a 2021 začaly opět růst. To je jeden z faktorů, které je třeba vzít na vědomí při posuzování četnosti trestné činnosti cizinců zjištěné v ČR v uvedených letech.

Platí, že počet cizinců, pobývajících v dané chvíli v ČR, v souhrnu vždy značně překračuje počet cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem, vykazovaný ve statistikách ČSÚ. Nelze proto podíl cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem na celku populace ČR (v roce 2021 to bylo 6,28 %, v roce 2022 pod vlivem specifických okolností 10,2 %) bez dalšího poměřovat s podílem cizinců na evidované a objasněné kriminalitě – toto porovnání by bylo zavádějící.¹²⁵

123 <https://www.czso.cz/csu/czso/cristovni-ruch-4-ctvrtleti-2021>

124 <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt & pvo=CRU03 & z=T & f=TABULKA & skupId=1330 & katalog=31743 & pvo=CRU03 & str=v282>

125 statistika Policie ČR k osobě pachatele – cizince neuvádí, zda se jedná o osobu s dlouhodobým či krátkodobým pobytem, turistu, migranta apod.

VII.3. Kriminalita cizinců

Kriminalita cizinců je jevem, jehož rozsah má veřejnost tendenci přeceňovat. Podle průzkumů postojů veřejnosti k cizincům, prováděných pravidelně v březnu kalendářního roku Centrem pro výzkum veřejného mínění (CVVM) na vzorku cca 1 000–1 100 respondentů souhlasilo v roce 2023 52 % respondentů s názorem, že cizinci jsou příčinou nárůstu kriminality; jen 17 % vyjádřilo s tímto názorem nesouhlas (jedná se o součty odpovědi rozhodně souhlasím a spíše souhlasím, resp. spíše nesouhlasím a rozhodně nesouhlasím; zbylí nezaujali stanovisko). V témže roce vyjádřilo 32 % respondentů názor, že cizinci ohrožují náš způsob života. Přesně polovina (50 %) české veřejnosti vyjádřila v tomto šetření názor, že považuje nově příchozí občany jiných národností za problém pro Českou republiku jako celek. Časové srovnání výsledků těchto šetření ukazuje, že tendence veřejnosti přisuzovat cizincům negativní vliv na kriminalitu, resp. považovat je za zdroj problémů, je dlouhodobá, nicméně výsledky šetření v letech 2017 až 2023 ukazují na mírný, ale viditelný a zatím pokračující pokles negativního hodnocení – viz následující tabulka.

Tabulka 29: Názor, zda jsou cizinci příčinou nárůstu kriminality (v procentech odpovědí: souhlas / ani souhlas, ani nesouhlas / nesouhlas)

Období	III/2009	III/2011	III/2013	II/2015	III/2017	III/2019	III/2020	III/2023
% odpovědí	74/17/6	70/20/7	67/23/6	66/22/9	67/20/9	61/25/14	57/28/12	52/27/17

Pramen: https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5632/f9/ov230502b.pdf²⁶

Stále převažující názor veřejnosti na negativní vliv cizinců na kriminalitu nebere v úvahu, že již po více let zjištěná kriminalita v ČR vykazuje klesající tendenci, jak pokud jde o počet skutků, tak o počet stíhaných osob (viz kapitola I.). Podíl cizinců na těchto ukazatelích je víceméně stabilní, s mírným nárůstem v letech 2021 a 2022, jak zachycuje následující tabulka, a to přesto, že absolutní počty cizinců žijících v ČR dlouhodobě či trvale rostou; kromě toho došlo v roce 2022 k výjimečnému nárůstu příchozích z Ukrajiny.

Tabulka 30: Podíl cizinců na celkovém počtu spáchaných trestných činů a trestně stíhaných osob 2015–2021

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Celkový počet přímo objasněných trestných činů	112 141	101 678	94 890	92 795	93 202	77 786	72 493	81 474
Celkový počet trestných činů spáchaných cizinci	7 894	8 090	8 044	7 932	8 197	6 350	6 340	8 427
Podíl cizinců na celkovém počtu TČ	7 %	7,9 %	8,5 %	8,4 %	8,7 %	8,1 %	8,7 %	10,3 %
Celkový počet trestně stíhaných osob	101 881	93 379	87 168	84 990	86 209	75 405	69 749	75 474
Celkový počet trestně stíhaných cizinců	7 264	7 552	7 708	7 817	8 122	6 367	6 434	7 897
Podíl cizinců na celkovém počtu stíhaných osob	7,1 %	8,1 %	8,8 %	9,2 %	9,4 %	8,4 %	9,2 %	10,5 %

Pramen: Statistiky Policie ČR a Zprávy o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR 2015–2022.

126 https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5632/f9/ov230502b.pdf

Počet zjištěných trestných činů spáchaných cizinci meziročně narostl o 2 087 trestných činů, a počet trestně stíhaných cizinců vzrostl o 1 463 osob. Procentní podíl cizinců na celkových počtech skutků vzrostl o 1,6 % a na počtu stíhaných osob o 1,3 %.

Druhy trestných činů páchaných cizími státními příslušníky jsou uvedeny v následující tabulce s pohledem na vývoj od roku 2013. Tyto údaje vycházejí z tzv. takticko-statistické klasifikace (TSK) trestných činů užívané Policií ČR.

Tabulka 31: Trestné činy páchané cizími státními příslušníky 2013–2022 (počty objasněných skutků)

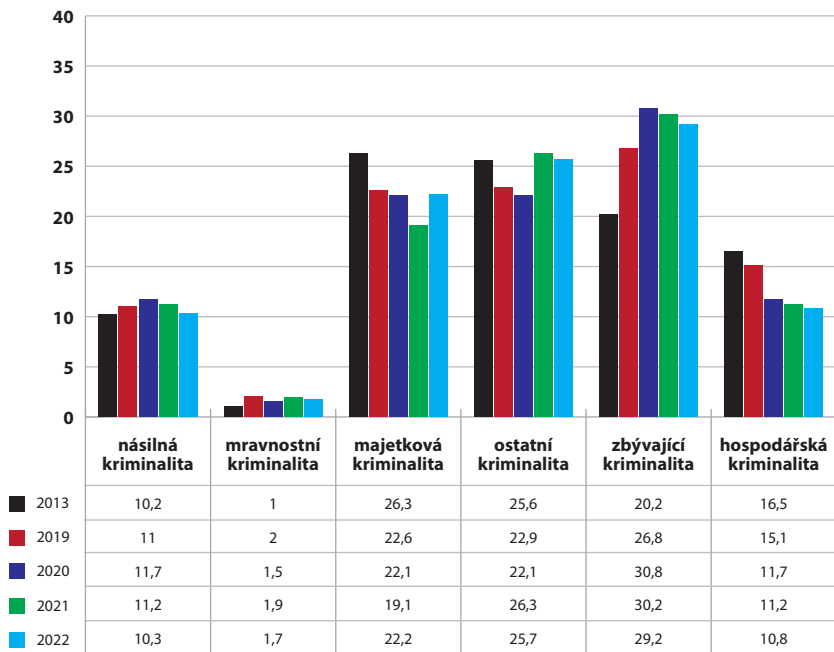
druh kriminality podle TSK	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
celková kriminalita 0–999	8 512	8 124	7 891	8 090	8 044	7 932	8 197	6 350	6 340	8 427
obecná kriminalita 100–699	5 382	4 546	4 486	4 419	4 516	4 435	4 761	3 650	3 718	5 055
násilná kriminalita 100–199	872	793	812	882	912	890	894	744	713	873
vraždy 100–106	19	18	17	15	27	9	15	16	20	18
mravnostní kriminalita 200–299	88	104	164	128	140	139	133	16	125	145
majetková kriminalita 300–599	2 241	1 808	1 792	1 797	1 905	1 751	1 857	1 404	1 210	1 873
krádeže vloupáním 300–399	682	476	337	367	309	255	296	228	344	494
krádeže prosté 400–499	1 186	1 017	1 125	1 139	1 189	1 159	1 189	860	576	840
ostatní majetková kriminalita 500–599	373	315	330	291	407	337	372	316	290	539
ostatní kriminalita 600–699	2 181	1 841	1 718	1 612	1 559	1 655	1 877	1 405	1 670	2 164
zbývající kriminalita 700–799	1 723	1 928	1 848	1 837	1 769	2 020	2 195	1 405	1 915	2 460
hospodářská kriminalita 800–899	1 407	1 650	1 556	1 834	1 758	1 474	1 241	742	707	912
vojenské a protiústavní činy 900–999	0	0	1	0	1	3	0	1	0	0

Pramen: Statistiky Policie ČR.

Z údajů k evidované a objasněné kriminalitě páchané cizinci vyplývá, že v ní nedochází v průběhu let od roku 2013 k zásadním změnám. Pokles počtu objasněných trestných činů cizinců v letech 2021 a 2022 korespondoval s celkovým poklesem evidované kriminality v ČR v období pandemie covidu. Porovnáme-li následně zvýšené počty skutků v roce 2022 s počty z roku 2019, tj. s posledním předcovidovým rokem, je nárůst pozorovatelný v podstatě hlavně u tzv. ostatní a zbývající kriminality.

Podíl kriminality ostatní a zbývající ve struktuře kriminality páchané cizinci v posledních letech rostl, a to v zásadě na úkor kriminality majetkové a hospodářské. Po období pandemie covidu-19 se však zase podíl majetkové kriminality zvýšil. Následující graf uvádí podíl hlavních druhů kriminality ve srovnání let 2013, 2019, 2020, 2021 a 2022.

Graf 58: Struktura kriminality páchané cizinci ve srovnání let 2013, 2019, 2020, 2021 a 2022

Pramen: Statistiky Policie ČR.

Počty osob-cizinců stíhaných a vyšetřovaných za nejčastěji páchané trestné činy ukazuje Tabulka 32; tato statistika také vychází z tzv. takticko-statistické klasifikace trestných činů užívané Policií ČR.

Tabulka 32: Stíhané osoby-cizinci v ČR podle trestných činů (TSK), pohlaví a věku v roce 2022

TSK – takticko-statistická klasifikace	cizinci celkem	muži	ženy	věk do 14	15–17	18–34	35–49	nad 50
ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství (§ 274, 360)	1 569	1 520	49	0	2	792	612	163
maření výkonu úředního rozhodnutí (§ 337)	1 243	1 189	54	0	1	577	525	140
dopravní nehody silniční nedbalostní (§ 143, 147, 148, 273, 274, 277, 360)	832	762	70	1	3	376	318	134
úmyslné ublížení na zdraví (§ 145–146a)	445	423	22	3	14	235	158	35
padělání a pozměnění veřejné listiny (§ 348)	273	247	26	0	0	140	108	25
krádeže prosté – v obchodech (§ 205)	265	219	46	0	2	165	81	17
zanedbání povinné výživy (§ 196)	263	227	36	0	0	97	132	34
nedovolené překročení státní hranice (§ 339–341, 343)	238	225	13	0	0	138	83	17
nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy pro jiného (§ 283)	230	207	23	1	7	103	98	21
výtržnictví (§ 358)	204	200	4	2	9	117	64	12
neoprávněné opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (§ 234)	177	152	25	5	10	94	60	8
nebezpečné vyhrožování (§ 353)	165	153	12	3	1	67	70	24
krádeže vloupáním – do ostatních objektů (§ 178, 205)	147	137	10	0	0	104	40	4
poškození cizí věci (§ 228)	136	127	9	4	0	75	49	8
loupež (§ 173)	136	132	4	4	6	83	34	9
podvod (§ 209)	132	111	21	0	0	74	46	14
krádeže prosté – kapesní (§ 205)	95	74	21	1	2	36	44	12
přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu pro sebe (§ 284)	94	88	6	0	2	51	36	5
porušování domovní svobody (§ 178)	91	87	4	0	2	42	40	7
vydírání (§ 175)	88	85	3	2	1	48	33	4
zkrácení daně (§ 240)	86	75	11	0	0	23	47	16
krádeže prosté – v jiných objektech (§ 205)	86	77	9	1	0	42	33	10
krádeže prosté – motorových vozidel dvoustopých (§ 205, 207)	82	79	3	1	2	44	32	3
krádeže vloupáním – do motorových vozidel (§ 205)	75	70	5	1	0	39	30	6

TSK – takticko-statistická klasifikace	cizinci celkem	muži	ženy	věk do 14	15–17	18–34	35–49	nad 50
krádeže prosté – jiné na osobách (§ 205)	73	63	10	1	5	33	24	10
krádeže prosté – ostatní (§ 205)	71	67	4	2	0	40	24	5
ohrožování výchovy dítěte (§ 201)	70	34	36	0	1	17	50	2
znásilnění (§ 185)	68	68	0	2	5	37	18	6
poškození cizí věci – sprejství (§ 228/2)	59	53	6	9	10	32	7	1
krádeže vloupáním – do rodinných domků (§ 178, 205)	50	50	0	0	0	24	23	3
porušení práv k ochranné známce a jiným označením (§ 268)	47	31	16	0	0	3	32	13
podvod (§ 209)	46	37	9	0	0	23	18	5
zpronevěra (§ 206)	46	35	11	0	0	18	21	7
krádeže prosté – v bytech (§ 205)	43	30	13	0	0	24	17	2
úvěrový podvod (§ 211)	39	28	11	0	0	22	13	4
krádeže prosté – věci z motorových vozidel (§ 205)	37	36	1	0	0	19	14	4
krádeže prosté – jízdních kol (§ 205, 207)	34	33	1	0	1	23	8	2
násilí a vyhrožování proti úřední osobě a orgánu veřejné moci – na příslušníkovi Policie ČR (§ 323, 324, 325, 326)	34	31	3	0	0	18	14	2
krádeže vloupáním – do bytů (§ 178, 205)	33	33	0	0	0	20	10	3
týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 199)	31	30	1	0	1	11	19	1
legalizace výnosů z trestné činnosti, tzv. praní špinavých peněz (§ 216)	31	26	5	0	1	20	7	3
pohlavní zneužití ostatní (§ 187/1, 3, 4)	31	27	4	4	11	9	4	3
krádež prostá (§ 205)	30	25	5	0	0	16	13	1

Pramen: Statistiky Policie ČR.

Podle policejní statistiky byli tedy cizí státní příslušníci v roce 2022 – stejně jako v letech 2020 a 2021 – nejvíce stíháni za ohrožení pod vlivem návykové látky, dále za maření výkonu úředního rozhodnutí a za nedbalostní dopravní nehody. U těchto trestných činů také došlo ve srovnání let 2021 a 2022 k největšímu nárůstu počtů (u ohrožení o cca 400 osob, u maření výkonu úředního rozhodnutí o cca 170 osob, u nedbalostních dopravních nehod o cca 80 osob). Nárůst se projevil také u trestného činu výtržnictví (o cca 70 osob), obdobně u neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku (o cca 80 osob), a asi není překvapivé, s ohledem na zesílenou nelegální migraci, že k výraznějšímu

nárůstu došlo u nedovoleného překročení státní hranice (z 33 osob v roce 2021 na 238 osob v roce 2022). Za trestnou činnost spojenou s drogami podle § 283 bylo stíháno 230 osob oproti 187 v roce 2021.

Mezi stíhanými osobami jednoznačně převládají muži ve věkové kategorii 18–49 let; vyšší počet žen shledáváme jen u některých trestných činů, jako jsou nedbalostní dopravní nehody a maření výkonu úředního rozhodnutí. Pouze u ohrožování výchovy dítěte se objevuje více pachatelů z řad žen. Pachatelé ve věku do 17 let jsou zastoupeni nevýznamně; deset a více pachatelů ve věku do 17 let se objevuje pouze u úmyslného ublížení na zdraví, neoprávněného opatření, padělání a pozměnění platebního prostředku, sprejerství a po-
hlavního zneužívání – ostatní.

Následující tabulka uvádí počty osob-cizinců stíhaných v roce 2022 policií v členění podle nejpočetněji zastoupených státních příslušností (10 a více osob za rok) a dále podle pohlaví a věku.

Tabulka 33: Policií stíhané osoby-cizinci v ČR podle státní příslušnosti, pohlaví a věku v roce 2022

Státní příslušnost	Cizinci celkem	Muži	Ženy	Věk do 14	15–17	18–34	35–49	Nad 50
Slovenská republika	2 465	2 175	290	23	44	1 120	1 039	246
Ukrajina	2 389	2 231	158	21	26	1 339	851	152
Moldavská republika	408	387	21	1	1	254	131	22
Polská republika	400	377	23	0	4	157	180	60
Rumunsko	318	305	13	1	0	152	133	33
Vietnamská socialistická republika	234	186	48	2	1	61	115	56
Bulharská republika	227	215	12	2	2	97	85	41
Ruská federace	140	107	33	1	2	76	44	17
Gruzie	137	137	0	0	1	66	64	6
Spolková republika Německo	127	112	15	0	1	44	36	46
Maďarsko	84	82	2	0	0	38	34	12
Běloruská republika	59	51	8	1	0	38	18	2
Mongolsko	59	52	7	1	3	33	20	2
Syrská arabská republika	57	57	0	0	0	37	17	3
Uzbekistán	48	47	1	0	0	22	23	3
Italská republika	44	43	1	0	1	15	17	12
Rakouská republika	42	37	5	0	0	24	9	9
Turecká republika	38	38	0	0	0	18	13	7
Nigerijská federativní republika	32	31	1	0	0	8	22	2
Republika Kazachstán	31	27	4	0	0	25	3	3
Srbská republika	30	29	1	0	2	10	12	6
Chorvatská republika	27	23	4	0	0	8	8	11
Arménská republika	27	26	1	0	1	5	16	5

Státní příslušnost	Cizinci celkem	Muži	Ženy	Věk do 14	15–17	18–34	35–49	Nad 50
Velká Británie a Severní Irsko	27	25	2	0	0	7	8	12
Republika Severní Makedonie	26	25	1	0	0	12	9	5
Lotyšská republika	26	22	4	0	0	10	13	3
Nizozemsko	26	24	2	0	0	15	7	5
Tuniská republika	25	25	0	0	0	14	11	0
Ázerbájdžánská republika	23	22	1	0	0	18	4	1
Litevská republika	22	22	0	0	0	7	12	3
Francouzská republika	19	17	2	0	0	5	6	8
Spojené státy americké	17	16	1	0	0	5	4	8
Belgické království	16	16	0	0	0	8	1	7
Španělské království	13	13	0	0	0	4	8	1
Bosna a Hercegovina	12	11	1	0	0	4	4	4
Marocké království	12	12	0	0	0	5	5	2
Egyptská arabská republika	11	11	0	0	0	3	8	0
Řecká republika	10	10	0	0	0	4	2	4
Čínská lidová republika	10	9	1	0	1	2	1	6

Pramen: Statistika Policie ČR.

Údaje v této tabulce potvrzují, že trestná činnost cizích státních příslušníků v ČR je záležitostí především mužů a středních věkových kategorií (s určitou výjimkou vyššího zastoupení žen u Slováků, Ukrajinců a Vietnamců, tedy u nejpočetněji zastoupených skupin cizinců v ČR a věkové kategorie do 17 let u Ukrajinců a Slováků). K největšímu nárůstu počtu stíhaných osob ve srovnání s rokem 2021 došlo u Ukrajinců (o 659 osob) a u Slováků (o 266 osob); přes nárůst počtu stíhaných ukrajinských státních příslušníků však zůstali občané Slovenska na prvním místě v počtu stíhaných osob. K tomu lze dodat, že nárůst počtu trestně stíhaných ukrajinských státních příslušníků je neporovnatelný s nárůstem počtu Ukrajinců v ČR: počet Ukrajinců žijících v ČR vzrostl meziročně 3,2x, počet trestně stíhaných osob z jejich řad pouze 1,4x (počet skutků 1,5x). Plyne z toho, že masivní imigrace občanů Ukrajiny nepřinesla proporcionálně srovnatelný nárůst jejich trestné činnosti (Moulišová, 2023).

Relativně větší nárůst počtu stíhaných osob byl zjištěn ještě u Moldavanů (o 131), Gruzinců (o 72) a Syřanů (o 44). Moldavané díky tomuto nárůstu postoupili na třetí místo v pořadí nejčastěji stíhaných.

K tomu lze uvést informaci Nejvyššího státního zastupitelství: „Z hlediska ukazatele počtu stíhaných osob a osob, ohledně nichž bylo konáno zkrácené přípravné řízení, mezi pachatelí i nadále převažují občané Ukrajiny a Slovenska. Pokud jde o to, že byl zaznamenán poměrně výrazný nárůst kriminality páchané občany Ukrajiny, a to především skutků právně kvalifikovaných jako trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky podle § 274 trestního zákoníku (zpravidla v podobě řízení motorového vozidla pod vlivem alkoholu),

trestný čin padělání a pozměnění veřejné listiny podle § 348 trestního zákoníku (zpravidla snaha použít či padělat řidičské průkazy a jiné doklady), tato skutečnost byla nesporně ovlivněna přesunem většího množství občanů Ukrajiny do České republiky v době po vypuknutí agrese Ruské federace proti Ukrajině. Z hlediska struktury trestné činnosti občanů Ukrajiny se v závislosti na formě konání trestního řízení jednalo zejména o trestní věci vyřizované v režimu zkráceného přípravného řízení (Státní zastupitelství, 2023).“

VII.4. Cizinci ve výkonu vazby a trestu

Dalším ukazatelem kriminality cizinců jsou počty cizích státních příslušníků, nacházejících se buď **ve vazbě, nebo odsouzených k nepodmíněnému trestu odnětí svobody (NTOS)**.

Tabulka 34: Počet vězněných osob cizí státní příslušnosti v letech 2013 až 2022, vždy k 31. 12.

Rok	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
obvinění	587	543	495	535	522	540	491	409	349	374
odsouzení	936	1 006	1 175	1 271	1 289	1 225	1 300	1 237	1 043	1 080
chovanci*	0	0	1	1	3	3	3	3	4	5
Celkem	1 523	1 549	1 670	1 807	1 814	1 768	1 794	1 649	1 396	1 459

*chovanci – osoby umístěné v detenci.

Pramen: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za rok 2022.

Proti roku 2021 došlo u vězněných cizích státních příslušníků k nárůstu o 63 osob, když k nárůstu došlo u osob ve vazbě i u osob ve výkonu trestu. Jedna osoba přibyla také v zabezpečovací detenci. Zvýšený počet cizích státních příslušníků ve výkonu vazby a trestu sice koresponduje s nárůstem počtu trestných činů a stíhaných osob z řad cizinců, nicméně nedosahuje počtů před rokem 2021. Jestliže srovnáme podíl vězněných cizinců na celkovém počtu vězněných osob, pak podíl cizinců na osobách ve výkonu trestu činil v roce 2021 6,04 %, v roce 2022 6,17 %. Podíl cizinců na počtu osob ve vazbě byl v roce 2022 26 %, což je v podstatě stejná hodnota jako v roce 2021 (25,1 %). Je to ovšem relativně vysoký podíl, jako již tradičně, který poukazuje zřejmě na to, že u cizích státních příslušníků je vazba využívána poměrně často z důvodů, které jsou pochopitelné (viz ustanovení § 67 trestního řádu, písm. a), tedy obava, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat).

Tabulka 35: Státy, jejichž občané jsou mezi osobami ve vazbě a ve výkonu trestu k 31. 12. 2022 nejpočetněji zastoupeni ve srovnání se stavem k 31. 12. 2021

Stát	2021			2022		
	Vazba	Výkon NTOS	Celkem	Vazba	Výkon NTOS	Celkem
Slovensko	58	350	412*	60	406**	466
Ukrajina	79	127	206	92	134	226
Vietnam	37	174	211	27	136	163
Polsko	28	46	74	27	51	78
Rumunsko	20	44	64	21	36	57
Moldavsko	16	23	39	23	32	55
Srbsko	20	44	64	16	38	54
Bulharsko	21	27	48	9	33	42
Gruzie	4	12	16	13	19	32
Rusko	4	30	34	6	24	30
Litva	1	11	12	4	14	18
Kosovo	7	10	17	10	7	17
Nigérie	4	12	16	3	12	15
Bělorusko	2	6	8	4	10	14
Maďarsko	2	10	12	4	8	12
Arménie	2	2	4	1	10	11
Sýrie	4	0	4	5	6	11
Lotyšsko	2	14	16	0	9	9
Makedonie	1	10	11	2	4	6

* v tom 4 chovanci detence

** v tom 5 chovanců detence

Pramen: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR za roky 2021 a 2022.

Z tabulky vyplývá, že v počtu nad 100 osob byli v roce 2022 v ČR ve výkonu vazby a trestu zastoupeni občané Slovenska, Ukrajiny a Vietnamu. Ti dohromady tvořili 58,6 % vězeňské populace cizinců, což je v podstatě na stejné úrovni jako v roce 2021, kdy tento podíl činil 59,4 %. V meziročním srovnání počty vězněných osob u Slovenska a Ukrajiny vzrostly, což platí i pro některé další státy, i když v nižších číslech; upozornit lze na nárůst počtu vězněných osob z Moldavska, Gruzie, Běloruska, Arménie a Sýrie. Naopak poklesl počet vězněných občanů Vietnamu, což koresponduje s poklesem počtu stíhaných občanů Vietnamu. Z mimoevropských států kromě Vietnamu jsou ve vězeňské populaci významněji zastoupeni pouze občané Nigérie a Sýrie, nicméně jde o nižší počty.

Na skladbu vězeňské populace cizinců se lze podívat i z podrobnějších hledisek. Prvním z nich je **věková struktura** cizinců ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Tabulka 36: Počty cizích státních příslušníků v členění dle pohlaví a věku ve výkonu trestu odnětí svobody k 31. 12. 2022

Věková kategorie	Muž	Žena	Celkový součet
18 – nedovršených 19 let	2		2
19 – nedovršených 20 let	2		2
20 – nedovršených 21 let	5		5
21 – nedovršených 22 let	9		9
22 – nedovršených 25 let	35	3	38
25 – nedovršených 30 let	108	3	111
30 – nedovršených 35 let	157	8	165
35 – nedovršených 40 let	218	19	237
40 – nedovršených 45 let	161	8	169
45 – nedovršených 50 let	133	9	142
50 – nedovršených 55 let	93	3	96
55 – nedovršených 60 let	55	1	56
60 – nedovršených 65 let	34		34
65 – nedovršených 70 let	12		12
70 – nedovršených 75 let	1		1
nad 80 let	1		1
Celkový součet	1 026	54	1 080

Pramen: Statistická ročenka Vězeňské služby ČR.

Mezi cizinci odsouzenými k výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody je 66 % osob ve věku 30–50 let, což je v podstatě stejný podíl jako v letech 2021 a 2020 (67 %); osob ve věku do 22 let a nad 65 let je nadále minimum. Zastoupení žen – cizinek ve výkonu NTOS činí 5 %, tedy ve srovnání s předchozími dvěma lety nedošlo k patrné změně (2021 byl podíl žen 5,1 % všech cizinců ve výkonu NTOS a v roce 2020 5,3 %). Více žen je pouze mezi odsouzenými ze Slovenska (29) a z Vietnamu (10). Pro srovnání: české občanky mají na celku české vězeňské populace ve výkonu NTOS podíl 8,7 %, což znamená mírné navýšení proti předchozím letům: v roce 2021 činil jejich podíl 8,3 %, v roce 2020 8,2 %.

Následující tabulka ukazuje penologickou recidivu cizinců ve výkonu NTOS. Vyplyvá z ní, že téměř tři čtvrtiny cizinců ve výkonu trestu jsou ve vězení poprvé; vícenásobní recidivisté tvoří jen jednotky nebo zlomky procent. Nicméně tyto údaje je třeba chápat s výhradou vzhledem k tomu, že případná kriminální minulost cizinců souzených v ČR bývá poměrně často obtížně zjistitelná. S touto výhradou je pochopitelné, že nejvíce vícenásobných recidivistů se nachází mezi odsouzenými ze Slovenské republiky.

Tabulka 37: Počty odsouzených cizích státních příslušníků dle počtu předchozích NTOS k 31. 12. 2022

Kolikrát ve výkonu trestu	Muž	Žena	Celkový součet	Celkem v %
0x	716	40	756	70,00 %
1x	163	9	172	15,93 %
2x	63	4	67	6,20 %
3x	35	1	36	3,33 %
4x	23		23	2,13 %
5x	12		12	1,11 %
6x	5		5	0,46 %
8x	4		4	0,37 %
9x	1		1	0,09 %
10x	2		2	0,19 %
11x	1		1	0,09 %
13x	1		1	0,09 %
Celkový součet	1026	54	1080	100,00 %

Pramen: Statistika GR Vězeňské služby ČR.

Lze uvést i trestné činy, za které si cizinci nejčastěji odpykávají nepodmíněný trest odnětí svobody.

Tabulka 38: Počty cizích státních příslušníků odsouzených k NTOS dle četnosti trestných činů k 31. 12. 2022

Trestný čin	Dle zákona č. 140/1961 Sb.				Dle zákona č. 40/2009 Sb.				Úhrnem		Celkem
	§	muži	ženy	celkem	§	muži	ženy	celkem	muži	ženy	
krádež	247	0	0	0	205	238	18	256	238	18	256
maření úředního rozhodnutí	171	1	0	1	337	165	5	170	166	5	171
loupež	234	5	0	5	173	117	1	118	122	1	123
výtržnictví	202	2	0	2	358	87	3	90	89	3	92
vražda	219	16	0	16	140	68	6	74	84	6	90
porušování domovní svobody	238	4	0	4	178	68	3	71	72	3	75
neoprávněné držení platební karty	249 b	0	0	0	234	67	7	74	67	7	74
těžké ublížení na zdraví	222	0	0	0	145	63	4	67	63	4	67
podvod	250	1	1	2	209	44	3	47	45	4	49
znásilnění	241	4	0	4	185	44	0	44	48	0	48
vydírání	235	8	0	8	175	36	1	37	44	1	45
ublížení na zdraví	221	1	0	1	146	33	2	35	34	2	36
zanedbání povinné výživy	213	0	0	0	196	29	3	32	29	3	32
zkrácení daně, poplatku	148	1	0	1	240	19	1	20	20	1	21
nedovolené ozbrojování	185	2	0	2	279	16	0	16	18	0	18
násilí proti úřední osobě	155	1	0	1	325	11	0	11	12	0	12
obecné ohrožení	§ 179	0	0	0	272	12	0	12	12	0	12
úvěrový podvod	250 b	0	0	0	211	8	1	9	8	1	9
zpronevěra	248	0	0	0	206	7	0	7	7	0	7
těžké ublížení na zdraví/usmrcení z nedbalosti	224	0	0	0	143 147	6	1	7	6	1	7
pohlavní zneužití	242	0	0	0	187	5	0	5	5	0	5
týrání svěřené osoby	215	0	0	0	198	5	0	5	5	0	5
ublížení na zdraví z nedbalosti	223	0	0	0	148	2	1	3	2	1	3
šíření pornografie	205	0	0	0	191	3	0	3	3	0	3
sexuální nátlak	-			0	186	1	0	1	1	0	1

Pramen: Statistika GŘ Vězeňské služby ČR.

Poznámka: Jeden odsouzený může být zahrnut v počtech vícekrát, protože může být odsouzen v souhrnu uvedených paragrafů.

Z této tabulky by plynulo, že nejčastěji jsou cizí státní příslušníci odsuzováni k nepodmíněnému trestu odnětí svobody za krádeže a dále za maření výkonu úředního rozhodnutí a loupeže. Tuto tabulku je ale třeba doplnit údaji o odsouzení za trestnou činnost spojenou

s drogami, z nichž plyne (viz další tabulka), že nejčastější příčinou odsouzení k NTOS jsou právě drogové trestné činy, byť celkový počet odsouzených za tyto činy v roce 2022 klesl ve srovnání s rokem 2021 o 21 a ve srovnání s rokem 2020 o celkem 68 osob.

Tabulka 39: Počty odsouzených cizích státních příslušníků v členění dle trestných činů v souvislosti s požíváním a distribucí omamných a návykových látek v roce 2022

Trestný čin	Zákon č. 140/1961 Sb.				Zákon č. 40/2009 Sb.				Úhrnem		Celkem
	§	muži	ženy	celkem	§	muži	ženy	celkem	muži	ženy	
neoprávněná výroba, dovoz, vývoz, zprostředkování, prodej nebo opatření omamných nebo psychotropních látek	187	1	0	1	283	258	14	272	259	14	273
přechovávání omamných a psychotropních látek ve větším množství než malém	187a	0	0	0	284	16	1	17	16	1	17
výroba, opatrování sobě nebo jinému, přechovávání, omamných a psychotropních látek a jedů	188	0	0	0	286	1	0	1	1	0	1
šíření toxikomanie	188a	0	0	0	287	0	0	0	0	0	0
ohrožení pod vlivem návykové látky	201	1	0	1	274	45	1	46	46	1	47
opilství	201a	0	0	0	360	2	0	2	2	0	2
Celkem		2	0	2		322	16	338	324	16	340

Pramen: Statistika GŘ Vězeňské služby ČR.

Poznámka: Jeden odsouzený může být zahrnut v počtech vícekrát, protože může být odsouzen v souhrnu uvedených paragrafů.

Významná je také délka NTOS, ke kterému byli cizinci odsouzeni.

Tabulka 40: Počty odsouzených cizích státních příslušníků v členění dle délky uloženého nepodmíněného trestu (v kategoriích do 1 roku, do 3 let, do 5 let, do 10 let, nad 10 let a trest doživotí) k 31. 12. 2022

Kategorie nařízené délky trestu	Muž	Žena	Celkový součet
do 1 roku	249	14	263
od 1 roku do 3 let	271	12	283
od 3 let do 5 let	128	6	134
od 5 let do 10 let	247	11	258
nad 10 let včetně	127	11	138
doživotí	4	0	4
Celkový součet	1 026	54	1 080

Pramen: Statistika GŘ Vězeňské služby ČR.

Ve složení vězeňské populace cizinců ve výkonu trestu nepodmíněného odnětí svobody došlo v roce 2022 k viditelnému posunu ve prospěch zastoupení kratších trestů odnětí svobody. Zatímco v roce 2021 spadalo do kategorie osob odsouzených k NTOS ve výměře do 3 let 36 % odsouzených, v roce 2022 to bylo 50,5 %. Do kategorie trestů ve výši 3 až 10 let spadalo 49,7 % cizinců ve výkonu NTOS, v roce 2022 to bylo pouze 36,3 %. Vyšší tresty odnětí svobody od pěti let výše si odpýkávalo 42,5 % cizinců odsouzených k nepodmíněnému trestu; v roce 2022 tento podíl klesl na 37,1 %. Do kategorie výměry trestu nad 10 let spadalo 13,8 % odsouzených cizinců; v roce 2022 13,1 %. Mezi osobami odsouzenými k trestu nad 10 let včetně je nejvíce Vietnamců (celkem 40), pak Slováků (20 a dva odsouzení k doživotnímu trestu). Ze čtyř cizinců-mužů, odsouzených k doživotnímu trestu, byli k 31. 12. 2022 kromě dvou Slováků jeden Číňan a jeden občan Uzbekistánu.

Podíl osob odsouzených k vyšším trestům tedy ve srovnání s rokem 2020 poklesl s výjimkou trestů nejvyšších, tj. nad 10 let trvání. Zvýšil se zvláště podíl cizinců odsouzených k trestům v trvání do 3 let.

VII.5. Shrnutí

Lze říci, že podíl cizinců na evidované kriminalitě je zhruba roven podílu cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem na celkovém počtu obyvatel ČR, který činil v roce 2022 10,2 % (v roce 2021 činil pouze 6,28 %). Toto výrazné zvýšení podílů cizinců na celkové populaci ČR bylo ovšem v roce 2022 vyvoláno zcela mimořádnou okolností – ruskou agresí vůči Ukrajině a následně příchodem uprchlíků z Ukrajiny do ČR v počtu převyšujícím 400 tis. osob. Nárůst počtu dlouhodobě a trvale zde žijících cizinců z dalších zemí byl spíše mírný – počet cizinců ze zemí EU vzrostl o cca 4 tisíce osob, počty cizinců ze zemí mimo EU trvale a dlouhodobě žijících v ČR byly spíše stabilní; o viditelnějším vzestupu lze hovořit pouze u občanů Kazachstánu, Indie a Filipín. Naopak po období pandemie covidu-19 a s ní souvisejících omezujících opatření výrazně narostl počet krátkodobých návštěvníků ČR, a to jen v hromadných ubytovacích zařízeních v řádu milionů. Kromě toho v roce 2022 výrazně vzrostla zjištěná nelegální migrace; ve srovnání s rokem 2021 téměř na trojnásobek, přičemž se jednalo především o tranzitní migraci občanů Sýrie. Trend nelegální migrace je v posledních třech letech viditelně vzestupný; odpovídá tomu i nárůst počtu osob stíhaných za napomáhání k nelegální migraci. V roce 2022 mezi nimi byli hlavně občané Ukrajiny a Sýrie, ale i Češi.

Pod tímto zorným úhlem se nárůst trestných činů spáchaných cizinci nejeví jako přílišný – počet zjištěných trestných činů spáchaných cizinci meziročně narostl o 2 087 trestných činů, a počet trestně stíhaných cizinců vzrostl o 1 463 osob. Procentní podíl cizinců na celkových počtech skutků vzrostl z 8,7 % o 1,6 % a na počtu stíhaných osob z 9,2 % o 1,3 %.

Struktura zjištěné kriminality cizinců je dlouhodobě relativně stabilní. Mezi páchanými trestnými činy nadále dominují trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky, maření výkonu úředního rozhodnutí a nedbalostní dopravní nehody. Vyšší zastoupení má i trestná činnost spojená s drogami, která je nejčastějším důvodem odsuzování cizinců k nepodmíněnému trestu odnětí svobody spolu s trestnými činy krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a loupeže.

Mezi známými pachateli, mezi odsouzenými i uvězněnými osobami jsou zastoupeni občané velkého množství států z celého světa, ale pouze občané několika států jsou zastoupeni početněji. Jde zejména o občany Slovenska, kteří jsou mezi stíhanými pachateli nadále nejpočetnější, a Ukrajiny; v menší míře o občany Moldávie, kteří se již dostali na třetí místo, Polska, Rumunska, Vietnamu a Bulharska. Počet stíhaných občanů Vietnamu postupně klesá, a to i ve výkonu vazby a trestu. Podíl cizinců z islámských, případně afrických států na páchané kriminalitě je vcelku minimální.

Ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody jsou nejpočetněji zastoupeni občané Slovenska, Ukrajiny a Vietnamu. Podíl cizinců nacházejících se ve vazbě významně převyšuje jejich podíl mezi osobami ve výkonu trestu. V roce 2022 došlo k viditelnému poklesu počtu cizinců, kteří si odpykávají delší výměru nepodmíněného trestu odnětí svobody. Převažují mezi nimi osoby ve věku 30–50 let a ženy tvoří jen 5 % počtu vězňů cizinců.

VIII.

Trendy vývoje organizovaného zločinu v ČR

VIII.1. Úvod

Soustavný kriminologický výzkum organizovaného zločinu byl v IKSP zahájen v roce 1993 a pokračoval v podobě několika víceletých návazných projektů.

Z metodologického hlediska je zřejmé, že možnost empirického kriminologického výzkumu organizovaného zločinu je reálně dost limitovaná. Získávání informací bezprostředně v zájmovém prostředí je pro kriminologa jen obtížně realizovatelné a omezený je i rozsah validních dat, která by přímo vypovídala o této problematice. To se týká jak počtu soudních spisů k pravomocně skončeným případům organizovaného zločinu, tak statistických údajů k odhaleným a stíhaným případům. Jak spisy, tak statistické údaje přitom z objektivních důvodů nepokrývají celé spektrum aktivit organizovaného zločinu.

Dále uváděná data čerpají ze statistik Policie ČR a zachycují účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 TrZ). Tabulka 41 zachycuje vývoj od roku 2016. Údaje z předchozích let nejsou z důvodu úpravy metodiky vykazování porovnatelné.

Tabulka 41: Účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 TrZ) – skutky a osoby

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
eidované skutky	11	5	9	24	18	22	22
z toho objasněno	6	4	6	14	14	11	11
stíhané osoby	73	42	64	95	143	44	49

Pramen: Statistika Policie ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Tabulka 42: Účast na organizované zločinecké skupině (§ 361 TrZ) – členění

Rok	počet osob		TSK 786 – účast na zločinném spolčení								Právnícká osoba	
	celková kriminalita	Počet osob	Z toho:		Cizí státní příslušník	Opakovaně trestaná osoba	Věk 15–18	Věk 19–30	Věk 31–45	Věk 46–60		Věk 61 a více
			muž	žena								
2016	93 341	73	59	14	5	3	0	8	38	25	2	
2017	87 168	42	27	1	20	3	0	10	14	4	0	
2018	84 990	64	48	13	2	7	0	13	37	11	0	
2019	86 209	95	58	32	10	15	0	21	31	31	7	
2020	75 405	143	107	34	22	5	2	33	76	23	7	
2021	69 749	44	36	3	10	3	0	8	20	11	0	
2022	75 474	49	37	7	8	2	1	12	25	6	0	5

Pramen: Statistika Policie ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Z uvedených statistických údajů nelze činit obecnější závěry právě proto, že statistiky nepodávají celkový obraz organizovaného zločinu, ale pouze přehled zjištěných a stíhaných skutků. Tyto skutky nadto mohou být stíhány (a následně vykazovány) různým způsobem: jako účast na organizované zločinecké skupině, ale také jako spáchané „prostou“

organizovanou skupinou (ve statistice nepodřazenou pod ustanovení o organizované zločinecké skupině; v těchto případech již pak na základě statistik nelze dále rozlišit, zda se jednalo, či nejednalo o vyšší formu organizovanosti). Kromě toho mohou být stíháni pouze jednotliví pachatelé.

Data o účasti na organizované zločinecké skupině především dokumentují malý počet takto stíhaných osob, který po roce 2020 ještě dost výrazně poklesl. I při omezené vypovědací schopnosti ale data potvrzují známý poznatek, že organizovaný zločin je z hlediska věku doménou středních věkových kategorií pachatelů se zanedbatelným až nulovým podílem mladistvých a seniorů.

Pohled na vývoj organizovaného zločinu optikou statistik je proto nutně jen dílčí, byl by sám o sobě zavádějící, a právě proto je tradičně doplňován expertními šetřeními. Expertní šetření je založeno na výpovědích definované skupiny odborníků, které odrážejí jejich souhrnný pohled na problematiku. Jde o kvalitativní data získaná expertními odhady, které se týkají forem a trendů organizovaného zločinu.

V rámci výzkumu organizovaného zločinu je každý rok prováděno expertní šetření.¹²⁷ V roce 2023 proběhlo toto šetření již po třicáté prvé, takže je možné srovnáním výsledků z jednotlivých let vytvářet časové řady.

VIII.2. Metodologie expertního šetření

Pro účely expertního šetření jsou oslovováni jako respondenti policisté – pracovníci speciálních útvarů Policie České republiky a od roku 2012 i pracovníci Generálního ředitelství cel. Jejich kontaktování probíhá cestou příslušných organizačních útvarů.

Pravidelně je zjišťován jejich názor na rozšířenost aktivit organizovaného zločinu v ČR v předchozím roce, rozvinutost skupin, zastoupení externích spolupracovníků a žen ve skupinách organizovaného zločinu, účast dalších národností v organizovaném zločinu a jejich nejčastější aktivity. Je třeba upozornit, že odpovědi respondentů se vždy vztahují k předchozímu roku (tj. v roce 2023 se ptáme na situaci v roce 2022). V určitých, obvykle pětiletých, časových odstupech jsou experti dotazováni i na možnou predikci dalšího vývoje. V letech 2021, 2022 a 2023 nebyli experti na predikci vývoje tázáni, protože tato část dotazování byla zařazena v roce 2020.

Poznatky jsou v tomto šetření získávány technikou anonymního dotazníkového šetření, které obsahuje jak otázky uzavřené (s volbou z několika variant odpovědí), tak otázky otevřené s možností vlastní výpovědi a formulace respondenta. Experti formulují své poznatky, názory a hodnocení.

127 Řešitelem a organizátorem expertních šetření byl po celou dobu jejich provádění PhDr. Martin Cejp, CSc. Po jeho odchodu do důchodu převzal odpovědnost za realizaci tohoto expertního šetření PhDr. Miroslav Scheinost. Metodologie šetření zůstává zachována tak, jak byla založena Dr. Cejpem, včetně základní struktury zpracování výsledků.

Pokud jsou odpovědi expertů zpracovávány v kvantitativní podobě, jde vždy o zpracování souhrnu názorů, v nichž číselný údaj nelze chápat absolutně, ale pouze jako prostředek k zachycení struktury a vývojového trendu. Expertní šetření neposkytují tzv. tvrdá data, ale mohou být využívána ke zjišťování obecnějších rysů a trendů zkoumané problematiky. V tomto typu výzkumu je využíváme proto, že některé skutečnosti nebylo a není, pokud jde o organizovaný zločin, možné zjistit jinak než prostřednictvím expertů.¹²⁸

Počet expertů se většinou pohyboval mezi 30–40. V roce 2021 odpovědělo v šetření celkem 29 respondentů, z toho 20 pracovníků Národní centrály proti organizovanému zločinu (NCOZ), 5 Národní protidrogové centrály a 4 pracovníci Generálního ředitelství cel.

V roce 2022 odpovědělo celkem 44 respondentů, z toho 34 pracovníků NCOZ, 7 pracovníků Národní protidrogové centrály a 3 pracovníci Generálního ředitelství cel.

V roce 2023 odpovědělo celkem 51 respondentů. Tři dotazníky byly následně ze zpracování vyřazeny pro neúplnost a příliš krátkou uvedenou praxi respondentů. Ze zařazených 48 odpovědí bylo 40 od pracovníků NCOZ, 6 od pracovníků Národní protidrogové centrály a 2 od pracovníků Generálního ředitelství cel.

Experti dotazovaní v roce 2023 uvedli v průměru 20,3 let praxe v boji proti trestné činnosti (nejdelší uvedená praxe činila 35 let, nejkratší 4 roky) a 11,3 let praxe v oblasti boje proti organizovanému zločinu (nejdéle 28 let, nejméně v jednom případě 0,5 roku, což bylo ovšem vyváženo 15 lety praxe u policie).

Ve srovnání s předchozími lety průměrné hodnoty praxe mírně kolísají (v roce 2020 činila průměrná délka praxe v boji proti trestné činnosti 21,6 let, v roce 2021 17,4 roku, v roce 2022 18,1 let; v oblasti boje proti organizovanému zločinu to bylo v roce 2020 11,6 let, v roce 2021 9,7 let, v roce 2022 to bylo 9,5 roku). Tuto praxi lze považovat za průkaznou a postačující expertní kvalifikaci.

Za účelem pokud možno sjednoceného chápání předmětu šetření je v úvodu dotazníku pravidelně uváděna pracovní definice, resp. vymezení organizovaného zločinu.¹²⁹

Dotazník k roku 2022 obsahoval jedenáct meritorních otázek, další dvě závěrečné otázky se týkaly délky praxe a pracovního zařazení respondenta.

V roce 2023 byla při provedení expertízy opět využita možnost rozeslání a sběru dotazníků on-line prostřednictvím nástroje Click4Survey.

128 Viz Scheinost, M. (2023). Třicet let expertních šetření k vývoji organizovaného zločinu v Česku – možnosti a meze poznání. *Česká kriminologie* 1/2023, <https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2023-1/tricet-let-expertnich-setreni-k-vyvoji-organizovaneho-zlocinu-v-cesku-2013-moznosti-a-meze-poznani/Attachment>.

129 Organizovaný zločin chápeme jako opakující se (soustavné) páčání cílevědomě koordinované závažné trestné činnosti (a aktivit tuto činnost podporujících), jehož subjektem jsou zločinecké skupiny nebo organizace (většinou s víceúrovňovou vertikální organizační strukturou) a jehož hlavním cílem je dosahování maximálních nelegálních zisků při minimalizaci rizika (zajišťovaného prostřednictvím kontaktů v rozhodovacích společenských strukturách).

VIII.3. Výsledky šetření

Činnosti skupin organizovaného zločinu

Počínaje rokem 1993 odpovídají dotazovaní experti každoročně, které činnosti skupin organizovaného zločinu považují za nejrozšířenější. V roce 1993 to byly krádeže automobilů, organizování prostitutek a krádeže uměleckých předmětů. Výroba, pašování a distribuce drog se umístila v roce 1993 až ve druhé desítku, od roku 1994 však už patřila – spolu s výše jmenovanými – rovněž mezi nejrozšířenější. Od tohoto roku lze zřejmě datovat masivní nástup kriminality spojené s drogami. Z dalšího vývoje lze upozornit, že se v roce 1995 k nejčtetnějším činnostem přidaly podplácení a korupce, podvody související se soukromým podnikáním, nelegální přeprava osob, nezákonné vymáhání dluhů. Začalo se objevovat i zakládání fiktivních firem. Od roku 1996 se k nejrozšířenějším přidaly daňové, úvěrové, pojišťovací, směnečné a celní podvody, v roce 1997 se do špičky dostalo praní špinavých peněz, korupce. V letech 1998–2004 figurovala mezi nejrozšířenějšími činnostmi nelegální migrace. V roce 2002 bylo mezi nejrozšířenějšími uváděno padělání CD a nelegálních kopií videokazet.

Rok 2009 přinesl další vzestup aktivit spojených s finanční kriminalitou. Mezi nejrozšířenější aktivity figurovala legalizace výnosů z trestné činnosti, korupce, daňové, úvěrové, pojišťovací a směnečné podvody, bankovní podvody a zakládání podvodných a fiktivních firem. Dále vzrůstala nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret. V roce 2013 se na přední místa dostalo zneužití prostředků EU, mezi prvních deset se zařadilo zneužití počítače k trestné činnosti.

V roce 2018 byla nejrozšířenější legalizace výnosů (praní špinavých peněz), následovala korupce, daňové, úvěrové, pojišťovací podvody. Až na čtvrté místo klesla výroba, pašování a distribuce drog, zvýšilo se zneužití prostředků EU. Trvale se objevovalo mezi nejrozšířenějšími i zakládání podvodných firem, nelegální výroba a pašování alkoholu a cigaret. Vzrostlo zneužití počítače k trestné činnosti.

V roce 2019 nebyl v souhrnu mezi prvními dvaceti aktivitami uveden mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami (jmenován 11x), zneužití prostředků Evropské unie (jmenováno 10x), padělání CD a podobných nosičů (rovněž 10x), ani celní podvody a padělání šeků a mincí (9x) a nezákonný obchod s léky (8x).

Mezinárodní obchod se zbraněmi a výbušninami se znovu objevil v roce 2020 mezi cca dvaceti nejrozšířenějšími aktivitami, a to až v závěru pořadí. V roce 2021 opět mezi těmito aktivitami uveden nebyl (jako rozvinutý jej uvedlo jen 13 dotázaných). Padělání CD a podobných nosičů se v posledních třech letech už neobjevuje, padělání šeků a mincí se v roce 2021 objevilo na jednom z posledních míst.

Srovnání nejrozšířenějších činností v letech 2021 a 2022 uvádí následující tabulka (ve sloupci za názvem činnosti je uveden počet expertů, kteří ji označili jako rozvinutou, v dalším sloupci jejich podíl z celkového množství expertů, kteří v daném roce odpovídali). K vývoji se v roce 2021 vyslovilo 43 expertů, v roce 2022 48 dotazovaných expertů.

Tabulka 43: Názor expertů na rozvinuté formy činnosti organizovaného zločinu za roky 2021 a 2022

2021				2022			
	Činnost	N=43	%		Činnost	N=48	%
1.	Zakládání podvodných a fiktivních firem	37	86 %	1.	Korupce	41	85 %
2.	Praní špinavých peněz	36	84 %	2.	Praní špinavých peněz	40	83 %
3.-4.	Výroba, pašování a distribuce drog	34	79 %	3.-5.	Zakládání podvodných a fiktivních firem	39	81 %
3.-4.	Korupce	34	79 %	3.-5.	Daňové, úvěrové, pojišťovací, směnečné podvody	39	81 %
5.	Daňové, úvěrové, pojišťovací, směnečné podvody	33	77 %	3.-5.	Ovlivňování veřejných zakázek	39	81 %
6.-7.	Kriminalita s využitím informačních a komunikačních technologií	32	74 %	6.-7.	Podvody spojené se zneužíváním dotací	38	80 %
6.-7.	Podvody spojené se zneužíváním dotací	32	74 %	6.-7.	Zneužití prostředků Evropské unie	38	80 %
8.	Zneužití prostředků Evropské unie	30	70 %	8.	Legalizace výnosů z trestné činnosti páchané mimo území ČR	37	77 %
9.	Organizování nelegální migrace	28	65 %	9.	Kriminalita s využitím informačních a komunikačních technologií	35	73 %
10.	Podvody spojené s nelegálním zaměstnáváním	27	63 %	10.	Bankovní podvody	33	69 %
11.-12.	Bankovní podvody	25	58 %	11.	Výroba, pašování a distribuce drog	32	67 %
11.-12.	Padělání dokumentů	25	58 %	12.	Organizování nelegální migrace	31	65 %
13.	Nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret	23	53 %	13.	Porušování pravidel hospodářské soutěže	28	58 %
14.	Organizování prostituce a obchod se ženami	21	50 %	14.	Podvody spojené s nelegálním zaměstnáváním	28	58 %
15.-18.	Obchodování se zbožím porušujícím práva k ochranné známce	20	47 %	15.	Podvody s platebními kartami	26	54 %
15.-18.	Překupnictví odcizených předmětů	20	47 %	16.-17.	Organizování prostituce a obchod se ženami	25	52 %
15.-18.	Nezákonný obchod s léky a léčivy	20	47 %	16.-17.	Padělání dokumentů	25	52 %
15.-18.	Celní podvody	20	47 %	18.-19.	Hazardní hry	23	48 %
19.	Krádeže aut	18	42 %	18.-19.	Celní podvody	23	48 %
20.-22.	Nelegální dovoz a vývoz nebezpečných odpadů	17	40 %	20.	Nelegální výroba a pašování alkoholu nebo cigaret	22	46 %
20.-22.	Podvody s platebními kartami	17	40 %	21.-22.	Nezákonný obchod s léky a léčivy	21	44 %
20.-22.	Padělání šeků, peněz a mincí	17	40 %	21.-22.	Krádeže aut	21	44 %

Pramen: Expertní šetření IKSP 2022, 2023.

Viditelnou změnou je další pokles výroby, pašování a distribuci drog – ze třetího až na jedenácté místo. Je otázka, zda to lze přičíst ještě vlivu pandemie covidu-19, nebo zda se jedná spíše o pokles relativní vyplývající z většího vzestupu, resp. frekvence ostatních aktivit, které zaujaly vyšší pozice, přičemž se jedná především o aktivity spadající do hospodářské, potažmo finanční kriminality. Korupce postoupila na první místo, i když se přísně vzato jedná spíše o nástroj, resp. metodu činnosti zločineckých organizací, sloužící k dosahování vlastních ziskových cílů (což lze ostatně říci i o kriminalitě páchané s využitím informačních a komunikačních technologií, kterou v roce 2022 nacházíme na devátém místě žebříčku). Nicméně to dokládá jak tradičně podstatnou úlohu korupce ve spektru činností organizovaného zločinu, tak trvající posun k modernizaci způsobu páchaní trestné činnosti.

Od druhého do osmého místa se jedná o hospodářskou, resp. finanční kriminalitu; na desátém místě pak ještě nacházíme bankovní podvody. Lze říci, že aktivity hospodářské, resp. finanční kriminality podle mínění expertů již ve spektru činností skupin organizovaného zločinu jednoznačně převažují; lze říci, že organizovaný zločin se adaptuje na rámec soudobého ekonomického prostředí, které dokáže kvalifikovaně zneužívat. Z „klasických“ aktivit nacházíme mezi prvními dvaceti dvěma aktivitami, které experti označovali nejčastěji jako rozvinuté, kromě drog již pouze organizování nelegální migrace, organizování prostituce a obchod se ženami, padělání dokumentů, hazardní hry, nelegální výrobu a pašování alkoholu nebo cigaret, nezákonný obchod s léky a léčivy a krádeže aut, a to kromě drog vesměs až ve druhé desítce pořadí.

Nezákonný obchod léky a léčivy se dostal mezi uváděné nejčastější aktivity v době pandemie covidu-19, ale setrval zde i v loňském roce. Také celní podvody byly, stejně jako v letech 2020 a 2021, opět jmenovány. Podvody spojené s nelegálním zaměstnáváním byly v roce 2020 spíše jmenovány ojediněle jako upozornění na možné nové formy, v roce 2021 a 2022 už jsou ale mezi dvacítkou nejčastějších. V roce 2021 takto experti upozorňovali na legalizaci výnosů z trestné činnosti s predikativní trestnou činností páchanou mimo území ČR; v roce 2022 se toto již objevilo dokonce v první desítce uváděných aktivit.

Mezi prvními dvaceti nebylo za loňský rok uváděno obchodování se zbraněmi, provozování nelegálních her a sázek, nezákonný obchod s chráněnými živočichy a rostlinami a obchodování s lidskými orgány.

Mezi upozorněními na případné nové činnosti, které se až dosud neobjevovaly, se dvakrát objevilo upozornění na porušování mezinárodních sankcí a nedovolené obchodování se zbožím dvojího užití. Je zjevné, že toto upozornění vychází ze současné mezinárodní situace a že organizovaný zločin z této možnosti může významně kořistit.

Korupce jako nástroj zločineckých skupin

Dvě z otázek pro experty byly v šetření věnovány výhradně projevům **korupce**. Srovnání názorů expertů v letech 2020, 2021 a 2022 ukazuje následující tabulka.

Tabulka 44: Názor expertů na používání korupce skupinami organizovaného zločinu v letech 2020, 2021 a 2022 (v %; 28 respondentů v šetření v roce 2021, 43 respondentů v roce 2022, 48 respondentů v roce 2023)

	Zesílilo	Zůstalo na stejné úrovni	Zesláblo	Nemohu posoudit
2020	18 %	50 %	4 %	29 %
2021	19 %	59 %	7 %	19 %
2022	29 %	63 %	0 %	8 %

Pramen: Expertní šetření IKSP 2021, 2022, 2023.

Posun v odpovědích expertů je, jak vyplývá z Tabulky 44, ve srovnání s výsledkem roku 2021 výrazný. Názor, že užívání korupce zesílilo, stoupl mezi experty o 10 %. Tomu v podstatě odpovídá posun korupce na první místo mezi nejčastějšími činnostmi organizovaného zločinu v ČR (viz Tabulka 43). Žádný z dotázaných expertů tentokrát nebyl toho názoru, že by užívání korupce sláblo. Poklesl i podíl expertů, kteří sdělili, že se nemohou vyjádřit.

Další otázkou bylo, k dosažení jakých **cílů** jsou korupční aktivity organizovaného zločinu nejvíce využívány.

Dotazovaní měli uvést pořadí nejvýše pěti těchto cílů, počínaje nejvýznamnějšími. Otázka byla volná, tj. odpovídající sami formulovali odpověď, takže se objevilo velké spektrum formulací. Jejich sdružením podle obsahu lze však celkem jasně sestavit následující pořadí hlavních cílů, k nimž směřovaly korupční aktivity organizovaného zločinu v roce 2022.¹³⁰

1. **Zisk**, tj. dosažení finančního, majetkového, materiálního prospěchu, naplnění ekonomického zájmu, dosažení daňového nebo dotačního zvýhodnění – hodnota indexu 141;
2. **Vliv**, tj. posílení moci, obsazení důležitých postů, ovlivňování rozhodovacích procesů a politického prostředí, státní správy, legislativy, veřejného mínění a veřejného života, uplatňování lobbingu – hodnota indexu 101;
3. **Získávání veřejných zakázek** – hodnota indexu 41;
4. **Zakrývání trestné činnosti, snaha o beztrestnost ovlivňování orgánů činných v trestním řízení** – hodnota indexu 26;
5. **Získávání informací** – hodnota indexu 13.

Toto pořadí cílů se ve srovnání s lety 2020 a 2021 v podstatě nezměnilo s tím, že získávání veřejných zakázek, které bylo v roce 2021 na místě druhém, se vrátilo na třetí místo.

Cíle korupce se mohou prolínat a v praxi je nesnadné korupční aktivity takto jednoznačně odlišit a klasifikovat. Ale je patrné, že korupční snahy dominantně míří na zajištění primárního cíle organizovaného zločinu, tj. dosahování zisku, a že významně směřují do oblasti veřejných financí. Podstatná je také snaha ovlivňovat prostřednictvím korupce

¹³⁰ Pořadí je stanoveno podle indexace, vycházející z uvedení příslušného cíle experty na 1. až 5. místě. Index byl stanoven tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušný cíl na 1. místě, byl násoben 5x, na 2. místě 4x atd. až na 5. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků.

činnost státní správy a politické sféry k získávání moci a vlivu. K tomu je třeba z hlediska organizovaného zločinu rozvíjet další podpůrné korupční aktivity i vůči orgánům činným v trestním řízení, což dohromady tvoří logický řetězec korupčních snah.

Stupeň organizace zločineckých skupin

Pro účely expertního šetření jsme odlišili podle stupně organizace plně hierarchicky uspořádané skupiny, které mají třístupňovou řídicí strukturu¹³¹ od skupin s neúplně rozvinutou strukturou. Podle tohoto vymezení, které bylo uvedeno v dotazníku, byly v roce 2021 podle mínění expertů ve spektru zločineckých skupin zastoupeny plně rozvinuté skupiny ze 49 % a skupiny s neúplně rozvinutou strukturou z 51 %. V roce 2022 experti odhadli podíl skupin s plně rozvinutou strukturou na 46 % a s neúplně rozvinutou strukturou na 54 %.¹³² Srovnání odpovědí za poslední tři roky šetření přináší následující tabulka.

Tabulka 45: Názor expertů na stupeň organizace zločineckých skupin

	2020	2021	2022
S plně rozvinutou (třístupňovou) strukturou	41 %	49 %	46 %
S neúplně rozvinutou strukturou	59 %	51 %	54 %

Pramen: Expertní šetření IKSP 2021, 2022, 2023.

Pro srovnání: v letech 2000–2014 se zastoupení rozvinutých skupin pohybovalo většínou kolem 40 %, v roce 2018 pak byl podíl skupin s plně rozvinutou strukturou odhadován na 53 %, v roce 2019 na 47 %. Na základě tohoto srovnání se zdá, že experti po signalizovaném poklesu organizovanosti skupin v předchozích letech vnímají v letech 2021 a 2022 opět určitý posun k více organizovaným strukturám, nicméně nikoli jednoznačně.

Externisté

V rámci organizovaných zločineckých skupin působí i tzv. externisté. Využití externích spolupracovníků je pro organizovaný zločin výhodné. Jsou najímáni k výkonu konkrétních úkolů a akcí, nedisponují informacemi o struktuře skupiny a o jejím zaměření. Jejich kontakty se členy skupiny, resp. organizace jsou omezené a nemusí znát ani účel jimi prováděné operace či operací. Při případném zadržení proto nemohou orgánům činným v trestním řízení přinést podstatné poznatky. Zároveň se dostávají do závislosti na organizovaných skupinách, mohou být bezohledně zneužíváni.

Podle odhadů expertů tvořili v období od roku 1993 do roku 2008 externisté více než polovinu ze všech členů zločineckých skupin. V roce 2017 byl ale jejich podíl odhadnut jen na 39 %, v roce 2018 na 40 %. Za rok 2019 se expertní odhad podílu externistů dále výrazně snížil, a to až na 31 %. Naopak v roce 2020 experti odhadli poměr kmenových členů

131 Nejvyššímu vedení jsou podřízeni vedoucí tzv. středních článků a ti pak řídí řadové členy.

132 Jedná se o průměrnou hodnotu z odpovědí uváděných v jednotlivých dotaznících. U skupin plně rozvinutých činil v roce 2022 nejčastější odhad jejich podílu 50 % – toto uvedlo 8 expertů. U skupin s neúplně rozvinutou strukturou byl rovněž uváděn nejčastěji podíl ve výši 50 % (9 expertů).

a externistů jako vyrovnaný, tj. 50:50 %.¹³³ V roce 2021 byl tento odhad v podstatě stejný: 49 % zastoupení externistů a 51 % kmenových členů. Odpovědi za rok 2022 naznačují určitý mírný vzestup podílu kmenových členů, a to na 54 % (podíl externích spolupracovníků byl odhadnut na 46 %).

Je otázka, zda je možné nárůst zapojení externistů v letech 2020 a 2021 přičíst např. vlivu pandemie a potřebě hledat ve změněných podmínkách větší počet najímaných spolupracovníků, nebo jiným faktorům. Výsledky expertízy za rok 2022 by spíše ukazovaly na dočasný výkyv.

Činnostmi, které externí spolupracovníci v roce 2022 podle názoru expertů nejčastěji vykonávali, byla uvedena celá řada. Nejčastěji (9x) respondenti uváděli, že externisté vykonávají administrativní a logistické úkoly, zajišťují účetnictví, doručování a převozy. Osm respondentů uvedlo, že u externistů se jedná hlavně o servisní a pomocné práce (což se obsahově může překrývat s předchozí odpovědí), a rovněž tak 8x uvedli respondenti, že externisté plní úlohu tzv. bílých koní, což byla i v předchozích letech frekventovaná odpověď. V úvahu je třeba vzít i upozornění, že externisté mohou zajišťovat specializované a kvalifikované práce v oblasti IT, znalectví, legalizace výnosů, převodů peněz a padělání dokladů.

Ženy

Odhad podílu žen ve skupinách organizovaného zločinu na území České republiky je zjišťován od roku 2000. V období 2000–2011 se pohyboval mezi 11–16 %. Za rok 2018 bylo podle odhadu expertů v rámci organizovaného zločinu 17 % žen. Odhad pro rok 2019 se od situace v roce 2018 příliš nelišil – experti odhadli podíl žen na 18 %. Podíl od roku 2020 ukazuje následující tabulka.

Tabulka 46: Názor expertů na podíl mužů a žen ve skupinách organizovaného zločinu

	2020	2021	2022
ženy	15 %	21 %	20 %
muži	85 %	79 %	80 %

Pramen: Expertní šetření IKSP 2021, 2022, 2023.

V roce 2020 se odhad expertů vrátil na úroveň 15 %. V roce 2021 experti uvedli podíl žen ve výši 21 %, což je poměrně znatelný vzestup na až dosud neuváděnou úroveň; v roce 2022 se tento odhad v podstatě nelišil.¹³⁴ Dalo by se říci, že expertní odhad zapojení žen do skupin organizovaného zločinu víceméně kopíruje obecný trend vzestupu podílu žen na zjištěné trestné činnosti.

Ale i výpovědi expertů o činnostech, které ve skupinách organizovaného zločinu vykonávají ženy, svědčí o jejich rostoucí roli. Nejde jen o to, že uváděná škála těchto činností je rozsáhlá, ale i o opakované konstatování, že ženy mohou zastávat v podstatě stejné role jako

133 Opět se jedná o průměrnou hodnotu z odpovědí uváděných v jednotlivých dotaznicích.

134 Průměrná hodnota z odpovědí uváděných v jednotlivých dotaznicích.

muži a mohou působit na všech pozicích ve skupině včetně manažerských činností, plánování, logistiky, zajišťování zázemí, administrativy, vykonávat dohled (např. byly uvedeny ženy v pozici řídicích osob jednotlivých společností nelegálně zaměstnávajících cizince).

Nejvíce odpovídajících sice tradičně spatřovalo hlavní úlohu žen při organizování kuplířství a prostituce (7x), ale také v podílu na páchání hospodářské kriminality (6x), k čemuž lze do určité míry přiřadit i účetní práce a podíl na legalizaci výnosů z trestné činnosti (také 6x). Tyto výsledky by nasvědčovaly dalšímu posunu zapojení žen do hospodářské trestné činnosti a jejího zajišťování.

Cizinci

V České republice je i přes drobné výkyvy poměr mezinárodního a domácího prvku trvale v podstatě vyrovnaný. V letech 1993–1995, kdy se u nás organizovaný zločin v rozvinuté podobě začal objevovat, byl takovýto podíl Čechů dost překvapivý. Spíše se očekával výraznější podíl zahraničních skupin. Ale od roku 1993 až do roku 2019 byl uváděn odhad cizinců a Čechů buď přesně 50 % na 50 % anebo pouze s drobnými výkyvy na tu nebo onu stranu – nejvýše 55 % ve prospěch cizinců proti 45 % ve prospěch Čechů v roce 2009. Pouze v roce 2013 jsme zaznamenali výraznější oslabení podílu cizinců (37 %) a posílení podílu Čechů (63 %). V roce 2014 se situace opět vyrovnala: cizinců bylo 49 %, Čechů 51 %. V roce 2017 bylo 49 % cizinců a 51 % Čechů.

Srovnání výsledku vyjádření expertů k letům 2018 až 2022 poukazuje od roku 2020 na určitý posun směrem k vyššímu zastoupení domácího prvku. Je možné položit otázku, do jaké míry na to měla vliv situace kolem pandemie covidu, uzavření hranic a dalších souvisejících opatření, nebo zda tento vývoj může být ovlivněn šířením aktivit organizovaného zločinu do ekonomické oblasti, které vedlo k vyššímu zastoupení českých pachatelů. Nicméně experti v roce 2022 tento trend v podstatě potvrdili.¹³⁵

Tabulka 47: Názor expertů na podíl cizinců a Čechů na skupinách organizovaného zločinu v letech 2018 až 2022

Rok	Cizinci celkem (skupiny složené výhradně nebo převážně z cizinců)	Češi celkem (skupiny složené výhradně nebo převážně z Čechů)	Podíl skupin tvořených pouze cizinci	Podíl smíšených skupin s převahou cizinců	Podíl smíšených skupin s převahou Čechů	Podíl skupin tvořených pouze Čechy
2018	50 %	50 %	27 %	23 %	21 %	29 %
2019	49 %	51 %	29 %	20 %	21 %	30 %
2020	45 %	55 %	22 %	23 %	23 %	32 %
2021	45 %	55 %	20 %	25 %	26 %	29 %
2022	44 %	56 %	23 %	21 %	22 %	34 %

Pramen: Expertní šetření IKSP 2019, 2020, 2021, 2022, 2023.

¹³⁵ Podíl je vyjádřen v procentech a udává průměr z vyjádření expertů.

Podíl ryze českého prvku (tj. skupin tvořených pouze Čechy) se v průběhu let podle mínění expertů mírně zvyšuje. V roce 2004 byl kolem jedné pětiny, v posledních letech je kolem 30 %, v roce 2022 již nad 30 %.

Národnostní zastoupení cizinců

V 90. letech byli podle názoru expertů na zastoupení cizinců ve strukturách organizovaného zločinu na území České republiky nejvíce zastoupeni Ukrajinci a Rusové. Do roku 1999 patřili do první skupiny rovněž občané z bývalé Jugoslávie. S postupujícím rozpadem Jugoslávie se jejich zastoupení mírně oslabilo. Do roku 1997 náleželi do první skupiny i Číňané a po roce 1998 jejich podíl mírně poklesl. Po roce 2000 se k Ukrajincům a Rusům připojili na přední místo Vietnamci a Albánci (většinou kosovští)¹³⁶ a od té doby jejich podíl neustále vzrůstá. V roce 2017 byly stále s převahou zastoupeny zmíněné čtyři státy, vzrostla převaha Vietnamců, Ukrajinci a Rusové byli těsně za Albánci.

V letech 2019 až 2021 byli nadále nejsilněji zastoupeni Vietnamci, Ukrajinci, Rusové, Albánci/kosovští Albánci s tím, že se v rámci tohoto okruhu pořadí stabilizovalo a narůstá převaha Vietnamců, Ukrajinců a od roku 2020 i Rusů. Druhou skupinu tvořili s viditelným odstupem příslušníci většinou balkánských států, Slováci a Poláci. Z neevropských národností se do první desítky vrátili Číňané, z afrických se ve druhé desítce objevili jen Nigerijci. Postupně mizelo zastoupení západoevropských zemí – v roce 2020 byli experty uvedeni pouze Italové s indexem 1, v roce 2021 figurují na 15. místě a na 18.–19. pak Němci. Je třeba ještě zmínit, že experti (i přes žádost, aby uváděli konkrétní národnosti) i k roku 2021 uvedli společně země bývalé Jugoslávie (index 39), země bývalého Sovětského svazu (index 18), státy oblasti Kavkazu (index 7), obecně Asiaty (index 27) a tzv. západoafrické státy (index 8), což ovšem nevybočuje z výše uvedeného trendu.¹³⁷ Také v roce 2022 byli několikrát obecně uvedeny státy bývalé Jugoslávie (index 18). Pořadí národností podle výsledku expertiz v letech 2020 až 2022 lze porovnat v následující tabulce.

136 Přesné rozlišení Albánců a kosovských Albánců jsme nepokládali za dostatečně ověřitelné, takže obě varianty byly sloučeny do jedné skupiny.

137 Pořadí zastoupení cizinců je stanoveno podle indexace, vycházející z vyjádření expertů a jejich zařazení konkrétní státní příslušnosti výše či níže v pořadí. Experti mohli uvést nejvýše deset národností (resp. státních příslušností) v řazení od nejpočetnějšího zastoupení. Index byl stanoven tak, že počet respondentů, kteří uvedli příslušnou státní příslušnost (občanství) na 1. místě, byl násoben 10x, na 2. místě 9x atd. až na 10. místě 1x. Celkový index je pak součtem těchto násobků. (Jeden bod uvedený v indexu např. znamená, že pouze jeden ze všech expertů uvedl příslušnou státní příslušnost na desátém místě.).

Tabulka 48: Názor expertů na pořadí národností nejpočetněji zastoupených v organizovaném zločinu na území ČR v letech 2020, 2021 a 2022

2020			2021			2022		
Pořadí	Národnost	Index	Pořadí	Národnost	Index	Pořadí	Národnost	Index
1.	Vietnamci	165	1.	Vietnamci	272	1.	Ukrajinci	324
2.	Ukrajinci	162	2.	Ukrajinci	258	2.	Vietnamci	257
3.	Rusové	122	3.	Rusové	245	3.	Rusové	244
4.	Albánci/K. Albánci	88	4.	Albánci/K. Albánci	131	4.	Albánci/K. Albánci	203
5.	Srbové	43	5.	Srbové	78	5.	Srbové	95
6.	Slováci	39	6.	Poláci	72	6.	Slováci	89
7.	Bulhaři	35	7.	Čiňané	69	7.	Turci	54
8.	Poláci	29	8.–9.	Rumuni	56	8.	Poláci	49
9.	Rumuni	25	8.–9.	Bulhaři	56	9.	Rumuni	47
10.	Nigerijci	24	10.	Slováci	53	10.	Bulhaři	40
11.–12.	Makedonci	15	11.	Turci	25	11.	Čiňané	27
11.–12.	Moldavané	15	12.	Moldavané	19	12.	Arméni	25
13.	Gruzínci	14	13.–14.	Makedonci	16	13.	Italové	22
14.–15.	Čiňané	12	13. 14.	Nigerijci	16	14.	Arabové	18
14.–15.	Turci	12	15. 16.	Arméni	15	15.	Gruzínci	17
16.	Arméni	10	15.–16.	Italové	15	16.	Bělorusové	14
17.–18.	Chorvati	8	17.	Syřané	12	17.	Syřané	13
17.–18.	Arabové	8	18.–19.	Němci	11	18.	Kurdové	11
19.	Syřané	5	18.–19.	Uzbeci	11	19.–20.	Makedonci	9
20.–21.	Černohorci + Ázerbájdž.	4	20.	Dagestánci	8	19.–20.	Čečeni	9

Pramen: Expertní šetření IKSP 2020, 2021, 2022.

Ve výsledcích expertizy za rok 2022 lze konstatovat posun Ukrajinců na první místo, vzestup zastoupení Turků, naopak mírný pokles umístění Čiňanů, což dokládají výše indexů. Ze západoevropských států se v první dvacítkě objevují pouze Italové. Poprvé se v první dvacítkě objevili Kurdové, Bělorusové a po dlouhé době byli některými experty zmíněni Čečenci.

Lze konstatovat, že podle mínění expertů v zastoupení cizinců v organizovaném zločinu na území ČR stabilně dominují občané čtyř států, o čemž svědčí i výraznější koncentrace názorů expertů na tyto státy (viz hodnoty indexu). Zastoupení dalších zemí v první a částečně i druhé desítce je rovněž víceméně stabilizované a je reprezentováno zejména občany států balkánských a států bývalého Sovětského svazu, mezi nimiž se v první desítce objevují opakovaně pouze Poláci, Slováci a Turci.

Nejčastější aktivity cizinců zapojených do organizovaných zločineckých skupin

Kromě dotazu na celkové rozšíření aktivit organizovaného zločinu a dotazu na zastoupení jednotlivých národností se v rámci expertiz od roku 1999 pravidelně zjišťuje, jakými aktivitami se na území České republiky zabývají cizinci v rámci organizovaných zločineckých skupin. Následující přehled uvádí kriminální aktivity, které experti nejčastěji připisují cizincům z národností, umístivších se v první polovině pořadí.¹³⁸

Ukrajinci: Z pohledu expertů byli Ukrajinci nejčastěji spojováni s násilnou trestnou činností (10 expertů), dále s nelegální migrací a s nelegálním zaměstnáváním (vždy po 8 expertech). V menší míře pak experti u Ukrajinců uváděli daňové podvody (4), vydírání a vymáhání poplatků za ochranu (4), obecně podvody (4), ale objevilo se i spojení s obchodováním s drogami (3 experti). V porovnání s výsledky roku 2021 došlo ke vzestupu spojování Ukrajinců s násilnou trestnou činností (v roce 2021 pouze 6 expertů) a naopak poklesu aktivit z oblasti hospodářské trestné činnosti (např. daňové trestné činnosti, kterou v roce 2021 uvedlo 9 expertů, v roce 2022 pouze čtyři). Tyto posuny jsou zřejmě vysvětlitelné významnou změnou v charakteru ukrajinské imigrace v důsledku války na Ukrajině. Pozitivně se může jevit, že pouze dva experti uvedli u aktivit spojovaných s Ukrajinci obchodování se zbraněmi.

Vietnamci: V roce 2022 stejně jako v roce 2021 nejvíce expertů spojovalo Vietnamce s drogovou kriminalitou (produkci, obchodem, distribucí), a to 18 expertů (v roce 2021 28 a v roce 2020 16 expertů). V tomto případě šlo již opakovaně vůbec o největší shodu u všech zahraničních skupin a všech uváděných aktivit. Vietnamci jsou tedy dominantně nahlíženi jako pachatelé kriminality spojené s drogami. Nejde však jen o drogovou kriminalitu – ve spojení s Vietnamci uvedlo 12 expertů daňovou trestnou činnost (v roce 2021 9 expertů). Ostatní aktivity byly již zmiňovány významně méně často (tříkrát legalizace výnosů z trestné činnosti, třikrát porušování práv k ochranným známkám a duševnímu vlastnictví, třikrát nelegální migrace).

Rusové: Ve spojení s Rusy uvedli experti vůbec největší množství nelegálních aktivit – celkem 18. Nicméně stejně jako v letech 2021 a 2020 experti spojovali Rusy nejvíce s legalizací zisků (12, v roce 2021 9, v roce 2020 8). Frekvence ostatních aktivit byla významně nižší s výjimkou kriminality násilné, kterou uvedlo 6 expertů a k tomu další dva pak vydírání a vybírání poplatků za tzv. ochranu. Šestkrát byly uvedeny aktivity, které lze souhrnně označit za formy hospodářské kriminality. Korupce byla uvedena pouze třikrát. Objevilo se ale upozornění na šíření dezinformací a na aktivity směřující k obcházení mezinárodních sankcí. Lze tedy konstatovat široké spektrum aktivit, ve kterých již několikrát po sobě dominuje legalizace zisků (s upozorněním, že se často jedná o zisky generované v zahraničí).

Albánci/Kosovští Albánci: U nich, stejně jako u Vietnamců, nadále dominuje kriminalita spojená s drogami (10x, v roce 2021 14x, v roce 2020 8x). Čtyři experti spojovali

¹³⁸ Jednotlivé skupiny cizinců jsou chápány podle státní příslušnosti. Uvedeny jsou podle pořadí výskytu v příslušném roce. Číslo označuje počet expertů, kteří příslušnou činnost ke skupině přiřadili. Dotazovaní experti se vyslovují o tom, čím se podle jejich názoru skupiny zabývají.

Albánci s násilnou kriminalitou, po třech expertech je spojovalo s legalizací zisků, obchodování se zbraněmi a vydíráním. Významnější posun ve spektru kriminálních aktivit tedy není signalizován, snad pouze pokles organizování nelegální migrace, kterou uvedli pouze dva experti.

Srbové jsou opět spojováni především s drogovou kriminalitou, a to 7x (v roce 2021 8x, v roce 2020 šestkrát). Kromě toho je dva experti uvedli ve spojitosti s kriminalitou násilnou, především loupežemi (v roce 2021 to byli 4 experti). Po jednom expertu zmínili u Srbů padělání dokladů, obchodování se zbraněmi, nelegální zaměstnávání a obchod s lidmi a legalizaci výnosů z trestné činnosti.

Slováci: U Slováků pět expertů uvedlo hospodářskou, finanční a daňovou trestnou činnost, tři krádeže a po dvou kriminalitu násilnou a obchodování s drogami. Ve srovnání s předchozím rokem tedy došlo podle názoru expertů k výraznějšímu zaměření nelegálních aktivit do oblasti hospodářské kriminality.

Turci, kteří v roce 2021 nebyli zařazováni do první desítky nejčastěji zastoupených národností, jsou podle expertů spojováni s nelegální migrací (2x), legalizací zisků a s obchodováním s drogami.

Poláci, na rozdíl od roku 2021, nebyli spojováni s kriminalitou drogovou, ale dvakrát s daňovou trestnou činností, dvakrát s nelegálním zaměstnáváním a jedenkrát s obchodováním s lidmi a s krádežemi.

Rumuni: Byli třikrát uvedeni ve spojení s majtkovou trestnou činností, dvakrát s podvody a jedenkrát s nelegální migrací. Oproti předchozímu roku u nich nebyly uvedeny aktivity z oblasti sexuálního byznysu.

Bulhaři: Ve spojitosti s nimi nevyplývala z odpovědí expertů žádná dominantní trestná činnost. Po jednom expertu uvedlo nelegální migraci, skimming, podvody a krádeže.

Číňané: Ve výpovědích expertů se objevili třikrát ve spojení s daňovou kriminalitou (i v roce 2021 to byla nejčastěji uváděná aktivita). Pak u nich byla jedenkrát uvedena nelegální migrace a legalizace zisků. Na rozdíl od předchozího roku nebyla zmíněna kriminalita drogová.

Pokud jde o národnosti zařazené dle expertů až do druhé desítky, lze zmínit, že Italové byli třikrát spojováni s legalizací zisků a Arabové dvakrát s drogovou kriminalitou a s nelegální migrací.

Souhrnně je možné konstatovat, že lze říci, že u Ukrajinců došlo po předchozím viditelném posunu aktivit do oblasti hospodářské kriminality k určitému zpětnému přesunu k významnějšímu zastoupení kriminality násilné, k vyššímu zastoupení nelegální migrace a k významné frekvenci nelegálního zaměstnávání, což má zřejmou spojitost s válečným konfliktem. U Vietnamců nadále stejně výrazně jako v předchozích letech dominuje drogová trestná činnost a dále hospodářská, resp. daňová trestná činnost. U Rusů jsou v čele aktivity spojené s hospodářskou trestnou činností, mezi nimiž dominuje legalizace

zisků, plynoucích zřejmě z podstatné části ze zahraničí. Posílilo zastoupení kriminality násilné a patrně je široké spektrum kriminálních aktivit. Pro Albáncie je dlouhodobě zcela dominantní aktivitou obchodování s drogami. Rovněž u Srbů jde především o drogovou kriminalitu. Ke Slovákům experti přiřazují hlavně kriminalitu hospodářskou.

VIII.4. Shrnutí

Shrneme-li zjištění k jednotlivým okruhům projevů a forem organizovaného zločinu v ČR, na které byli experti dotazováni, můžeme říci, že z pohledu expertů na zastoupení rozvinutých aktivit organizovaného zločinu došlo k dalšímu poklesu výroby, pašování a distribuce drog až na jedenácté místo. Je otázka, zda se nejedná spíše o pokles relativní vyplývající z většího vzestupu, resp. frekvence ostatních aktivit spadajících především do hospodářské kriminality, které v roce 2022 mezi rozvinutými aktivitami jednoznačně převládly. Lze zmínit, že v roce 2021 experti upozorňovali na legalizaci výnosů z trestné činnosti s predikativní trestnou činností páchanou mimo území ČR; v roce 2022 se toto již objevilo dokonce v první desítce uváděných aktivit. Ve vztahu k roku 2022 se mezi upozorněními na případné nové činnosti, které se až dosud neobjevovaly, dvakrát objevilo upozornění na porušování mezinárodních sankcí a nedovolené obchodování se zbožím dvojího užití. Je zjevné, že toto upozornění vychází ze současné mezinárodní situace a že organizovaný zločin z této okolnosti může významně těžit.

Na první místo mezi rozvinutými aktivitami postoupila korupce, která je ovšem spíše nástrojem sloužícím k dosahování vlastních ziskových cílů. Z vyjádření expertů vyplynulo, že korupční snahy dominantně míří na zajištění primárního cíle organizovaného zločinu, tj. dosahování zisku, a že významně směřují do oblasti veřejných financí. Podstatná je také snaha ovlivňovat prostřednictvím korupce činnost státní správy a politické sféry k získávání moci a vlivu.

Po signalizovaném poklesu organizovanosti skupin v předchozích letech vnímají v letech 2021 a 2022 experti opět určitý posun k více organizovaným strukturám, nicméně nikoli jednoznačně. Mohl by tomu nasvědčovat také názor na mírný vzestup podílu kmenových členů organizovaných skupin. Podíl externistů poklesl na 46 % a podle názoru respondentů vykonávají tito expertní spolupracovníci hlavně administrativní a logistické práce.

V roce 2021 experti uvedli podíl žen ve skupinách organizovaného zločinu ve výši 21 %, což byl poměrně znatelný vzestup na až dosud neuváděnou úroveň; v roce 2022 se tento odhad v podstatě nelišil. Dalo by se říci, že expertní odhad zapojení žen do skupin organizovaného zločinu víceméně kopíruje obecný trend vzestupu podílu žen na zjištěné trestné činnosti. I výpovědi expertů o činnostech, které ve skupinách organizovaného zločinu vykonávají ženy, svědčí o jejich rostoucí roli.

Poměr mezinárodního a domácího prvku v organizovaném zločinu zůstává dlouhodobě v podstatě vyrovnaný jen s mírným posunem směrem k vyššímu zastoupení Čechů. Ve vztahu k cizincům, zapojeným do aktivit organizovaného zločinu v ČR, postoupili na první místo podle názoru expertů Ukrajinci. Nicméně lze konstatovat, že v zastoupení cizinců nadále stabilně dominují občané čtyř států: Ukrajiny, Vietnamu, Ruska, Albánie

(včetně kosovských Albánců). Zastoupení dalších zemí je rovněž víceméně stabilizované a je reprezentováno zejména občany států balkánských a států bývalého Sovětského svazu. Kromě tohoto okruhu jsou experty uváděni opakovaně pouze Poláci, Slováci a Turci. U nejčastěji zastoupených národností došlo u Ukrajinců k určitému zpětnému přesunu k významnějšímu zastoupení kriminality násilné, k vyššímu zastoupení nelegální migrace a k významné frekvenci nelegálního zaměstnávání. U Vietnamců nadále stejně výrazně jako v předchozích letech dominuje drogová trestná činnost a dále hospodářská, resp. daňová trestná činnost. U Rusů jsou v čele aktivity spojené s hospodářskou trestnou činností, mezi nimiž dominuje legalizace zisků, plynoucích zřejmě z podstatné části ze zahraničí. Pro Albánce je dlouhodobě zcela dominantní aktivitou obchodování s drogami.

Celkově lze shrnout, že názory expertů k vývoji organizovaného zločinu v ČR poukazují v pohledu na rok 2022 spíše na některé dílčí než na zásadní posuny.

Závěr

Při pohledu na data o evidované kriminalitě v roce 2022 v kontextu vývoje posledních let je zřejmé, že po výrazném poklesu v „covidových letech“ 2019 a 2020 byl zaznamenán její meziroční nárůst, a to téměř o 19 %. Zatím však počet evidovaných trestných činů nedosáhl úrovně posledních let před pandemií. K očekávanému zvýšení počtu evidovaných trestných činů tedy skutečně došlo, nicméně nárůst v roce 2022 byl sice výrazný, ale neznamená ještě návrat na úroveň zjištěné kriminality v době před rokem 2020.

Je ale třeba vzít v úvahu, že kromě odeznění pandemie a s ní přijatých opatření, že tempo nárůstu mohly ovlivnit i další faktory. Číslo roku 2020 a období před a po něm nejsou zcela porovnatelná z důvodu změny výše škod a prospěchu z trestných činů dotýkající se zejména majetkové a hospodářské kriminality. Na kontinuitu a vytváření trendů má rovněž vliv vcelku rozsáhlá proměna policejní takticko-statistické klasifikace od roku 2021. Vždy je též nutno počítat s nepochybnou latencí kriminality.

Nicméně nárůst nápadu se podle statistických dat Policie ČR projevil ve všech krajích a u všech hlavních druhů kriminality, nejvíce u majetkové kriminality o téměř 30 %. Spektrum kriminality se nijak neměnilo, trestné činy proti majetku převažují více než polovinou (55 %).

Zdá se ovšem, že i přes kumulaci závažných společenských a ekonomických vlivů v posledním zhruba pětiletém období, se tyto vlivy dosud nijak výrazně nepomítly do celkové úrovně evidované kriminality, i když to samozřejmě neplatí o všech jejích oblastech, např. o kriminalitě páchané v kyberprostoru.

Celkově analýza dostupných dat ukazuje, že se evidovaná kriminalita v roce 2022 zvýšila a blíží se k období let před pandemií. Nicméně tento vzestup zatím není nijak strmý, zásadně nekoriguje dlouhodobější sestupnou tendenci a také další charakteristické znaky kriminality a trestní politiky se nijak významně nemění.

Resumé

Institut pro kriminologii a sociální prevenci každoročně již po řadu let zpracovává a publikuje analýzu trendů kriminality v České republice. Tato analýza přináší v soustředěné podobě soubor dat k vývoji kriminality z dostupných statistických databází v ČR a zahrnuje také komentáře k těmto datům, doplněné pohledem na delší vývojové řady s pokusem o charakteristiku možných faktorů, které tyto vývojové trendy ovlivňují. Využívá rovněž výroční dokumenty Nejvyššího státního zastupitelství a vlády ČR, údaje publikované Českým statistickým úřadem a poznatky z relevantních výzkumů dalších organizací a institucí. Přináší také pohled na vybrané oblasti kriminality, které se v analýze objevují buď pravidelně, nebo v určitých časových odstupech. Analýza za rok 2022 proto obsahuje nejen statistická data, ale i vybrané výsledky výzkumné činnosti IKSP.

Analýza poprvé obsahuje **vstupní část**, která na vybraných dostupných datech **stručně ilustruje vývoj společnosti** v uplynulých pěti letech z hlediska hlavních ekonomických ukazatelů, jak je publikuje Český statistický úřad a některé další státní orgány. Cílem je poukázat na základní charakteristiky hospodářského, ale i sociálního vývoje, které vytvářejí širší rámec vývoje kriminality a následně trestní politiky.

Tento pohled je doplněn odkazem na to, jak česká veřejnost svoji ekonomickou situaci vnímá a hodnotí, a to i z hlediska případných hrozeb a očekávání.

Vývoj posledních pěti let byl výrazně poznamenán pandemií nemoci covid-19. Souběžně s vlastními zdravotními následky způsobila přijatá masivní restriktivní opatření dopadající na společnost sice omezení kriminality, ale v zásadě nezměnila její strukturu. Některé její součásti, jako např. obchod s drogami, prokázaly pozoruhodnou schopnost adaptace. Došlo k urychlenému přesouvání kriminality do virtuálního prostoru.

Po odeznění pandemie se kriminalita, resp. její evidovaná část, začala vracet na hodnoty dosahované před covidem. Přetrvávají ovšem některé důsledky pandemie, jako zhoršená ekonomická situace, proměny pracovního trhu, závažnější dopad na děti, mládež, rizikové, sociálně slabé a okrajové skupiny populace. Ty se mohou kumulovat s dalšími problémy (růst životních nákladů, energií, prohlubování sociální diferenciace ve společnosti). Došlo k enormnímu zvýšení inflace, kdy inflace mezi roky 2018 a 2022 vzrostla z průměrné roční míry 2,1 v roce 2018 na 15,1 v roce 2022. Strmý vývoj cen energií se projevil na vzrůstu cen téměř všech dalších produktů a služeb a následně životních nákladů. K mimořádným vlivům, které se projeví v uplynulém sledovaném období, je nutné přiřadit také válečný konflikt na Ukrajině. Velmi podstatným důsledkem byl enormní příliv uprchlíků z Ukrajiny v počtu, který se rozsahem zcela vymyká migračním procesům předchozích let. Zvládnutí tohoto přílivu opět kladlo velké nároky na stát a jeho mechanismy i na občanskou společnost.

Bezprostřední vazby těchto událostí na vývoj kriminality nejsou sice s výjimkou opatření spojených s potlačováním pandemie na první pohled patrné, ale lze hovořit o určitých kriminogenních stimulech, reálných či potenciálních. Veřejnost tyto problémy vnímá. Podle názorů veřejnosti vycházelo v roce 2022 se svými příjmy obtížně 52 % respondentů, což se již nepochybně dotýká nejen nízkopříjmových skupin. Může to stimulovat nepříznivou situaci, alespoň pokud jde o nárůst nespokojenosti, stav společenského vědomí

a jeho účinky na chování lidí. Dosud ale přetrvává poměrně vysoká míra pozitivních očekávání, resp. optimismu, která může působit jako brzda případných asociálních reakcí na vnímané problémy a obtíže.

Druhá kapitola tradičně mapuje údaje k **evidované kriminalitě v České republice**, a to především na základě statistik Policie ČR. Zabývá se hodnocením struktury a intenzity trestné činnosti a geografických ukazatelů včetně indexu kriminality. Uvádí rovněž informace o skladbě známých pachatelů podle pohlaví a věku, sleduje podíl opakovaně trestaných osob a přináší údaje k sebevraždám.

V České republice byl v roce 2022 po poklesu v „covidových letech“ 2019 a 2020 zaznamenán meziroční nárůst registrované kriminality.

Je však třeba reflektovat fakt, že tento nárůst mohly ovlivnit i další faktory mimo odeznění pandemie a zrušení s ní spojených opatření. Číslo roku 2020 a období před a po něm jsou neporovnatelná z důvodu změny výše škod a prospěchu z trestných činů dotýkající se zejména majetkové a hospodářské kriminality. Na kontinuitu a vytváření trendů má rovněž vliv vcelku rozsáhlá proměna policejní takticko-statistické klasifikace od roku 2021. Vždy je též nutno počítat s nepochybnou latencí kriminality.

„Předcovidového“ minima v počtu registrovaných trestných činů bylo dosaženo v roce 2018 – 192 405 skutků. V roce 2021 bylo Policií ČR evidováno 153 233 trestných činů, čímž byla dosažena nejnižší úroveň evidované kriminality v historii samostatného státu. Rok 2022 zaznamenal s 181 991 skutky nárůst o téměř 19 %, vyjádřeno v absolutních číslech šlo o +28 758 skutků. Nárůst nápadu se projevil u všech hlavních druhů kriminality. Objasněnost poklesla o 2,5 %, pod 45 %.

Struktura kriminality se nemění, převažují trestné činy proti majetku, které činí více než polovinu (55 %). Následuje tzv. ostatní kriminalita s 15 %, kam spadají podle členění PČR především trestné činy maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (rok 2022 přes 13,5 tisíce skutků), drogové trestné činy (2022 – 4 tis.), výtržnictví nebo ohrožování výchovy dítěte. Třetí největší podíl – 13 %, zaujímá kriminalita zbývající (což zahrnuje např. ohrožování pod vlivem návykové látky – v roce 2022 cca 8 800 skutků, zanedbání povinné výživy – přes 6 tisíc skutků; nebo silniční dopravní nehody). U tohoto typu trestné činnosti je deklarována nejvyšší objasněnost, téměř 77 %.

Hospodářská kriminalita vykázala v roce 2022 po výrazném poklesu v covidových letech devítiprocentní nárůst. Celková škoda dosáhla cca 9 mld. Kč, kdy nejvíce „přispěly“ trestné činy zkrácení daně (2,46 mld. Kč) a podvodu (2,41 mld. Kč). Na škodách z veškeré trestné činnosti se hospodářská trestná činnost podílela zhruba 46 % (ale podíl škody způsobené hospodářskou trestnou činností byl v roce 2021 výrazně vyšší – 69 %).

Vražd bylo v roce 2022 spácháno 150, což je markantní nárůst o 43 %, čísla se nicméně pohybují na úrovni např. let 2015, 2017 nebo 2019.

Geografické rozložení kriminality zůstává v průběhu let v podstatě beze změn, nejvyšší podíl nápadu z celé republiky má trvale hlavní město Praha, a to zhruba půl bodu nad

22 %. Shodně jako v letech minulých následuje Moravskoslezský kraj s cca 12 % a kraj Středočeský s téměř 11 %. Praha dosahuje i nejvyšší hodnoty v tzv. indexu kriminality – 30 trestných činů na 1 000 obyvatel.

Se zvyšováním počtu skutků evidované kriminality koresponduje i růst počtu stíhaných a vyšetřovaných osob. V roce 2022 jich bylo 75 474, což představuje 8% meziroční nárůst. Z celkového počtu stíhaných nebo vyšetřovaných osob v roce 2022 činili muži 83,6 % a ženy 16 %. Právnícké osoby jsou Policií ČR stíhány od roku 2012, v roce 2022 bylo dle policejních statistik vyšetřováno a trestně stíháno 314 právníckých osob, jedná se o opět o pokles a druhé nejnižší číslo od roku 2016.

Věková struktura stíhaných a vyšetřovaných osob se v podstatě s lety nemění, dospělí pachatelé naprosto dominují (91 %), nejvíce jsou zastoupeny osoby ve věku 30–44 let. Seniori nad 60 let se podílejí na počtu pachatelů čtyřmi procenty. Osoby do 18 let věku tvoří stabilně 5 % ze všech stíhaných a vyšetřovaných osob.

V roce 2022 došlo k 9% nárůstu počtu zaznamenaných sebevražd na 1 575, což je zhruba úroveň roku 2015.

Ve **třetí kapitole** věnované **vývoji trestní politiky** zjišťujeme, že po výrazném poklesu počtu osob v systému trestní justice v letech 2020 a 2021, který souvisel s opatřeními aplikovanými v souvislosti s pandemií covid-19 a v roce 2021 také s dekriminalizací v oblasti majetkové kriminality, se situace, pokud jde o počty stíhaných a obžalovaných, poměrně stabilizovala. V roce 2022 jejich počty sice narostly, což koresponduje s nárůstem evidované kriminality, nicméně nedosahují úrovně v roce 2019. To platí i v přepočtu na 100 000 obyvatel příslušného věku. Mírný nárůst vzhledem k předchozímu roku byl zaznamenán také u odsouzených osob, ale v přepočtu na 100 000 obyvatel zde naopak dochází k nepatrnému poklesu. Je možné předpokládat, že se zde stále projevuje vliv dekriminalizace, týkající se majetkových trestných činů v souvislosti se zvýšením hranice škod jako znaku řady skutkových podstat trestných činů. V případech stíhaných, obžalovaných a odsouzených právníckých osob bylo možné zaznamenat určitý pokles vzhledem k předchozímu roku.

Ve srovnání s obdobím před pandemií covid-19 je též patrný pokles využívání odklonů s restorativními prvky, výraznější zejména v řízení před soudy. Z hlediska struktury sankcí ukládaných soudy jako hlavní fyzickým osobám nelze v roce 2022 pozorovat výraznější změny. Mírně se zvýšil podíl peněžitého trestu a nepodmíněného trestu odnětí svobody a zároveň poklesl podíl podmíněných forem odsouzení k trestu odnětí svobody. Zároveň zde stále platí, že širší využívání peněžitého trestu se neprojevuje ve snížení užívání nepodmíněného trestu, u kterého se jak počty, tak i podíl na struktuře sankcí ukládaných soudy jako hlavní v roce 2022 opět zvýšily.

Index vězňených osob na 100 000 obyvatel je v roce 2022 nepatrně nižší než v roce předchozím. Nicméně absolutní počty vězňených osob opět narůstají, a to u osob ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody i v zabezpečovací detenci.

Relativní stabilizace je konstatována také ve **čtvrté kapitole** věnované **mládeži**. Počet stíhaných mladistvých osob v roce 2023 je sice oproti předchozímu roku o něco málo vyšší,

avšak i tak příliš nevybočuje z klesajícího trendu stíhaných mladistvých. Z celkového počtu stíhaných osob do 18 let tvoří zhruba polovinu mladistvé osoby, přičemž u žen je zastoupení mladistvých osob poněkud nižší než u mužů (u žen jsou nejčastěji stíhány osoby ve věku 12–14 let). Statistiky ukazují, že se v roce 2022 zvýšil počet stíhaných skutků mladých lidí, a to rovnoměrně v rámci kategorií majetkové, násilné a mravnostní kriminality. Počet stíhaných skutků se tak v zásadě vrátil na úroveň předminulého roku 2020; v porovnání s ním pak došlo k snížení počtu majetkových skutků, a naopak nárůstu deliktů násilné a mravnostní povahy.

Pokud jde o vývoj stíhaných, obžalovaných a odsouzených mladistvých, bylo shledáno, že absolutní počty stíhaných a obžalovaných osob se v roce 2022 ve srovnání s předchozím rokem prakticky nezměnily, počet stíhaných se nepatrně zvýšil, obžalovaných naopak snížil. V případech odsouzených mladistvých naopak došlo k výraznému poklesu. V přepočtu na 100 000 obyvatel v příslušném věku pak došlo k poklesu ve všech kategoriích. Zřejmě i v roce 2022 přetrvává vliv dekriminalizace méně závažné majetkové kriminality.

Také sankční politika v případech mladistvých nezaznamenala vzhledem k předchozímu roku výraznější změny. Podíl odklonů s restorativními prvky v přípravném řízení, které jsou aplikovány výrazně častěji než v rámci obecné sankční politiky, se i v roce 2022 udržuje dlouhodobě na poměrně stabilní úrovni. Také struktura sankcí aplikovaných vůči mladistvým soudy jako hlavní se téměř nezměnila. Nejčastěji využívaným trestním opatřením je podmíněné odsouzení, poté s výrazným odstupem jsou využívány především obecně prospěšné práce a podmíněné odsouzení s dohledem.

Pátá kapitola se zabývá **oběťmi trestné činnosti**. Upozorňuje, že ze statistik Policie ČR. se o poškozených, respektive o obětech, dozvíme málo. V policejních statistikách jsou oběti evidovány pouze v rámci tzv. objektů napadení. Objekt napadení přitom nelze zaměňovat s obětí trestného činu. Objektem napadení je ten konkrétní objekt, proti kterému směřuje protiprávní útok (např. auto, dům, osoba). Fyzická osoba, která trestnou činností utrpěla újmu, tedy představuje jen jednu z alternativ objektů napadení a eviduje se jen u vybraných skutků. Kromě toho údaje o objektech napadení nejsou součástí Statistických přehledů kriminality, které zveřejňuje Policie ČR na svých webových stránkách. Proto tato kapitola převážně vychází z poznatků, získaných viktimologickým výzkumem, realizovaným v IKSP.

Poslední výzkum tohoto typu realizoval IKSP v roce 2022. Jádrem šetření bylo mapování viktimizace respondentů v posledních třech letech předcházejících dotazování, což představovalo období zhruba od podzimu 2019. Celkově bylo sledováno 12 deliktů.¹³⁹ Výzkumný vzorek zahrnul 3073 dotazníků z reprezentativního vzorku obyvatel ČR ve věku 15 a více let. Zkušenost s viktimizací během předcházejících tří let uvedlo 42 % respondentů (N= 1 294). Téměř tři čtvrtiny (74 %) viktimizovaných respondentů mělo zkušenost s jedním ze sledovaných deliktů a zbytek se stal obětí více deliktů.

139 Krádež auta, krádež věcí z auta, krádež motocyklu, krádež kola, vloupání do obydlí, vloupání do chaty/chalupy, loupež, krádež osobních věcí, fyzické napadení, domácí násilí, sexuální násilí a stalking.

Prvenství patří vloupání do rekreačních objektů. Zkušenost s tímto typem viktimizace v posledních třech letech uvedla více než čtvrtina uživatelů chat či chalup. V posledním roce před dotazováním pak přiznalo vyloupení 9 % dotázaných uživatelů. Vysoké zasažení domácností bylo zaznamenáno i pro krádež kola s 18 % nápadem. Krádeže kol se častěji vyskytují spíše v menších městech (5 000–20 000 tisíc obyvatel), kde se v tříletém horizontu stane obětí až 31 % majitelů. V největších městech (nad 100 tisíc obyvatel) jsou krádeže kol spíše pod průměrem republiky. Jako první delikt přímo proti osobě respondenta z výsledků vyplynula krádež osobních věcí, jejíž obětí se za tři roky stalo přes 13 % občanů.

Tak jako v minulých výzkumech tohoto typu, i v tomto výzkumu se potvrdilo, že viktimizovaní respondenti nahlašují policii spíš majetkové delikty. Primární motivací je zřejmě pojistné plnění i fakt, že tyto delikty jsou důkazně jasné a nevzbuzují ani zvláštní pochyby, co se týče naplnění skutkové podstaty trestného činu, a tudíž, že jde o záležitost, která by se měla řešit s policií. Po krádeži auta je nejnahlašovanějším deliktem krádež kola. Vyšší podíl oznámení byl oproti minulým výzkumům zaznamenán i u krádeže osobních věcí. U deliktů proti osobě respondenta jsou podíly nahlášených incidentů výrazně nižší. Odborné pomoci využila pouze velmi malá část obětí. Pokud se už respondenti nějakého odborníka rozhodli kontaktovat, šlo většinou o právníka.

Období pandemie se ukázalo jako rizikové zejména ve vztahu k domácímu násilí, kdy třetina obětí reportovala negativní dopad této specifické situace na svůj problém. I když u většiny respondentů pandemie nijak neovlivnila jejich pocit bezpečí, výsledky naznačují, že u jedinců, kteří se již dříve o svou bezpečnost obávali, došlo k dalšímu posílení tohoto strachu.

Šestá kapitola je věnována problematice **domácího partnerského násilí** a vychází zejména z dat trestní justice. Práce s těmito daty byla součástí výzkumu partnerského násilí, realizovaného v uplynulém čtyřletém období v IKSP.

V období let 2008–2022 bylo v ČR soudy projednáno průměrně 545 případů se znakem domácího násilí ročně. Celkově se jednalo o 8 170 případů. Nejvyšší počet případů byl evidován v roce 2014, jednalo se o 664 případů se znakem domácího násilí. Naopak nejnižší počet, tj. 434 případů, byl evidován v roce 2010. I přes výkyvy v některých letech je trend ve sledovaném časovém období stabilní. Případy domácího násilí, kterými se zabývaly soudy, činily necelé jedno procento (0,8 %) celkového počtu obžalovaných osob. Nejčastěji byla tato trestná činnost evidována v kontextu partnerského vztahu. Ročně se jednalo průměrně o 384 případů. Detailnější analýza případů partnerského násilí ukázala, že se v průběhu let výrazně navýšil počet případů v nesezdaném partnerství na úkor manželských svazků.

V průběhu desetiletí se také relativně změnila struktura trestné činnosti se znakem domácího partnerského násilí. Trestný čin týrání samozřejmě jednoznačně patří mezi nejčastější, ve struktuře trestné činnosti jsou ovšem také ve větší míře zastoupeny trestné činy nebezpečného vyhrožování, ublížení na zdraví, vydírání a týrání svěřené osoby, jejichž podíl mírně roste. To může být způsobeno jednodušší dostupností důkazů v případech jiných trestných činů. Podíl trestného činu týrání naopak v závislosti na tom dlouhodobě klesá. Vzrůstá také podíl případů, kdy je pachatel odsouzen za více trestných činů se znakem domácího násilí v souběhu.

Je ovšem třeba uvést, že statistické údaje trestní justice nejsou jediným zdrojem popisu partnerského domácího násilí jeho pachatelů a dalších důležitých okolností. Navíc justiční statistické údaje nejsou porovnatelné s údaji policejními a dalšími údaji sledovanými jinými institucemi či orgány, a tudíž jejich výpovědní hodnota je omezena pouze na trestní řízení. Mimo to dále nelze opominout fakt, že většina z případů domácího násilí stále zůstává skryta nejen před orgány činnými v trestním řízení, ale i dalšími institucemi či organizacemi, které se ve své praxi s pachateli či původci domácího násilí setkávají.

Kapitola sedmá se tradičně zabývá **trestnou činností cizích státních příslušníků na území ČR**. Podíl cizinců na evidované kriminalitě je zhruba roven podílu cizinců s trvalým a dlouhodobým pobytem na celkovém počtu obyvatel ČR, který činil v roce 2022 10,2 % (v roce 2021 činil pouze 6,28 %). Toto výrazné zvýšení podílů cizinců na celkové populaci ČR bylo ovšem v roce 2022 vyvoláno zcela mimořádnou okolností – ruskou agresí vůči Ukrajině a následně příchodem uprchlíků z Ukrajiny do ČR v počtu převyšujícím 400 tis. osob. Nárůst počtu dlouhodobě a trvale zde žijících cizinců z dalších zemí byl mírný – počet cizinců ze zemí EU vzrostl o cca 4 tisíce osob, počty cizinců ze zemí mimo EU trvale a dlouhodobě žijících v ČR byly spíše stabilní. V roce 2022 ale výrazně vzrostla zjištěná nelegální migrace; ve srovnání s rokem 2021 téměř na trojnásobek, přičemž se jednalo především o tranzitní migraci občanů Sýrie.

Pod tímto zorným úhlem se nárůst trestných činů spáchaných cizinci nejvíce jeví jako přílišný – počet zjištěných trestných činů spáchaných cizinci meziročně narostl o 2 087 trestných činů, a počet trestně stíhaných cizinců vzrostl o 1 463 osob. Procentní podíl cizinců na celkových počtech skutků vzrostl z 8,7 % o 1,6 % a na počtu stíhaných osob z 9,2 % o 1,3 %.

Struktura zjištěné kriminality cizinců je dlouhodobě relativně stabilní. Mezi páchanými trestnými činy nadále dominují trestné činy ohrožení pod vlivem návykové látky, maření výkonu úředního rozhodnutí a nedbalostní dopravní nehody. Vyšší zastoupení má i trestná činnost spojená s drogami, která je nejčastějším důvodem odsuzování cizinců k nepodmíněnému trestu odnětí svobody spolu s trestnými činy krádeže, maření výkonu úředního rozhodnutí a loupeže.

Mezi známými pachateli, mezi odsouzenými i uvězněnými osobami jsou zastoupeni občané velkého množství států z celého světa, ale pouze občané několika států jsou zastoupeni početněji. Jde zejména o občany Slovenska, kteří jsou mezi stíhanými pachateli nadále nejčetnější, a Ukrajiny; v menší míře o občany Moldávie, Polska, Rumunska, Vietnamu a Bulharska. Počet stíhaných občanů Vietnamu postupně klesá, a to i ve výkonu vazby a trestu. Podíl cizinců z islámských, případně afrických států na páchané kriminalitě je vcelku minimální. Ve výkonu nepodmíněného trestu odnětí svobody jsou nejpočetněji zastoupeni občané Slovenska, Ukrajiny a Vietnamu.

Publikaci tradičně uzavírá kapitola k **vývoji organizovaného zločinu v ČR**, vycházející z výsledků expertizy, provedené již po třicáté prvé. V roce 2023 bylo získáno 48 odpovědí, z toho 40 od pracovníků Národní centrály proti organizovanému zločinu, 6 od pracovníků Národní protidrogové centrály a 2 od pracovníků Generálního ředitelství cel.

Z pohledu expertů na zastoupení rozvinutých aktivit organizovaného zločinu došlo k dalšímu poklesu výroby, pašování a distribuce drog. Je otázka, zda se nejedná spíše o pokles relativní, vyplývající z většího vzestupu, resp. frekvence ostatních aktivit spadajících především do hospodářské kriminality, které v roce 2022 mezi rozvinutými aktivitami jednoznačně převládaly. Lze zmínit, že v roce 2021 experti upozorňovali na legalizaci výnosů z trestné činnosti s predikativní trestnou činností páchanou mimo území ČR; v roce 2022 se toto již objevilo dokonce v první desítce uváděných aktivit. Ve vztahu k roku 2022 se mezi upozorněními na případné nové činnosti, které se až dosud neobjevovaly, dvakrát objevilo upozornění na porušování mezinárodních sankcí a nedovolené obchodování se zbožím dvojího užití. Je zjevné, že toto upozornění vychází ze současné mezinárodní situace a že organizovaný zločin z této okolnosti může významně těžit.

Na první místo mezi rozvinutými aktivitami postoupila korupce, která je ovšem spíše nástrojem sloužícím k dosahování vlastních ziskových cílů. Z vyjádření expertů vyplynulo, že korupční snahy dominantně míří na zajištění primárního cíle organizovaného zločinu, tj. dosahování zisku, a že významně směřují do oblasti veřejných financí. Podstatná je také snaha ovlivňovat prostřednictvím korupce činnost státní správy a politické sféry k získávání moci a vlivu.

Po signalizovaném poklesu organizovanosti skupin v předchozích letech vnímají v letech 2021 a 2022 experti opět určitý posun k více organizovaným strukturám. Podíl externistů poklesl na 46 % a podle názoru respondentů vykonávají tito expertní spolupracovníci hlavně administrativní a logistické práce.

V roce 2021 experti uvedli podíl žen ve skupinách organizovaného zločinu ve výši 21 %, což byl poměrně znatelný vzestup na úroveň až dosud neuváděnou; v roce 2022 se tento odhad v podstatě nelišil. Dalo by se říci, že expertní odhad zapojení žen do skupin organizovaného zločinu víceméně kopíruje obecný trend vzestupu podílu žen na zjištěné trestné činnosti. I výpovědi expertů o činnostech, které ve skupinách organizovaného zločinu vykonávají ženy, svědčí o jejich rostoucí roli.

Poměr mezinárodního a domácího prvku v organizovaném zločinu zůstává dlouhodobě v podstatě vyrovnaný jen s mírným posunem směrem k vyššímu zastoupení Čechů. Ve vztahu k cizincům, zapojeným do aktivit organizovaného zločinu v ČR, postoupili na první místo podle názoru expertů Ukrajinci. Nicméně lze konstatovat, že v zastoupení cizinců nadále stabilně dominují občané čtyř států: Ukrajiny, Vietnamu, Ruska, Albánie (včetně kosovských Albánců). U nejčastěji zastoupených národností došlo u Ukrajinců k určitému zpětnému přesunu k významnějšímu zastoupení kriminality násilné, k vyššímu zastoupení nelegální migrace a k významné frekvenci nelegálního zaměstnávání. U Vietnamců nadále stejně výrazně jako v předchozích letech převládá drogová trestná činnost a dále hospodářská, resp. daňová trestná činnost. U Rusů jsou v čele aktivity spojené s hospodářskou trestnou činností, mezi nimiž dominuje legalizace zisků, plynoucích zřejmě z podstatné části ze zahraničí. Pro Albánce je dlouhodobě hlavní aktivitou obchodování s drogami.

Celkově lze shrnout, že názory expertů k vývoji organizovaného zločinu v ČR poukazují v pohledu na rok 2022 spíše na některé dílčí než na zásadní posuny.

Analýza dostupných dat ukazuje, že se evidovaná kriminalita v roce 2022 zvýšila a blíží se k období let před pandemií. Nicméně tento vzestup zatím není nijak strmý a další charakteristické znaky kriminality a trestní politiky se nijak významně nemění. Ve sledovaných oblastech jde spíše o dílčí posuny, a to i přes velmi turbulentní socioekonomické vlivy v průběhu posledních pěti let.

Summary

The Institute for Criminology and Social Prevention has been preparing and publishing an analysis of crime trends in the Czech Republic every year for many years. This analysis presents in a concentrated form a set of data on the development of crime from available statistical databases in the Czech Republic and includes comments on these data, supplemented by a look at longer development series with an attempt to characterise possible factors influencing these trends. It also uses annual documents of the Supreme State Prosecutor's Office and the Government of the Czech Republic, data published by the Czech Statistical Office and findings from relevant research by other organisations and institutions. It also provides insight into selected areas of crime that appear in the analysis either regularly or at certain intervals. The analysis for 2022 therefore contains not only statistical data but also selected results of IKSP research activities.

For the first time, the analysis contains an **initial chapter** that **briefly illustrates the development of the society** over the past five years in terms of the main economic indicators as published by the Czech Statistical Office and some other state authorities. The aim is to highlight the basic characteristics of economic and social development, which form the broader framework for the development of crime and, consequently, criminal policy.

This view is complemented by reference to how the Czech public perceives and assesses its economic situation, including potential threats and expectations.

The development of the last five years has been significantly marked by the pandemic of the covid-19 disease. In parallel with its own health consequences, the adopted massive restrictive measures have reduced crime, but have not significantly changed its structure. Some of its components, such as the drug trade, have shown a remarkable capacity for adaptation. There has been an accelerated shift of crime into virtual space.

After the pandemic was over, crime, or the recorded portion of crime, began to return to pre-covid levels. However, some of the consequences of the pandemic remain, such as the worsened economic situation, changes in the labour market, and a more severe impact on children, youth, and at-risk, vulnerable, and marginalised populations. These may cumulate with other problems (rising costs of living, energy, deepening social differentiation in society). There has been an enormous increase in inflation, with inflation rising from an average annual rate of 2.1 in 2018 to 15.1 in 2022. The steep rise in energy prices has had an impact on the rise in the prices of almost all other products and services and consequently the cost of living. Among the extraordinary influences that manifested themselves in the past reporting period, the war conflict in Ukraine must also be mentioned. A very significant consequence was the enormous influx of refugees from Ukraine in numbers that were quite beyond the scale of migration processes of previous years. Managing this influx again posed great demands on the state and its mechanisms, as well as on civil society.

Although the immediate links between these events are not obvious at first glance, except for measures related to pandemic suppression, it is possible to speak of certain criminogenic incentives, real or potential. The public perceives these problems. Accor-

ding to public opinion, 52% of respondents will find it difficult to come out with income in 2022, which undoubtedly already affects more than just low-income groups. This may stimulate an unfavourable situation, at least in terms of the increase in dissatisfaction, the state of social consciousness and its effects on people's behaviour. However, there is still a relatively high level of positive expectations or optimism, which may act as a brake on possible anti-social reactions to perceived problems and difficulties.

The second chapter traditionally maps the data on **recorded crime in the Czech Republic**, mainly based on statistics from the Police of the Czech Republic. It deals with the assessment of the structure and intensity of crime and geographical indicators, including the crime index. It also provides information on the composition of known offenders by gender and age, monitors the proportion of recidivists and presents data on suicides.

In the Czech Republic, after a decline in the “covid years” of 2019 and 2020, the annual increase in registered crime was recorded in 2022.

However, it is important to reflect the fact that this increase may have been influenced by factors other than the waning of the pandemic and the lifting of the associated measures. The figures for 2020 and the period before and after are not comparable because of the change in the level of damage and benefit from crime, affecting mainly property and economic crime. The continuity and trend formation is also affected by the quite extensive change in the police tactical and statistical classification from 2021 onwards. There is also always the undoubted latency of crime to be considered.

The “pre-covide” minimum in the number of registered crimes was reached in 2018 – 192 405 offences. In 2021, 153,233 the number of crimes registered by the Czech Police, reached the lowest level of registered crime in the history of the independent state. The year 2022 recorded an increase of almost 19% with 181,991 offences, expressed in absolute numbers it was +28,758 offences. The increase was seen in all major types of crime. The clearance rate fell by 2.5%, to below 45%.

The structure of crime remains unchanged, with crimes against property predominating, accounting for more than half (55%), followed by other crime with 15%, which, according to the statistical division of the Czech Police, includes mainly crimes of obstruction of official decisions and deportation (over 13,500 offences in 2022), drug offences (4,000 in 2022), disorderly conduct and endangering a child's care. The third largest share, 13%, is occupied by the remaining crimes (which include, for example, threat under the influence of addictive substances – in 2022 about 8,800 acts; desertion – over 6 thousand acts; or traffic accidents). This type of crime has the highest clearance rate, almost 77%.

Economic crime showed a nine per cent increase in 2022 after a significant decline in the covid years. The total damage amounted to about CZK 9 billion, with the biggest “contribution” coming from the crimes of tax evasion (CZK 2.46 billion) and fraud (CZK 2.41 billion). Economic crime accounted for about 46% of the damage from all crime (but the share of damage caused by economic crime was significantly higher in 2021 – 69%).

There were 150 murders in 2022, a significant increase of 43%, but the numbers are at the same level as in 2015, 2017 or 2019.

The geographic distribution of crime has remained essentially unchanged over the years, with the capital city of Prague consistently having the highest proportion of the entire country, at about half a point above 22%. The Moravian-Silesian region follows with about 12%, as in previous years, and the Central Bohemian region with almost 11%. Prague also has the highest value in the so-called crime index – 30 crimes per 1,000 inhabitants.

The increase in the number of recorded crimes corresponds with the increase in the number of persons prosecuted and investigated. In 2022, there were 75,474, an 8% annual increase. Of the total number of persons prosecuted or investigated in 2022, men accounted for 83.6% and women 16%. Legal persons have been prosecuted by the Police of the Czech Republic since 2012, and in 2022, according to police statistics, 314 legal persons were investigated and prosecuted, again a decrease and the second lowest number since 2016.

The age structure of persons prosecuted and investigated remains essentially unchanged over the years, with adult offenders completely dominating (91%), with the highest proportion of persons aged 30–44. Seniors over 60 years of age account for four per cent of offenders. Persons under 18 years of age consistently account for 5% of all persons prosecuted and investigated.

In 2022, there will be a 9% increase in the number of recorded suicides to 1,575, roughly the level of 2015.

In the **third chapter on the development of criminal policy**, we find that after a significant decline in the number of people in the criminal justice system in 2020 and 2021, which was related to the measures applied in connection with the Covid-19 pandemic and in 2021 also to the decriminalisation of property crime, the situation in terms of the number of prosecuted and accused persons has relatively stabilised. In 2022, their numbers have increased, which corresponds to the increase in recorded crime, but they do not reach the level in 2019. This is also true per 100,000 inhabitants of the respective age. A slight increase relative to the previous year was also recorded for convicted persons, but here, on the contrary, there is a slight decrease per 100,000 inhabitants. It can be assumed that the impact of decriminalisation of property crimes is still being felt here, as the threshold for damage as a characteristic of many offences has been raised. In the case of prosecuted, accused and convicted legal persons, there was a slight decrease compared to the previous year.

Compared to the period before the Covid pandemic, there is also a marked decline in the use of diversions with restorative elements, particularly in court proceedings. In terms of the structure of sanctions imposed by courts as the main sanction on individuals, no significant changes can be observed in 2022. There has been a slight increase in the proportion of fines and unconditional prison sentences, while the proportion of suspended forms of imprisonment has decreased. At the same time, there is still no evidence here that the

wider use of financial sentences has translated into a reduction in the use of unconditional sentences, for which both the numbers and the share in the structure of sanctions imposed by the courts as the main sanction have increased again in 2022.

The index of incarcerated persons per 100,000 population is slightly lower in 2022 than in the previous year. However, the absolute numbers of incarcerated persons are increasing again, for persons in custody, in the execution of the sentence and in security detention.

Relative stabilisation is also noted in the **fourth chapter** on **youth**. Although the number of juvenile prosecutions in 2023 is slightly higher than in the previous year, it still does not deviate much from the downward trend of juvenile prosecutions. Of the total number of persons prosecuted under the age of 18, about half are juveniles, with females being somewhat less represented than males (females are most often prosecuted between the ages of 12 and 14). Statistics show that the number of prosecutions of young people increased in 2022, evenly across the categories of property, violent and vice crime. The number of prosecuted offences has thus essentially returned to the level of the previous year, 2020; in comparison, there has been a decrease in the number of property offences and an increase in violent and moral offences.

Regarding the development of prosecuted, accused and convicted juveniles, it was found that the absolute numbers of prosecuted and accused persons in 2022 remained practically unchanged compared to the previous year, the number of prosecuted persons increased slightly, while the number of accused persons decreased. In contrast, there was a significant decrease in the case of convicted juveniles. Per 100,000 inhabitants of the respective age, there was a decrease in all categories. The impact of decriminalisation of minor property crime is likely to persist in 2022.

The juvenile sanctioning policy also did not show any significant changes compared to the previous year. The proportion of diversions with restorative elements in pre-trial proceedings, which are applied significantly more frequently than in the general sanction policy, remains relatively stable in 2022. Also, the structure of sanctions applied to juvenile by courts as the main sanction has hardly changed. Suspended sentencing is the most frequently used punitive measure. Community service and suspended sentences with supervision have been used less frequently.

The fifth chapter deals with **victims of crime**. It points out that we learn little about the victims from the statistics of the Police of the Czech Republic. In police statistics, victims are recorded only within the so-called objects of assault. The object of assault cannot be confused with the victim of a crime. The object of the assault is the specific object against which the unlawful attack is directed (e.g., a car, a house, a person). The natural person who has been harmed by the criminal activity therefore represents only one of the alternative objects of assault and is recorded only in selected offences. In addition, data on objects of assault are not included in the Statistical Crime Reports published by the Police of the Czech Republic on its website. Therefore, this chapter is mainly based on the findings obtained from the victimological research carried out by the IKSP.

The last survey of this type was conducted by the IKSP in 2022. The core of the survey was mapping respondents' victimization in the 3 years preceding the interview, which represented the period roughly starting in the fall of 2019. In total, 12 offences were tracked.¹⁴⁰ The research sample included 3,073 respondents from a representative sample of the population aged 15 and over. Experience of victimization in the previous three years was reported by 42% of respondents (N=1,294). Almost three-quarters (74%) of the victimized respondents had experienced one of the offences surveyed and the remainder had been victims of multiple offences.

The first place belongs to burglary into recreational buildings. More than a quarter of cottage or lodge users reported experience of this type of victimisation in the last three years. In the last year prior to the survey, 9% of users surveyed admitted to having been burgled. High number of households were also affected by bicycle theft (18%). Bicycle theft is more likely to occur in smaller towns (5,000 – 20,000 inhabitants) where up to 31% of owners are victims in the three-year period. In the largest cities (over 100,000 inhabitants), bicycle thefts tend to be below the national average. The first offence directly against the person of the respondent that emerged from the results was theft of personal belongings, of which over 13% of citizens were victims over a three-year period.

As in previous research of this type, this research confirmed that victimized respondents are more likely to report property offences to the police. The primary motivation appears to be the insurance claim as well as the fact that these offences are evidentially clear and do not even raise doubts as to whether the offence has been fulfilled and therefore that it is a matter that should be taken up with the police. After car theft, the most reported offence is bicycle theft. A higher proportion of reports were also recorded for theft of personal belongings compared to previous surveys. For offences against the respondent's person, the proportions of reported incidents are significantly lower. Only a very small proportion of victims used professional help. If respondents have already decided to contact a professional, it was usually a lawyer.

The pandemic period proved to be particularly risky in relation to domestic violence, with one third of victims reporting a negative impact of this specific situation on their problem. Although for the majority of respondents the pandemic did not affect their sense of safety, the results suggest that individuals who were already worried about their safety experienced a further increase in this fear.

The sixth chapter is devoted to the issue of **domestic partner violence** and is based mainly on criminal justice data. Working with this data was part of the research on partner violence carried out in the past four years in the IKSP.

In the period 2008–2022, an average of 545 cases of domestic violence were heard by the courts in the Czech Republic per year. The total number of cases was 8,170. The highest number of cases was registered in 2014, with 664 cases of domestic violence. On

140 Car theft, theft of items from a car, theft of a motorcycle, theft of a bicycle, burglary into home, burglary into recreational lodge, robbery, theft of personal items, physical assault, domestic violence, sexual assault and stalking.

the other hand, the lowest number of cases, 434, was registered in 2010. Despite fluctuations in some years, the trend has been stable over the time period under review. Domestic violence cases dealt with by the courts accounted for less than one per cent (0.8%) of the total number of persons charged. Most often, this crime was recorded in the context of a partner relationship. There was an average of 384 cases per year. A more detailed analysis of cases of partner violence, showed that the number of cases in unmarried partnerships has increased significantly over the years at the expense of marital unions.

The structure of crime with a domestic partner violence component has also changed relatively over the decade. The offence of abuse is clearly one of the most frequent, but the offences of dangerous threats, bodily harm, extortion, and maltreatment of an entrusted person are also represented to a greater extent in the structure of crime, and their proportion is slightly increasing. This may be due to the easier availability of evidence in cases of other crimes. In contrast, the proportion of the crime of cruelty has been declining over the long term. The proportion of cases in which the offender is convicted of multiple offences with a domestic violence component in the concurrence is also increasing.

It is important to note, however, that criminal justice statistics are not the only source for describing partner domestic violence by its perpetrators and other relevant circumstances. Moreover, justice statistics are not comparable to police data and other data monitored by other institutions or authorities, and thus their explanatory value is limited to criminal proceedings. Besides, one cannot ignore the fact that most of the cases of domestic violence remain hidden not only from law enforcement authorities, but also from other institutions or organisations that encounter perpetrators or perpetrators of domestic violence in their practice.

Chapter 7 traditionally deals with **criminal activities of foreign nationals on the territory of the Czech Republic**. The share of foreigners in recorded crime is roughly equal to the share of foreigners with permanent and long-term residence in the total population of the Czech Republic, which was 10.2% in 2022 (in 2021 it was only 6.28%). However, this significant increase in the share of foreigners in the total population of the Czech Republic in 2022 was caused by an entirely extraordinary circumstance – Russian aggression against Ukraine and the subsequent arrival of refugees from Ukraine to the Czech Republic in a number exceeding 400 thousand people. The increase in the number of foreigners from other countries living here permanently and long-term was moderate – the number of foreigners from EU countries increased by about 4 thousand persons, while the number of foreigners from non-EU countries living permanently and long-term in the Czech Republic was rather stable. In 2022, however, there was a significant increase in detected illegal migration; almost tripling compared to 2021, with transit migration of Syrian citizens being the main cause.

From this perspective, the increase in crimes committed by foreigners does not appear to be excessive – the number of detected crimes committed by foreigners increased by 2,087 crimes year-on-year, and the number of prosecuted foreigners increased by 1,463 persons. The percentage share of foreigners in the total number of offences increased by 1.6% from 8.7% and 1.3% from 9.2% in the number of persons prosecuted.

The structure of detected crime of foreigners has been relatively stable in the long term. Among the offences committed, the crimes of endangerment under the influence of an addictive substance, obstruction of official decisions and negligent traffic accidents continue to dominate. Drug-related offences are also more prevalent and are the most frequent reason for sentencing foreigners to unconditional prison sentences, along with the offences of theft, obstruction of the execution of an official decision and robbery.

Citizens of many countries from all over the world are represented among known offenders, convicted, and imprisoned persons, but only citizens of a few countries are represented in greater numbers. These include citizens of Slovakia, who remain the most numerous among prosecuted offenders, and Ukraine, to a lesser extent, citizens of Moldova, Poland, Romania, Vietnam and Bulgaria. The number of Vietnamese citizens prosecuted is gradually decreasing, including in detention, and sentencing. The share of foreigners from Islamic or African countries in the crimes committed is quite minimal. In the execution of unconditional prison sentences, citizens of Slovakia, Ukraine and Vietnam are the most numerous.

The publication traditionally concludes with a chapter on the **development of organised crime in the Czech Republic**, based on the results of an expert inquiry conducted for the thirty-first time. In 2023, 48 responses were received, of which 40 were from the staff of the National Centre against Organised Crime, 6 from the staff of the National Drug Headquarters and 2 from the staff of the General Headquarters of Customs.

From the perspective of experts on the representation of advanced organised crime activities, there has been a further decline in drug production, trafficking, and distribution. The question is whether this is rather a relative decline, resulting from the greater rise or frequency of other activities falling mainly into economic crime, which clearly prevailed among the developed activities in 2022. It can be mentioned that in 2021, experts pointed to the laundering of the proceeds of crime with predicate crimes committed outside the territory of the Czech Republic; in 2022, this has already appeared even in the top ten of the reported activities. In relation to 2022, the alerts on possible new activities that had not appeared before included twice alerts on violations of international sanctions and trafficking in dual-use goods. This alert is based on the current international situation and that organised crime can benefit significantly from this circumstance.

Corruption, which is more of a tool to achieve one's own profit goals, has taken the first place among the developed activities. The experts' statements showed that corruption efforts are predominantly aimed at securing the primary objective of organised crime, i.e., making a profit, and that they are significantly directed towards public finances. Also significant is the attempt to influence the activities of the state administration and the political sphere to gain power and influence through corruption.

After the signalled decline in the organisation of groups in previous years, experts perceive a shift towards more organised structures in 2021 and 2022. The share of external experts has fallen to 46% and, according to respondents, these collaborators mainly carry out administrative and logistical work.

In 2021, experts put the proportion of women in organised crime groups at 21%, a relatively noticeable rise to a level never reported; in 2022, this estimate was essentially unchanged. It could be said that the expert estimate of women's involvement in organised crime groups more or less follows the general upward trend in the share of women in reported crime. The experts' statements on the activities carried out by women in organised crime groups also indicate their growing role.

The ratio of the international and domestic elements in organised crime has remained essentially balanced in the long term, with only a slight shift towards a higher representation of Czechs. In relation to foreigners involved in organised crime activities in the Czech Republic, in the opinion of experts, Ukrainians have moved into first place. However, it can be stated that the representation of foreigners is still steadily dominated by citizens of four countries: Ukraine, Vietnam, Russia, Albania (including Kosovo Albanians). For the most frequently represented nationalities, there has been a certain reverse shift towards a more significant representation of violent crime, a higher representation of illegal migration and a significant frequency of illegal employment among Ukrainians. For the Vietnamese, drug crime and economic or tax crime continue to dominate as strongly as in previous years. For Russians, economic crime activities are at the forefront, dominated by the laundering of profits, which appear to be largely derived from abroad. For Albanians, drug trafficking has long been the dominant activity.

Overall, it can be summarised that the opinions of experts on the development of organised crime in the Czech Republic point to some partial rather than fundamental shifts in the view of 2022.

Analysis of available data shows that recorded crime in 2022 has increased and is approaching the pre-pandemic period. However, this rise is not yet steep and other characteristics of crime and penal policy have not changed significantly. Rather, there have been partial shifts in the areas studied, despite very turbulent socio-economic influences over the last five years.

Použité zdroje

- Blatníková, Š., & Zeman, P. (2019). *Evidence dat o ochranném léčení a zabezpečovací detenci v ČR – nedostatky a možná řešení*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. Centrum pro výzkum veřejného mínění. Doba covidová. Tisková zpráva.
- Centrum pro výzkum veřejného mínění. Občané o inflaci a reálných příjmech. Tisková zpráva, září 2022.
- Centrum pro výzkum veřejného mínění. Občané o ekonomické situaci svých domácností. Tisková zpráva, listopad 2022.
- Centrum pro výzkum veřejného mínění. Spokojenost se stavem vybraných oblastí veřejného života.
- Centrum pro výzkum veřejného mínění. Veřejnost o svých obavách a bezpečnostních rizicích pro Českou republiku. Tisková zpráva, únor 2023.
- Centrum pro výzkum veřejného mínění. https://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c2/a5632/f9/ov230502b.pdf
- Diblíková, S., Cejp, M., Martinková, M., Smejkal, V., Štefunková, M., & Zeman, P. (2016). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2015*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. <http://www.ok.cz/iksp/docs/437.pdf>
- Drápal, J. (2022). Za reformu systému trestů: Citelnost trestů, jejich ekvivalence a nekonceptnost současného systému. *Státní zastupitelství*, 19(2). (s. 22–38).
- Farrell, G., Tilley, N., & Tseloni, A. (2014). Why the Crime Drop? *Crime and Justice*, 43, 421–490. <https://doi.org/10.1086/678081>.
- Garofalo, J., & Hindelang, M. J. (1977). *An Introduction to the National Crime Survey*. U.S. Department of Justice, Law Enforcement Assistance Administration, National Criminal Justice Information and Statistics Service. <https://www.mvcr.cz/clanek/prevence-kriminality-na-regionalni-a-lokalni-urovni.aspx?q=Y2hudW09NQ%3d%3d> a <https://vnitro.maps.arcgis.com/apps/webappviewer/index.html?id=474796bba7d8457bb9931cc34d4f3da8>
- Hulmáková, J. (2015). Sankční politika v kontextu vybraných zásad trestního řízení. *Trestněprávní revue*. 14 (11–12), 251–258.
- Hulmáková, J. & Raszková, T. (2022). Práce s pachateli trestné činnosti v 21. století – český pohled. In T. Gřivna & J. Mulák a kol. *Symbióza trestního práva a kriminologie*. K odkazu prof. Oto Novotného. (s. 199–216). Wolters Kluwer.
- Hulmáková, J., & Rozum, J. (2012). Aktuální trendy sankční politiky. *Trestněprávní revue*, 256–262.
- ICRP. (2022. 30. 9.). Highest to Lowest – Prison Population Rate. (databáze World Prison Brief). https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14
- ICRP. (2023. 26. 10.). Highest to Lowest – Prison Population Rate (databáze World Prison Brief). https://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14
- Martinková, M. (2012). K současnému stavu poznávání zasažení obyvatel České republiky kriminalitou. *Trestněprávní revue*, 2012(4), 88–92.
- Martinková, M. (2015). K problematice obětí kriminality v České republice – výsledky výzkumné sondy. *Kriminalistika*, 2015(3), 161–174.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí (2023). Analýza vývoje příjmů a výdajů domácností ČR v roce 2022 a predikce na další období.
- Ministerstvo spravedlnosti. (2021 6. 12.). *Ukončení elektronického monitoringu*. <https://naramky.justice.cz>

- Moulisová, M. (2023). Dopad migrace občanů Ukrajiny na jejich trestnou činnost v České republice – porovnání let 2021 a 2022. *Analýza policejních statistik. Kriminální věstník*, 2023(4), 51–58.
- Ministerstvo vnitra České republiky. (2020). *Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území České republiky v roce 2019*. MV ČR. <https://www.mvcr.cz/clanek/zprava-o-situaci-v-oblasti-vnitri-bezpecnosti-averejneho-poradku-na-uzemi-cr-v-roce-2019.aspx>
- Nejvyšší státní zastupitelství. (2019a. 21. 10). *Zvláštní zpráva "Věznice"*. Nejvyšší státní zastupitelství. https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/zvl_zprava_veznice25_09_2019.pdf
- Nejvyšší státní zastupitelství. (2019 b. 7. 5.) *Zvláštní zpráva o poznatcích z aplikace § 8 odst. 5 a dalších ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění zákona č. 183/2016 Sb. – k 7. 5. 2019*. <https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2020/01/Zvl%3%A1%20%AD-zpr%3%A1va-o-poznatc%3ADch-z-aplikace-%C2%A7-8-odst.-5-a-dal%C5%A1%3ADch-ustanoven%C3AD-z%C3%A1kona-o-trestn%C3AD-odpov%C4%9Bdnosti-pr%C3%A1vnick%C3BDch-osob-a-%C5%99%C3%A>
- Nejvyšší státní zastupitelství. (2021). *Zpráva o činnosti státního zastupitelství za rok 2020*. Nejvyšší státní zastupitelství. https://verejnazaloba.cz/wp-content/uploads/2021/06/Zpr%3%A1va_o_%C4%8Dinnosti_SZ_za_rok_2020_textov%C3%A1_%C4%8D%C3%A1st.pdf
- Parlament ČR. (2019). *Sněmovní tisk č. 624/0 – Vládní návrh zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony*. <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=167887>
- PAQ Research. *Výroční zpráva za rok 2022*. <https://www.paqresearch.cz/post/vyrocnii-zprava-2022>.
- PAQ Research. <https://www.paqresearch.cz/post/uprchlici-posun-jazyk-prace-bydleni>
- Probační a mediační služba. (2023a. 16. 8.). *Probační a mediační služba uzavřela smlouvu na dodávku elektronického monitorovacího systému pro trestní justici II*. <https://www.pmscr.cz/probacni-a-mediacni-sluzba-uzavrela-smlouvu-na-dodavku-elektronickeho-monitorovaciho-systemu-pro-trestni-justici-ii/>
- Probační a mediační služba. (2023 b). *Agendy Probační a mediační služby v letech 2018–2022. Probační a mediační služba*. https://www.pmscr.cz/wp-content/uploads/2023/03/statistiky_agendy_pms_2018-2022.pdf
- Roubalová, M. (2021). *Co ze statistik (ne)víme o obětech kriminality*. *Česká kriminologie*, 6(1–2), 1–11.
- Roubalová, M., Holas, J., Kostelníková, Z., & Pešková, M. (2019). *Oběti kriminality: Poznatky z viktimizační studie*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Roubalová, M., Holas, J., Martinková, M., & Paloušová, V. (2023). *Obyvatelé ČR a viktimizace. Nové poznatky z výzkumu*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Rozum, J., Háková, L., Hulmáková, J., Špejra, M., & Zhřivalová, P. (2020). *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí: kvalita, význam, efektivita*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.

- Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J., & Vlach, J. (2014). *Sankční politika pohledem praxe*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M., Válková, H., Háková, L., Hulmáková, J., Kotulan, P., Rozum, J., Šámal, P., Škvain, P., Tomášek, J., & Vlach, J. (2015). *Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV. Sankční politika a její uplatňování*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Scheinost, M., Diblíková, S., Frydrych, J., Háková, L., Holas, J., Hulmáková, J., Kasal, Z., Kudrlová, K., Kutil, L., Šereda, P., Štěpánek, Z., Večerka, K., & Vlach, J. (2021). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf
- Scheinost, M., Biedermanová, E., Blatníková, Š., Diblíková, S., Hulmáková, J., Večerka, K., & Zeman, P. (2022). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_CR_v_roce_2021.pdf
- Štefan, V. (5. 5. 2020). *Náramky pro vězně v ohrožení. Bude se hledat nový dodavatel, říká ministryně Benešová*. https://www.irozhlas.cz/zpravydomov/elektronicky-naramek-marie-benesova-supercom-martin-stropnický-baraktrabelsi_2005051254_and
- Tomášek, J., Diblíková, S., & Scheinost, M. (2016). *Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci. http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf
- Válková, H., Kuchta, J., Hulmáková, J., Buriánek, J., Černíková, V., Čírtková, L., Firstová, J., & Smejkal, V. (2019). *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. C. H. Beck.
- Večerka, K., Hulmáková, J., & Štěchová, M. (2019). *Mladiství v procesu poruchové socializace*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Zeman, P., Diblíková, S., Slavětinský, V., & Štefunková, M. (2013). *Zkrácené formy trestního řízení - možnosti a limity*. Institut pro kriminologii a sociální prevenci.
- Zpráva o činnosti Státního zastupitelství za rok 2022, Brno 2023.
- Zpráva o situaci v oblasti vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na území ČR 2022, MV ČR 2023.
- Zpráva Ředitelství služby cizinecké policie o nelegální migraci na území České republiky, 2022

Použité statistické prameny:

- Statistické přehledy kriminality Policie ČR.
 Statistický výkaz Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik
<https://kriminalita.policie.cz>
- Český statistický úřad – Statistiky ČSÚ.
 ČSÚ, Český statistický úřad, <https://www.czso.cz/csu/cizinci/cizinci-pocet-cizincu>
- Vězeňská služba ČR. (2022–2012). *Statistické ročenky Vězeňské služby ČR za roky 2012–2022*.
- Vězeňská služba ČR. <https://www.vscr.cz/sekce/statisticke-rocenky-vezenske-sluzby>
- Vězeňská služba ČR. (2023 26. 10). Měsíční statistické hlášení za měsíc září 2023. Vězeňská služba ČR. <https://www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/msh/msh-2023/msh09-2023.pdf>

Přílohy

- Příloha č. 1 Celková kriminalita v ČR od roku 1973
- Příloha č. 2 Trestná činnost v Praze podle jednotlivých obvodních ředitelství Policie ČR v roce 2022
- Příloha č. 3 Kriminalita od roku 1987 z pohledu policejní statistiky a statistik státních zastupitelství a soudů
- Příloha č. 4 Přehled o počtu vražd na území ČR od roku 1974
- Příloha č. 5 Přehled o počtu policií evidovaných loupeží od roku 1973
- Příloha č. 6 Podíl odklonů s restorativními prvky na počtu stíhaných osob a osob ve ZPŘ
- Příloha č. 7 Vývoj podílu vybraných trestů, ukládaných jako hlavní, v %
- Příloha č. 8 Podíl dosud netrestaných (prvotrestaných) pachatelů na celkovém počtu odsouzených pachatelů
- Příloha č. 9 Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody do 5 let na celkovém počtu odsouzených pachatelů
- Příloha č. 10 Odklony s restorativními prvky v přípravném řízení u mladistvých pachatelů v absolutních číslech
- Příloha č. 11 Vývoj podílu vybraných sankcí ukládaných jako hlavní mladistvým, v %

Příloha č. 1

Celková kriminalita v České republice

Policií ČR evidované trestné činy od počátku počítačového zpracování dat o kriminalitě

Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné tr. činy	Objasněnost v %
1973	109 355	92 685	85,00
1974	109 573	92 536	84,45
1975	110 957	96 725	87,17
1976	106 602	93 753	87,94
1977	103 083	89 956	87,26
1978	103 251	89 798	86,97
1979	98 091	83 825	85,45
1980	103 219	86 653	83,95
1981	110 312	90 906	82,40
1982	120 444	97 847	81,23
1983	117 001	96 939	82,85
1984	120 918	100 672	83,25
1985	121 272	100 665	83,00
1986	122 122	101 000	82,70
1987	120 260	99 006	82,32
1988	119 675	97 064	81,10
1989	120 768	93 542	77,45
1990	216 852	83 237	38,38
1991	282 998	94 115	33,25
1992	345 140	108 380	31,40
1993	398 505	126 442	31,72
1994	372 427	136 935	36,76
1995	375 630	151 842	40,42
1996	394 267	162 929	41,32
1997	403 654	169 177	41,90
1998	425 930	185 093	43,46
1999	426 626	193 354	45,32
2000	391 469	172 245	43,99
2001	358 577	166 827	46,52
2002	372 341	151 492	40,69
2003	357 740	135 581	37,90
2004	351 629	134 444	38,23
2005	344 060	135 281	39,32
2006	336 446	133 695	39,74
2007	357 391	138 852	38,85
2008	343 799	127 906	37,20
2009	332 829	127 604	38,33
2010	313 387	117 685	37,55

Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné tr. činy	Objasněnost v %
2011	317 177	122 238	38,53
2012	304 528	120 168	39,46
2013	325 366	129 181	39,70
2014	288 660	126 237	43,72
2015	247 628	112 139	45,28
2016	218 162	101 678	46,61
2017	202 303	94 890	46,90
2018	192 405	92 795	48,20
2019	199 221	93 202	46,80
2020	165 525	77 786	47,00
2021	153 233	72 493	47,31
2022	181 991	81 474	44,76

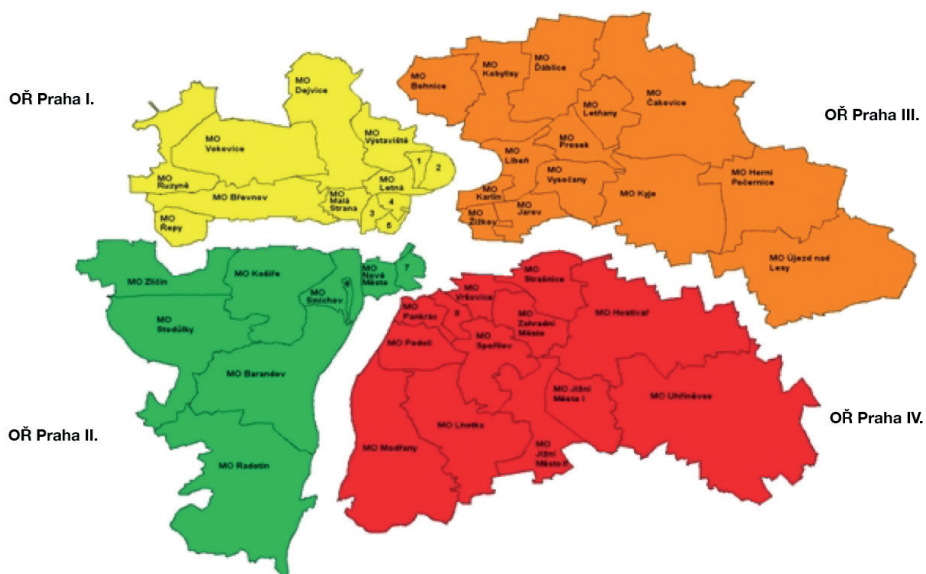
Příloha č. 2

Trestná činnost v hl. městě Praze po obvodních ředitelstvích

Rok 2022	Praha I.	Praha II.	Praha III.	Praha IV.	Praha celkem
Násilná kriminalita					
Registrováno skutků	452	331	458	542	1 787
Objasněno skutků za období	260	173	248	280	962
Objasněnost v %	57,5	52,3	54,2	51,7	53
Mravnostní kriminalita					
Registrováno skutků	82	107	110	145	444
Objasněno skutků za období	47	55	58	76	236
Objasněnost v %	54	51,4	52,7	52,4	53
Krádeže vlopáním					
Registrováno skutků	1 297	1 923	2 448	3 351	9 020
Objasněno skutků za období	221	204	260	170	855
Objasněnost v %	17,0	10,6	10,6	5,1	9
Krádeže prosté					
Registrováno skutků	3 512	2 208	2 289	2 242	10 282
Objasněno skutků za období	541	434	506	440	1 926
Objasněnost v %	15,4	19,7	22,1	19,6	18
Ostatní majetková kriminalita					
Registrováno skutků	2 288	1 696	2 161	2 352	8 533
Objasněno skutků za období	306	220	241	181	953
Objasněnost v %	13,4	13,0	11,2	7,7	11
Hospodářská kriminalita					
Registrováno skutků	845	574	767	849	3 040
Objasněno skutků za období	230	145	205	187	769
Objasněnost v %	27,2	25,3	26,7	22,0	1 295
Ostatní kriminalita					
Registrováno skutků	1 144	1 070	1 287	1 473	4 990
Objasněno skutků za období	703	631	762	797	2 905
Objasněnost v %	61,5	59,0	59,2	54,1	58
Zbývající kriminalita					
Registrováno skutků	437	540	762	855	2 599
Objasněno skutků za období	284	362	550	576	1 774
Objasněnost v %	65,0	67,0	72,2	67,4	68
Vojenská a protiústavní kriminalita					
Registrováno skutků	6	2	0	1	9
Objasněno skutků za období	0	2	0	1	3
Objasněnost v %	0,0	100,0	0,0	100,0	33
Celková kriminalita					
Registrováno skutků	10 063	8 451	10 282	11 810	40 704
Objasněno skutků za období	2 592	2 226	2 830	2 708	10 383
Objasněnost v %	25,8	26,3	27,5	22,9	25

Poznámka: Případné nesrovnalosti v součtech jsou způsobeny tím, že do celkových dat je zahrnuta i evidence trestných činů zjištěná policií na letišti v Ruzyni (98 skutků).

Obr. 1: Rozdělení pražských obvodů pod správu jednotlivých obvodních ředitelství Policie ČR (oblastí):

Obvodní ředitelství PČR Praha I. – obvody 1, 6, 7

Obvodní ředitelství PČR Praha II. – obvody 2, 5

Obvodní ředitelství PČR Praha III. – obvody 3, 8, 9

Obvodní ředitelství PČR Praha IV. – obvody 4, 10

Příloha č. 3

Kriminalita od roku 1987 z pohledu policejních statistik a statistik státních zastupitelství a soudů

Rok	Policií zjištěné trestné činy	Policií objasněné trestné činy	Stíháno nebo zkrácené příp. řízení	Obžalováno nebo návrh na potrestání	Odsouzené osoby
1987	120 260	99 006	71 716	59 379	53 366
1988	119 657	97 064	72 887	51 782	47 887
1989	120 768	93 542	65 959	48 523	41 005
1990	216 852	83 237	55 317	26 341	16 521
1991	282 998	94 115	63 194	44 114	27 837
1992	345 1400	108 380	66 565	48 556	31 017
1993	398 505	126 442	82 575	57 917	35 148
1994	372 427	136 935	85 929	65 139	51 931
1995	375 630	151 842	105 169	84 006	54 957
1996	394 267	162 929	109 204	85 377	57 974
1997	403 654	169 177	108 275	84 066	59 777
1998	425 930	185 093	106 488	73 905*	54 083*
1999	426 626	193 354	107 879**	84 973	62 595
2000	391 469	172 245	110 808	86 074	63 211
2001	358 577	166 827	110 461	84 855	60 182
2002	372 341	151 491	110 800**	93 881**	65 098
2003	357 740	135 581	110 997**	95 920**	66 131
2004	351 629	134 444	108 061**	94 430**	68 443
2005	344 060	135 281	108 250**	95 767**	67 561
2006	336 446	133 695	110 484**	97 880**	69 445
2007	357 391	138 852	113 910**	101 240**	75 728
2008	343 799	127 906	110 505**	98 446**	75 761
2009	332 829	127 604	113 408**	102 667**	73 787
2010	313 387	117 685	101 326**	92 807**	69 953***
2011	317 177	122 238	102 955**	94 618**	70 084***
2012	304 528	120 168	103 416	95 189	71 471
2013	325 366	129 181	105 858	98 034	77 976
2014	288 660	126 237	103 591	96 227	72 823
2015	247 628	112 139	91 451	84 327	65 569
2016	218 162	101 678	84 826	78 131	61 423
2017	202 303	94 890	77 158	70 811	55 705
2018	192 405	92 795	76 789	69 851	54 448
2019	199 221	93 202	77 284	70 571	55 594
2020	165 525	77 786	67 823	61 849	48 558
2021	153 233	72 493	64 344	58 712	49 647
2022	181 991	81 474	68 401	62 455	50 227

Stíháno – počet osob, jejichž stíhání vedené podle § 160 trestního řádu bylo ve sledovaném roce ukončeno

Obžalováno – počet osob, na něž byla podána obžaloba podle § 176 trestního řádu

Odsouzeno – počet osob pravomocně odsouzených

Od roku 2002 jsou v počtu stíhaných osob zahrnuty i osoby, u kterých bylo vedeno zkrácené přípravné řízení a u obžalovaných osob i osoby navržené na potrestání.

* V roce 1998 bylo v důsledku amnestie prezidenta v přípravném řízení ukončeno více než 27 tisíc trestních věcí a zastaveno stíhání více než 15 tis. osob. Projevilo se to jak snížením počtu obžalovaných osob, tak i následně osob odsouzených.

** Údaje byly převzaty z přílohy „Přehled o celkovém stavu a vývoji trestné činnosti podle počtu osob stíhaných, osob, kterým bylo sděleno podezření, a odsouzených“ ze Zprávy o činnosti státního zastupitelství (NSZ) za rok 2012. Údaje sloupce „stíháno nebo...“ se každoročně i zpětně od roku 2005 liší, tj. jsou zpětně upravovány.

*** V některých materiálech ze soudní statistiky, ve srovnání s údaji ve statistické ročence MSP, je uváděn poněkud jiný počet odsouzených osob.

Příloha č. 4**Počty policíí evidovaných vražd* na území ČR od roku 1974**

Rok	Evidované vraždy	Objasněné činy	Z toho pokusů	Novorozené děti
1974	151	–	50	16
1975	137	–	36	14
1976	114	–	32	9
1977	101	–	33	11
1978	120	–	31	13
1979	130	–	37	12
1980	124	–	44	5
1981	135	–	39	7
1982	161	–	57	21
1983	173	–	67	12
1984	147	–	56	15
1985	142	–	45	12
1986	129	–	38	12
1987	139	–	35	12
1988	100	–	33	1
1989	126	119	41	5
1990	212	184	55	7
1991	194	174	61	9
1992	258	219	78	8
1993	278	229	83	6
1994	286	237	82	4
1995	277	239	96	3
1996	267	226	91	4
1997	291	252	101	3
1998	313	272	135	1
1999	265	236	89	4
2000	279	228	101	6
2001	234	208	84	1
2002	234	210	92	1
2003	232	199	66	3
2004	227	205	85	0
2005	186	161	79	0
2006	231	196	88	2
2007	196	174	64	0
2008	202	174	87	1
2009	181	157	73	2
2010	173	156	64	1
2011	173	148	85	1
2012	188	175	87	1

Rok	Evidované vraždy	Objasněné činy	Z toho pokusů	Novorozené děti
2013	182	165	87	1
2014	160	135	82	0
2015	155	135	64	1
2016	136	127	66	1
2017	146	138	76	0
2018	116	104	55	0
2019	143	128	56	0
2020	130	120	68	0
2021	105	100	57	0
2022	150	131	63	0

* včetně přípravy vraždy a pokusu vraždy. Počet příprav k trestnému činu vraždy představuje cca 4–8 skutků ročně. V roce 2022 to bylo 8 skutků.

Příloha č. 5**Počty policíí evidovaných loupeží na území ČR od roku 1973**

Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné trestné činy
1973	522	445
1974	483	402
1975	469	389
1976	408	322
1977	641	547
1978	664	558
1979	602	540
1980	735	645
1981	643	534
1982	712	601
1983	893	732
1984	815	695
1985	944	816
1986	870	754
1987	800	683
1988	799	675
1989	789	631
1990	3855	1475
1991	4142	1515
1992	3855	1475
1993	4109	1530
1994	3826	1767
1995	3978	1752
1996	4218	1965
1997	4751	2006
1998	4306	1861
1999	4817	1900
2000	4644	1811
2001	4372	1813
2002	5434	2450
2003	5468	2334
2004	6107	2598
2005	5550	2388
2006	4783	2128
2007	4668	1893
2008	4515	1966
2009	4687	2125
2010	4019	1900
2011	3761	1729

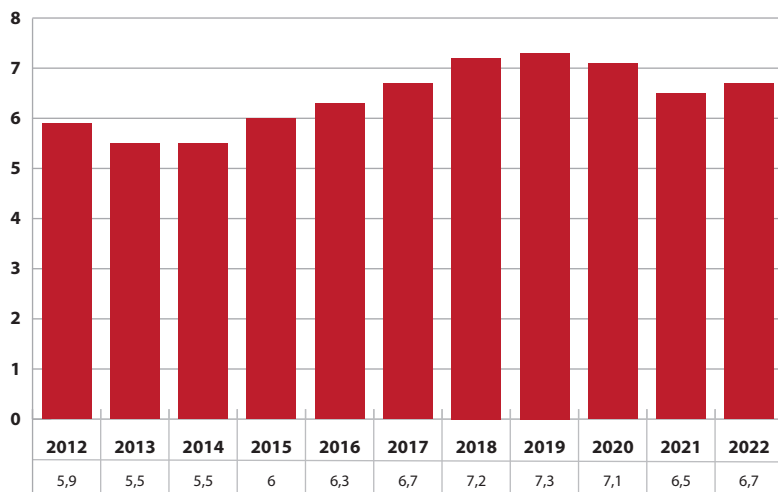
Rok	Zjištěné trestné činy	Objasněné trestné činy
2012	3 283	1 585
2013	2 961	1 559
2014	2 500	1 409
2015	2 022	1 054
2016	1 646	1 004
2017	1 585	1 019
2018	1 376	873
2019	1 427	955
2020	1 240	834
2021	1 221	805
2022	1 422	1 001

* počty jsou brány ze statistik PČR zhruba v polovině roku následujícího.

**počty nezahrnují loupeže na finančních institucích.

Příloha č. 6

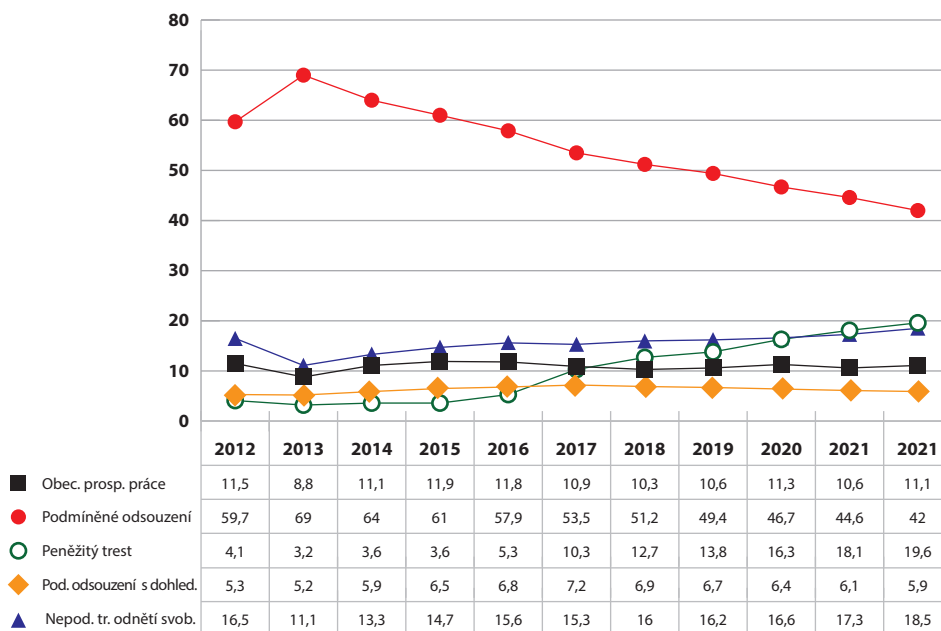
Podíl osob, u kterých byly aplikovány odklony s restorativními prvky, na počtu stíhaných osob a osob ve zkráceném přípravném řízení

Pramen: Přehledy č. 6 – O vyřízených stíhaných a podezřelých fyzických osobách dle státních zastupitelství; Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Příloha č. 7

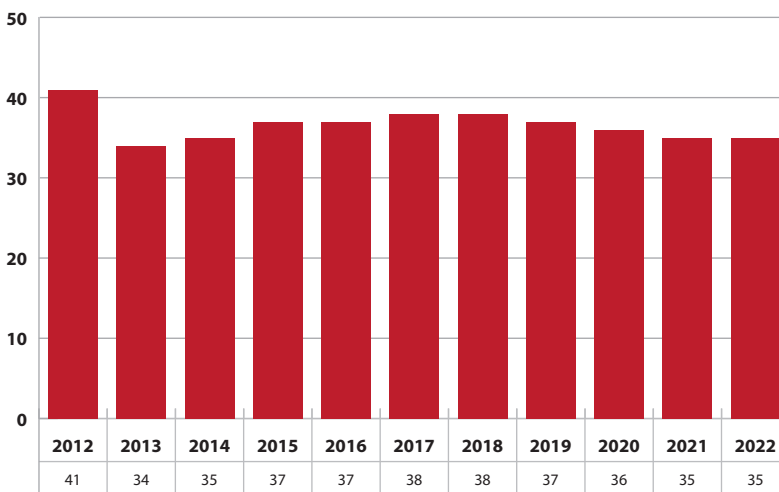
Vývoj podílu vybraných trestů, ukládaných fyzickým osobám jako hlavní v %

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak); Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Příloha č. 8

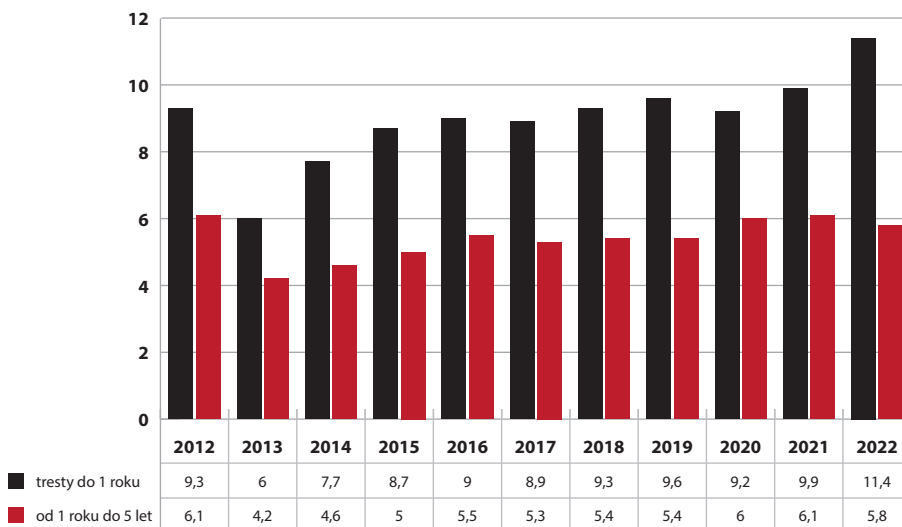
Podíl dosud netrestaných (prvotrestaných) pachatelů na celkovém počtu odsouzených pachatelů (%)

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV. Netrestaní (dříve označovaní jako prvotrestaní) pachatelé – tyto pojmy shodně označují fyzické osoby, které až dosud nebyly pravomocně odsouzeny (resp. hledí se na ně, jako by nebyly odsouzeny).

Příloha č. 9

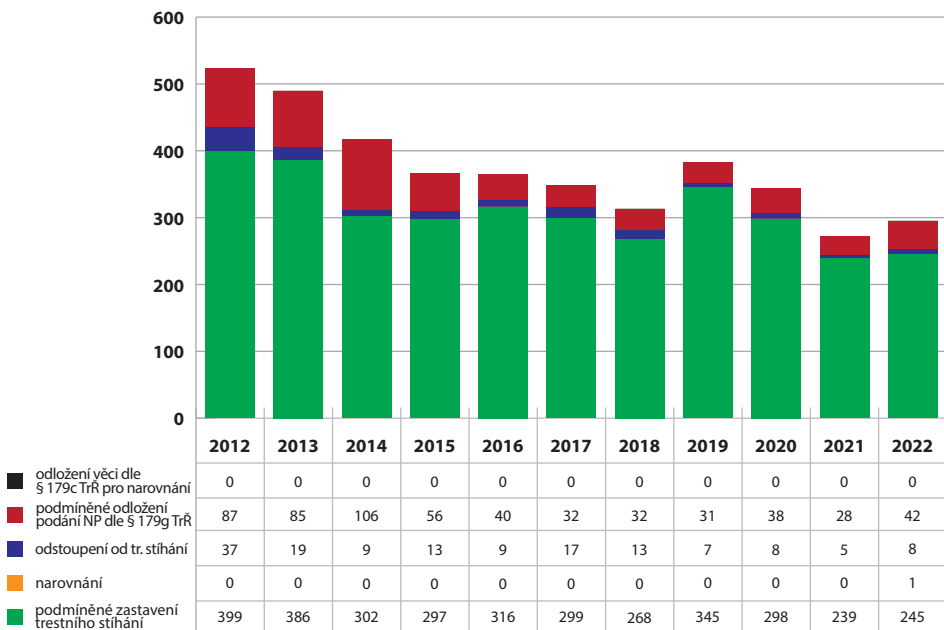
Podíl nepodmíněných trestů odnětí svobody do 5 let na celkovém počtu odsouzených pachatelů (%)

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Příloha č. 10

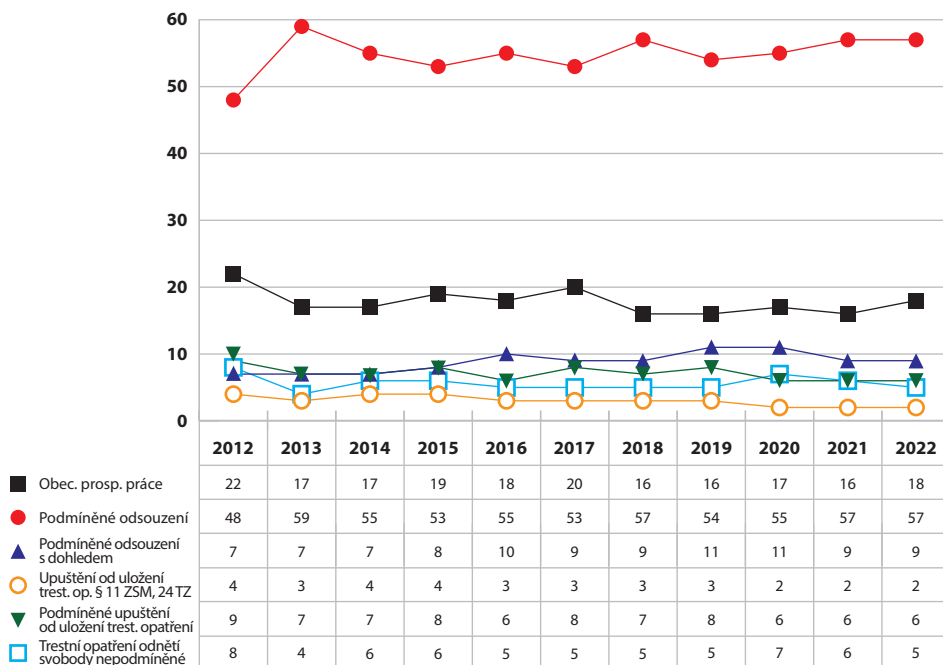
Odklony s restorativními prvky v přípravném řízení u mladistvých pachatelů v absolutních číslech

Pramen: Přehledy o pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak) – mladiství – nestandardní sestavy, Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Příloha č. 11

Vývoj podílu vybraných sankcí ukládaných jako hlavní mladistvým v %

Za sankce ukládané jako hlavní se zde považují nejen jednotlivé druhy trestních opatření uložených jako hlavní sankce, ale též alternativy k potrestání – tj. jednotlivé druhy upuštění uložení trestního opatření. Naopak nejsou zde zařazeny případy upuštění od uložení souhrnného trestního opatření a případy, kdy byla vyslovena vina, ale nedošlo k uložení trestního opatření.

Pramen: Přehledy č. 6 – O pravomocně vyřízených fyzických osobách podle soudů (odsouzených a vyřízených jinak), Ministerstvo spravedlnosti ČR, CSLAV.

Přehled titulů vydaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2012

Ediční řada Studie:

2023

- 475 Hulmáková, J., Biedermanová, E., Tomášek, J., Vlach, J. & Voldřichová, I. *Násilná kriminalita dětí mladších patnácti let.*
- 476 Roubalová, M., Holas, J., Martinková, M. & Paloušová, V. *Obyvatelé ČR a viktimizace. Nové poznatky z výzkumu.*
- 477 Zhřivalová, P., Raszková, T., Háková, L. & Novák, P. *Diferenciace odsouzených ve věznicích s ostrahou.*
- 478 Kudrlová, K., Paloušová, V. & Vlach, J. *Kyberkriminalita z pohledu justiční praxe a každodenních uživatelů.*

2022

- 472 Holas, J. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic (selected results of research activities of IKSP in the years 2016–2019).*
- 474 Scheinost, M., Biedermanová, E., Blatníková, Š., Diblíková, S., Hulmáková, J., Večerka K. & Zeman, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2021.*

2021

- 465 Háková, L. *Zločin a trest v kriminálním zpravodajství.*
- 468 Blatníková, Š., Novopacká, M., Přesličková, H. & Zeman, P. *Kriminální historie pachatelů závažného násilí v ČR.*
- 469 Diblíková, S., Špejra, M. & Vlach, J. *Vyhodnocení procesu spuštění elektronického monitorovacího systému (EMS) v ČR.*
- 470 Scheinost, M., Diblíková, S., Frydrych, J., Háková, L., Holas, J., Hulmáková, J., Kasal, Z., Kudrlová, K., Kutil, L., Šereda, P., Štěpánek, Z., Večerka, K. & Vlach, J. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2020.*

2020

- 462 Scheinost, M., Barbořík, M., Čáp, J., Diblíková, S., Frydrych, J., Holas, J., Hulmáková, J., Karban, M., Linhartová, H., Martinková, M., Raszková, T., Večerka, K. & Zhřivalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2019.*
- 463 Vlach, J., Kudrlová, K. & Paloušová, V. *Kyberkriminalita v kriminologické perspektivě.*
- 464 Rozum, J., Háková, L., Hulmáková, J., Špejra, M. & Zhřivalová, P. *Zprávy PMS pro účely rozhodnutí v trestním řízení: kvalita, význam, efektivita.*

2019

- 449 Roubalová, M., Holas, J., Kostelníková, Z. & Pešková, M. *Oběti kriminality. Poznatky z viktimizáční studie.*
- 452 Tomášek, J., Diblíková, S., Hamplová, N. & Rozum, J. *Rodinné skupinové konference.*
- 453 Zeman, P., Blatníková, Š., Grohmannová, K., Koňák, T., Novák, P., Roubalová, M. & Trávníčková, I. *Uživatelé drog ve vězení – hodnocení účinnosti terapeutických programů.*

- 454 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Raszková, T., Roubalová, M., Scheinost, M.,
Večerka, K. & Zhřivalová, P. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce*
2018.
- 455 Roubalová, M., Grohmannová, K., Trávníčková, I. & Zeman, P. *Možnosti zjišťování*
míry a struktury sekundární drogové kriminality v podmínkách České republiky.
- 456 Blatníková, Š. & Zeman, P. *Evidence dat o ochranném léčení a zabezpečovací detenci*
v ČR – nedostatky a možná řešení.
- 457 Martinková, M. & Biedermanová, E. *Senioři v České republice jako oběti i pachatelé*
kriminálních deliktů.
- 458 Večerka, K., Hulmáková, J. & Štěchová, M. *Mladiství v procesu poruchové socializace.*
- 459 Holas, J. *Bezpečí, kriminalita a prevence.*
- 460 Tomášek, J., Háková, L. & Kostelníková, Z. *Probace a její efektivita pohledem pa-*
chatelů, veřejnosti a médií.
- 2018**
- 447 Diblíková, S., Cejp, M., Hulmáková, J., Pešková, M., Scheinost, M. & Večerka, K.
Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2017.
- 446 Scheinost, M., Cejp, Diviák, T. & Pojman, P. *Trendy vývoje organizovaného zločinu*
a jeho vybraných forem.
- 2017**
- 440 Zeman, P. (ed.) *Research on Crime and Criminal Justice in the Czech Republic (se-*
lected results of research activities of IKSP in the years 2012–2015).
- 441 Tomášek, J., Faridová, P., Kostelníková, Z., Přesličková, H., Rozum, J. & Zhřivalová,
P. *Zaměstnání jako faktor desistence.*
- 443 Karabec, Z., Diblíková, S., Hulmáková, J., Vlach, & Zeman, P. *Criminal Justice*
System in the Czech Republic. 3rd amended and revised edition.
- 444 Budka, I. *Využití právních nástrojů pro potírání organizovaného zločinu.*
- 445 Diblíková, S., Hulmáková, J., Karban, M., Martinková, M., Scheinost, M. & Večerka,
K. *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2016.*
- 2016**
- 431 Blatníková, Š., Faridová, P., Vranka, M. *Kriminální styly myšlení: Inventář PICT-cz.*
- 432 Marešová, A., Biedermanová, E., Rozum, J., Tamchyna, M. & Zhřivalová, P. *Výkon*
nepodmíněného trestu odnětí svobody – kriminologická analýza.
- 433 Blatníková, Š. *Nebezpečnost a násilí ve vězeňském prostředí.*
- 435 Holas, J., Háková, L., Krulichová, E. & Scheinost, M. *Regionální kriminalita a její odraz*
v kvalitě života obyvatel.
- 437 Diblíková, S., Cejp, M., Martinková, M., Smejkal, V. & Štefunková, M. *Analýza trendů*
kriminality v České republice v roce 2015.
- 438 Tomášek, J., Diblíková, S. & Scheinost, M. *Probace jako efektivní nástroj snižování*
recidivy.
- 439 Rozum, J., Háková, L., Tomášek, J., & Vlach, J. *Efektivita trestní politiky z pohledu*
recidivy.

2015

- 423 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí III.)*
- 424 Marešová, A., Havel, R., Martinková, M. & Tamchyna, M. *Násilná kriminalita v nejisté době.*
- 425 Marešová, A., Biedermanová, E., Diblíková, S., Požár, J. & Martinková, M. *Analýza trendů kriminality v ČR v roce 2014.*
- 426 Zeman, P., Štefunková, M. & Trávníčková, I. *Drogová kriminalita a trestní zákoník.*
- 427 Večerka, K. & Štěchová, M. *Preventivní praxe po novelizaci zákona o sociálně-právní ochraně dětí.*
- 428 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Znásilnění v ČR – trestné činy a odsouzení pachatelé.*
- 429 Scheinost, M., Válková, H., (eds.) *Sankční politika a její uplatňování. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí IV.)*
- 430 Cejp, M., Blatníková, Š., Háková, L., Holas, J., Trávníčková, I. & Vlach, J. *Společenské zdroje vývoje organizovaného zločinu.*
- 422 Škvain, P. *Zabezpečovací detence z pohledu vybraných zahraničních právních úprav.*

2014

- 414 Martinková, M., Slavětínský, V. & Vlach, J. *Vybrané problémy z oblasti domácího násilí v ČR.*
- 415 Štěchová, M. & Večerka, K. *Systémový přístup k prevenci kriminality mládeže.*
- 417 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Rozum, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2013.*
- 418 Blatníková, Š., Faridová, P. & Zeman, P. *Násilná sexuální kriminalita – téma pro experty i veřejnost.*
- 419 Scheinost, M., Háková, L., Rozum, J., Tomášek, J. & Vlach, J. *Sankční politika pohledem praxe. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí II.)*

2013

- 403 Košťál, J. *Vybrané metody vícerozměrné statistiky. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 4).*
- 404 Pojman, P. *Ruský a ukrajinský organizovaný zločin.*
- 405 Tomášek, J. *Self-reportové studie kriminálního chování. (Vybrané metody kriminologického výzkumu – svazek 5).*
- 406 Holas, J. *Politický radikalismus a mládež.*
- 408 Zeman, P., Diblíková, S., Slavětínský, V. & Štefunková, M. *Zkrácené formy trestního řízení – možnosti a limity.*
- 410 Scheinost, M., a kol. *Trestní sankce a jejich odraz v praxi, tisku a v názorech veřejnosti. (Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí I.)*
- 411 Marešová, A., Cejp, M., Holas, J., Kuchařík, K., Martinková, M. & Scheinost, M. *Analýza trendů kriminality v roce 2012.*
- 412 Holas, J. & Večerka, K. *Stát a občan v prevenci kriminality.*

2012

- 397 Cejp, M. (ed.) *Selected Results of Research Activities of ICSP in the Years 2008–2011.*
- 398 Marešová, A., Cejp, M., Martinková, M., Tomášek, J., Vlach, J. & Zeman, P. *Crime in the Czech Republic in 2010.*
- 399 Večerka, K. *Mládež o kriminalitě a etice každodennosti.*
- 402 Marešová, A., Biedermanová, E., Cejp, M., Holas, J., Martinková, M. & Tomášek, J. *Analýza trendů kriminality v roce 2011.*

Ediční řada Prameny:**2022**

- 471 *14. Kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Kjóto, Japonsko, 7.–12. března 2021.*
- 473 Montanari, L., Royuela, L., Hasselberg, I., Vandam, L. *Vězeňství a drogy v Evropě. Aktuální a budoucí výzvy.*

2021

- 466 *Dokumenty OSN k dopadům pandemie Covid-19 na kriminalitu.*
- 467 *Zabezpečovací detence a trest odnětí svobody (Empirický výzkum výkonu zabezpečovací detence a trestu odnětí svobody předcházejícího zabezpečovací detenci).*

2020

- 461 *Globální studie o pašování migrantů 2018.*

2019

- 448 Heiskanen, M. & Lietonen, A. *Kriminalita a gender. Studie zaměřená na zastoupení mužů a žen v mezinárodní statistice kriminality.*
- 450 *Škody působené kybernetickou kriminalitou. Zpráva shrnující hlavní poznatky Pracovní skupiny k nákladům kyberkriminality.*
- 451 *Příručka k evaluaci. Pokyny k navrhování, provádění a používání nezávislé evaluace v UNODC.*

2017

- 442 UNODC: *Mezinárodní klasifikace trestných činů pro statistické účely.*

2016

- 434 Heiskanen, M., Aebi, M. E., van der Brugge, W., Jehle, J.–M. *Evidence alternativních trestů a zjišťování míry atrice. Metodologická studie komparativních dat v Evropě.*
- 436 *13. kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justici. Dauhá, Katar, 12.–19. dubna 2015*

2015

- 420 Francis, B., Humphreys, L., Kirby, S. & Soothill, K. *Kriminální kariéra v organizovaném zločinu.*
- 421 Mendel, R. A. *Mládeži nepřístupno. Argumenty pro snižování počtu odnětí svobody u mladistvých.*

2014

- 416 Benes, M. & Astbury, B. (eds.) *Problémy trestního soudnictví: evaluace programů, prevence kriminality, strach z kriminality a recidiva – pohledem australských kriminologů.*

2013

- 407 United Nations Office on Drugs and Crime *Odhad nezákonných finančních toků plynoucích z obchodu s drogami a jiného nadnárodního organizovaného zločinu.*
- 409 United Nations Office on Drugs and Crime *Světová zpráva o obchodování s lidmi 2012.*
- 413 European Forum for Urban Security *Pouliční násilí v EU: Skupiny mladistvých a násilí na veřejnosti.*

2012

- 395 Cejp, M. (ed.) *Britské strategické dokumenty k prevenci a potírání závažné trestné činnosti.*
- 396 Goodey, J. & Aromaa, K. (eds.) *Trestné činy z nenávisti (příspěvky ze Stockholmského kriminologického symposia 2006 a 2007).*
- 400 Marešová, A. (ed.) *Trendy kriminality ve světě a nové problémy a reakce v oblasti prevence kriminality a trestní justice.*
- 401 Diblíková, S. (ed.) *Rada Evropy a International Juvenile Justice Observatory k soudnictví nad mládeží.*

Plné texty všech titulů, publikovaných v edici Institutu pro kriminologii a sociální prevenci od roku 2000, jsou volně dostupné na webu IKSP www.kriminologie.cz v sekci Publikace.

Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2022

Autoři: Miroslav Scheinost
Simona Diblíková
Kateřina Grohmannová
Jana Hulmáková
Viktorie Paloušová
Hana Přesličková
Michaela Roubalová
Kazimír Večerka

Vydavatel: Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Nám. 14. října 12, Praha 5

Určeno: Pro odbornou veřejnost

Design: addnoise.org

Sazba: Lukáš Pracný, sazbaknih.cz

Vydání: první, prosinec 2023

www.iksp.cz

www.kriminologie.cz

ISBN 978-80-7338-205-6

